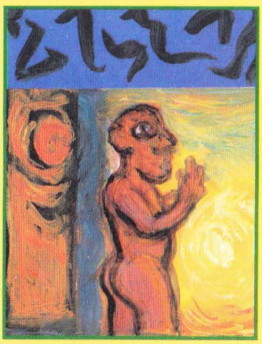
Altın damla

MICHEL TOURNIER

Fransızcadan çeviren:
Mustafa Balel

AYRINTI

MICHEL TOURNIER

Fransız romancı, öykücü ve denemeci, 1924'te Paris'te doğdu. Tournier, gerçekçi mekânlarda geçmesine karşılık, mitlerden ve simgecilikten yararlanan ve entelektüel bir kışkırtıcılık içeren metinler yazar. Roman ve öykülerinin çoğunda mit ya da efsanelerin günümüz atmosferine uyarlandığını görürüz; sık sık cinsel sapkınlıklara, rahatsız edici takıntılara ve grotesk temalara yer verilir. Her yapıtında ana ya da minör karakterlerden birinin bir çocuk olduğuna, Tournier'nin en çok işlediği temanın masumiyetin yitirilmesi olduğuna dikkat çekilmiştir. Ayrıntılı ve felsefi spekülasyonlara dayanan bir yazım tarzı vardır. İlk romanıyla Fransız Akademisi'nin Roman Büyük Ödülü'nü, ikinci romanıyla Goncourt Ödülü'nü kazanmış, 1972'de Goncourt Akademisi üyeliğine seçilmiştir.

Tournier ilk romanı *Vendredi; ou les limbes du Pacifique* (1967; Cuma ya da Pasifik Arafı, çev. Melis Ece, Ayrıntı Y., 1994) ile büyük ilgi topladı. Bu yapıtında, modern felsefe ve antropolojinin kuramlarından yararlanarak Robinson mitini yeniden yorumlar ve insan doğasına ilişkin Defoe'nunkilerden oldukça farklı çıkarsamalar yapar. Yoğun gönderme ve simgelerle yüklü *Le roi des aulnes* (1970; Kızıl Ağaçlar Kralı, çev. Hasan Anamur, Ayrıntı Y., 1996) adını Goethe'nin bir şiirinden alır. Roman Hitler'in askeri akademilerine genç öğrenciler yollayan bir adamın etrafında döner. *Les météores* (1975; Göktaşları) eşcinsel bir amcayla ikiz yeğenleri arasındaki ilişkiyi anlatırken ikilik, narsisizm ve cinsel sapkınlık konularını kurcalar. *Le Coq de bruyère* (1978; Çalı Horozu) ise hikâye ve masal arasındaki ayrımı belirlediği ve insanla benzerleri ya da insanla nesneler arasında aykırı ilişkiler yarattığı bir başka önemli kitabıdır.

Başlıca yapıtları: *Le Médianoche amoureux* (1989; *Veda Yemeği*, çev. Mustafa Balel, Ayrıntı Y., 1992) *La Goutte d'or* (1986; Altın Damla), *Gaspard, Melchior et Balthazar* (1980), *Gilles et Jeanne* (1983; *Gilles ile Jeanne*, çev. Melis Ece, Gece Y., 1989), *Le coq de bruyère* (1978; *Çalı Horozu*, çev. M. Balel, Ayrıntı Y., 1990), *Le Vagabond Immobile, Le vent Paraclet*.

Ayrıntı: 161
Edebiyat dizisi: 55

Altın Damla
Michel Tournier

Fransızcadan çeviren
Mustafa Balel

Yayına hazırlayan
Necmettin Sevil

Kitabın özgün adı
La Goutte D'or

Éditions Gallimard/1986
basımından çevrilmiştir.

© Onk Ajans

Bu kitabın tüm yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak illüstrasyonu
Sevinç Altan

Kapak düzeni
Arslan Kahraman

Düzelti
Sait Kızılırmak

Basıma hazırlık
Renk Yapımevi (0 212) 516 94 15

Baskı ve cilt
Mart Matbaacılık Sanatları Ltd. Şti. (0 212) 212 03 39-40

Birinci basım
Ağustos 1996

ISBN 975-539-136-3

AYRINTI YAYINLARI
Piyer Loti Cad. 17/2 34400 Çemberlitaş-İstanbul Tel: (0 212) 518 76 19 Fax: (0 212) 516 45 77

Michel Tournier

ALTIN DAMLA

Öylesine göründüğün gibisin ki
ne dediğini duyamıyorum.
THOMAS JEFFERSON

Art arda fırlatılan taşlar, kayşatlar arasında her an çil yavrusu gibi dağılmaya hazır keçi sürüsünü, uçarcasına, birbirine sokulmuş uysal koyun sürüsüne doğru yolladı. İdris küçük sürüsünü daha uzağa, önceki gün ya da daha bir önceki günden farklı olarak kumulların oluşturduğu kızılımsı çizgiye doğru itiyordu. Önceki hafta, bir hafta da kendisinin onlara eşlik edeceğini söyleyerek Baba ile Mabruk'un refakatini sağlamıştı ve günler rüya gibi geçip gitmişti. Ne var ki bu arkadaşları şu anda, tarlada arklara dolan kumları temizlemelerine yardım etmek durumundaydılar. On beş yaşındaydı İdris, yalnızlığın verdiği sıkıntının bacaklarını harekete geçirdiğini, daha önce arkadaşlarıyla yaptığı gibi bir yabani kocayemiş ağacının gölgesine çekilip vakit öldürmesini en-

gellediğini itiraf edecek çağda değildi artık. Kuşkusuz çöl içlerinden gelen bu rüzgârların, büyükannesinin anlattığı gibi kökeni göçebelerin vaha köylülerine baskınlar düzenledikleri döneme kadar inen bir sözlü gelenek uyarınca itaatsiz ve küstah çocukları kapıp götüren cenunlar* olmadığını biliyordu. Ne var ki bu efsane kafasında izler bırakmıştı ve El–Ksob şotunun** üzerinde güneşin ilk ışıklarının aldatıcı balkıması, kumdan yatağında güzel güzel uyumaktayken çıplak ayaklarıyla üzerine bastığı kocaman bir kertenkelenin kaçışı, bir gece kuşunun ortalığın aydınlanması üzerine şaşkınlık içinde kar beyaz uçuşu, bütün bunlar onun bir an evvel bir insan yüzü görme özlemiyle yanıp tutuşmasına yol açıyordu. Hayvanları doğuya doğru sürmekteki amacı, Er–raoui ergi boyunca kamp kuran ve sütün tamamının yanı sıra, o yıl doğan yavruların yarısı karşılığında profesyonel olarak vahadaki deve sürüsünün bakımını üstlenen, yarı göçebe Chaamba kabilelerine mensup çobanlardan biri olan İbrahim bin Larbi' yi bulmaktı.

İdris, arkadaşını Ogla Melouane denilen, kuyu bakımından zengin – gerçi çoğu çökmüştü falan ama insanların günlük gereksinimlerini karşılamalarına yetiyordu – bir bölgeyi işgal eden basık kara çadırların orada bulamayacağını biliyordu. Gerçekte hayvanlar bir düzine kadar yetişkin deve ile bir o kadar potuktan oluşan küçük gruplara ayrılarak her biri birer kuyusu bulunan çocukların sorumluluğunda, yirmi kilometrelik bir alanda otlamaktaydı. İdris kuzeye, ötesinde İbrahim'in bölgesinin başladığı taşlık geçite doğru yöneliyordu. Burası, doğu rüzgârının ustalıkla işlediği yabanıl kumda uzun uzadıya izler bıraktığı, yer yer çöğenotu ve sütleğen öbekleri serpiştirilmiş kurak bir reg*** idi. Hayvanları böylesine canhıraş bir biçimde sürüp zavallıları hırpalaması için ortada hiçbir neden yoktu. Hassi Ourit kuyusuna – İbrahim'inki – iyice yaklaşmış olmaları, koyunların üzerinde görünmez bir mıknatıs etkisi yapıyordu ve arkalarındaki keçileri de peşlerine takarak adımlarını sıklaştırıyorlardı. Henüz yalnızca tek tük kurumuş ağaç kütüğünün ya da üzerinde oğlakların bir sıç-

* Görünmeyen, doğaüstü varlık, cin. (ç.n.)
** Kuzey Afrika'da tuz gölü. (ç.n.)
*** Çakıllı çöl. (ç.n.)

rayışta oturuverdikleri çalılıkların yer aldığı zayıf bayırların siluetleri eğri büğrü seçiliyordu. Fakat İdris, biraz sonra, ergin kurşuni falezinde, Ourit kuyusunu şemsiye gibi gölgeleyen akasyanın profilinin belirdiğini gördü. Taşların arasına ıhmış, gözle görünür bir biçimde halsiz bir deveyi kaldırdığında kuyuyla arasında daha iki kilometre vardı. Deve hırçınca homurdandı ve aksaya aksaya sürünün önü sıra yürümeye koyuldu. İdris, belki de kaybedeceği bir hayvanı önüne katıp Chaamba'ya gelmekten hiç de şikayetçi değildi.

İki yeniyetmenin ilişkileri basitti ve kesin olarak belirlenmişti: İdris'te biraz korkuyla karışık bir hayranlık, İbrahim'de korumacı ve alçakgönüllü bir dostluk. İbrahim, kendi halinde göçebe bir deveci olduğu için vaha halkına karşı hoşgörülü bir aldırmazlık içindeydi. Onların hizmetinde çalışması, geçimini onlardan aldığı parayla sağlaması bu görüşünde en ufak bir değişikliğe izin vermiyordu. Bu tutumunda vahaların ve buraları ekip biçen kölelerin ayrım gözetmeksizin göçebe derebeylerin malı olduğu görkemli bir geçmişle ilgili bulanık bir anının büyük payı vardı. Öyle de olsa güneşin ve yalnızlığın çılgına çevirdiği bu delikanlı ne Tanrı'dan, ne de şeytandan korkuyordu ve çölün kuraklığından bile yararlanmasını biliyordu. Tek gözü – sol gözü, sağ gözü ise bindiği deve onu sırtından atınca bir zamkağacının dikenlerine yapışıp kalmıştı – iki kilometre öteden bir ceylanın kaçtığını görür, ya da bir eşekçinin hangi kabileden olduğunu o saat anlayıverirdi. Sert ve sıska bacakları, onu, bir yudum su içmeden, bir lokma hurma yemeden tam yirmi dört saat boyunca taşırdı. Gece karanlığıymış, yok efendim kum fırtınasıymış bilmez, hiç yolunu şaşırmazdı. Zaten bir bokböceğini bir iğneye saplayıp bu iğrenç böceğin dayanılmaz bir biçimde boşlukta debelenen ayaklarını istenen yöne çevirerek rüzgârın doğrultusunu değiştirmeyi becerebiliyordu. Bir karıncanın takip ettiği yolu izleyerek yuvasına ulaşıyor, ayağının ucuyla toprağı yararak yuvadan çıkanları şöyle bir eleyip kendisine nefis bir yemek çıkarıyordu. Üstelik karınca kısmı Tabelbala'da korkulan hayvanlardır, çünkü yer altındaki barınakları onların cenunlarla ilişkilerini ortaya koymaktadır. Onun bu acımasızlığı çoğu zaman İdris'i korkutuyordu. Güğümü tek eliyle tutup suyu ayakta tepesine dikmekten çekinmiyordu; oysa

su içerken, hiç değilse dizinin birini yere dayayıp su kabını iki elle tutmak gerekiyordu. Vahalılar "ortalığı kavuran ihtiyar" ya da "kül edici" gibisinden temkinli birtakım deyişler kullanırken, o tutup patavatsızca, açık açık cehennemi ima ederek ateşten falan söz ediyordu. Gözünü kırpmadan yanar bir ocağın üzerine su döküp söndürebilirdi, bu düpedüz günahtı. İdris bir keresinde onu koyun beyni yerken görmüştü, Tabelbala'da bu, gömülmesi gereken bir parçaydı, çünkü bu beyni yemek tıpkı kendi beynini yemişsin gibi insanı delirtirdi.

Topal devenin peşi sıra akasyanın gölgesine vardığında İbrahim'in yokluğunu farketti. Hayvanları, geride kumlu bir su birikintisi kalmış olan kuyunun savağından akan suların beslediği yuvarlak yalağın etrafında itişip kakışıyordu. Akşama kadar su içmeyebilirlerdi, ama yalak yine de onların dağılmalarını önlemek için yararlı bir çekim noktası oluşturuyordu.

Neredeydi acaba İbrahim? Sakın develerini birkaç saat içinde bir kum fırtınası sonucu ortaya çıkıveren uzak bir otlağa götürmüş olmasındı? İdris, akasyanın çevresinde onun izlerini aradı, gelgelelim toprak iri deve tabanlarının, keçi ve koyunların tırnaklarının bıraktıkları küçük çukurlara karıştığı izlerle delik deşik olmuştu. Bunun üzerine kuyudan uzaklaşarak Chaamba'da ne tarafa gitmiş olabileceğini ele verecek bir ipucu bulmak için şöyle bir yarım daire çizdi. Geçitte dev bir kertenkelenin bıraktığı düzensiz bir izi, sıçramasına baktığında bir araptavşanına ait olduğu o saat anlaşılan minik yıldızları, dört nala giden bir çöltilkisinin hayli eski üçgen şeklinde izlerini gördü. Güneş ufukta yükseldikçe siyahlığı gitgide göz kamaştırıcı bir hal alarak regde belirgin bir biçimde ortaya çıkan bazalt blok vardı, onun çevresini dolandı. İşte tam bu sırada öylesine ilgi çekici bir izle karşılaştı ki hemen o anda aklında ne var ne yok uçuverdi. Artık gözü ne İbrahim'i, ne develerini, ne de kendi sürüsünü görür oldu. Ak toprağın üzerinde ölgün tekerlek izleri bırakan ve sonsuza doğru uzanıp gidermiş gibi görünen kıvrım kıvrım incecik şu iki şerit vardı yalnızca aklında. Vahada kimsenin sözünü etmediği bir araba, bir otomobil, somut zenginlikleri ve insansı gizemiyle karanlıktan ortaya çıkıyordu! İdris, coşkudan soluk soluğa kalmış bir halde, batıya doğru yol almakta olan arabanın izini takip ederek koşmaya başladı.

Gökyüzünde alev alev yanmakta olan güneşin fırın gibi kavurduğu toprağın sarsıntısında, bir ılgın ağacı koruluğunda kayan bir Land Rover'ın hantal siluetini gördü. Araba pek öyle hızlı gitmiyordu, ama İdris'in ona yetişme şansı hiç mi hiç yoktu. Zaten böyle bir düşüncesi de yoktu. Şaşkınlığından ve utangaçlığından olduğu yere çakılıp kaldı, az sonra da koyunları ve keçileri çevresini kuşatıverdiler. Kuzeye doğru yönelen Land Rover şimdi Beni Abbas yoluna doğru gidiyordu. Beş dakika içinde gözden yitecekti. Yo, hayır. Yavaşlıyordu. Şöyle bir yarım tur yaptı. Yeni baştan hızlanarak üzerine doğru gelmeye başlamıştı. Arabada iki kişi vardı, direksiyon başında bir adam ve yanı başında İdris'in başlangıçta yalnızca sarı saçlarını ve kocaman siyah gözlüğünü fark ettiği bir kadın. Araba durdu. Kadın gözlüğünü çıkardı ve arabadan yere atladı. Saçları rengi atmış örtü gibi omuzlarından aşağı dalgalanıyordu. Sırtında hayli açık v yakalı haki bir gömlek, bacağında da kısa mı kısa bir şort vardı. İdris, yaldızlı balerin pabuçlarını da gördü ve bu yumuşak tabanlı ayakkabılarla bu taşlı kayalı yerde kadının fazla yol alamayacağını düşündü. Kadın elindeki fotoğraf makinesini öne doğru uzatıyordu.

— Hey ufaklık! Kıpırdayıp durma, resmini çekeceğim.

— Hiç olmazsa sorar insan, fikrini alır, diye homurdandı adam. Bazı insanlar resimlerinin çekilmesinden hoşlanmazlar.

— Siz öyle sanın! dedi kadın.

İdris kulak kabartıyordu ve söyleneni anlamak için bildiği Fransızca kırıntılarını bir araya toparlamaya çalışıyordu. Görünüşe bakılırsa adamla kadın arasında onun yüzünden bir tartışma çıkmıştı, ama onu daha çok kadın ilgilendiriyordu, kendisini sarsan özellikle işte buydu.

— Boşuna kuruntuya kapılma, diye alay etti adam, onun asıl ilgilendiği sen değilsin, araba, araba!

Doğru, orasında burasında depolar, yedek lastikler, krikolar, yangın söndürme aygıtları, çekme halatları, kürekler, kumdan çıkarma saçları bulunan, tozdan bembeyaz olmuş bu bodur araba gerçekten de etkileyiciydi. İdris, çölü yakından tanıyan biri olarak, elinde olmadan, semerlenmiş deveyle uzaktan da olsa bir bağ kurmaktan kendini alamadan bu arabayı seyrediyordu. Böylesine saygın bir aleti olan insanlar olsa olsa bey olabilirlerdi.

— Kuruntuya kapıldığım falan yok, dedi kadın, ama onun için bunun pek fark etmediğini düşünüyorum. Araba da, bizler de aynı yabancı dünyalarız onun gözünde. Siz olun, ben olayım, bizler Land Rover'ın ortaya çıkardığı şeyleriz.

Deklanşöre defalarca basmıştı ve her defasında da kamera İdris'e ve koyunlarına çevriliydi. Şu anda gülümseyerek İdris'e bakıyordu ve fotoğraf makinesinden kurtulup sonunda ona normal bir insan gibi bakmaya başlamıştı.

— Fotoğrafı bana ver.

İdris'in ağzından çıkan ilk söz buydu.

— Fotoğrafını istiyor, bu da gayet normal, değil mi? diye araya girdi adam. Görüyorsun, insanın yanına her zaman enstantane bir fotoğraf makinesi almasında büyük yarar var. Zavallı çocuk hayal kırıklığına uğrayacak.

Kadın fotoğraf makinesini arabaya yerleştirmişti. Arabanın içinden selofan bir çerçeveden kapalı bir kart çıkardı. İdris'e yaklaştı.

— İmkânsız çocuğum. Filmin banyo edilmesi ve karta basılması gerekiyor. Ama fotoğrafını sana göndeririz. Bak. Buradayız, görüyor musun? Tabelbala'da. Şu yeşil leke,.burası senin yaşadığın vaha. Yarın Beni Abbas'ta olacağız. Sonra Beşar'a geçeceğiz. Sonra da Oran'a. Orada arabalı vapura bineceğiz. Yirmi beş saat deniz yolculuğunun ardından Marsilya'ya varacağız. Sekiz yüz kilometrelik bir otoyol yolculuğu. Ve ver elini Paris! İşte oradan göndeririz fotoğrafını sana. Adın ne bakalım?

Land Rover gerisinde bir toz bulutu bırakarak ortadan kaybolduğunda, İdris artık aynı İdris değildi. Tabelbala'da tek bir fotoğraf vardı. Bunun nedeni, her şeyden önce vaha halkı doğru dürüst karnını doyuramıyordu ki fotoğraf çektirmeyi düşünebilsin. Dahası, Berberi Müslümanların gözünde resim netameli şeydi. Onlara uğursuz bir güç veriyordu. Fotoğrafın bir tür kem gözü somutlaştırdığını düşünüyorlardı. Bununla birlikte bu tek fotoğraf, İtalya seferinden bir berat ve bir savaş madalyası getirmiş olan, İdris'in amcası onbaşı Mukaddim bin Abdurrahman'ın saygınlığına katkıda bulunuyordu. Berat, savaş madalyası ve fotoğraf kulübesinin duvarında asılıydı ve rengi solmuş, çatlak çatlak olmuş resimde alaylı tavırlı iki arkadaşıyla birlikte gençliğin tüm

ateşi ve coşkusuyla karşınıza dikiliveriyordu. O zamana kadar Tabelbala'da tek fotoğraf oydu, diye düşünüyordu İdris, bundan böyle vaha bir fotoğrafa daha kavuşacak, benim fotoğrafıma.

Beyaz reg üzerinde kısa ve sık adımlarla Hassi Ourit'teki büyük akasya yönünde ilerliyordu. Biraz önce yaşadığı macerayla dolup taşıyordu ve İbrahim'in gözünde değerinin artacağını düşünerek sevinçten uçuyordu adeta. Gerçekten artacak mıydı değeri? Bunu neyle kanıtlayacaktı ki, elinde ne vardı? Ah, eline fotoğrafını verseler ne güzel olurdu ya! Yo, yo resmi şu anda, makinenin kutusu içine kapanmış, o da Land Rover'ın içine konmuş, Beni Abbas'a doğru yol alıyordu. İdris ilerledikçe araba da yavaş yavaş hayale dönüşüyordu. Az sonra delikanlı tekerlek izlerini takip etmeyi bırakacaktı. Kısa bir süre sonra, biraz önce yaşadıklarını doğrulayacak hiçbir şey kalmayacaktı elinde.

Ourit'e vardığında, İbrahim onu her zaman yaptığı gibi taş yağmuruna tutarak karşıladı. Bu da, vahalılar arasında görülmüş şey değildi. Yerden bir taş kapmak, bir düşmanlık belirtisidir, uygulamadan uzak da olsa bir tehdittir bu. İbrahim çok küçük yaştan beri çakıl taşları fırlatarak kazandığı şeytani becerinin tadını çıkarıyordu. Hiç de sektirmiyordu doğrusu. Gökte uçan bir kargaya, yel gibi koşan bir çöltilkisine kesinlikle isabet ettiriyordu. Şimdi, dostunun yaklaştığını görünce, hoş geldin dercesine taşlarla kumları sağa, sola, tam karşıya ve bacaklarının arasına kadar sıçratarak eğlenmeye koyuldu. Bu hareketinin onu korkutacağını – İdris uzun zamandır hiçbir tehlikeyle karşı karşıya olmadığını biliyordu – aklına bile getirmiyordu, onun maksadı sadece kendisini gördüğüne sevindiğini göstermekti. Bunu da saldırganlık ve doğal yeteneklerin bir harmanlanması olan bir hareketle gösteriyordu, hepsi bu! İdris ile aralarındaki mesafe bu oyun ilginçliğini yitirecek denli azalınca taş fırlatmayı kesti.

— Gelsene! diye bağırdı. Haberlerim var sana!

Hayda! Bu tam İbrahim'e göre bir davranıştı! İdris işitilmedik bir karşılaştırma yapıyordu. Fotoğrafı çekilmişti, hem de bir sarışın kadın tarafından, artık kesinlikle Çavuş Mukaddim ile mukayese edilebilecek bir insan olacak demekti ve iki saat sonra, söyleyecek bir şeyleri olan İbrahim idi yine!

— Hassi el Hora kuyularında yakında doğuracak bir devem

var. Buradan bir saat ilerde. Kuyu mahvolmuş, ama bir şeyler içmesi gerekiyor. Süt alıp da oraya gidelim.

Berberi dilini hırlayarak, kıyılmış cümlelerle tıpkı emredercesine konuşuyordu. Aynı zamanda hepi topu bir tane olan gözü alaylıca ışıldıyordu, çünkü İdris alt tarafı vahalı bir aptaldı, bir "yuvarlak kuyruk", uysal, yumuşak başlı, ama Chaamba'lı bir deveci karşısında kilosu hafif kalan biriydi. Yaşlı bir erkek deve bacaklarını iki yana aralayarak konumunu sağlamlaştırdı ve kumun üzerine foş diye bir sidik deryası boşaltıverdi. İbrahim için arayıp da bulamadığı bir fırsattı bu, hemen kütür kütür ellerini yıkamaya koyuldu. Çünkü bir Chaamba kirli elle süt sağmaz. Sonra bir dişi deve yakalayıp şöyle sağa sola çevirerek sağacak pozisyona getirdi ve memelerini örten ve sürüdeki yavru develerin emmesini önleyen fileyi çözmeye koyuldu. Sonunda bir ayağının üzerinde dikilerek, sol ayağı sağ dizine dayalı, sol baldırının üstüne dengeli bir biçimde oturtulmuş bir toprak kabın içine hayvanı sağmaya koyuldu.

İdris çömleğin içine fışkıran iki fıskiyeye bakıyordu. Sürekli az beslenmenin sonucu olarak, açlığı ve susuzluğu aynı anda bastırabilen sıcak ve canlı bu beyaz sıvının esinlendirdiği arzuyla kıvranıyordu. Deve, ayı kulaklarını çağrıştıran küçük kulaklarını oynattı ve kıçını açarak baldırlarının içyüzünden aşağı yemyeşil bir fışkı bırakıverdi; bu, sütün inişini kolaylaştıran güvenin ve kendini bırakmanın göstergesiydi.

İbrahim, yeterince sağdığına kanaat getirince durdu, ucuna bağlı hurma lifinden yapılmış bir iple devenin böğrüne tutturulan kurumuş asmakabağından kapaklı matara dolmuştu. Yaşlı erkek deveye yaklaştı ve elini bile sürmeden, gırtlaktan çıkan basit bir çığlıkla, onu ihtırdı. Sonra, omuzuna bindi ve sırtını hörgücüne dayayıp oturuverdi. İdris'i de karşısına oturttu. Deve keyifsizce bozlayarak gerisin geri ayağa kalktı ve derhal kuzeye doğru ok gibi fırlayıverdi. Seyrek çalılarla örtülü kırmızı toprak serpilmiş bir bölgeyi geçtikten sonra bir sel yatağına yönelip birkaç kilometre yol aldılar. Suyun – görünüşe göre yıllardır akmayan bir suydu bu – oyduğu yerde geniş, parlak ve sert plakalar ortaya çıkmıştı ve bu plakalar devenin ayaklarının altında garç gurç çatırdayıp duruyordu. İkisi de çeşitli defalar yere düşeyazdılar. Hay-

van öfkeden homurdanıyordu. Gidişi yavaşlatmak zorunda kaldılar. Bazalt bir kayanın dibinde deve aniden durdu, bu kayanın altında bir gueltanın* kokusunu almıştı hayvan. İbrahim bıraktı, deve üzerinde böceklerin uçuştuğu bulanık suyu içti. Hüzünlü ve kendini beğenmiş bir havayla başını kaldırdı, suya bulanmış burnunu silkeledi, tuz ve kükürt kokan bir çığlık attı. Sonra koşturmaca yeni baştan başladı. Hassi el Hora'ya yaklaştıkça İdris, arkadaşını bir sıkıntı ve sabırsızlığın aldığını fark ediyordu. Havada uğursuzluk vardı, Chaamba'yı yanılmaz bir içgüdü uyarıyordu.

Yalnızca bir toprak kümesi – eski toprak kazıları ve sertleşmiş kesekler – bir kuyunun varlığını gösteriyordu. Ne yalak, ne duvar, ne su bileziği... Topu topu yer hizasında tehlikeli bir biçimde açılmış yuvarlak bir delikti burası. Araları hurma dallarıyla örülmüş eften püften bir küçük kulübe yine de çobanların bu su noktasını bildiklerini ve zaman zaman hayvanlarını suladıktan sonra güneşten kaçarak gelip burada dinlediklerini gösteriyordu. Şu anda kimsecikler yoktu. Ama İbrahim'in tek gözü, kuyu ile barınak arasına terk edilmiş yeni doğmuş bir yavru devenin uzun ince karaltısını ta uzaktan hemen fark etti. En kötü önsezileri doğrulanıyordu.

Deveden atladı ve apar topar kuyunun başına koştu. İdris onun duvarların toprağını tutan iç çatmanın en içine girilebilir kirişine doğru yöneldiğini ve kuyunun dibini daha iyi görebilmek için oraya yattığını gördü. Her şey son derece açıktı. Doğum yapmanın sonucu susamış olan deve kuyunun yanına yaklaşmış ve boşluğa yuvarlanmıştı. O anda yavru deve sızlanarak meledi ve ana deve ona karşılık verdi: Kuyunun ağzından kocaman bir orgun borusundan çıkarmışçasına büyümüş bir hırıltı yükseldi. İdris de kuyunun ağzına eğildi. İlk gördüğü şey duvarların iskeletini pekiştiren kirişlerin karmakarışıklığı oldu. Ne var ki gözleri karanlığa alışınca, yan yatmış ve yarı yarıya suya gömülmüş bir karaltının parlak ve aynalı yansımaları ile bu meşum tablonun kenarında minicik bir noktayı, gökyüzünün derin lacivertliğindeki bu canlı ve uzanmış noktayı, yani kendi kafasının görüntüsünü seçti.

İbrahim doğrulmuştu ve kulübeye doğru koşuyordu. Bükülmüş

* Su birikintisi. (ç.n.)

deriden bir halat alıp geri döndü.

— İnip bakayım hayvan yaralı mı değil mi? dedi. Yoksa, öteki çobanları da yardıma çağırıp onu oradan çekmek gerekecek. Eğer bacağı falan kırıksa hayvanı öldürmek zorunda kalacağız.

Sonra ipin ucunu bir kayanın başına bağlayıp kuyunun içine süzüldü. Bir sessizlik oldu. Ve az sonra sesi bir mağaradan çıkarmışçasına yankılandı.

— Bir bacağı kırık. Onu kesip parçalayayım. Sen parçaları yukarı çekersin. Haydi bakalım, önce şu elbiselerimi çek.

İdris lime lime olmuş bir giysi bohçası çekti yukarıya. Sonra yerin yirmi metre derinliğinde çamurlu bir suyun içinde Chaamba'ın giriştiği korkunç işi görmeye çalışmadan beklemeye koyuldu.

Büyük deve yavruya yaklaşmış ve onu uzun uzun kokladıktan sonra sevecen bir tavırla yalamaya koyulmuştu. İdris keyifle bu sahneyi izliyordu. Yaşlı erkek devenin kendini ani bir babalık duygusuna bırakması pek mümkün değildi. Yavrunun tiril tiril titreyen küçük gövdesi üstünde annenin keskin kokusundan kalan izlerin tadını çıkarıyor olmalıydı daha çok. Yalnızlığa terk edilmiş yavru deveye gelince, bu beklenmedik koruyucuya sokulup içgüdüsel olarak burnuyla sözde memeleri aramaya koyulmuştu.

Buyurgan bir ses İdris'in bu gözlemlerini yarıda kesti. Ucuna ağırlık bağlanmış ağır meşin ipi yukarı çekmeye başladı. Az sonra ipin ucunda sarkan, hayat belirtileri henüz yok olmamış sıcak bir butla bir bacağı kucakladı. Götürüp kulübenin gölgesine bıraktı. Az sonra devecinin sesi yeniden duyuldu:

— Bir kova su çek, getirdiğimiz sütü ona kat ve ufaklığa içir.

Böylece İbrahim, en yorucu işi yaparken bile yavru deveyi unutmuyordu ve elindeki tek yiyecek maddesi olan sütü ona ayırıyordu. İdris istemeye istemeye denileni yaptı, ama bu arada her denileni harfi harfine yaptığı da söylenemez tabii, örneğin sütün bir kısmını kendi içmeyi ihmal etmedi. Arkadaşının insanüstü gücü onu alabildiğine etkiliyordu. Deve, sütü içemiyordu. İdris, dibini kırdığı bir şişeyi huni gibi kullanarak bir tür biberon yaptı. Daha yavru deveyi beslemeye yeni başlamıştı ki kuyunun dibinden bir deve budu daha çekmesi gerekti. Güneş tam tepeye geldiğinde İbrahim'in artık kuyunun dibine ışık geldiği ve işini rahat

rahat görebildiği için kendi kendini kutladığını işitti. Kulübenin içi parçalanmış et yığınından geçilmez olmuştu. Bu etlerin üzerindeki mavi mavi sinek toplulukları rahatsız edildiklerinde hemen öfkeyle vızıldaşmaya başlıyorlardı. Ne var ki İdris'i en çok kaygılandıran gökyüzüydü. Daha bir saat önce billur gibiyken, baksanıza şimdiden öbek öbek küçük siyah bulut kümeleriyle örtülmeye başlıyordu. Bu bulut kümeleri bir an hareketsiz gibi görünüyor, sonra birden süzülerek sağılıyorlardı. Akbabalar her şeyi görmüşlerdi ve sağılıp inmeye hazırlanıyorlardı. Bereket versin, kargalar kadar cüretli ve saldırgan değillerdi, o lanetler bambaşkaydı canım! Hiçbir şeyi umursadıkları yoktu. İdris, deve yavrusuyla yürümenin pek zahmetli olacağını düşünüyordu, büyük erkek devenin sırtına taze et yüklenmiş giderken kara ve homurtulu karga sürüsü kolay kolay yakalarını bırakmayacaktı.

Birden İbrahim'in kuyunun enlemesine kirişine tırmandığını görünce şaşırdı. Kanlı bir balçıktan yapılmış canlı bir heykeldi adeta. Şiddetli ışıktan kamaşan gözlerini korumak amacıyla elleriyle yüzünü kapattı ve başını gökyüzüne doğru kaldırdı. Sonra elleri kaydı ve İdris, onun oyuk göz çukuruna bir kan pıhtısının oturduğunu gördü. Sanki gözü yerinden oyulup çıkarılmıştı. Chaamba gerilimden, yorgunluktan ve öğle güneşinin yoğunluğundan sarhoş olmuştu. Kollarını kaldırdı ve bir zafer narası atıp meydan okudu. Sonra tepinmeye koyuldu ve dengeli bir şekilde kirişin üzerine sıçramaya başladı. Maslahatını eline almıştı ve İdris'e doğru uzatıyordu.

— Ey yuvarlak yarak! Baksana benim sivri yarağım var!

Yeni baştan çürük gövdeye sıçradı. Bir çatırtı duyuldu ve Chaamba sanki yer yarılmış da içine girmişti. İkinci bir çatırtı üzerine İdris, arkadaşının gövdesinin yapıyı tutan ana kirişe çarptığını ve bunun da gümbür gümbür indiğini fark etti. Dersiniz deprem oluyor! Yer yerinden oynadı. Kulübe et yığınının üzerine iniverdi. Kuyudan gökyüzüne doğru bir toz bulutu fışkırdı ve İdris bu toz bulutunun arasında geceyi kuyunun ahşap yerlerinde geçiren bir yığın çılgın yarasayı gördü. İki kirişin devrilmesi kuyunun çeperini tutan tüm çatının çökmesine yol açmıştı. Kuyu göz açıp kapayıncaya kadar doluvermişti. Peki nereye kadar? İbrahim neredeydi acaba?

İdris yaklaştı. Şöyle iki metre kadar derinlikte kumlara bulanmış kırık tahta parçaları görünüyordu. Arkadaşına seslendi. İnce sesi tam tepedeki kızgın öğle güneşinin adamakıllı mezar sessizliğine dönüştürdüğü dinginlikte yükseldi. Bunun üzerine İdris'i bir korkudur aldı. Korkudan hüngür hüngür ağladı ve deli danalar gibi koşmaya başladı. Uzun süre koştu durdu. Ta ki bir ağaç kütüğüne çarpıncaya ve hıçkırıklar içinde kumların üzerine devrilinceye kadar koştu. Ama hemen ellerini kulaklarına götürüp yerinden doğruldu. Yanağını yere yapıştırıp dinledi, toprağın derinliklerinden diri diri gömülmüş olan arkadaşının kahkahalarının yükseldiğini duyarmış gibi oldu.

— Fotoğrafını mı çekti, dedin? Peki, hani fotoğraf nerede?

Annesi dönüp dolaşıp bir kez daha şu fotoğraf konusuna dönmüştü, bu sırada komşu kadın Kuka Hala, onun saçlarını taramasına ve süslenmesine yardım ediyordu. Hani şu Land Rover'lı Fransızlarla karşılaştığını kanıtlayan tek şey vardı elinde, o da Fransızların ayrılırken verdikleri söz: Fotoğrafını daha sonra kendisine göndereceklerdi. Salih İbrahim'in, komşu büyük Beni Abbas vahasıyla ilişkiyi sağlayan kamyonuyla haftada bir teslim ettiği çok ender olarak gönderilen mektuplar, gıda maddesi, araç gereç ve giysilerle birlikte gelecekti bu fotoğraf. Ama oldu bitti kötü düşünmeyi alışkanlık edinmiş olan annesini hazırlamak amacıyla sarışın kadının rolünden, hatta varlığından hiç söz et-

memişti. Arabada iki erkeğin olduğunu, fotoğrafını da bunlardan birinin çektiğini söylemişti.

— Fotoğrafın falan geleceği yok, diyordu Kuka bin Laid, elindeki üç demir şişle annenin saç örgülerini çözerken. Şimdi ne olacak? Bu fotoğrafla Allah bilir neler yaparlar!

— Giden biraz da sensin, diye atıldı anne. Hasta falan olursan, ne yaparız sonra?

— Onu da göndermek gerekebilir, diye ekledi Kuka. Altı ay içinde köyden kuzeye göçen gençlerin sayısı üçü buldu!

İdris kendini hassas bir işe kaptırmıştı. Bıçakla kızıl renkte bir kil parçasından küçük bir deve oyuyordu. Bu işi yaparken de iki kadının homurdanmalarından payını almamak için elinden gelen titizliği gösteriyordu. Kilden oyulmuş deve sürüsü daha el kadar çocuk olduğu dönemden başlayarak ona göçebe Chaamba oyunu oynamasına yarıyordu. Başlangıçta bu parçaları ona birer birer vermişlerdi. Daha sonra sürüsünü boyamıştı ve kumaş parçalarıyla, hurma lifleriyle giydirmişti. Her gün bu develeri suluyor, otlağa götürüyor, yaralı ya da hasta hayvanların bakımını yapıyordu. Büyüyüp de artık bu tür çocuklukların çağı geçince, hayvanları birer birer küçük kardeşlerine veriyordu. Ve zaten hayli kalabalık olan sürüyü adamakıllı zenginleştiren yeni develer oymaya başlıyordu.

— Şu gençlerin neden çekip çekip gittiklerini biliyorum, dedi Kuka gizemlice.

Bir nezaket suskunluğu oldu, ardından anne sordu:

— Ee? Söyle bakalım, neden gidiyorlarmış?

— Nedeni var mı? Bir kere çok erken yürümeyi öğretiyor–sunuz. Göçebelerin bir kusuru olan bu hareket ömür boyu beyinlerine kazınıyor onların.

— İdris yürümeye başladığında hiç de öyle küçük sayılmazdı, iki yaşındaydı, dedi anne.

Birden ailevî bir özelliği anımsamanın burukluğu içindeydi; bir zamanlar kendisini sonsuz acılara, büyük kaygılara, önsezilere gark etmişti bu durum: Hemen hemen tüm çocukları geç yürümüştü. Hatta üçüncü oğlu için, iki yaşına geldiğinde, hani bu durumlarda düzenlenen şu ünlü geleneksel yürüme törenlerinden bile düzenlenmişti. Paçavralara sarılmış, eli yüzü sümük içinde, boklara bulanmış halde bir küfenin içine bırakılmış olan çocuk iki

küçük kız – kızkardeşi, amca kızı ya da bunların bulunmaması halinde komşu kızları – tarafından kapı kapı gezdirilmişti. Bu kızlar küfenin dibine yerleştirilen çocuğu kapı kapı dolaştırarak "Yürümüyor, yürümek istemiyor. Allah izin versin de yürüsün!" diye tekrarlayıp duruyorlardı. Kapısına varılan her aile bir bağışta bulunuyordu – buğday, arpa, şeker, soğan, ufak bozuk paralar – bunları çocuğun hemen yanına koyuyorlardı. Daha sonra anne, yürümeyen çocukla, onun yerine yürümüş olan kızlar için tüm bu bağışlardan yararlanarak bir şölen hazırlamak durumundaydı.

— Evet, ama, diye ısrar etti Kuka, daha altı yaşındayken, altına dört çömlek geçirdiği bir gaz yağı bidonuyla kamyonculuk oynuyordu, bir de yedek tekerlek hazırlamayı da unutmuyordu. Peki, buna ne buyurulur?

— Ne yapalım, gitmek zorunda kalırsa, gider, diye kesip attı annesi tevekküIle.

Kuka, annenin saçlarını, kına, karanfil tozu, gül kurusu ve saça dalgalı bir yoğunluk veren mersinden oluşmuş koyu merheme daldırırken:

— Orası öyle tabii, ama illa ki kem göz yüzünden gitmesi gerekmez, dedi.

Land Rover hikâyesini duyduğundan bu yana annenin aklından çıkmayan sözcüğü telaffuz ediyordu. Kem•gözden zarar görmemek için, mümkün olduğu kadar herkesin dikkatinden uzak olmak en sağlıklı önlemdi. Kılığı, gücü, güzelliğiyle dikkat çekmek, şeytanı çekmek demekti. Tabelbalalı anneler bu yüzden bile isteye bebeklerini ihmal ederler ve başkalarının hayranlığını uyandırmamaları için özellikle etkilenecekleri yaşlarda onları adeta kir pas içinde tutarlar. Yepyeni bıçağını gururla sergileyen adam, bu bıçağı kullandığında onunla bir yerini kesme rizikosuyla karşı karşıyadır. Süt dolu göğsünü açan bir sütanne, memeleri süt dolu bir dişi keçi, pıtırak gibi çiçek açmış bir hurma ağacı, kuraklaştıran, kısırlaştıran, kurutan gözlerin dikkatini çeker hemen. Her resim tehlikenin ta kendisidir. Peki fotoğraf makinesine ve rahatça kendini onun çekim alanına bırakan ihtiyatsıza ne demeli!

İdris bütün bunları biliyordu. Bile bile kendini attığı tehlike karşısında titreyecek denli Belbali düşüncesini özümlemişti. Ama bu arada, içerisinde büyüdüğü vahanın etkisinden kurtulmayı da

çok istiyordu. Chaamba göçebelerine duyduğu hayranlık, bir bakıma, hani şu, bir zamanlar elinden düşürmeyip bu tür çocukluklarla kendini herkese güldürdüğü dönemlerde kilden oyulmuş küçük deve sürüsüne olan düşkünlüğünden farklı değildi. Annesi oğlunun oyduğu bu develerden pek de memnun değildi zaten. Ama İdris, çocuk değildi artık, kazık kadar adam olmuştu. Deve dediğin, annesinin kızların elinde bile görmeye katlanamadığı oyuncak bebek değildi ki.

Kuka, tarağın dişine takılmış olan saç tellerini özenle bir araya toplayıp yumak haline getirmişti. Tek bir telin bile kaybolmaması gerekiyordu. Çünkü annenin bir parçası olarak, bu saç telleri onun fiziki ve moral sağlığı üzerinde çok etkin oluyordu. Bu saç tellerinden biri kazara uğursuz bir ele geçecek olsa, ne sihirler, ne büyüler yapılabilirdi. Gelgelelim yakması da mümkün değildi bunları. Bir ılgın ağacının dibine gömebilirdin yalnızca. Evet, hani şu kadın kültünün bir parçası olan ılgın ağacının.

— İdris'i zencilere sattığınız doğru mu? diye sordu birden Kuka.

Bu soru çok patavatsızcaydı. Yanlarında biri olsa, ya da yüz yüze olsalar kocakarı bu soruyu soracak yüz bulamazdı. Ama kendini onun ellerine bırakmış olan, sırtı dönük anne, fazla zorlamadan yan çizebilir ya da hatta ona sessizce karşı çıkabilirdi.

Bir süre düşündükten sonra:

— Evet, dedi. Doğmadan önce öyle yapmıştık. İki çocuğum ölü doğmuştu.

Açıklama yeterliydi. Bir ailenin üzerine uğursuzluk çöreklendi mi, doğumun olacağı gün, o eve, vahadaki eski kölelerin soyundan gelen insanlar çağrılırdı. Gelir, evin avlusunda dans ederlerdi bu zenciler. Baba, çocuğu simgesel olarak şefin davulu üzerine bırakır, zencilere önemli bir mal ya da benzeri şeyler armağan ederdi. Eğer çocuk yaşarsa, yazgısını üstlenmiş olan zenciler yeni bir bağışa hak kazanırlardı, ne var ki çocuğun kendisinin, yaşadığı sürece bu koruyucularını unutmaması gerekiyordu. İdris'in altı yaşına kadar geleneğe uyarak saçları tıpkı zenci çocukları gibi kesildi: Kafatası tamamen kazınmış yalnızca alnının ortasından ensesine kadar uzanan yele benzeri bir saç şeridi bırakılmıştı.

Kuka ısrar etmedi, ama anne şimdi yaşlı kadının bu küçük ay-

rıntıdan yola çıkarak İdris'in evden ayrılacağını düşündüğünü anladı. Kuka, annenin saçlarını sabırla örüyordu. Saçları fazla sıkı tutmamaya çalışarak – çünkü örgü çok sıkı olunca kadının kısırlaşma tehlikesi söz konusuydu – ör babam ör! Genellikle evli kadınlarda, ikisi iki yanda gümüş halkalarla süslü iki ince belik ve koruyucu bir gözü simgeleyen bir deniz kabuğunun içinden geçen sırt beliği olmak üzere üç belik oluyordu.

Şimdi de sıra yüzünün boyanmasına gelmişti. Kocakarı yer değişip annenin karşısında çömeldi. Bu durumda, kocakarının onu tuzağa düşürüp ağzından laf alma olasılığı daha da zayıflamıştı. Anne daha bir ağzı sıkılaşmıştı. İdris kendini unutturuyordu. Evleri kutu kadar daracık bir yerdi, bu nedenle, prensip olarak yaşı ve cinsiyeti gereği, yanı başında gelişen birtakım olaylar söz konusu olduğunda silikleşerek yokmuş gibi davranmayı öğrenmişti. Gelgelelim bu akşam başlayan ve tam on gün sürecek olan şenliği düşünüyordu: Ahmet bin Baada, kızı Ayşe'yi Muhammed bin Suhil'in oğluyla evlendiriyordu ve Yukarı Atlaslardan gelen bir grup köçek ve çalgıcı törene canlılık ve ahenk katacaktı.

Müstakbel damadın evinde kadınlar, bütün gün, yüz elli, iki yüz kişilik tazu* hazırlamışlardı. Bir düzine yaşlı kadın üç saat boyunca gerekli bulguru çekebilmek için ha babam, el değirmeninin koluna asılıp durmuştu. Habire konuşan bu kadınlar ordusunun oluşturduğu şarkı söyleyen ve kıkırdaşan koronun uyandırdığı heyecan, damat tarafının gelin tarafına sunduğu armağanları seyretmeye gelen meraklılara da bulaşıyordu. Kumaşlara, eşarplara, kemerlere, terliklere, bileziklere ve gümüş kolyelere, taraklara, aynalara, kolonyalara, kadınları güzelleştirmede kullanılan kına, buhur, mersin, ceviz ağacının kabuğu, karanfil tanesi ve yaban nergisi soğanı hayranlıkla seyrediliyordu. Vahanın akıl almaz

* Bir tür sebzeli bulgur çorbası. (ç.n.)

yoksulluğunda, böylesine bir sergi, bir göz için kaçırılmayacak bir fırsattı.

Öğleden sonra neredeyse çekine çekine yapılan mütevazı bir dans tüm kadınları bir araya topluyordu. Kızlarla gelinler çiftler oluşturuyorlardı; dersiniz ki kızlar gelinlerden kadınlığa geçişin elini devralacaklardı. Beri tarafta damat adayı, yedi sekiz delikanlıdan oluşan sağdıçları eşliğinde, önlerinde çalı çırpı yüklü beş altı eşekle, gizemli bir odun toplama görevinden dönmektedir. Töreye göre damadın geniş bir örtüyle gözlerinden başka bir yeri görünmeyecek şekilde maşlaha sarılmış olması ve annesinin onu dünyaya getirirken kullanılan iple bağlaması gerekmektedir. Gerçekte, damat geceyi artık yeniyetmelikten çıkıp erkekliğe adım atması onuruna, arkadaşlarıyla yiyip içip eğlenerek geçirmiştir. Böylece cinsiyet ayrımı gerdekten bir gün önce iki ayrı yerde kutlanır.

İdris bu eğlencelere nişanlı gençle yakınlığı ölçüsünde katılıyordu – çocuk ondan topu topu üç yaş büyüktü – ama pek yakın oldukları da söylenemezdi doğrusu. İbrahim'in trajik ölümü, onda öylesine derin bir boşluk açmıştı ki vahadaki hiçbir genç onun yerini alıp bu boşluğu dolduramazdı. Nişanlı kız, onunla aynı yaştaydı. Birlikte büyümüşlerdi ve bu pasif ve yumuşak şişko kız onun gözünde gizemden ve saygınlıktan yoksundu. Bunlardan ancak müstakbel kocasında ne kadar varsa onun da o kadar vardı belki de. Ama Ali bin Muhammed geleneğe sadık kalıyordu; eşlerin birbirini sevmesi ve değer vermesi gerekiyordu, çünkü nikahta keramet vardı, duygular bu birlikteliğin nedeni değil, sonucuydu. Aşkın önce geldiği ve evliliğin ilk nedeni olduğu konusundaki modern ve din dışı karşı görüş ise, İdris'in kafasında hınzırca yer etmişti. Geleceği çekicilikten uzak olarak gördüğünden her türlü eğlence ona yararsız bir külfet gibi geliyordu. Hatta ve hatta özgürlüğü için bir tür gizil tehlikeden başka bir şey değildi, her ne kadar kendi ailesinin ve evlenme çağındaki vahalı bir kızın ailesinin onları evlendirme yolunda hazırladıkları her türlü oyunu bozmaya kararlı olsa da bu böyleydi. Evlenip çoluk çocuğa kavuşarak Tabelbala'ya törensel bir biçimde kök salacak olan bu gence dönüp baktığında, İdris kendisini tabanlarından kanatlar fışkırmış gibi hissediyordu ve büyük bir açlıkla, resmini

çeken ve hani şu hayal ürününü andıran arabasına atıp götüren sarışın kadını düşünüyordu. Gerçekte, birbiriyle çatışkı halindeki bu iki sahne kafasında savaşıp duruyordu adeta. Bir gün Salih İbrahim, kamyonundan atlayıp Paris'ten gelen ve içinde fotoğrafı bulunan bir zarf uzatıyordu ona. Ama o kendisini özellikle, kuzeye doğru giden ve Paris'te sona erecek olan bir yola çıkmış olarak görüyordu hep. Yaşlı Kuka kadın bunu bilmişti, gerçekten de artık aklı fikri buralardan gitmekteydi.

Karanlık bastıralı hayli zaman olmuştu ki Krayya Hisarı tarafından gelen bir gürültüyle konuklar dışarı fırladılar. Kulübelerin kireç boyalı duvarlarına meşalelerin alevsi ışıkları vuruyordu. Bağırtılar, çağırtılar, keskin çığlıklar, gümbür gümbür davul zurna sesleri gecenin sessizliğini bozuyordu. Batıdan, Drâa Hamada'sı tarafından gelen ve akıllarınca genç evlilere serenad yapan dağ köylüleriydi bunlar. Davulcular, cehenemî bir gürültü yayıyorlardı Davulcunun boynuna bağlanıp yatay olarak taşınan her alet biri açık, öteki boğuk olmak üzere iki ses veriyordu. Seslere bu farklılığı verense davulun yumrukla bu başına ya da tokmakla öte başına vurulmasıydı. Tulum sesleri, kısa bakır zurnalarına üfleyen iki çalgıcının nöbetleşe olarak bitmek bilmeyen bir şarkının nakaratını çalmasından oluşan bir müziğe fon oluşturuyordu. İdris'in zaman zaman, günün en sıcak saatlerinde kavalıyla yaptığı katışıksız ve berrak iç hesaplaşmayı andıran o nefis müzikle hiç ilgisi yoktu bunun.

Çalgıcılar Muhammed bin Suhil'in evinin önünde meşalelerin canlı ve düşsel bir biçimde aydınlattığı bir yarım daire oluşturmuştu. Müzik coşturuyordu, zaman zaman yükseliyordu, seyircilerin hareketsiz bedenlerinden dayanılmaz bir sıcaklık yayılıyordu. Müziğin ritmi etraftaki müzik gruplarını tek bir halayda toplamak için bir bakmışsın bir anda artıyordu. Derken büyük an geldi: Kırmızı tüllere bürünmüş, kolları butları gümüş takılardan geçilmeyen zenci bir kadın, harmanın orta yerinde belirdi. Zet Zübeyde kendini ancak şenliğin en coşkulu anında gösterirdi, çünkü şenliğin ruhu ve aleviydi o. Alanını güvence altına almak istercesine hızlı adımlarla etrafında oluşturduğu halkanın kenarı boyunca koştu. Sonra gitgide daha yoğun bir hal alan bir dizi figür çizdi. Bunun anlamı gayet açıktı: Bir tür harmanı sayılabilen ala-

nına yayılmış tüm müzik kırıntılarını bir araya topluyordu. Çevresine dağılmış bulunan tüm dansı adeta görünmez bir hasatmış gibi topluyordu. Bundan böyle kalabalık onunla dans ediyordu ve herkes ezici ve muammalı bir nakaratla şunları yineleyip duruyordu:

Kızböceği su üstünde titriyor
Çekirge taş üstünde cızırdayıp duruyor
Kızböceği titriyor ve ses çıkarmıyor
Çekirge titriyor ve ses etmiyor
Ama kızböceğinin kanadı bir yergidir
Ama çekirgenin kanadı bir yazıdır
Ve bu yergi ölümün maskesini alaşağı ediyor
Ve bu yazı yaşamın sırrını çözüyor.

Zet Zübeyde şimdi çok küçük adımlarla hareket ediyordu, etrafını kuşatan müzisyenler halkayı adamakıllı daraltmıştı. Az sonra ayakları olduğu yerde kıpırdar oldu, çünkü dans, dans olmaktan çıkmış, tümüyle bedenine nüfuz etmişti. Ve bu bedenden bluzunun bitimiyle eteğinin başladığı yer arasında sadece ışıl ışıl parlayan bir avuçluk çıplaklık görülüyordu. Tüllerle örtülü bu heykelin orta yerinde, özerk ve yoğun bir şekilde anlatımsal olan bu karın dans ediyordu. Tüm bu bedenin dudaksız ağzıydı bu, tüm bu bedenin konuşan, gülümseyen, buruşan ve şarkı söyleyen parçası:

Kızböceği ölümün maskesini yazıyor
Çekirge yaşamın sırrını dile getiriyor.

Zet Zübeyde'nin dansı, bundan böyle şu hareketsiz heykel üzerinde, binlerce takının çıkardığı seslerden ibaretti artık. Fatma'nın elleri ve hilaller, ceylan toynakları, sedefli deniz kabukları, mercan kolyeler, amber bilezikler, muskalar, yıldızlar ve grenad taşları tümünün hafiften şıkırdaması adeta dansı Zet Zübeyde değil de onlar yapıyormuş gibi bir hava veriyordu. Gelgelelim İdris'in asıl dikkatini çeken, meşin bir bağın etrafında dönen, yandan baktığında akıl almaz güzellikte görünen bir altın damlaydı. Böy-

lesine sade ve böylesine mükemmel bir başka nesne düşünmek akıl kârı değildi! Her şey alt kısmı hafifçe şişkin olan bu ovallığın içinde toplanmış gibi görünüyordu. Her şey kısa titreşimleri içinde bir başka takıya çarpmayan bu tek topun sessizliğinde açıklanıyor gibiydi. Gökyüzünü, yeryüzünü, çöldeki hayvanları ve denizdeki balıkları taklit eden salkım küpelerin aksine bu yaldızlı top kendisinden başka hiçbir anlam taşımıyordu. Katışıksızlığın simgesi, mutlağın şekillenmişiydi bu.

Zet Zübeyde ile boynuna taktığı altın damlasının resimsiz bir dünyanın parçası, platin rengi saçları olan fotoğraf makineli kadının karşı tezi ve belki de panzehiri olmasından İdris belki de bu gece kuşku duymaya başladı. Pırıltılı sakin bir gecede eğer şarkılardan ve danslardan sonra Sudan ve Tibesti'nin bilinmeyen yörelerinden gelmiş olan zenci masalcı Abdullah Fehr, kısa bir süre Tunus krallığı da yapmış olan ve gücünü saçlarıyla sakalından alan denizci Hayrettin'in macerasını anlatmasaydı, kuşkusuz bu düşüncesini daha da ileri götürecekti.

Barbaros ya da Kralın Portresi

Gerçek adı Hayrettin'di ama Rumların* yakıştırmasıyla Barbaros diye anılıyordu. Bu eski levanten denizci, ağabeyi ile birlikte Akdeniz'i haraca kesmişlerdi. İkisi birlikte Cezayir'i ele geçirmiş, sahibi oldukları kırk kadırgayı demirlemek amacıyla Cezayir limanını takviye etmişlerdi. Sonra ağabeyi Oruç'un Tlemsen'de öldürülmesi üzerine küçük kardeş tek başına daha parlak başarılar göstermeye başlamıştı. Hicri takvimle 912 yılında** Bizerte'yi ele geçirdi ve Tunus Sultanı Mulay Hasan'ı Bardo'daki sarayından kovdu.

* Hıristiyanların. (ç.n.)
** Rumi takvimle 1534 yılında. (ç.n.)

Hayrettin ve arkadaşları savaştan henüz çıktıklarında, daha ayaklarının tozuyla sarayın içini gezerler, birden etraflarını saran sessizlikle apışıp kalırlar ve adeta büyülü bir ortama girmiş gibi bir duyguya kapılırlar. Bu saraylarda, basamak basamak yükselen bu teraslarda, bu uçsuz bucaksız salonlarda, hayal bahçelerini süsleyen bu sıra sütunların altında, en ufak bir hayat belirtisi yoktu. Soylu ve mağrur bina, görünüşe bakılırsa, saray sakinleri, askerler, hizmetliler ve muhafızlar tarafından kısa bir süre önce terk edilmiş ve tavanlıkları, paravanları, yastıkları, kapkacakları ve hatta üzerinde şişlerin çevrilmekte olduğu yanar haldeki mangallarıyla, birdenbire ortaya çıkıveren bu denizcilere teslim edilmişti. Kim var kim yok sıvışmıştı. Atını, devesini, slugisini, hani canım şu sivri burunlarını beyaz Afrikalı beylerin dizlerine koyan dal gibi ince tazılarını alan, pırr! Fıskiyelerin etrafında bile güvercinlerin dairesel uçuşları görülmüyordu.

Hayrettin ve arkadaşları kendilerini, bu loş yerlerin büyüsü altında ezilmiş hissediyorlardı. Bir ihanetten çekinerek sağa sola kuşkulu bir şekilde göz atarak ilerliyorlardı. Ve bazıları denizciye bu uğursuz sarayı ateşe vermesini, taş taş üstünde kalmayacak bir şekilde yıkmasını öğütlüyorlardı.

Böylece salondan salona, merdivenden merdivene geçerek sarayın, hiçbir gücün açamayacağı kapılarla donanmış ücra bir kanadına vardılar. Askerlerin, bu kapılardan birini yıkması gerekiyordu ve buna gerek kalmadan kapı kendiliğinden açılıverdi. Ciddi görünümlü, üzerinde rengarenk lekeler bulunan beyaz bir kaftan giyinmiş iri kıyım bir adam göründü; şaşırmış ve öfkeli bir hali vardı.

— Ne oluyor? Nedir bu gürültü? dedi. Çalışırken rahatsız edilmek istemediğimi kaç kez söyleyeceğim!

Belinde yatağan bulunan bir Osmanlı muhafızı, besbelli efendisine bunları söyleme cüretini gösteren bu küstaha haddini bildirmek için kellesini gövdesinden ayırmak üzere yaklaştı. Hayrettin bir el hareketiyle onu durdurdu.

— Bu gürültünün anlamı şudur: Mulay Hasan kaçtı ve yerini ben alıyorum, dedi. Kimsin bakalım söyle. Ülkede olup bitenlere nasıl bu kadar uzak kalabiliyorsun?

— Ahmet bin Salim'im ben, resmi portreci ve saray ressamı.

Ve Hayrettin ilerlediğinden, kenara çekilip onun girmesi için yol açtı adam.

Hayrettin, alt ettiği hasmıyla birçok kez karşılaşmıştı. Şu Mulay Hasan'dan nefret ediyordu. Hafsid hanedanının görkemli mirasını hiç de hak etmiyordu doğrusu. Sıska ve basit görünümlü bu adam, tacın ve atalarından kalma kraliyet kaftanının ağırlığı altında eziliyor gibiydi. Akdeniz'in hakimi bu heybetli denizci karşısında bozguna uğramaya ve aşağılanmaya dünden hazırdı!

Oysa geniş odanın dört duvarı üzerinde, bozguna uğramış, ama iki büklüm olmamış, baş eğmemiş ve kaçmamış bir sultan duruyordu karşısında. Tersine, kente hakim bir kulede, kaftanlarıyla etrafında bir tür zemin oluşturan saray erkânı arasında şahlanmış bir atın sırtında, hatta hareminde aşktan mest olmuş cariyelerinin arasında görülüyordu.

Hayrettin, odayı karış karış dolaşıyordu, baktığı her tablo bakışlarındaki öfke alevini biraz daha artırıyordu. Mulay Hasan'ı fena halde yenmişti. Utanç içinde sarayından kovmuştu. Şişlere takılı kuzu çevirmelerini ateşin üstünde bırakarak palas pandıras kaçmak zorunda bırakmıştı onu. Ve yenik düşmüş olan bu herif, işte bu şeytani ressamın sayesinde hâlâ sarayın duvarlarındaydı. Görkemli bir halde, adeta zafer kazanmışçasına anlı şanlı gülümseyip duruyordu.

—Tez, ressam zindana atıla! diye homurdandı sonunda. Ve tüm bu resim bozuntuları yakıla!

Sonra hışım gibi dışarı çıktı, bu sırada askerler Ahmet bin Salim'in çevresini kuşatmış, tutsak etmişlerdi.

Daha sonraki haftalar Hayrettin, kendisini Mağrip'in en güçlü insanı haline getirmiş olan akıllara durgunluk verici zaferini sağlamlaştırmak ve örgütlemekle uğraştı. Oysa çiçeği burnundaki bu zafer, onda, en başta kendisini bile şaşırtan birtakım değişimlere yol açıyordu. Önceleri sıradan bir korsanken Cezayir'i ve başkenti ele geçirmesi üzerine vali oluvermişti. Ve işte bir kralla eşdeğerde biri haline geldiği bu özenli sarayda, yapması gereken birtakım şeyler olduğunu hissediyordu. Her şeyden önce artık başına buyruk bir şeyler yapmanın uygun düşmeyeceğini öğrenmişti. Olaylarla kendisi arasına bundan böyle bir bakanın, bir uygulayıcının, bir başbakanın, en azından bir başmabeyincinin girmesi ge-

rekiyordu. Bu işe kılıcıyla başladı. En eski kavga arkadaşı, tüm eli kuşatan kabzası kocaman bir deniz kabuğu şeklinde, geniş ağızlı, kalınlığına karşın ince çentikli, ağır ve kaba bir silahtı. Bununla ne kelleler kesmişti! Şu anda şöyle bir üstüne dokunmak bile onda büyük duygulanmalara, gözyaşlarına neden oluyordu! Oysa artık kelle falan kesmeyecekti ve yaşlı kılıcı artık bir daha yürürken dizlerini dövmeyecekti. Onu çıkarıp yerine kabzası oymalı kısa bir kılıç astı: Öylesine keskindi ki ucuyla tırnak kesmek bile mümkündü.

Sonra kılığı değişti: Zırhın yerini kadife, ketenin yerini ipek giysiler aldı.

Fakat gerçekte bunlar pek önemli değildi, çünkü daha önce hiçbir şeyden kuşkulanmamış, her soruya cesareti ve gücüyle yanıt vermiş bir eylem adamı olan bu asker, şimdi hükümdar olunca çiçeği burnunda bir asaletle sarayın aynasında kendine bakıyor ve gözlerine inanamıyordu adeta.

İşte tam bu sırada Ahmet bin Salim'i ve çok görkemli pozlar veren zavallı Mulay Hasan'ın portrelerinin süslediği saray koridorlarını hatırladı. Şatafatlı küçük kılıcı taktıktan, ipek göğüslüğü ve kadife hırkayı giyindikten sonra Hayrettin'in şimdi artık resmi portresini yaptırması gerekmez miydi? Gelgelelim bir başkası için son derece olağan kabul edilebilecek bu bakış açısı, ona alabildiğine kaygı ve ürküntü veriyordu...

Bunda son derece haklı olduğu bir yan vardı: Hayrettin ne sarığın örttüğü başını ne de iki bağla kulaklarına tutturulmuş olan yeşil ipek peçenin örttüğü çenesini kimselere göstermezdi. Bu önlemlere neden gereksinim duyuyordu? Bu onun bir sırrıydı, çevresindeki herkesin yakından bildiği, ama kimsenin bu konuda en ufak bir anıştırmada bulunmaya cesaret edemediği bir sır.

Hayrettin, mahalle mektebine giderken saçlarının rengi yüzünden arkadaşları ve öğretmenleri tarafından bir hayli alaya alınmış, kırılmıştı. Başının üzerinde alev alev yanan kızıllıktaki bu saç yüzünden yıllar yılı hor görülmüş, dayak yemiş, daha da kötüsü kendisinden bir tür tiksinti duyulmuştu adeta. Sahralıların inançlarına göre kızıl saçlı çocuklar lanetlidir, uğursuzluk getirirler. Lanetlidirler, çünkü anaları ay halindeyken peydahlanmış çocuklar oldukları için böyle kızıl olmuştur bunlar. Böylece bu

suçun açık ve silinmez izlerini taşırlar, çünkü saçlara bu kızıllığı veren işte bu saf olmayan kanlarıdır onların. Ve bu utanç tüm derilerine – süt gibi beyaz ama yer yer çil çil beneklerle donanmış –, tek tek tüm kıllarına ve hatta kokularına yayılmıştır ve Hayrettin'in arkadaşları burunlarını tıkayarak onun yanından kaçışırlardı.

Çocuk adeta kabir azabı çekmişti. Sonra büyümüş ve gücü sayesinde korkulan bir insan oluvermişti. Sonunda sarık çağına gelince, bu utanç nesnesi saçları gizlemek durumu sorun olmaktan çıkarmıştı. Ne var ki birkaç yıl sonra her şey yeni baştan başlamıştı. Sakalı çıkınca, ki bu sakal saçları gibi kızıl da değil, bakır telden farksız, basbayağı kırmızıydı. Bunun üzerine çevresindeki insanlardan sakallarına peçe takmalarını emretmiş, onlar da bunu kuzu kuzu kabullenmişlerdi ve kendisi de bu geleneğe sıkı sıkı sarılır olmuştu.

Ne var ki yine de başkalarının gözlerini üzerine çekmekten geri kalmıyordu. Eğer birinin bakışları biraz çenesi üzerinde odaklaşacak olsa hemencecik eli kılıcının kabzasını kavrıyordu. Rumiler ona "kızıl sakal" anlamına gelen Barbaros lakabını takmışlardı ve bereket versin ki Akdeniz'in öte yakasında oturuyorlardı da kelleleri yerinde durabiliyordu. Hayrettin özellikle de bu konuda öylesine alıngandı ki onu tanıyanlar huzurunda bazı sözcükleri söylemeye çekiniyorlardı: tilki, sincap, al, tütün. Ve donuk bir gökyüzünde kocaman kızıl renkli bir ayın dalgalandığı geceler onun ne kadar kıyıcı bir yapıya büründüğünü herkes bilirdi.

Ve işte gücünün doruk noktasına geldiğinde, resmin gücünü ve bir kralın aynada kendine bakmaktan kaçınamayacağını keşfediyordu. Böylece bir sabah, Ahmet bin Salim'i zindandan çıkartıp huzuruna getirmelerini istedi.

— Bana resmi portreci ve saray ressamı olduğunu söylemiştin, dedi.

— Elbette efendim, öyleyim. Görevim ve unvanım bu.

— Görevin ve unvanın şöyle dursun, ne iş yaparsın onu söyle?

— En başta saraydaki hükümdarların ve ileri gelenlerin portrelerini yaparım. Ayrıca zaman ve mekân içerisinde unutulup gitmesin diye sarayın güzelliklerini ve görkemini resmetmek de benim işim.

Hayrettin başını salladı. Onun da bir ressamdan beklediği işte tam bunlardı.

— Baksana, söyler misin, tut ki portresini yapacağın saray adamı fiziksel bir kusurundan dolayı acı çekiyor, örneğin, burnunun üstünde kocaman bir etbeni var diyelim, tut ki burnu kırık, gözü yampiri bakıyor ya da kör, ne bileyim artık. Bu kusuru aynen aktarır mısın, yoksa bunu gizlemeye mi çalışırsın?

— Efendim, ben portreciyim, dalkavuk değilim. Gerçeği resmederim. Benim onurum bağlılıktır.

— Yani şimdi, bağlılık uğruna kralının burnunun üstünde kocaman bir etbeni olduğunu dünya aleme göstermekten çekinmezsin öyle mi?

— Öyle efendim. Ne görüyorsam, aynen aktarırım.

Hayrettin, ressamın gözüpek gururu karşısında kendini biraz hakarete uğramış gibi hissederek öfkeden kızardı.

— Peki kellenin gövdenden ayrılabileceğinden de mi korkmazsın?

— Hayır efendim, çünkü kral portresini görür görmez kendini onurlandırılmış olarak hissedecektir, benim tarafımdan gülünç duruma düşürüldüğünü düşünmeyecektir.

— Nasıl yani?

— Çünkü benim yaptığım portre krallığın da portresi olacaktır.

— Peki burnunun üstündeki kusur ne olacak?

— Bu da öylesine krallara layık bir etbeni olacaktır ki burnunun üstünde böyle bir yumru olup da bundan gurur duymayan olmayacaktır.

Hayrettin kafasını meşgul edip duran şeylere ilaç gibi gelen bu sözler karşısında derinden etkilenmişti. Ressama arkasını dönüp odasına çekildi. Ama Ahmet bin Salim atölyesine gitti. Hemen ertesi gün Hayrettin, ressamın atölyesine gitmeye ve onu soru yağmuruna tutmaya başladı.

— Hâlâ anlayamadım, dedi ona. Bir kusurdan dolayı çirkinleşmiş bir yüzü, çirkinliğini ve gülünçlüğünü koruyarak olduğu gibi resmedip o kişiyi herkesin karşısında küçük düşürmemeyi nasıl başarıyorsun bir türlü aklım almıyor. Yani şimdi gerçekten portresini yaptığın yüzlerin kusurlarını resimlerken en ufak bir yumuşatma yoluna gitmediğini mi iddia ediyorsun?

— Evet asla yumuşatmam, diye onayladı Ahmet.

— Hiç mi süslemezsin?

— Süslemez olur muyum, süslerim elbette, ama hiçbir şey saklamaksızın. Tersine, bir yüzün tüm hatlarını en ince ayrıntılarıyla vurgularım, en ufak bir ayrıntıyı kaçırmadan olduğu gibi yansıtırım.

— Kafam daha da karıştı.

— Aslolan portrenin içine zaman girmeli.

— Nasıl zaman?

— Bir yüze bakıyorsun, onu bir saniye, bilemedin iki saniye görüyorsun, hepsi o kadar. Ve bu çok kısa zaman diliminde, alışılmış kaygılara dalmış yüz tüm arızi istekleriyle çiziktirilmiş oluyor. Belleğinde sıradan kaygılarla birtakım kusurları olan bir adam ya da kadın resmi yer edecektir. Oysa diyelim ki aynı kişi atölyeme gelip poz veriyor. Hayır bir iki dakika değil, bir ay içerisinde on iki defa bir saat diyelim. Yapacağım resim, zamanın kirlerinden, irili ufaklı binlerce günlük tahriplerinden, insanlara gündelik yaşamın sıradanlığının verdiği küçük alçaklıklardan arınmış olacak.

— İyi ama, cinlerin cirit attığı, mezar sessizliğindeki bu atölyende, modelinin canı sıkılır, yüzü ruhunun boşluğunu yansıtır.

— Eğer bomboş bir erkekse ya da yine öyle hiçbir derinliği olmayan bir kadınsa, tabii ki olacağı o. Bu durumda benim yapacağım şey, işte bazılarının, dışarıda tedirgin olmadıkları zaman gerçekte takındıkları maske olan bu boşluğu vermek olacak. Fakat, yanılmıyorsam, her önüme gelenin resmini yaptığımı söylemedim sanırım, değil mi? Derinliğin ressamıyım ben ve bir varlığın derinliği, gündelik yaşamın sıradan çalkantıları sona erdiği an yüzünde belirir. Tıpkı denizin derinliklerinin, üzerini yeşil yosunların kapladığı kayalıkları, altın rengi balıkları ile belirişi gibi suyun yüzeyinde kürekçilerin ya da hırçın bir dalganın yol açtığı ölgün sarsıntı dinince yolcunun gözleri önüne çıkışı gibi çıkıverir.

Hayrettin bir an sustu ve gözlerini onun üzerinden ayırmayan Ahmet, ilk kez olarak bu serüvenci denizcinin parlak zaferlerinin gerisinde nasıl gizli bir yaranın yer aldığından kuşkulandı.

— Yakaladığın ve tuvaline kaydettiğin bu ruh hali, insandan insana çok mu farklı oluyor? Ya da şöyle diyeyim, tüm insanlarda

ortak bir nokta söz konusu mu?

— Son derece farklı, ama aynı zamanda insanlık durumunun kendisini ilgilendiren ortak bir nokta var. Örneğin kimileri büyük bir aşktan muzdariptir – mutlu ya da mutsuz. Kimileri de her saniye güzellik düşleri içinde yüzerler, her yerde aradıkları ve şurda burda sadece bir yansımasını buldukları bir güzellik. Bazıları ise Tanrı ile söyleşirler, bu harika ve sevecen Varlık'ın ululuğu dışında hiçbir şey istemezler. Bir kısmı da...

— Peki krallar? Bir kralın ruhunu yansıtan nedir?

— Kimi kral hükmeder, kimi kral yönetir. Bu ikisi birbirinden son derece farklı, hatta birbirine taban tabana zıt iki görevdir. Çünkü yöneten kral gün gün, saat saat yokluğa, şiddete, yalana dolana, ihanete, açgözlülüğe karşı mücadele verir. Oysa ilke olarak, o ülke insanları içinde en güçlüsüdür, ama gerçekte korkunç hasımlarla karşı karşıyadır ve bunların haksız silahlarını, şiddeti, yalanı, ihaneti bu insanların kendi üzerlerine çevirerek onları yenmek gibi bir sorunla karşı karşıyadır. Tüm bunlar onun tacına kadar sıçramış bulunmaktadır. Oysa hükmeden kral güneş gibi parlar. Ve güneş gibi etrafına ışık ve sıcaklık yayar. Yöneten kralın son derece acımasız bir cellat ordusu vardır: Bunlar araçtır. Hükmeden kralınsa çevresinde ak tenli, mis kokulu körpe kadınların oluşturduğu bir koro vardır: Bunlarsa amaçtır. Kimi zaman bu genç kadınların, bu cellatların varlığını haklı çıkardığı da söylenir, gelgelelim bu da yine cellatların bir yalanıdır. Şimdi, yöneten değil, hükmeden kralın resmini yaptığımı eklemem gerekli mi?

— Fakat sana bir sorum var: Araçlar olmadan amaç ne işe yarar, söyler misin?

— Pek işe yaramaz elbette. Buna katılıyorum. Ama şunu da unutmamak gerekiyor, amaçları unuttuklarında, hatta ateşlilikleriyle amaçları ortadan kaldırdıklarında, araçların ne değeri kalır? Gerçekte bir kralın yaşamı işte bu iki öğe arasında gidip gelmektedir. Mulay Hasan, zayıf ve kararsız bir kimse olarak biliniyordu. Bunun nedeni cellatın, işkencecinin ya da sıradan bir askerin gözünde nasıl bir izlenim bıraktığını fark etmeye katlanamıyordu. O zaman bana geliyordu, bana geliyordu dediysem, evet çoğu kez, bizzat kendisi buraya, atölyeme gelirdi. İçeri gir-

diğinde benzi atmış, cesareti kırılmış, mesleğinin birtakım alçaklıkları karşısında midesi bulanmış olurdu. Portrelerine bakardı, hani şu yaktırdığın portrelerine. Onların ışığında, iktidarın tüm kirliliklerinden arınmış olurdu. Kaşla göz arasında yeni baştan krallığının gururuyla dolup taşardı. Kendine güven kazanırdı. Bana gülümseyerek rahatlamış bir halde çıkıp giderdi. Rahatlaması için söz söylemeye gerek kalmazdı.

Düşmanıyla ilgili bu anı, Hayrettin'i gözle görülür bir biçimde rahatsız ediyordu. Onu bu dangalakla kıyaslamaya kalkışmak patavatsızlık değil miydi? Bununla birlikte onun yatağında yatıyor, onun portrecisiyle görüşmeler yapıyordu!

— Yani şimdi şu ortak noktanın tüm insanlarda bulunduğunu mu söylüyorsun?

— Ruhunun sesinden başka bir şey duymamak için günlük yaşamın gürültüsünü susturduğunda, bu sesin tamamen bireysel, kişisel, benzersiz bir biçimde tüm insanlarda bulunan ve sana bu sesin onun derin ezgisi olduğunu kanıtlayan – en azından var olduğunda – bir özelliği vardır.

— Hangi özellik?

— Soyluluk.

Hayrettin bir an yine sustu, Ahmet'in anlattıklarını düşünmeye koyuldu. Sonunda atölyenin kapısına doğru yöneldi ve tam çıkmak üzereyken, geri dönüp ressama:

— Yarın sabahtan itibaren, gün doğumundan bir saat sonra benim resmimi yapmaya başlayacaksın, dedi.

Kapıya yöneldi, ama yine vazgeçti:

— Siyah beyaz olacak, diye belirtti.

Ertesi gün Ahmet hazırdı. Uç uca getirilerek üst üste konulmuş papirüs şeritlerin oluşturduğu, üzerine sedir ağacı yağı sürülmüş alabildiğine büyük bir panonun önünde, tertemiz bir elbise içinde bekliyordu. Elinin kolaylıkla ulaşabileceği alçak bir masanın üstünde kalem desteleri, fırçalar ve çin mürekkebi hokkaları duruyordu. Gölgelendirmede kullanmak amacıyla ekmek içlerinden yapılmış toplar ve sabitleştirmek için resmin üzerine püskürtülen, alkolde çözündürülmüş tutkallar da vardı. Tek eksik modeldi. O gelmedi.

Ahmet bütün gün onu bekledi. Ortalık kararğında, tuvalin

üzeri, ressamın can sıkıntısını bastırmak için çiziktirdiği taslaklardan geçilmez olmuştu. Bu akılda kalan bir Hayrettin portresinin taslağıydı, yani ressamın kafasında, onun kendi isteği doğrultusunda canlanmış bir resimdi bu. Soyut ve simgesel oluşu acaba bundan mı, yoksa beyaz zemin üzerinde siyah tarama çizgilerine indirgenmesinden mi kaynaklanıyordu? Bu resimden insana yansıyan tek bir şey vardı, o da güçtü, hatta kabaca bir güç. Ahmet sarsılmıştı. Kendi kendine yeni efendisinin poz vermeye neden gelmediğini ve neden portrenin – pek öyle eni konu inceleyip araştırmadan yapmaya yanaşmadığı – bu noktada sadece bir hükümdarda var olabilen haşmetli dinginlikten yoksun olduğunu sorup duruyordu. Oysa üçüncü gün Hayrettin, atölyesine baskın yapıp bacaklarını ayırarak ellerini kalçasına koyduktan sonra portresinin taslak çalışması karşısında dikilerek yabanıl bir kahkaha patlatınca bu iki sorunun bir tek yanıtı olduğunu anladı.

— Görüyorum ki, dedi, portremi yapman için benim gelmeme hiç gerek yokmuş! Ve inan, böylesi daha iyi. Bir kere kendimi saatlerce senin patavatsız bakışlarının hizmetine sunmak fikri beni kesinlikle tiksindiriyor. İkincisi, kaba gücün sınırlarını aşan bu portre benim son derece hoşuma gidiyor.

— Efendim, diye atıldı Ahmet, gerçek portrenizi yapabilmek için doğrudan sizin gelmeniz gerekiyor, tebanız ve topraklarınız üzerindeki egemenliğinizi simgeleyen bir kral portresi yapabilmem için bu şart. Bu kadarla da kalmıyor: Bu portre renkli olmalı. Bir isteğim daha var.

— Neymiş bakalım bu isteğin? diye gürledi beriki.

— Bazı şeyleri çıkarmanız gerekiyor, şey, nasıl desem ki, sarığınızı ve...

— Ve ne? diye kükredi beriki.

— Ve sakalınızdaki peçenizi de çıkarmalısınız, dedi Ahmet cesaretle.

Hayrettin kılıcına asılarak ressamın üzerine atıldı. Ne var ki tam bu anda bu kılıcın sadece göze seslenen bir süs kılıcı olduğunu anımsadı. Onu öfkeyle kınına soktuktan sonra şöyle yarım bir tur yapıp, peşindeki, bir bakışıyla kellesini uçurmaya hazır adamlarıyla çekip gitti.

Bu sahne Ahmet'i son derece sarsmıştı, allak bullak olmuştu

adeta. Zindana atılacağını bekliyordu, ama aradan günler geçti, onu zindana götürmek için gelen giden olmadı. Gerçekte onu terk ettikleri boşluk ve suskunluk belirli bir tehditten çok daha öte bir şeydi. Yeni baştan işe koyulmaya kalkıştı. Ama Hayrettin'in portresine eklediği her fırça darbesi onun yırtıcılığını daha da artırıyordu, doğrusu son görüşmelerinden sonra başka türlü olması da beklenemezdi.

Sonunda Ahmet gidip çok güvendiği bir kadından akıl danışmaya karar verdi. Bakalım en azından gitmesine izin verecekler miydi, çünkü bu kadın, uzakta, çölün orta yerinde, bir vahada oturuyordu. Oysa atölyesinden çıktığında hiç kimse buna mani olmaya kalkışmadı. Sonra saraydan ayrıldığında da ses eden olmadı. Elini kolunu sallayarak saraydan çıkıp yanına iki deve ile bir uşak alıp yola koyuldu.

Kerstine, Ahmet gibi bir ressamdı, kısacası bir meslektaşıydı. Bunu bir yana bırakacak olursan, aralarında en ufak bir benzerlik bulmak mümkün değildi; tıpkı geceyle gündüz gibiydiler. Mavi gözlü sarışın kadındı, İskandinav kökenliydi ve kendisiyle birlikte bu ülkeye soğuk bir sanat getirmişti. Oturduğu, hurma ağaçlarının gölgesinde kaybolmuş tek katlı, aşı boyalı alçak binalardan oluşmuş villada, Afrika'da bilinmeyen, Kuzey'in ağacından yapılmış büyük dokuma tezgâhlarının karmaşık karartısı görünüyordu. Son derece gelişmiş bu aletlerle, sonsuz bir sabırla, her saat kar manzaraları, sürek avı sahneleri, buzun içine alınmış kaleler, kürklere bürünmüş insanlar gibi, Afrika insanının görmek bir yana aklının köşesinden bile geçirmediği manzaralar üretiyordu. Kimi zaman Ahmet ona tuvallerinden birini götürüyordu. Beriki kartona yapılmış bu resmi alarak, aslına titizlikle bağlı bir biçimde kilime geçiriyordu. Aslına bağlı olmasına büyük özen gösteriyordu ama, öylesine bir derinlik ve sevgi katıyordu ki bu işe Ahmet kendi tablosunu gördüğünde adeta gözlerine inanamıyor, donup kalıyordu. Çünkü malzeme olarak yünü – hayvansal yaşamda karşılaşılabilecek en yumuşak, en sıcak şeyi – kullanıyordu; büyük kazılarda ele geçirilmiş çıplak insan görüntülerinin resmedildiği ünlü halı buluntularında ipeği, kuştüyü, tiftiğiyle yitip gitmiş bir hayvansal yaşam bulmak mümkündür.

Kerstine, Ahmet'i her zaman olduğu gibi, ressamlar arasında

görülen alışılmış samimi havayla, kuzey ülkelerinin kanını taşıyor olmanın verdiği ölçülülük içerisinde karşıladı. Ahmet gelirken yanında Hayrettin'in kara kalem portre çalışmasını da getirmişti. Bir korsanken birdenbire Tunus'un efendisi oluveren Hayrettin hakkında bildiklerini ve çektiklerini arkadaşına bir bir anlattı. Kerstine hükümdarın sakalı ve saçları konusunda gösterdiği alınganlıkla çok ilgilenmiş göründü. Planlar yaptılar, Kerstine'in de en kısa zamanda Hayrettin'i ziyaret etmesini kararlaştırdılar ve Ahmet yeni baştan Tunus'un yolunu tuttu. Karakalem çalışmasını orada bırakıp bunun karşılığında, üzerinde, güneş yüzüne hasret kuzey insanlarının güneşin parlaklığını çağrıştırması nedeniyle yetiştirdikleri büyük bir ayçiçeğinin yer aldığı bir kilim almıştı.

Hayrettin ülkenin güneyini boyunduruk altına almak üzere aylarca Tunus'tan uzak kaldı. Döndüğünde başarısının doruk noktasındaydı. İnsanın, binlerce yıllık bir hanedan kurmuş diyesi geliyordu. Resmi portresinin yapılıp yapılmamasına ilişkin sıkıcı sorun artık daha da önem kazanmıştı. Bir sabah Ahmet'in atölyesine çıkageldi. Daha ilk gördüğü anda beğendiği ve üstelik ona da şans getirdiği açıkça görülen karakalem portresini aradı gözleri.

— O sadece bir taslaktı, dedi Ahmet. Artık bende değil.

— Onu yırtmaya cüret edersin ha? diye patladı Hayrettin, adeta şahsına karşı bir suikast düzenlenmişçesine.

— Tersine, dedi Ahmet, onu dâhi bir kadına armağan ettim ve eminim bu çalışmadan en güzel sonucu elde edecek.

— Ne sonucu?

Cevap olarak, Ahmet, odasının duvarlarından birine, üstü çadır beziyle örtülü olanına doğru yöneldi. Geniş bir kol hareketiyle onu açtı. Hayrettin bir hayret çığlığı koyuverdi. Bezin arkasında uzun tüylü dev bir halı duruyordu. Yalnızca kızıl renk boyadan oluşmuş bir resimdi bu, bir Avrupa sonbaharını simgeliyordu. Ağaçların diplerine hazan yapraklarının döküldüğü, tilkilerin tırmandığı, sincapların cirit attığı, bir karaca sürüsünün kaçmakta olduğu bir orman resmi. Fakat daha bu ne ki! Oldukça uzak bir noktaya yerleşmiş olan ve ayrıntıdan çok, bütüne önem vermesini bilen bir kimse için kızılın egemen olduğu tüm bu senfoninin gerçekte bir portre olduğunu, saç ve sakalını hayvan tüyleri, ağaç ka-

bukları, vahşi hayvan postları gibi çeşitli orman malzemelerinin oluşturduğu bir portre. Bu, evet Hayrettin'in, temel rengine indirgenmiş portresiydi: En açıktan en koyuya doğru uzanan tonları göz okşayan çok tatlı bir kızıllığa sahip bir portre.

— Ne kadar da uyumlu! diye mırıldandı Hayrettin, uzunca bir süre hayran hayran resmini seyrettikten sonra.

— Ressamı Kuzey Avrupa kökenli, diye açıklamak zorunda hissetti kendini Ahmet. Bu tabloda kendi ülkesinin ekim ayını, av mevsiminin başladığı dönemi dile getiriyor. Bu mevsim Kuzey Avrupa ülkeleri için en görkemli mevsimdir.

— Bu benim portrem, diye diretti Hayrettin.

— Elbette, efendim. Kerstine'in sanatı böyle işte; benden aldığı karakalem taslak çalışmadan yola çıkarak ve kafasında basit bir İskandinavya sonbaharı canlandırarak bu resimle yüzünüz arasındaki derin benzerliği anında yakalamasını bilmiş. Orman yaşamıyla portrenizi bütünleştirmeyi öylesine başarmış ki hiç kimsenin bunların hazan yaprakları mı yoksa saç mı olduğunu, tilki mi yoksa sakal mı olduğunu yakalayabilmesi mümkün değil.

Hayrettin duvara yaklaşmıştı ve ellerini halının üstünde gezdiriyordu.

— Saçlarım, sakalım... diye geveliyordu.

— Gerçekte ta kendinizsiniz, ağaçlar kralı saygınlığınızı, hayvanlar kralı gür saçlarınızı, yapraklarsa gür sakalınızı simgeliyor.

Ve Hayrettin'in kızıllığını ve utanç verici kökenini öğrendikten sonra Kerstine'in söylediği gizemli bir cümleyi anımsadı birden. Şöyle demişti Kerstine : "Bir kadının yaptığını ancak bir kadının elleri bozabilir."

Resmine tadını çıkara çıkara bakabilmek için Hayrettin yanağını halıya yapıştırmıştı. Başını çevirerek yüzünü halıya gömdü.

— Ne güzel ve derin koku! diye şaşkınlığını dile getirdi.

— Doğanın kokusu, kızıllıkların kokusu, dedi Ahmet. Dağlardan inen sel sularıyla yıkanıp sütleğen çalılarında kurutulmuş yaban koyunu yününden yapılmış. Evet, halı üstüne resim yapmanın en büyük üstünlüğü şu: Bir halı her şeyden önce görmek için yapılıyor tabii, gelgelelim dokunulabiliyor ve koklanabiliyor da.

O zaman Hayrettin öyle bir hareket yaptı ki etrafındaki adam-

ların yürekleri ağızlarına geldi: Ani bir hareketle, çenesini kapatan yeşil peçeyi çekip aldı ve kocaman sarığını yere fırlatıverdi. Sonra yelesini kabartmak isteyen bir yaban hayvanı gibi başını salladı.

— Barbaros! diye kükredi. Adım Sultan Barbaros! Densin, öyle densin! Bu tablonun, şeref salonunda, tahtımın hemen arkasında en iyi yerde sergilenmesini istiyorum.

Ertesi gün,* İtalyan prensleri, Papa ve İmparator Karl V'in desteğiyle ayaklanan Sultan Mulay Hasan, dört yüz yelkenli geminin taşıdığı otuz bin askerlik bir orduyla Tunus'u yeniden ele geçirdi.

Hayrettin kızıl sonbaharlar diyarı Avrupa'ya sığındı. Orada Fransa kralı François I'in dostu oldu. Daha birçok serüven yaşadı, ama bir daha saçlarını ve sakalını asla gizlemedi.

* 14 Temmuz 1535. (ç.n.)

Zet Zübeyde de acaba masalcı Abdullah Fehr'i dinlemek için kalabalığın arasında kalmış mıydı? İdris bakışlarıyla onu aramış, sonra kendisini hikâyeye kaptırıp vazgeçmişti. Herkesin sessizce kalktığı şu anda, müzisyenler grubunun yerleşmiş olduğu Hisar Kraya'nın çekiciliği karşısında direnemiyordu. Sessizce Hisar Kraya'nın eteklerine kadar ilerlemişti. Tek tük ışıkların aydınlattığı iki çadır vardı orada. Mırıltılar, küçük bir çocuğun iniltileri, kıs kıs gülmeler duyuluyordu. Birden öfkeli bir köpek havlaması başladı. Sonra bir erkek sesinin köpeğe susmasını emrettiği duyuldu. Az sonra İdris, kulaklarının dibinde bir taşın vınladığını ve yanı başındaki taş parçalarının paldır küldür indiğini duydu. Derhal yola geri döndü. Ama daha sonra evlerinin terasında uzun-

ca bir süre gözlerini gökyüzünün maviliğine dikip uyuyamadan öylece kalakaldı. Çekirge, kızböceği, yazı, dilekçe, eski nakarat aklının bir yerlerinde arı kovanı gibi vızıldayıp duruyordu ve o, Zet Zübeyde'nin sessizce çıplak göbeğini konuşturuşunu görür gibi oluyordu. Ama Kerstine, hani şu kuzeyden rengarenk yünleriyle gelmiş olan sarışın kadın, resimlere bir yumuşaklık veriyordu. Bu da fiziksel bakımdan en gözden düşmüş insanı portresiyle uzlaştırıyordu. Acaba eline bir fotoğraf makinesi versen bu kadar başarılı olabilir miydi Kerstine? Kesinlikle hayır! İdris, sarışın kadının çektiği fotoğrafta acaba kendini nasıl bulacaktı? Biraz uyumuş olmalı, çünkü gökyüzünün ağardığını göremedi ve kalktığında doğuda ufuk kızarmaya başlamıştı. Çalgıcıların kampına gitmesi gerekiyordu. Zet Zübeyde'yi yeniden görmeliydi. Hisar Kraya'ya doğru koştu. Temkinliliği yüzünden yavaşladı ve önüne çıkan ilk harabelerin orada, yıkık duvarların arkasında saklandı. Bu önlemler gereksizdi, çünkü iki çadır yok olmuştu. İdris kamp alanına doğru ilerledi. Sönmüş ve dumanı tüten ocaklar, çürük meyveler, insan pislikleri, İdris'in çıplak ayağının ucuyla ters çevirdiği, sözle anlatılması güç birtakım artıklardan başkaca bir şey yoktu ortalıkta. Korkunç bir hüzün çöktü yüreğine. Gitmek. Onunla birlikte çekip gitmek istedi. Tıpkı Land Rover'daki sarışın kadın gibi. Gitmek, ya da törelere göre evlenmek. Gitmek, evet özellikle de gitmek!

İdris, birden kumda ayak parmaklarının arasında bir şeyin parıldadığını görüyor. Eğilip Zet Zübeyde'nin en güzel takısı olan, bağı kopmuş topu alıyor. Altın damla diye bilinen bu takıyı şöyle avucunun içerisinde evirip çeviriyor. Bağın ucunda dik tutmaya çalışıyor. Ve onu doğmakta olan güneşe karşı dans ettiriyor.

Çekirgenin kanatları yazılı
Kızböceği kanatlarında bir dilekçe taşıyor...

Bitmek bilmeyen müzik yeniden geldi kulaklarına, Zet Zübeyde'nin dansı, dünyada bir benzeri daha bulunmayan soyut takılı zenci kadının. Henüz doğmuş olan ölgün sabah güneşinde, bu kirli arazinin orta yerinde kendi kendine dans ediyor.

Sonra altın damlayı cebine indiriyor ve kaçıyor.

Ertesi gün, Salih İbrahim'in uğrama günüydü. Eski püskü Renault kamyonuyla Tabelbala – Beni Abbas arasında, üç yüz kilometrelik yolda gidip geliyordu. Vaha sakinlerine postalarının yanı sıra alet, ilaç, giysi hatta tuz ve tohum gibi bir önceki geçişinde kendisine ısmarlanmış olan şeyleri taşıyordu. Tüm bu siparişlerin yıldan yıla artması, vahanın kendine yeterli olduğunun ölçütüydü. Kuşluk vakti – Beni Abbas'tan şafak sökerken ayrılıyordu –, vahaya gelişi her defasında başlı başına bir olay oluyordu. Olanca doğal yaygaracılığıyla yürüttüğü şu dağıtıcılık işi, gerçi bazılarının ondan kuşkulanmasına ve kendisini hor görmesine yol açıyorsa da, tanınmış bir kişi haline getiriyordu onu. Kendilerinin dış dünya ile yegâne canlı bağları durumundaydı. Ve

vahalılara karşı tutumu vaha dışına çıkmamış olanlarla, başka yerler görmüş olanlara bağlı olarak değişiyordu. Tabelbala'dan hiç ayrılmamış olanlara karşı koruyucu bir yakınlık duyuyordu ve kimilerinde derin saygı, kimilerindeyse öfke uyandıran kendini yüksek gören tavırlar takınıyordu. Ülkelerini terk etmeyi dileyen gençlerin gözünde, tartışmasız, ama oldukça şüpheli bir saygınlığı vardı.

İdris, Land Rover'la karşılaşmasının üstünden topu topu dört gün geçmişken fotoğrafının gelmesinin mümkün olmadığını biliyordu. Yine de posta dağıtımını izledi, çünkü mektup ancak bu şekilde eline geçebilirdi ve gelme olasılığı arttıkça postanın dağıtılması işi onu daha yakından ilgilendirecekti. Daha ne kadar beklemesi gerekecekti acaba? Üç hafta mı, beş hafta mı, yedi hafta mı? Tersliğe bakın ki, onun böyle posta dağıtımını sessiz sedasız izlemesi, Salih İbrahim'in gözünden kaçmadı ve üçüncü katılışında şoför, onu bir güzel payladı ve üstü örtülü bir biçimde, İdris'in umutsuzca gurbetteki bir nişanlıyı beklediğini anlatmaya koyuldu. Delikanlının bir aşk mektubu beklediğini ileri sürüyordu. Sonra sözlerine hareket kattı. "Eveet, işte geldi, geldi işte" diye bağırıyordu bir zarf uzatarak. Sonra yazının bozuk oluşu nedeniyle alıcının adını yanlış okumuş gibi yaparak, üzgün bir tavırla: "Ah, yok yok, İdris'çiğim, bu da sana değilmiş. Yanıp tutuşuyorsun aslanım, yanıp tutuşuyorsun, ama biraz daha sabret! Ne demişler, sabreden derviş muradına ermiş." Bu şakalar orada bulunan vahalıları gülmekten kırıp geçiriyordu.

Sonuçta İdris, artık toz rengi kamyon, yolunu dört gözle beklemekte olan küçük kalabalığın önünde durduğunda, ortalıkta görünmeye cesaret edemez oldu. Ama bir avuç hurma vereceği vaadinde bulunarak komşu çocuklarından birini posta dağılımına gönderiyordu. Mektubu getirdiği gün de bir çakı verecekti. Bir sabah çocuğun "Geldi, nihayet geldi. Hele şükür mektubun geldi!" diye alı al moru mor kendisine doğru koştuğunu görünce, o da tıpkı çocuğun yaptığı gibi olduğu yerde zıplamaya koyuldu. Ne var ki Salih İbrahim mektubu ona vermeye yanaşmamıştı. Mektubu doğrudan alıcının eline teslim edeceğini ileri sürüyordu. "Peki, çakıyı ne zaman vereceksin?" diye yalvarıyordu çocuk. İdris, şoförün bunca gırgırından sonra takınması gereken tavrı aldı

ve hiç istifini bozmadan, yavaş yavaş kamyona doğru yöneldi. Salih İbrahim önce onu görmemiş gibi yaptı ve ad okumasını sürdürdü. En son koliyi de kamyondan alıp sahibine verdikten sonra, üstü mühürden geçilmeyen ve üzerinde çok sayıda band bulunan iri zarfı gösterdi. Ve İdris'in adını ciyak ciyak bağırmaya koyuldu. Ortalığı bir kahkahadır aldı. İdris ilerledi.

— Gerçekten sen misin? dedi Salih İbrahim, dalga geçermişçesine hınzırca havayla. Denizin karşı kıyılarından gelen bu aşk mektubu senin için mi yani?

İdris, kamyonun etrafını saran insanları kahkahaya boğan kaba bir sorgulamaya katlanmak zorunda kaldı. Sonunda mektup eline geçtiğinde, apar topar zarfı yırtmaya koyulduğundaysa herkes sus pus içinde beklemeye başladı. Zarfın yırtılma işi tamamlanınca içinden büyük boy renkli bir fotoğraf çıkardı: Püsküllerle süslü, avazı çıktığı kadar anıran bir eşek kartpostalıydı bu, yanında kocaman bir yemlik görülüyordu. Salih İbrahim, kahkaha ve alkış bombardımanı arasında hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi şaşırmışı oynuyordu.

— Nişanlın mı bu? Yoksa senin kendi fotoğrafın mı?

İdris kartpostalı fırlatıp öfkeden gözlerinden yaşlar boşanarak koşmaya başladı. Hayatından Land Rover'lı kadının geçişi işte ona ilk kez bu resme mal olmuştu.

Onbaşı Mukaddim, yeğeni İdris'in böyle onun evinin etrafında fır dönüşünün ve çeşitli bahaneler uydurarak ıkına sıkına ikidebir kapısına dayanışının nedenini merak ediyordu. Yaşlı Kuka yüzünden vahalıların dillerine doladıkları Land Rover hikâyesi acaba onun kulağına kadar gelmiş miydi? Sözü mü olur, kesinkes öyleydi, hem zaten bu onu neden ilgilendirsindi ki? Askeri geçmişi, gazi maaşı ve kendini rahatça geçindirecek kadar varlıklı oluşu nedeniyle Tabelbala'da çok saygın bir yere sahipti. Ne var ki yapayalnızdı. Evlenmeye bir türlü yanaşmamıştı, bu nedenle marjinal biri durumundaydı ve cema'nın* kaybolan bir üyesinin

* Kuzey Afrika'da bir duarı (çadır topluluklarının oluşturduğu bir tür mezra) temsil eden yaşlılar toplantısı. (ç.n.)

yerine biri seçilirken kimsenin aklına onu seçmek gelmezdi. Yine de bir süre yeğeniyle ilgilenmişti ve ona Fransızca'nın yalnızca konuşmasını değil, şöyle basit tarafından okumasını yazmasını da öğretmişti.

O gün, İdris evine geldiğinde, söktüğü bir tüfeğin parçalarını temizlemekle meşguldü. Her zaman olduğu gibi, aralarında "hoş geldin" gibisinden en ufak bir konuşma geçmedi. İdris sırtını duvara dayayıp bir süre onun tüfek temizleyişini seyretti.

— Savaştaki tüfeğin bu muydu? diye sordu sonunda.

— Ah! Yok! Daha neler! dedi Mukaddim. Savaş tüfeği böyle olur mu! Bu olsa olsa kuş avlamaya yarar.

Güldü ve tüfeğin namlusunu alıp onu cep dürbünü gibi kullanarak gözlerinden birini yumdu.

— Ceylan da avlar mı, peki? diye sordu İdris.

— Ceylan da avlar, deve de; hatta hırsıza da bire birdir. Askerler için gerçek bir tüfek gerekir. İtalya'da beş fişeklik haznesi olan süngüsü geri dönmeli, 7,5 mm'lik bir tüfeğim vardı. Almanlarınsa, hemen hemen hepsinin elinde makineliler vardı. Makineli yağmur gibi mermi yağdırır. Bir kentte kapı kapı savaşmak için çok elverişli bir silah. Gelgelelim ne menzili var, ne de ateş edeceğin nokta tam olarak belli. Uzak mesafeden ateş etmek için elde yalnızca tüfek var.

O anlatırken, İdris odayı dolaşıyordu. Mukaddim amcasının evinden daha lüks, daha konforlu bir ev görmemişti hiç. Duvarlar hayvan kalıntılarından geçilmiyordu. Üzerine boynuzları tutturulmuş ceylan postları, saman doldurulmuş çaylaklar, yelpaze biçiminde bir araya getirilmiş tavuskuşu tüyleri, küçük kırmızı ağzı bir karış açık çöltilkisi başı. Mercan rengi kadife kaplı bir sandığın üstünde, İdris'in çalıştığına hiç tanık olmadığı pilli bir radyo – Mukaddim'e bakılırsa, yayınları geceleri daha iyi çekiyordu – vardı. Ama İdris'in en çok dikkatini çeken şey, savaş madalyası içeren camlı bir çerçeve ve üzerinde şaşırtıcı bir şekilde genç yaştaki Mukaddim'i kendisi gibi güzelim üniformaları içinde gülümsemekte olan arkadaşlarıyla birlikte gösteren silik, sararmış bir resimdi.

Onbaşı başını kaldırıyor ve yağlı bir beze ellerini siliyor.

— Bakabilirsin, al, bak şu fotoğrafa! Galiba Tabelbala'da bun-

dan başka resim yok. Bir de Cezayir'e balayına giden Mustafa'nın resmi vardı. Karısıyla birlikte çektirmişti. Ama sanıyorum o fotoğraf kayboldu. Belki de kaynana yakmıştır. Belli mi olur, bilirsin, burada yaşlılar resmi sevmezler pek. Fotoğrafın uğursuzluk getirdiğine inanırlar. Şu yaşlı milleti çok geri kafalı ve safsatacı oluyor...

— Peki sen, fotoğrafın uğursuzluk getirdiğine inanmıyor musun? diye sordu İdris.

— Hem evet, hem hayır. Bana sorarsan, görüyorsun, bu sadece bir resim, onu tutmak, ona hakim olmak gerekir, dedi iki eliyle bir şeyi avuçlar gibi yaparak. Bu nedenle Mustafa'nın Cezayir'de çekilmiş bu fotoğraftan yana korkacak bir şeyi yoktu: Duvara iğneyle tutturulmuştu. Her gün görüyordun. Tıpkı bunun gibi. Çerçevenin içinde, camın altına sıkışmış bu resme dikkatle bakıyorum ben. Baksana, şu gördüğün fotoğrafın başlı başına bir hikâyesi var. Trajik bir hikâye bu. Dinle biraz anlatayım. Cassino yakınlarında bir köyde dinlenmekteydik. Ordunun fotoğraf işlerine bakan bir oğlan vardı. Bu çocuk şu iki arkadaşla benim resmimi çekti. Dinlenme sırasında çeşitli takımlardan askerler bir arada bulunur. Yanımda oturan şu iki çocuk bizim takımdan değildi. Ama birbirimizi tanıyorduk. Dinlenmelerde buluşuyorduk. Birlikte gırgır geçiyorduk. İki gün sonra fotoğrafçı çocuğu gördüm. Cebinden bir zarf çıkarıp bana verdi. İçinde üç resim vardı. "Biri senin, öbür ikisini de arkadaşlarına verirsin" dedi. Teşekkür edip öbür iki çocukla karşılaşacağımız günü beklemeye koyuldum. Bir türlü fırsat çıkmıyor. Ertesi gün, hepimiz cepheye gittik. Günlerden 30 Nisan 1944'tü. O günü hiç unutmam. Cassino tepesindeki manastırda kıstırılmış Almanlara bir saldırı daha düzenliyorduk. Amerikalılar en azından iki kez denemiş, başaramamışlardı. Sıra bizdeydi. Ne katliam! Bir yanda Müttefikler, öte yanda Almanlar. Nişanımı işte orada kazandım. Fotoğrafları unuttum sanıyorsun değil mi? Unutur muyum, onları her zaman üstümde taşıyorum, göğsümün sıcaklığında, bu önemli bir ayrıntı. Ertesi hafta, yine bir dinlenme anında o iki arkadaşın müfrezesine gidiyorum. Bu müfreze fena halde kayıp vermişti. Uzatmayalım, uzun araştırmalardan sonra, ikisinin de öldüğünü öğrendim...

Sessizce, duvarda asılı çerçevenin içindeki resmi inceliyor.

— Bu hikâyeyi ne zaman anacak olsam, işte böyle dalar giderim, biliyor musun? Bu fotoğrafın, üzerimde taşıdığım için, bana daha çok uğur getirdiğini düşünürüm. Ötekiler, yani iki arkadaşım, bu onların hatası değildi tabii, ama resimlerine sahip çıkmamış, başkasının onu almasını önleyememişlerdi. Yapılacak şey değildi bu. Resimleri sahiplerine vermiş olsaydım, belki de başlarına böyle bir iş gelmeyecekti, diye düşünmekten kendimi alamıyorum.

— Peki, onların fotoğraflarını ne yaptın? diye sordu İdris.

— Ailelerine göndermeleri için müfreze komutanlarına verdim. Cezayirlilerdi, biri Tlemsenli, öteki Mostaganemli.

İdris kendi kendine amcasının sarışın kadının onun fotoğrafını çektiğini bilip bilmediğini soruyordu. Bir suskunluğun ardından Mukaddim gözlerinin içine bakarak ona:

— Ih, biliyor musun, fotoğraf dediğin şeyi saklamalı insan. Başkasına gitmesine izin vermemeli, dediğinde, bundan hiç kuşkusu kalmadı.

Gitmek. Öteki Tabelbalalılar gibi, Canetli, Tamanrassetli, İn Salihli, Timimunlu, El Golealı, çölün sarı ve kahverengi haritasındaki tüm bu yeşil lekelerde yaşayan insanlar gibi kuzeyin yolunu tutmak. İbrahim'in ansızın ölümünün, sarışın kadının siluetinin, Hayrettin efsanesinin, Salih İbrahim'in alaylarının ve hatta Mukaddim amcanın anlattığı hikâyenin ona verdiği tek öğüt de işte buydu! Ama bu aynı zamanda insanın doğduğu yerde kök salmasına, ömrünü, bir erkeğin etrafında bir kadının ve çocukların oluşturduğu hareketli, hararetli, bu arada bir o kadar da korkunç bir hapisanede geçirmesine karşı çıkan eski bir göçebe soyaçekimi de bunu gerektiriyordu. Hayır, evlenmemeye kesinlikle kararlıydı. Zaten yoksulluğu bu iş için arayıp da bulunmayacak

bir kılıftı. Kuzeye gidip çalışmayacak olursa müstakbel kapınpederine ödeyeceği başlık parasını nereden bulabilirdi ki? Üstelik üç yıldır dul olan annesine de para vermesi gerekirdi. Kadıncağızın, oğlu çekip gidecek diye ödü kopuyordu. Annesine kazancının bir kısmını ona göndereceğini söylüyordu. Böylece yoksulluk çekmezdi zavallı, beş çocuğa bakmak kolay mıydı! Ve örnek olarak Tabelbala'daki bakkala zaman zaman aileleri adına havale kağıdı gönderen altı vahalının adlarını sayıyordu. Uzak bir akraba çocuğu olan Aşur'un durumu da ortadaydı. Şen şakrak, cömert mi cömert bu oğlan Paris'te çalışmak üzere Tabelbala'yı terk etmişti, ama köylüleriyle bağını hiçbir zaman koparmamıştı. Ona mektup yazıp İdris'in gidişi haber verilirdi ve böylece delikanlının Paris'te bir adresi ve bir yakını olurdu hiç değilse.

Yakında gideceği haberini ilk öğrenen Mukaddim amca oldu tabii. Haberi vermeye gittiğinde, onbaşı, evde başına bir asker miğferi geçirmiş, kulübelerin dış duvarları dibinde bir tür bank görevi üstlenen çıkıntıya oturmuş pipo içmekteydi. Hiç ses etmeden, orada öyle, ilk konuşanın amcası olmasını bekledi. Mukaddim'in acelesi yoktu. Gözleri boşluğa dalmış, aheste aheste piposunu tüttürüyordu. Sonunda kararını verdi:

— Söylenenler doğru mu? Gidiyormuşsun, öyle mi?

— Evet, kuzeye, iş aramaya gidiyorum.

— Beni Abbas'a mı?

— Evet, sonra daha ötelere geçerim.

— Beşar'a mı?

— Evet, sonra daha da öteye.

— Denizin öte yakasına geçmek ve Marsilya'ya gitmek istiyor–sun, ha?

— Sadece Marsilya'ya da değil.

— Paris'e mi gitmek istiyorsun?

— Paris'e evet, çalışmaya.

Mukaddim uzunca bir süre piposunun tütmesiyle ilgilenir göründü. Sonra alayla büzüştürdüğü gözlerini yeğenine doğru çevirdi.

— İş aramaya öyle mi? Sakın sarı saçlı bir kadın aramaya gidiyor olmayasın Paris'e?

— Bilmem.

— Gerçekten mi bilmiyorsun?

— Belki de aynı şeydir.

Mukaddim ne demek istediğini anlayacak kadar yakındı İdris'e. Kuzey, iş, para ve platin rengi saçları olan kadınlar, tüm bunlar karmaşık ama çekici bir bütünün parçalarını oluşturuyordu. Bir bakıma Tabelbala'nın karşıtı. Ama bir şey daha vardı ve Mukaddim bunu herkesten iyi biliyordu.

— Bak ben sana kuzeyde ne aradığını söyleyeyim. Çektikleri ama bir türlü Tabelbala'ya gelmeyecek olan şu fotoğrafı aramaya gidiyorsun. Git resmini ara, al getir buraya onu ve tıpkı benim yaptığım gibi odanın duvarına as. Böylesi daha iyi. Daha sonra evlenebilirsin ve çocukların olur. Tabii, benim gibi yalnız kalmayı tercih etmezsen.

İdris gidip amcasının yanına oturdu. Artık ağızlarını açıp tek kelime konuşmadılar, ama herhalde düşünceleri tamamen aynı doğrultuda yol alıyor olmalıydı. Tabelbalalı İdris'in, Beni Abbaslı İdris, Beşarlı İdris, Oranlı İdris, Marsilyalı İdris, Parisli İdris olduğunu ve daha sonra günün birinde, çıkış noktası olan şu kerpiç oturağın üzerine yeniden döndüğünü düşünüyorlardı. Dış görünüş olarak kuşkusuz hani şu uykulu gözleri vahadan başka bir şey görmeyen yaşlı vahalılardan farksız olacaktı. Ama onun görecek gözü olacaktı. Denizin ve büyük kentin keskinleştirdiği ve suskun bilgeliğin aydınlattığı gözleri.

Annesi onun çıplak ayağını kapının eşiğine koydurdu ve azıcık suyla yıkadı. "Bunu ayağın bu eşiği unutmasın ve günün birinde seni buraya geri getirsin, diye yapıyorum" dedi. Şimdi artık yola çıkıyor. Kuzeybatı yolunda yürüyor, Beni Abbas'a giden yolda. Ama Tabelbala ile ilişkisini kesmedi henüz, bağını koparmadı. Vahadan çıktığında komşuların tazısı Orta yanına geliyor. Soylu, safkan bir tazı bu. Kötü yazgıyı def etmek için ayaklarını ateşte dağlamışlar. İdris biraz sonra çöltilkisi ve çulluk kapanlarını kaldırdığı zaman, altın sarısı bu tazının, etrafında fır dönmesinden, sıçrayıp durmasından pek mutlu ve keyifliydi. Orta, onu çok iyi karşılıyordu. Eğer çocuk vahadan ayrılırsa, avlanmaya gidiyor demekti. İdris olduğu yerde durup tazıya köye dönmesini emrediyor.

Tazı, kulaklarını düşürüp kuyruğunu kırbaç gibi savurarak kendi ekseni etrafında dönüyor. İdris onun korktuğu hareketi yapmak zorunda kalıyor: Eğilip yerden bir taş alıyor. Hayvan uzaklaşırken sızlanmalı sesler çıkarıyor. İdris ona gözdağı veriyor. Tazı, kuyruğunu bacaklarının arasına kıstırıp kaçıyor. İdris yeniden yola koyuluyor. Böyle bir vedalaşma olmamalıydı. Bu son sahne çok içine işlemişti.

Onu Beni Abbas'tan ayıran elli kilometrelik yolu yaya gidemeyeceğini biliyor. Çöldeki bir yolda hiçbir zaman uzun süre yürünmez. Çöl yollarında bir yardım ve dostluk yasası vardır. Ve İdris yürüyor, sağ tarafında doğmakta olan güneş, sol tarafında hilal şeklindeki ay. Bir dakika içinde, bir saat içinde, ya da güneş olanca sessiz öfkesiyle beynini kaynatmaya başladığında, ilerlemekte olduğu yöne doğru giden bir araba durup onu alacak nasıl olsa. Bu arabanın, görüntülerini bir kutuya hapseden sarışın bir kadının kullandığı bir Land Rover olabileceğini düşlüyor, ama bu kez yanına alıp götürdüğü delikanlının sadece bir resmi değil doğrudan kendisi olacaktır. Yanında oturan adam olmayacaktı, bu nedenle İdris'e rastlaması çok iyi olacaktı, İdris ona arayıp da bulamadığı yol arkadaşı olurdu. Bir kadının çölü yalnız başına aşması uygun düşer miydi? Zaten yol için gerekli öteberiyle dolup taşan ağır arabasını kullanmaktan çabucacık bitkin düşer ve az sonra bakmışsın direksiyon başına genç yol arkadaşının geçmesi onu adamakıllı sevindirirdi; o da böylece arabanın hakimi ve kadının koruyucusu olup çıkardı.

Uzaktan bir motor sesi duyup durduğunda bu tür hayalleri sürüp gidiyordu. Arkasını döndüğünde yolda kocaman bir toz bulutunun ortasında siyah bir nokta ilişti gözüne. Durmak, açık açık arabaya binmek isteğini dile getirmek gerekiyordu. Burada Avrupalı otostopçular gibi sağ elinin başparmağını gideceğin yöne çevirmek yetmezdi, kimse anlamazdı ki! Durup beklenir, hepsi o kadar. İdris duruyor ve bekliyor. Ve birden korkuya kapılıyor. Sırılsıklam ve soluğu kesilmiş bir halde gelenin, Salih İbrahim'in Renault marka eski kamyonu olduğunu fark etmiştir. Aklına ilk gelen, tabanları yağlayıp kaçmak olur. Ama sürücü kesinlikle onu tanımıştı ve bırakıp kaçmak şanına gölge düşürürdü. O halde, sırtı inatla kamyona dönük olarak yürümesini sürdürecekti. Böylece

otostop yapmadığını, kamyonuna binmek istemediğini açık açık göstermiş olacaktı. İnsanı matrağa almaya bayılan bu çenesi düşükten gelecek hayır Allah'tan gelsindi! Eğer kamyon yine de durursa, onu arabasına davet eden Salih İbrahim'in kendisi olacaktı.

İdris külüstürün homurtusunun giderek yaklaştığını duyuyordu. Başını çevirmemek için çaba göstermesi gerekti. Yine de yolun sağ tarafına sıkışmaktan kendini alıkoyamadı, çünkü canavarı tüm kaportası, zincirleri, dingilleri ve pistonlarıyla birlikte sırtında hissetmek hiç de iç açıcı değildi. Salih İbrahim, duracak mıydı acaba? Hayır. İdris sol tarafında kendisini geçen hayvanın dumanlar çıkaran burnunu görüyor. Garç gurç ve tangır tungur sesler çıkaran kütle onu geride bırakıyor ve hemen toz bulutuna boğuluyor. Kamyonun, üstüne tente geçirilmiş arka kısmı bir anda görünmez oluyor. Ve birden gürültü diniyor. Toz bulutu dağılıyor. Kamyon duruyor. Sol cam açık ve Salih İbrahim'in güleç yüzlü başı ile birlikte üstü dövmeden geçilmeyen çıplak kolları, ordu işi haki renkli bir kazak giymiş olan kıllı gövdesi pencereden uzanıyor.

— Hay Allah! Ben de bana sırtını dönen şu yaya kim acaba, diyordum. Meğer bizim İdris'miş! Demek öyle aslanım, kuzeye gidiyorsun, ha?

— Gözün görüyor, diye dolaylı bir şekilde onayladı İdris.

— Sana nereye gittiğini sormuyorum, neden gittiğini de. Ağzımın ne kadar sıkı olduğunu bilirsin. Beni hiç ilgilendirmez. Beni ilgilendirmeyen şeye saygı duyarım. Başka türlü bu mesleği yapmam mümkün değil zaten. Posta taşımak, şu mektupları, şu kolileri taşımak kolay mı? Ama varsayalım ki, adımlarını Beni Abbas'a doğru yönelttin, öyle mi? O zaman Salih İbrahim'in kamyonundan yararlanmamak düpedüz akılsızlık olur, değil mi?

Ve bunu derken, arabanın sağ taraftaki kapısını açtı ve bir sıçrayışta yeni baştan sürücü koltuğuna kuruldu. İdris'in istemeye istemeye binmekten başka çaresi kalmamıştı. Hepsi bir yana o bir şey istememişti. Şoför onu seviyor gibi görünüyordu. Acaba eşek kartpostalı göndermek fikrinden dolayı üzülmüş müydü, yoksa yeniden çocuğu maytaba mı alacaktı?

— Uzun süre duramam, diye açıklıyor. Rölantiye aldığımda motor su kaynatıyor. Eğer durduracak olursam, bir daha çalışıp

çalışmayacağı belli değil. Görüyorsun ya, bazıları emekli olmaktan söz ediyor. Benim emekliliğim ise, ben ancak kamyonum beni emekli ettiğinde gerçekleşecek. Zoraki bir emeklilik, çünkü, yerine başka bir araba nasıl alırım, bilmiyorum. Artık Salih İbrahim gitmeyecek olursa, Tabelbalalıların hali kim bilir ne olurdu. O zaman belki Tabelbala'da kimse kalmayacak. Bugün sen çekip gidiyorsun. Geçen ay, amca oğlun Ali'yi götürdüm. Üç ay önce senin gibi kuzeye doğru yürüyen dört kişiyi arabama aldım. İnsanlar kendi kendilerine bu kaçışın ne zaman bir son bulacağını sorup duruyorlar. Ben diyorum ki: Bu kaçış vahada yalnızca kadınlı erkekli yaşlılar kalıncaya kadar sürecek. Sen diyeceksin ki: Bir genç Tabelbala'da ne yapsın? Sinema yok, televizyon yok, hatta eğlence falan düzenlendiği bile yok. Peki iş? Hurma, keçi, hepsi bu. O halde gençlerin çekip gitmelerinde şaşırtıcı bir yan yok. Şunu unutma ki onları vahadan çıkartan hiçbir zaman ben olmadım. Ah, hayır, bunu asla yapmadım. Salih İbrahim, deli mi? Milletin ne düşüneceğini ve er geç başıma neler geleceğini bilmez miyim? Keşke yapabilseydim bunu, keşke gençleri vahadan çıkarma onuruna erebilseydim! Zaten birçok insan benden hoşlanmıyor. Hayır, gençler bensiz gidiyor, yayan gidiyorlar. Belki daha sonra onlara yardımım dokunuyor, ama her zaman değil, tekerlekli dev bir süpürgeyi andıran kamyonumla geçip onları şöyle bir topluyorum. Yardımsever biriyim, ne sandın! Tabelbala'dan Beni Abbas'a gittiğim zaman tabii. Çünkü Beni Abbas'tan Tabelbala'ya gelirken, yolda arabaya alacak kimse kalmıyor. Tabelbala boşalıyor, dolmuyor!

İdris, Salih İbrahim'in motor gürültülerine karışan gevezeliklerini yalnızca tek kulağıyla dinliyordu. Bununla birlikte, üç sözcük kafasında karşı konulamaz bir biçimde yer etmişti: sinema, televizyon, eğlence partisi. Bunlar sihirli fosforlu ışıklarıyla yolun iki metre üstünde bir koltuğa oturarak apar topar sıvışmak gibi son derece yeni, son derece mutlu bir duyguyu renklendiriyorlardı. Hiçbir deve onun yerini alamazdı. Motorize, otomatikleşmiş, modern bir hayat ne harika bir şeydi ya! Kırmızımsı toprak, deniz yükselmesine yeni uğramış bir kumsalın kabartılarına benzer sel yatakları ve değirmi çapaklar sergiliyordu. Bununla birlikte yıllardır, belki de yüzyıllardır bir damla su düş-

memişti. Bu toprağı avucunun içi gibi yakından tanıyan İdris, kamyonun sayesinde onun yeni bir görünümünü keşfediyordu. Kum tabakalarının taşıtın sert frenler yapmak zorunda bıraktığını, kumdaki tekerlek izlerinin arabanın dengesini bozduğunu, akıl almaz bir anilikte topraktan kayaların ortaya çıktığını öğreniyordu. Ve aniden kendilerini, yolun, önlerinde yatay biçimde uzanan oluklu saca dönüştüğünü bir alanda buldular! Salih İbrahim, şöyle okkalı tarafından bir küfür savurdu, vitesi küçültüp gaza bastı. Araba çılgınca sarsılmaya başladı, öne doğru abandı. Dingiller titriyordu. Kamyonda ne var ne yok hopur hopur hoplamaya koyuldu. Salih İbrahim ve İdris, dişleri takırdayarak birbirlerinin yüzüne bakıyorlardı.

— Saatte seksen kilometrenin altına düşmemek gerekiyor, diye geveledi sürücü, ya da yavaş süreceksin.

Bitkin düşmüş külüstür şimdi engellerin üstünde uçar gibiydi. Gazlayınca sarsıntı katlanılabilir bir titremeye dönüşmüştü. Salih İbrahim gözle görünür çukur ve tümseklerden büyük bir dikkatle sakınıyordu.

— Beni Abbas'tan o kadar yükle dönerken olsa bunu yapamaz–dım, dedi. Ama boş olunca, dikkatlice...

Aniden kamyonun önüne bir ceylan fırlayıverdi. Öylesine geniş ve hafif adımlarla koşuyordu ki insanın dans ediyor diyesi geliyordu. İdris, bir an sürücünün ceylanın peşi sıra gideceğini sandı, ama bu sadece bir izlenimdi. Beriki böylesi yararsız ve tehlikeli bir çocukluğa kapılamazdı. Ceylanın sola doğru saparak gözden kayboluşu İdris'i hayal kırıklığına uğrattı.

— Eskiden, kamyon da ben de henüz gençken, dedi Salih İbrahim, ona ateş etmeyi denerdim. Evet, tüfeğim her zaman yanımda olurdu. Sağ elimle direksiyonu tutar, sol elimle ateş ederdim. Ama artık bütün bunlar geride kaldı. Zaten motorumun gücünü aşacak ölçüde hızlı gidiyoruz. On dakika içinde eğer yol bu şekilde devam ederse durmak gerekecek.

Durmak gerekmedi. Oluklu sacın yerini, üzerinde taşıtın yavaşça kaydığı bir kum alanı almıştı. Öyle bir rahatlamışlardı ki, iki adam, kendilerini oturdukları koltukların arkasına bırakıverdiler.

— Oh keka, dedi Salih İbrahim. Kil ve kum tabalarından oluşmuş bir kabuk bu. Çok basit, kamyonun ağırlığını uzunca bir sü-

redir işte bu kabuk taşıyor. Ne var ki bir kırıldı mı, aman Tanrım! Evlerden ırak! Takla atarız, kardeşim, takla!

Bir yandan sürat, öte yandan şoför mahallinden geçen şiddetli hava akımı, sıcağı unutturmuş olmalıydı. Ama manzara, güneşin kendi gök kubbesinin en doruk noktasındayken beyinlere çekiç gibi inen ışınlarının verdiği hani şu ebleh görünüme sahipti. Bu cehennem sıcağından bir mucize eseri kurtulmuş olan Salih ve İdris, yarı uykulu, yarı uyanık bir halde epeyce bir süre sustular. Bir vaha serabının ortaya çıkışı keskin ışığın, gölgesizliğin bir manzaraya verdiği aşırılığı biraz daha ağırlaştırdı. Oyuk oyuk bir dizi palmiyenin gerisinde duvar etekleri, çökmüş bir ağıl, küçük bir tekkenin beyaz kubbesi görünüyordu.

— Burayı görüyorsun, diye homurdandı Salih İbrahim, burada artık yerlerine yerleşmiş ölülerden başka kimsecikler yok. Çoğu zaman içimden, birkaç yıl sonra Tabelbala da aynı böyle olacak diye geçirdiğim olur.

Kar gibi göz kamaştıran beyaz bir kumluk bölgeye yönelmek üzere biraz yavaşlamaları gerekti.

— Diyorlar ki, diye anlatmaya koyuldu Salih İbrahim, doğuda, El Uveyd tarafında, kumlar bembeyazmış, aynı böyle. Bizim oralarda daha çok sarı oluyor. Ben bunu daha çok seviyorum. Bu beyaz kum, kamyonun iflahını gevretiyor, üstelik de insanın gözünü alıyor.

Taşıtın tekerleği buz üstünde ilerliyormuş gibi sağa sola kayıyordu. Salih İbrahim homurdanarak bir küfür savurdu. Yolun kıyısında bir adam ayakta dikiliyordu. Bir hareket yaptığı yoktu, ama haline tavrına bakacak olursan kamyonu beklediği belliydi. İdris, Salih İbrahim, şimdi durmadan geçer, diye düşündü; gerçekten de yayanın yanından geçerken gaza bastılar. Ama az sonra yavaşlayıp durdu. Arabanın camından sarkan İdris adamın kamyona doğru ilerlediğini gördü. Yetişmesine tam on metre kadar kalmıştı ki Salih İbrahim motoru çalıştırıp gaza bastı. Araba sarsıldı, süratlendi, yavaşlamış ve durmuş olan adamı geride bırakarak ilerledi. Sonra yavaşladı ve durdu. Adam kamyona yetişmek için yeniden koşmaya başladı. Salih İbrahim yeniden motoru çalıştırıp gaza bastı. Fena halde bozulan adam koşmayı bırakıp yolun kıyısından hızlı adımlarla yürümeye başladı. Kamyon

bir kez daha yavaşlayıp durdu.

— Neden öyle yaptın? diye sordu İdris.

— Onu almaya mecburum, kural bu. Ama bu adamı sevmiyorum. O halde biraz sıkıntı çeksin.

— Adı ne?

— Bilmem.

— Yani onu tanımıyor musun?

— Hayır, kendisini tanımıyorum. Ama o bir Tubu.

İdris daha fazla sormadı. Her ne kadar Tabelbala'da Tubu görmemişse de, yerleşik hayata geçirme çalışmalarının hayli kayıplar verdirdiği, sağa sola dağılmalarına yol açtığı, serseri ve çöl serüvencisi haline getirdiği Tibestili bu siyah göçebelerin iğrenç ünlerini biliyordu. Onların tembel oldukları ama yorulmak nedir bilmedikleri söyleniyordu; ayyaş ve pisboğaz bu insanlar yurtlarından uzakta akıl almaz derecede kanaatkâr, ketum, bir o kadar da yalancı kimselerdi; vahşiler gibi yalnız yaşamaya bayılır, bir toplum içine girdiklerinde de hemen hırsız, tecavüzcü, öldürücü kimliğe bürünürlerdi. Adamın, kamyonun camı önünde beliren çakmak çakmak bakışlı haşin suratında bütün bunlar açıkça okunuyordu. Salih İbrahim yeni gelene yer açmak için İdris'i hırsla kendine doğru çekti. Sonra kamyon sarsılarak ilerlemeye koyuldu, ama sürücü o andan itibaren düşmanca bir suskunluğa kapıldı. Çakıllı bir bölgeye gelindi ve tekerlekleri yıpratmamak için yavaşlamak zorunda kaldılar. Sonra ilerledikleri yerin yol olduğunu gösteren tüm belirtiler ortalıktan yok oldu ve kamyon doğuya doğru tamamen saptı, çünkü Adran'dan Beni Abbas'a giden asfalt kaplı yol fazla uzakta olmamalıydı. Gerçekten de bir saat sonra asfalt yol ortaya çıktı, kamyon oraya, sola, kuzey yönüne doğru saptı ve İdris'e başdöndürücü gelen düzenli bir sürate geçebildi.

Tam yüz kilometreye yakın bir yolları kalmıştı ki Tubu birden sessizliği bozdu. İdris'in yalnızca anlamını şöyle bir sezdiği boğuk bir şiveyle bir şeyler söyledi.

— Ne diyor? diye sordu Salih İbrahim.

— Diyor ki: Yol değilmiş burası, diye çevirdi İdris.

— Elbette, diye homurdandı Salih İbrahim. Yola çıktığımızdan beri tek bir arabaya rastlamadığımızı benim gibi o da fark

etti. Bu gerçekten anormal.

— Yolu kesen ne olabilir? diye sordu İdris.

— Ah, tek bir engel olabilir: Sahura ırmağı. Yılda ortalama bir kez akar. Daha on beş dakikamız var. Sonrası Allah kerim!

Gerçekten yirmi kilometre ötede, yol bir tür küçük vadiye iniyor ve çikolata rengi suları gürültüyle sürüklenip giden bir sel yatağına dalıyordu. Kamyon hareketsiz bir araba konvoyunun arkasında durmak zorunda kaldı. Nehrin öte yakasında, yüz metre kadar ötede de yine böyle beklemekte olan bir konvoy görünüyordu. Köprü olmadığından, yol, nehir yatağını üstü otuz santim kadar kalınlığında çimento tabakasıyla örtülü bir alandan kat ediyordu. Çoğu zaman geçit kuru oluyordu. O gün, birkaç kilometre ötede sağanak halinde inen yağmurun suları, yolun üzerinde derinliği belirsiz bir su taşkını oluşturmuştu. Ve bu iki saat de, iki gün de sürebilirdi. Üçü de arabadan atlayıp sel sularının kıyısında çene çalan insanların yanına indiler. En önemli soru, suyun derinliği ve dalganın şiddeti göz önüne alındığında bir arabanın öte yakaya geçme şansı olup olmadığıydı. Dibe mil çökmüş olmasından ve bunun sonucu olarak arabaların kayabileceğinden korkuluyordu. Ayrıca egzoz borusuna su kaçabilir, o da motorun çalışmasını engelleyebilirdi. Genç bir çocuk cellaba'sını* çemredi ve bir sırığa abanarak akıntıya doğru ilerledi. Birkaç adım attı ve apar topar kıyıya döndü. Bacakları yara bere içinde kalmıştı. Çünkü bir de şu sorun vardı: Dalgaların hızla sürüklediği taşlar.

Biraz ötede, içerisi yün balyalarıyla dolu eski Dodge arabanın etrafında harıl harıl bir şeyler yapanlar vardı. Sürücü, egzoz borusunun ucuna taktığı hortumun ucunu su yetişmesin diye arabanın kasasına tutturuyordu. Sonra koltuğuna geçip direksiyon başına kuruldu ve herkesin dikkatini çekmek için uzun uzun klakson çaldı. Ardından yamacı inmeye koyuldu ve Dodge'un ön tekerlekleri çamurlu sulara daldı. Bu girişim önce başarıyla sonuçlanacakmışa benziyordu, çünkü suyun, tekerleklerin boyunu aşacak kadar çıkmadığı ve motorun can alıcı parçalarına bir zarar veremeyeceği görülüyordu. Kahverengi lekeler sıçramış ağır araba sarsıla sarsıla ilerliyordu. Aşağı yukarı yolun üçte biri kadar

* Kuzey Afrika'da erkek ve kadınların giydikleri entari biçiminde uzun kollu, kapuşonlu giysi. (ç.n.)

bir yol almıştı ki doğru hattan saptığı anlaşıldı. Sola doğru iten akıntının etkisiyle kaygan zeminde kontrolü yitiriyordu. Yoksa ön camların gerisinden başdöndürücü bir hızla akan sel suları şoförün görüşünü mü bozmuştu? Şimdi artık görünmez hale gelen beton zeminin en sol tarafından sürmesi gerekiyordu. Sonra birden sol tarafa yaylandı, ardından arkaya. Tekerlekler yoldan çıkmıştı. Ve Dodge'un bir yanı ağır ağır inerken öteki yanı havaya doğru kalktı ve çamur rengi suların içine yatıverdi. Suyun derinliği bir metreden fazla olmamalıydı. Sürücü kamyonun sağ penceresinden dışarı çıktı ve eliyle koluyla umutsuzca işaretler yaparak kamyonun yükünü oluşturan yün balyaları üzerinde yürümeye başladı.

Salih İbrahim ile İdris yeniden Renault'ya döndüler. Tubu ortalıkta görünmez olmuştu.

— Ne halt karıştırıyor bilemiyorum, diye homurdandı Salih İbrahim, ama bildiğim kadarıyla bu herifler, nehrin bu yakasında uzun süre bekleyemezler, bu kesin bir kez! Tubu milletini hiçbir güç uzun süre bir yerde tutamaz.

Oturdu, ellerini dizlerinin üzerine koydu ve kaşlarını çatıp keyifsizce kamyonun ön tarafında park etmiş olan arabaya baktı.

— Sana bir şey diyeyim mi? Baksana o herife, nereye gittiğini ve niçin gittiğini sormuş olsaydın cevap alamazdın. Ya da kaşla göz arasında bir yalan kıvırıp seni ayakta uyutmaya bakardı. Çünkü gerçekte birçok nedeni vardır, birincisi: Nereye gittiğini kendisi de bilmiyordur, ikincisi: Orada bir şey yapmak niyetinde değildir. Tubu dediğin işte bu. Hiçbir ilkeye dayanmadan süpürge gibi gezer durur, çat burda, çat orda. Ne yapmaya gidiyor, ne maksatla gidiyor, kendisi de bilmez. Düpedüz serserilik işte canım!

Sustu, arazinin ortasından nehir yatağına doğru inmekte olan kocaman bir Toyota'ya baktı. Araba durdu ve Tubu arabadan aşağı atladı. Salih İbrahim, onun, Toyota'nın dört çekişli motoru ve çatıdaki egzoz borusu sayesinde suyun öte yakasına geçebileceğine ve Renault'yu yedeğine almasına şoförü ikna ettiğini söylemesine doğrusu pek şaşırdı. Ve sözlerine el kol hareketleri de katarak yaylı bir amortisörle donanmış bir römorkaj teli uzatıyordu.

Salih İbrahim inanmamış, ama uysal bir havayla ayağa kalktı.

Toyota'nın sürücüsüyle olan konuşmaları – İngilizceydi – en azla sınırlıydı, ama Tubu'nun önerilerini doğruluyordu. Bu lanet adam bu formülü nereden akıl etmişti, özellikle de neden böyle davranıyordu acaba? Yapılacak tek şey teli Renault'nun önü ile Toyota'nın arka tarafına tutturmak ve iki taşıtı nehir yatağına doğru kaydırmaktı. Tubu, Toyota'da kaldı. Bir zırhlı gibi ağır ve güçlü Toyota etrafı çamurlu su bombardımanına tutarak nehir yatağını geçti. İster istemez onun peşinden gitmek zorunda kalan Salih İbrahim şu lanet İngiliz'e verip veriştiriyordu. Allah'ın cezası, sanki bu kadar hızlı gitmek zorunda mıydı? Üstelik de Toyota'nın yol açtığı anaforlar gelip öfkeli dalgalar halinde Renault'nun ön tarafına, hatta ön camına çarpıyordu. Nehir yatağının sağ yakasına ayak bastıklarında iki taşıt ışıl ışıl parlayan iki çamur blokundan farklı değildi. Herkes etraflarına toplandı. Direksiyon başından inip milletin sorularına, dürtmelerine, kutlamalarına yanıt vermek zorunda kaldılar. Ön camların yıkanışına yardım edenler oldu. Bu hayhuyun arasında, İdris sakin ve hafif adımlarla birinin yoldan uzaklaşıp içerlere doğru ilerlemekte olduğunu fark etti. Tubu idi bu.

Salih İbrahim ve İngiliz el sıkıştılar ve iki araba Beni Abbas'ın yolunu tuttu, az sonra Toyota'nın üstün hızı sayesinde araları adamakıllı açıldı. Salih İbrahim, Tubu'yu ancak bir saat sonra akıl edebildi.

— Sence İngiliz'in yanında mı kaldı? diye sordu.

— Hayır, diye atıldı İdris, gördüm onu, tek başına çöle doğru yürüyordu.

Salih İbrahim, bir an düşündü ve birden fren yapıp kamyonunu durdurdu. Sağ torpido gözünü açtı. Oradan eski ve çok büyük bir cüzdan çıkardı.

— Lanet şeytan! Paramı alıp sıvışmış!

— Ne kadardı?

— Tam olarak bilemiyorum. Şöyle en azından bin iki yüz dinar vardı. Gününü boşa geçirmemiş herif!

— Bize zaman kazandırdı, diye savundu İdris.

— Nehir yatağını geçmek bize pahalıya patladı!

Salih İbrahim artık Beni Abbas'ın ilk evleri görününceye kadar dişlerini sıktı durdu. Genç yol arkadaşına kenti tanıtacak vakti ol-

madı. Yol kıyısında nöbet tutan motosikletli iki jandarma onlara durmalarını işaret etti.

— Lütfen, karakola kadar bizimle gelir misiniz?

Ve yolun daha sonraki beş yüz metrelik kısmında motosikletli jandarmalar eşlik etti onlara. Karakolda Toyotalı İngiliz ile karşılaştılar. Şikayet etmişti: Salih İbrahim'in yol arkadaşı onun beş bin dinarlık bir deste parasını çalmıştı. Neyse ki Salih İbrahim, Beni Abbas'ta tanınıyordu. Tubu ile karşılaşışını, kendisinin de kurbanı olduğu soyulma olayını anlattı. İngiliz, İdris'in Toyota'sında taşıdığı otostopçu olmadığını kabul etti. Jandarma komutanı Salih İbrahim ile acımasız bir biçimde alay etti. Hadi bir İngiliz turist bir Tubu tarafından soyuldu diyelim, peki ona ne oluyordu. Onun gibi yaşlı bir çöl tilkisi nasıl olur da böyle faka basardı! Tamam, Sahura ırmağında su baskını olmuştu, ama alt tarafı, orası da bir çöldü!

Tutanağı imzaladıktan sonra jandarma karakolundan çıktıklarında canı burnundan çıkmakta olan Salih İbrahim olanca hıncını İdris'e kustu. Kuşkusuz bu lanet günün uğursuzluğunda delikanlının en ufak sorumluluğu yoktu, Salih İbrahim yol kenarında görüp kamyonuna almıştı onu, sonra da Tubu'yu almıştı. Ve bu durum Tubu ile çocuk arasında belli bir ilişki yaratıyordu. Olsa olsa uğursuz olduğu söylenebilirdi. Böyle bir yol arkadaşı dostlar başına, böylelerinden bir an önce uzak durmalıydı. Belli mi olurdu!

İdris geceyi, hurma ağaçlarının ortasında kurulmuş eski hisarın harabe halindeki bir tür çiftliğinin avlusunda geçirdi. Savaş* başladığında yabancı lejyonlar tarafından burada oturanlar boşaltılmıştı. Geleneksel mimariye uygun olarak kerpiç evlerden oluşan bu köy, yok olup gitmeden önce gelip geçen insanlara barınak görevi üstleniyordu. Bir yandan iri yarı bir adamın homurtuları öte yandan annesinin göğsüne yapışmış bir bebeğin inildileri... Eh, yola çıktığı ilk günün serüvenleriyle kafasının içi arı kovanı gibi karmakarışık olan İdris'i, uyku tutmuyordu bir türlü. Tubu'nun İngiliz ile Salih İbrahim'in başlarına çorap örmeyi becerecek kadar büyük bir ustalığa sahip olmanın verdiği bir al-

* 1957'de. (ç.n.)

çaklık halesiyle taçlanmış düzenbaz ve haşin yüzü gözünün önünden gitmiyordu. İdris'in aklına İbrahim'in şeytanlıkları da geliyordu ama o bunun yanında adeta ermiş gibi bir şeydi. Tubu'yu karanlık bir hale gibi kuşatan yalnızlık, Chaambalının halesinden daha vahşiydi. İbrahim çoğu zaman deve sürüsüyle yalnız başına yaşıyordu. Ama hayvanlarıyla konuşuyor, onların gereksinimlerini karşılıyordu, onlar da aynı şekilde onu besliyorlardı. Öteki çobanlar ve vahalılarla insanca ilişkileri söz konusuydu. Oysa Tubu, her türlü benzerine karşı açık ya da gizli bir mücadele içinde görünüyordu. İdris, Sahura'daki sel sularını geçtikten sonra Tubu'nun adeta kanatlanıp uçarcasına uzaklaştığını görünce ona karşı duyduğu yakınlığı çabucak bastırmıştı. Hayır, bu adam yol arkadaşı falan tanımazdı, ya da sadece numara yapar, soymak ve daha sonra ölü ya da diri o kişiyi terk etmek maksadıyla ancak dost gibi görünebilirdi. Bir yırtıcı hayvandı o. Ih, yırtıcı hayvan olamazdı. Hiçbir hayvan böylesine bir yalnızlığa terk edilmiş değildi ve hiçbir hayvan hemcinslerine karşı asla böylesine düşmanca bir ilgisizlikle davranmazdı. Bunu sadece bir insan yapabilirdi... Sadece bir insan. İdris, İbrahim'in yüzüyle Tubu'nun yüzünün birbirine karıştığı bir sırada nihayet uyuyuverdi.

*

Ona bir "kum denizi"nden söz etmişlerdi. İdris ömründe hiç deniz görmemişti, ama gökyüzüne doğru yükselen el değmemiş ve yaldız rengi büyük kumulun üstündeki bir sokağın bitiminde son derece sadık bir deniz imgesiyle karşılaştı. Tatlı, temiz mi temiz, esen rüzgârın durmadan okşadığı ve yeniden şekillendirdiği en azından yüz metre yüksekliğinde bir tepe, ilk dalgasıymışçasına uçsuz bucaksız Büyük Batı Ergi okyanusunu haber veriyordu. Ayaklarının altında sarı sular akıtan şelaleler gibi dağılıveren bu oynak ve yumuşak dağa atılıvermekten ve bir süre böğründe yatıp dinlenmekten kendini alıkoyamadı. Ne var ki tırmanması pek de zor olmadı ve kısa bir süre sonra kendini sırtın üzerinde buldu. Burası, rüzgârın yol açtığı hafif bir titremenin durmadan taradığı ve bilediği sert hatlı bir dağ sırtıydı. Doğu kesiminde sonsuza, ufka kadar uzanan top top oluşumlar vardı.

Başka kumulların altın rengi omurgasını oluşturan bir kum denizi! Evet ama, donmuş, hareketsiz, üstünde tek bir gemi bile olmayan bir deniz! Geri dönerken ayaklarının dibinde köyün küp biçiminde kulübelerini, kubbelerini ve teraslarını ve biraz daha ötede, aşağılara doğru yeşil yeşil palmiye yığınlarını görüyordu. Vahadaki tek yaşam belirtisi bir çığlık, bir seslenme, köpek havlamalarının karışımından oluşan bir uğultu ile müezzinin birden ortalığı kaplamış olan ezan sesiydi. Aşağı indiğinde ilk kumula tırmanırken bıraktığı ayak izlerinin adeta kumun kalınlığı tarafından özümlenmiş ve sindirilmiş gibi silinip yok olduğunu gördü. Kumul yeni baştan meydana geldiği ilk günkü gibi el değmemiş, tertemiz hale gelmişti. Kendi kendine havanın yoğun bir biçimde işlediği bu hareketli kum kütlesinin hangi mucize sonucu sokakları kaplayıp evlerin üstünü örtmediğini sordu. Fakat hayır, köyü sınırlayan birkaç santimetrelik küçük duvarın dibinde uslu uslu duruyordu bu kütle.

Adımları onu, projesini mimar Fernand Pouillon'un çizdiği, yüzme havuzu, tenis sahası ve palmiyeliğe bakan terasıyla göz kamaştırıcı *Rym* otelinin yakınlarına götürdü. Sabahın bu saatinde, giriş kapıları önünde, hâlâ her ulustan ve her markadan bir araba ve motosiklet resmi geçit yapıyordu. İdris durdu, bu kadar lüks karşısında aklı alabildiğine karışmış, bu arada taşıt çeşitliliği hayli ilgisini çekmişti. Altında kadınlı erkekli çiftlerin neşeyle kahvaltılarını yaptıkları kırmızı güneş şemsiyeleriyle süslü terasın kenarını görüyordu. Mavi iş giysileri içerisinde sakallı adamlar, haki üniformalar giyinmiş askerler, masaların etrafında çığlıklar atarak birbirlerini kovalayan birkaç çocuk, ama daha çok kadınlar vardı; hele bunlardan biri vardı ki yüksek perdeden konuşan sesi – benzetmek gibi olmasın – tıpkı Land Rover'lı sarışına benziyordu.

— Hey, ordaki, baksana! Burada ne işin var! Hadi bakalım, toz ol!

Yola çıkmak üzere olan bir ailenin valizlerini ve çantalarını taşıyan bir zenci görevli İdris'i azarlıyor ve onu hayranlıkla seyretmekten alıkoyuyordu. İlk kez olarak ona bu tonda sesleniliyordu. Şaşkınlıktan donakaldı, şaşkınlığı anlamadığından değildi; tersine, kendisi için son derece yeni olan bu toplumda nasıl bir yeri olduğunu açıkça görüyordu. Yalnızca otel müşterilerinden biri olmamakla kalmıyor, üstelik otelde çalışan per-

sonelin ona seslenme ve kovmaya hakkı da doğuyordu. Açık açık görünen, ama daha birkaç dakika öncesine kadar aklının köşesinden bile geçirmediği bu temel gerçeği kafasına koyarak oradan uzaklaştı.

Köyü bir baştan bir başa kat etti, doya doya kahveleri, bakkal dükkânlarını, berber salonlarını, hediyelik eşya satan küçük dükkânları, yeşil sebze tezgâhlarını seyretti, köpekler tarafından koklandı, geçen arabalar tarafından bir kenara itildi, hem büyülenmiş, hem de örselenmişti. Rym otelindeki zencinin ona: Hey, ordaki, baksana! Burada ne işin var! Hadi bakalım, toz ol! diye bağırışı hâlâ kulaklarında yankılanıyordu. Fışkıran bir maden suyuyla beslenen ve leylak rengi çiçeklerden geçilmeyen gelin duvakları ile morsalkımların gölgelediği kasaba yüzme havuzunu gördü. Delikanlılar suya dalıyor, kahkaha ve çığlıklarla birbirlerini kovalıyorlardı. Rym otelinden sonra bir başka cennet manzarası daha açılıyordu gözlerinin önüne: Serinliğin, mutlu çıplaklığın, içten oyunların görüntüsü. Bu manzarayı daha iyi görebilmek için bir palmiyenin dibine oturdu. Yeniyetmelerden biri, balık gibi ışıl ışıl parlayan bir çocuk çok yakınından geçti. Alaycı bakışıyla onu süzdü ve İdris'in üstüne birkaç damla su sıçradı. İdris kıpırdamadı. Seyrettiği şey gerçekten de bir tabloydu, içerisine giremediği kapalı bir sahne. Üstü başı toz toprak içinde, açlıktan karnı zil çalıyor, vakit henüz öğle bile olmadığı halde şimdiden bitkin düşmüş bir halde, kendi yaşında olmalarına karşın, başlarının üzerinden salkım salkım sarkan mor çiçeklerin altında, havuzun yeşil sularında sevinç çığlıkları atarak debelenen bu çocukların kardeşi değildi. Belirsiz bir serüvenin içinde, güneyden gelmiş, hiçbir şeyden haberi olmayan küçük göçmen İdris, oraya adeta uçarken konmuş bir kuştan farksızdı.

Dolaşmasını yeniden sürdürdü, bir ara sokağı geçti, sandalyenin üzerinde uyuklamakta olan şekercinin önünde oyalandı; adam bir şey çalmadığını görerek ona bir ballı çörek ikram etti. Tam büyük palmiyeliğe yaklaşıyordu ki birden kendini sahra müzesinin kapısının önünde buldu. Fransız C.N.R.S'in* denetimindeki *Kurak Bölgeler Laboratuvarı*'nın bir ek yapısıydı burası.

* C.N.R.S: Centre National de la Recherche Scientifique ('Bilimsel Araştırma Ulusal Merkezi'). (ç.n.)

Giriş ücreti iki dinardı, ki bu ücret bütün parası birkaç kuruşu geçmeyen biri için çok fazlaydı. Yeniden palmiyeliğe inmek üzereydi ki müzenin önünde havalandırmalı şehirlerarası büyük bir otobüs durdu. Ön ve arka kapıları kendi üzerlerine katlanarak açıldı ve içinden inen turistler sağa sola dağılmaya başladılar. Üçüncü yaş grubuna ait bir tur otobüsüydü bu ve garip bir gerçek söz konusuydu, tüm bu insanların beli bükülmüş, saçları ağarmış, kadidi çıkmış parmakları bastonlar üzerine abanmıştı. Rehber onlarla karşılaştırıldığında çok genç görünüyordu ve üstlenmiş olduğu herkese neşe saçan biri rolüne biraz da zorlamaya benzer bir gençlik katıyordu. Öteki yolcuların keyifli şamataları arasında, hırçın ve ölçülü görünen bir kızkurusunun önünde adeta soytarı havasıyla eğilerek koluna girmesini öneriyordu. Bunun yolculuğun başından beri sürmekte olan bir oyun olduğu hissediliyordu. İdris grubun arasına katılarak kendini müzenin camlı bölmelerden ve içi saman doldurulmuş hayvanlardan geçilmeyen ilk salonunda buldu. Rehber eliyle koluyla bir şeyler anlatıyor, oradan oraya koşuyor ve adeta bir seyyar satıcı havasıyla birtakım palavralar anlatıyor ya da şaklabanlıklar yapıyordu. Küçük bir grup inanan etrafını sarmış, onun cümlelerini keyifli kahkahalarla karşılıyordu. Ziyaretçilerin kalan kısmı öteki salonlara ve müzenin bahçesine dağılmıştı. İdris, her cümlesi, her sözcüğü kendisini ilgilendiren bu konuşmayı pür dikkat dinliyordu.

— Hanımlar, beyler ve hatta siz sevgili matmazel, hepiniz, çölün sırrını ve Sahra'nın çekici yanlarını keşfetmek için buradasınız. Gördüğünüz gibi, çöl sizlere anlatıldığı kadar ıssız değil, çünkü çevrenizde gördüğünüz içleri saman doldurulmuş tüm bu hayvanlar burada yaşadığına göre bunu söylemek mümkün değil. İçleri samanla doldurulmuş, evet, öyle yapılmış, çünkü hayvanları canlı olarak sergilemek zor, daha doğrusu şöyle diyeyim: Canlı hayvanların hepsi bir bir yok oldu, iklimin sertliğinin değil, insanların kötülüğünün kurbanı oldular. Midevilikleriyle ünlü olan nazlı ceylanın ve devekuşunun durumu özellikle böyledir. Yabani koyunun, bir tür yaban kedisi olan geparın, çöltilkisinin, kirpinin durumları da böyledir. En son örneği de herkesin bildiği gibi Tarasconlu Tartarin tarafından öldürülmüş olan çöllerin kralı aslanı sırf adını anmış olmak için sayıyorum. Buna karşılık mü-

tevazı araptavşanı buyrun işte kafesinde. Araptavşanı – görebileceğiniz gibi – Avustralya'nın kangurusu ile Auvergne'in cüce tarla sıçanının son derece minyatürleşmiş bir kırmasıdır. Sürüngen ve tırmanıcı hayvan meraklıları için ise kertenkelemiz, varanımız ve kumbalığı da denilen skinimiz var. Ama hiçbir şey, yağda kızartması son derece nefis olan, ayrıca şeker katılarak reçeli de yapılabilen çekirgenin yerini tutamaz.

Bir yaşlı adam okul öğrencisi gibi utana sıkıla parmağını kaldırdı. Gözleri ışık saçarak kumbalığı avlanırken solucan mı, yoksa sinek mi kullanıldığını sordu?

— Harika bir soru! diye haykırdı rehber. Bakın ne yapılıyor biliyor musunuz? Bunları vahalarda yaşayan çocuklar elle yakalıyorlar, ne eksik ne fazla, tıpkı dağda bir çayda alabalık avlarmış gibi elleriyle yakalıyorlar. Korun üzerinde kızartıp yiyorlar. Ama aynı zamanda evcil hayvana dönüştürüp oynayanlar, örneğin minicik arabalara koşanlar da var.

Peşinde İdris'in de katıldığı sadık hayranlarının oluşturduğu küçük grupla camekânların ortasına geçti. Bir köşede örnek bir mutfak kurulmuş ve üzerindeki pankarta *Sahra Yerleşmesinin Gıda Alanı* yazılmıştı.

— İşte burası da vahalıların küçük mutfağı ve yemek salonu, diye yeniden söze koyuldu rehber. Mutfak aletleri: Havan ve akasya ağacından yapılmış havan eli; bununla hurma, havuç, kına, mir dövülür. Dövme işini bitiren kadın havan elini havanın içine bırakırken yanında dövdüğü şeyden bir lokmacık, tadımlık bırakmak zorundadır ki işi bittikten sonra havan eli kendi karnını da doyursun. İşte elek, işte el değirmeni ve ekim işinde kullanılan elekler. Ve her şeyi yapmaya yarayan büyük leğen. İçinde ekmek ve çörek hamuru yoğrulur. Süt güğümleri, su küpleri, peynir, tereyağ ve sadeyağ yapımında kullanılmak üzere içleri boşaltılmış kuru asma kabakları.

İdris gözlerini faltaşı gibi açıyordu. Her zamanki yapıları içerisinde donup kalmış, el sürülemez, mumyalanmış akıl almaz temizlikte tüm bu nesneler, çocukluğunda ve yeniyetmeliğinde hiç de yabancısı olmadığı, her dakika iç içe olduğu şeylerdi. Şu sahanda yemek yiyeli, annesinin şu değirmende bulgur öğütüşünü seyredeli daha şunun şurasında kırk sekiz saat bile olmamıştı.

— Çatal kaşık falan gördüğüm yok, diye şaşkınlığını dile getirdi bir yaşlı kadın.

— Doğrusunu söylemek gerekirse, madam, vaha insanı, Adem babamız gibi, parmaklarıyla yer yemeğini. Onların gözünde, bunda utanılacak bir yan yoktur. Herkes sağ elini bir tür küçük kepçe gibi kullanır; yemeği sol avucunun orta yerindeki çukurluğa toplar, köfte şeklinde yuvarlar, sonra sağ elinin başparmağıyla ağza götürmek üzere parmakların ucuna doğru iter.

Ve bu hareketi, pantomim yaparmış gibi eliyle aynen uyguladı; beceriksizlikleriyle ortalığı kahkahaya boğan birkaç turist de sözüm ona hareketi taklit etti.

— Fakat vaha insanının uygarlıktan o kadar yoksun olduğunu sanmayın. Sahra nezaketinde beslenmede uyulacak kurallar vardır. Her yemekten önce, ellerin yıkanması gerekir, üstelik durgun suda değil, bir kaynak suyunda ya da hiç değilse bir testi ya da güğüm içindeki suyu bir ikinci kişinin dökmesi suretiyle yıkamak gerekir. Ayrıca Allah'ın kutsaması anlamına gelen "besmele"yi çekmek gerekir. Yemek yerken su içilmez, su ana yemeğin bitiminde içilir. Su ya da ayran tası sağa doğru elden ele dolaşır ve testiyi ya da ayran kâsesini yakalamak için o tarafa dönüp kolları uzun uzun germek gerekir. Suyu ya da ayranı ayakta içmek olmaz, bir şey içerken dizin biri yere konur. Diyelim ki su içeceğiniz sırada ayaktasınız, çömelip dizinizin birini yere koymanız gerekir. Bir yumurtayı asla paylaşmamak gerekir.

İdris, ağzı bir karış açık, şaşkınlıkla dinliyordu. Günlük yaşam–ın bu kurallarını biliyordu ve sürekli olarak koruyacaktı, ama bu kendiliğinden bir olaydı ve bunları hiç de öyle kurallara bağla–mamıştı. Bunları ak saçlı bir turist grubunun arasına karışıp bir Fransızın ağzından duymak ona bir tür sarhoşluk veriyordu. Birden ruhu bedenini terk etmiş ve kendisini dışardan şaşkınlıkla izliyormuşçasına onu kendisinden söküp almışlar gibi bir duyguya kapıldı.

Ve sonunda rehberin şu sözleri şamatanın ayyuka çıkmasına yol açtı:

— Ve her zaman uyulması gereken bir hiyerarşi söz konusu: En iyi parça erkeklere gider, en kötüler de kadınlara ve çocuklara.

Sonunda içerisinde takıların ve muskaların sergilendiği bir camlı dolabın önünde duruldu.

— Nafile, hanımlar, beyler, burada köpek kafası, deve silueti, pislikböceği bulamazsınız. Ne erkek resmi, ne kadın resmi. Hayır, bunlardan hiçbiri yok sahra takılarında. Buradaki takılarda simgesel değeri olan soyut, geometrik şekiller söz konusudur. Resim yoktur. İşte som gümüşten haçlar, hilaller, yıldızlar, gülbezekler. İşte süs iğneleri, küpeler, keçi boynuzu şeklinde yüzükler. Ayak bileğine takılan şu gördüğünüz halhallar cinlerin topraktan bacaklara çıkmasını ve bütün vücuda yayılmasını engeller. Değeri en düşük takılar deniz kabuklarından yapılanlardır. En değerlileriyse altından yapılan takılardır, ama bunu bu müzede görmeyeceksiniz. Kuşkusuz onlar çoktan çalınmıştır.

Ziyaretçiler uzaklaşmaya başladıklarında İdris dolaba yaklaştı. Bu gümüş takılar, bunları annesinde, teyzelerinde, yengelerinde, Tabelbalalı öteki kadınların üzerinde görmüştü. İdris'in nerdeyse aile bireylerinden birine benzettiği dinsel dövmelerle kapalı yüzleri gösteren fotoğraflar. Sonunda camdan biraz uzaklaştığında, içi saman doldurulmuş bir hayvanı andıran bu Sahra'da, gittikçe silikleşen bu şeklin altında bir yansımanın, gür siyah saçlı, zayıf, ince ve telaşlı bir yüze sahip bir başın, ortaya çıktığını gördü.

Beni Abbas'tan Beşar'a gitmek için, asfaltlanmış güzel bir yolda iki yüz kırk kilometreyi göze almak gerekiyor. Ama ne su, ne benzin ikmali yapılabilir. İdris beş Mozabit tüccarın kiraladıkları bir takside arta kalan yere alındı. Çocuğu aralarına alışlarının nedeni tasarruf olsun diyeydi, çünkü yanlarında kadın yoktu. Kendilerine kırılgan ve kurnaz bir hava veren siyah camlı gözlüklerin gerisinde, balmumu sarısı, geniş yumuşak yüzleriyle kolaycacık ayırt edilebilecek tipler olan bakkaların tümü – büyük bir olasılıkla tümü de alabildiğine zengin ve Gardaya bahçelerinde görkemli villaların sahibiydiler – beş saatlik yolculuğun zorluğundan habersiz gibiydiler. Birbirleriyle ender olarak ciddi konuşmalar yaptılar, ardından uzun uzun düşüncelere daldılar,

Korinthos üzümünün pahalılığından, hurma fiyatlarının düşüklüğünden, muşmulaların çürümesinden söz ettiler, zaman zaman da hüzün dolu gözlerini abanozdan yapılmış minik kürelere çevirip şakır şakır tesbih çektiler. İdris, bu adamları dinledikçe, ufukta, elle tutulamaz, renksiz, kokusuz, tatsız rakamlara, işaretlere, soyut figürlere dönüşmüş, mağazaları, süpermarketleri, antrepoları, gemileri, kargo uçaklarını kapsayan uçsuz bucaksız bir servetin git gelini görüyor. Beş yolcunun ağırbaşlılığı, ölçülü hüznü, elindekiyle yetinmeye tâbi kılınan bir bolluk, çıkar gütmeyen ticari kârlar, nadir toprakta sadece Tanrı'nın inayetinin bir kanıtı olarak elde edilen başarıdır. İdris, çölün püritenleri tarafından nesnelere hakimiyetin kısa ve acı bu dersini kulağına küpe etmeliydi.

Gelgelelim bu ciddi ve küçümseyici insanlar göründüğü kadar da hiçe saymıyorlardı onu ve ayrılmadan önce kendisine bir jest yapmaları gerekirdi. Yolun kıyısında, şoförün parasını ödüyorlardı, en yaşlıları İdris'e döndü:

— Yanılmıyorsam Marsilya'ya gidiyorsun, öyle mi? dedi. Kalacağın yerin yoksa Parmentier sokağı 10 numaradaki Radio Hôtel'i işleten Yusuf Bagabaga'yı gör ve adımı ver. Benim gönderdiğimi söylemeyi unutma. Çünkü oteline yalnızca Mozambitleri ve onların yakın dostlarını kabul eder.

Not defterine bu adı, adresi ve bir iki kelimelik bir pusula yazdı, sayfayı koparıp İdris'e uzattı.

*

Avrupalı için Beşar'dan daha pitoresk bir şey bulmak mümkün değildir: H.L.M.* konutları, kışlalar, okullar, bir elektrik fabrikası, nüfusu elli bini bile bulmayan bu yönetim merkezine – çölden önce bu adla anılmayı hak eden son kentti burası – yetecek kadar yönetim binaları. İdris için yeni bir gezegenin keşfi gibi bir şeydi bu. Vitrinler, kasap dükkânları ve hatta çekirdek halinde bir süpermarket onu alabildiğine şaşırttı. Gelgelelim onu asıl mest eden trafik akışıydı. Ve uzunca bir süre trafiği yönetmekte olan bir tra-

* H.L.M.: Habitation à Loyer Modéré. (Toplu Konut) (ç.n.)

fik polisinin el kol hareketlerini seyretmekten kendini alıkoyamadı. Gara vardığında bir daha da oradan kopamadı. Her trenin gelişi ya da gidişi onu anılması gereken bir olay gibi etkiliyordu. Oran'a gitmek için kendisine kesinlikle otobüse binmesini önermelerine hayıflandı ve geceyi konvoyların durup durup başlayan gürültüleri arasında bekleme salonundaki bir sıranın üzerinde geçirdi. Uykuya ancak sabahın ilk ışıklarıyla birlikte daldı. Saat sekize doğru gar yakınlarındaki otobüs durağına gittiğinde, Oran otobüsünün sabahın saat altısında hareket ettiğini, bir sonraki otobüsünse iki gün sonra yine saat altıda hareket edeceğini öğrendi. Önünde iki gün vardı.

Üstü kapalı bir çarşıya daldı, sokaklardan oluşmuş bir labirentte dolaştı; toz toprak içinde, ıssız, geniş bir caddeye çıktı. Açlığa eklenen para sıkıntısı adeta midesini oyuyordu, biraz mide bulandırıcı bir mutluluk içinde dalgalanıp duruyordu. Tam, üzerindeki tabelada : *Mustafa, fotoğraf sanatçısı* yazısının oynaştığı bir dükkânın koyu renk ön cephesinden geçerken bir müzik ve bu müziğin arasından birtakım sesler duydu. Kısık müzik sesi doğunun kapalı çarşılarını getiriyordu insanın aklına.

Otoriter ve tumturaklı bir ses şöyle diyordu:

— Şeyhsin sen, sultansın, mihracesin. Mağrursun. Egemen olan en büyük erkeksin. Hüküm sürüyorsun. Ayaklarının dibine serilmiş bir çıplak kadınlar sürüsüne hükmediyorsun. Şip-şak, haydi tamaam!

İdris "stüdyo"nun iç kısmını görebilmek için ilerlemişti. Fon olarak kullanılan kumaşın üzerinde son derece acemi elden çıktığı daha ilk bakışta anlaşılan bir doğu sarayı yer almaktaydı. Bir fıskiyenin süslediği havuzun etrafında iffetlice çıplak bir kadın kalabalığı rengarenk yastıklardan geçilmeyen yere yayılmışlardı. Doğulu sultan kılığına bürünmüş bir delikanlı caka satıyordu. Başında kırmızı bir fes bulunan şişman mı şişman Mustafa, çevreye ses yaymakta olan eski gramofonu susturdu. Delikanlı sırtındaki kıytırık sultan giysisini çıkarmaya koyuldu.

— Resim yarın hazır olur, dedi Mustafa. On beş dinar vereceksin.

O zaman İdris'i fark etti ve ileri derecede miyop olmalı ki, onu yeni bir müşteri sandı.

— Beyefendi portre mi çektirmek istiyor acaba? Burası düşler sarayı. Ben fotoğraf sanatçısı Mustafa, en çılgınca fantezilerinizi gerçekleştiriyorum.

Ne var ki İdris'in müşteri olmadığını anlar anlamaz yalaklığı o saat kesti.

— Casus gibi ne dikizleyip duruyorsun, be!

— Hiiç, bakıyordum.

— Bakıyormuş! Bakacak başka bir şey bulamadın mı, hadi bakalım, toz ol!

Hadi bakalım, toz ol... Bu sözü bu ikinci duyuşuydu. Fakat aslında onun yaptığı da bu değil miydi zaten: Toz olmak, biraz uzaklaşmak?

— İki günlüğüne iş arıyorum, deyiverdi İdris gelişigüzel.

— Ne yaparsın?

— Fotoğrafım çekildi. Sarışın bir kadın çekti.

— Oo! Sarışın bir kadın mı, dedin? Sakın âşık olmasın sana?

— Bilmem.

Biraz önceki delikanlı şoför kılığıyla yeniden ortaya çıktı.

— O halde, yarın akşam uğrar, fotoğrafları alırım.

Mustafa hoşnutsuzluğunu pek gizlemedi.

— Unutma, on beş dinar getireceksin, diye homurdandı.

Tam olanca kinini İdris'e kusmaya hazırlanıyordu ki, o sırada bir turist çift çıkageldi. Adam, bir anda yeni baştan güldükçe yüzünde güller açan havalara bürünerek apar topar turistleri karşılamaya koyuldu.

— Hanımlar, beyler, fotoğraf sanatçısı Mustafa, hayallerinizi gerçekleştirmek üzere hizmetinize amadedir.

Biraz şaşırmış olan bu çifti stüdyoya sürüklüyor ve fon perdesini açıyor.

— Afrika'nın balta girmemiş ormanlarında vahşi hayvanlara kafa tutarken poz vermeyi mi tercih edersiniz? Yoksa Hoggar kayalıklarına tırmanıp yaban koyunu ve kartal avlarken çekmemi mi? Ya da tam tersine mağrur bir yelkenliye binip Akdeniz'i kat ederken mi çekeyim?

Ve her defasında da, son derece cart renklerle çizilmiş bir fon tablosu açıp gösteriyordu onlara.

Adam gitmeye kalkıştı.

— Yetişir, yetişir! Karım ve ben, biz Sahra turuna çıkan bir gruptanız.: Timimun, El Golea, Gardaya.

— O halde, diye telaşlandı Mustafa, ben sizi şöyle altın rengi kumların ve yeşil palmiyelerin yer aldığı bir zeminin önünde çekeyim. Sen şurdan şöyle gel bakalım!

İdris'in yardımıyla sözünü ettiği Sahra dekorunu tavandaki kirişlere astı. Sonra makinesinin başına geçip işe koyuldu. Karısıyla birlikte dekorun önüne itilmiş olan adam yine de tepki göstermeye kalkışıyor.

— Sen kalk Sahra'ya gel, sonra da bir stüdyoda, Sahra'yı temsil eden bir dekorun önünde fotoğraf çektir, çok tuhaf doğrusu!

Mustafa, hazırlıkları kesip parmaklarından birini bilgiççe kaldırarak ona doğru ilerliyor.

— Beyfendiciğim, buna düpedüz artistik boyutun katılması denir! Evet, tam olarak bu, diye yineliyor memnuniyetle, artistik boyutun katılması. Her nesne, imge olarak kendisini temsil eden nesne tarafından aşılır. Aşılır, evet tam olarak öyle. Sahra bu tuvalin üzerinde betimleniyor, bu idealize edilmiş bir Sahra'dır, aynı zamanda da sanatçı tarafından çok iyi bilinmektedir.

Kadın coşkuyla onu dinlemişti.

— Fotoğrafçı beyin hakkı var, Emile. Bu dekorda resmimizi çekerken bizi idealize ediyor. Bizler adeta kumulların üzerinde süzülüyoruz.

— Ta kendisi, uygun düşen sözcük işte bu: süzülmek. Şimdi sizlerin kumulların üzerinde süzülmenizi sağlayacağım.

Ama adam direniyordu.

— İyi de, gerçek Sahra, şuracıkta, hemen burnumuzun dibindeyken, neden stüdyoda göz boyayıcı bir Sahra tablosunun önünde resim çektirmeye kalkıştığımızı hâlâ anlamış değilim.

Mustafa uzlaştırıcı olmayı biliyordu.

— Beyfendiciğim, eşinizle birlikte kumların ve çakılların üzerinde yürürken resim çektirebilmeniz her an mümkün. Buna amatör fotoğraf, turistik fotoğraf denir. Ben profesyonel fotoğraf çekiyorum. Ben bir yaratıcıyım. Sahra'yı stüdyomda yeniden yaratıyorum ve aynı fırsatla sizleri de yeniden yaratıyorum.

Sonra gramofonunun başına geçip kolunu sertçe çevirdi. Aletten yayılan zorlama ve baygın müzik adamın irkilmesine neden oldu.

— Ketelbey'in *Bir Acem Pazarında*'sı! Bir bu eksikti ha!

Ne var ki Mustafa, kamerasının siyah perdesinin gerisinde kaybolmuştu bile.

— Lütfen, hamfendiciğim ve beyfendiciğim, Sahra manzarasının tam ortasına yerleşiniz. Tamam, oldu, çok güzel, pozunuz fevkalade.

Etkilenmiş ve törensel bir havayla ışığı yaktı.

— Şimdi madam ve mösyö, büyük an nihayet gelip çattı. Çöl manzarasının buruk güzelliğine kapılmış bulunuyorsunuz. Bu kumlardan, bu taşlardan yükselen ağırbaşlılık ve büyüklük dersini ta yürekten duyuyorsunuz. Üzerinizdeki tüm miskince duyguların, kafanızı meşgul eden sıradan şeylerin, tiksindirici kaygılarınızın yok olduğunu hissediyorsunuz. Tamamen arınıyorsunuz!

Adam ve kadın ellerinde olmadan törensel bir havaya bürünüyorlar.

— Neyi hatırladım, biliyor musun, nikâhımızın kıyıldığı gün belediye başkanı mıydı, papaz mı, unuttum gitti; o da aynı böyle bir nutuk çekmişti, diye mırıldandı kadın.

Ve Mustafa yerlere kadar eğilip onları selamlarken, fotoğraflarını ertesi sabah teslim edeceğini, resimlerinin mükemmelliğinden kuşkuları olmaması gerektiğini söyledi ve onlara otuz dinara mal olacağını belirtti. Berikiler ruh çağırma seansından çıkmışçasına silkindiler.

— Hâlâ çözemediğim bir şey var, dedi adam dışarı çıkmadan önce.

— Buyrun, emrinize amadeyim!

— Yanılmıyorsam, şu anda çektiğiniz fotoğrafımız siyah beyaz olacak, değil mi?

— Tabii, tabii, biz profesyonel fotoğrafçılar renkli fotoğrafları amatör fotoğrafçılara bırakıyoruz.

— Güzeel! Peki ama, şu lanet dekor bozuntularınız neden renkli, öyleyse?

Mustafa bu soruya hazırlıksız yakalanmıştı.

— Renkli mi? diye yineledi, ilk kez görüyormuşçasına dekoruna bakarak. Yani şimdi siz siyah beyaz resim çektiğim halde neden renkli dekorlar kullandığımı mı soruyorsunuz?

— Ta kendisi!

— Şey... yani... Esinlenmek için, evet tamamen onun için.

— Ne esini?

— Benim kendi esinimden söz ediyorum tabii, bu arada müşterilerimin esinlerini de unutmamak gerekiyor. Ayrıca makinenin, evet, neden olmasın, makinenin esinini de hesaba katmak gerekiyor.

— Fotoğraf makinenizin esini mi?

— Tabii, neden olmasın, fotoğraf makinem de bu yaratıma katılıyor. Ne sanıyorsunuz, onun da yetenekli olması gerekiyor. O zaman onun karşısına renkli bir dekor çıkarıyorum. Makinem bunu görüyor, ondan hoşlanıyor ve onu yeniden yarattığında da renklerden bir şey siyah beyaza dönüşüyor. Bilmem anlatabiliyor muyum?

— Hayır, anlayamadım, dedi adam inatçı bir tavırla.

— Evet evet Emile! diye araya girdi karısı. Fotoğrafçı beyin hakkı var: Renkli malzemeden siyah beyaz fotoğraf üretiyor. Ah, fotoğrafçı bey, siz kocama kızmayın ne olur, biliyor musunuz onun şairane yanı öyle zayıf ki!

*

Mustafa yalnız kalınca, bir işe yaramaya can atan İdris'in de yardımıyla stüdyoyu düzenlemeye koyuldu. Bir süre sessiz sedasız çalıştı, sonra İdris ile biraz önce yaptıkları konuşmayı açtı yeniden.

— Demek öyle, sarışın bir kadın fotoğrafını çekti öyle mi?

— Evet, diye atıldı İdris. Bir Land Rover'a binmişti, arabayı bir adam kullanıyordu.

— Peki, fotoğrafı beğendin mi?

— Bilmem, henüz görmedim ki!

— Ve bir kadınla bir fotoğrafın peşinden Paris'e gidiyorsun, öyle mi?

— Sizce onu bulabilir miyim?

— Ah konu buysa, Paris'te kadın ve fotoğraftan bol ne var! Ah, ben senin yaşında olacaktım ki! Paris, ışıklar kenti! Resim-kent! Arıyor musun, milyonlarca kadın, milyonlarca resim vardır orada! Elbette sen de kendininkini bulacaksın, çok doğal. Pek net ol-

mayan tek bir nokta var, önemli olan mutlu olacak mısın?

Konuşurken bir yandan da merakla araştırmaya devam ediyordu. Kaşları çatık, fon panoları arasında bir şeyler arayıp duruyordu. Sonunda aradığını bulunca, yüksek bir aynayı fotoğraf makinesinin bulunması gerektiği yere koydu.

— Bunu fotoğraf çekmek için yapmıyorum, dedi. Sadece şöyle bir göz atacağım, hepsi o.

Ve gizemli havalarla seçtiği fon tablosunun rulosunu açtı. Bu Paris'in bir gece manzarasıydı; Eyfel kulesini, Etoile'deki zafer takını, Moulin Rouge'u ve üstüne üstlük Seine nehri ile Notre-Dame katedralini bir araya getiren hayli fantezist bir Paris panoramasıydı.

— Gel, şunu tut!

Bir spot yaktı.

— Baksana! İşte Paris'tesin. Işıklar kenti Paris'te. Şanslısın ha! Nasıl buldun?

İdris ne diyeceğini bilemedi. Aynada gördüğü şey, bacağına bir blujin, sırtına bir gömlek, ayaklarına asker postalları geçirmiş, omuzlarına işlemeli bir cellaba atmış boz bulanık küçük bir siluetti. Geri planda, içerisinde alabildiğine aydınlatılmış anıtsal yapıların yer aldığı koyu mavi bir manzara parıldayıp duruyordu.

— On beş dinarın olsaydı, diye işi alaya aldı Mustafa, fotoğrafını çekerdim. O zaman evine dönerdin. Yolculuğun bitmiş olurdu. Akdeniz'i kat etmek kadar çetin bir iş de olmazdı. Ama sana böylesi akılcı öğütler vermek havanda su dövmekten öteye geçmez. Dinlemezsin ki beni! Bir kulağından girer ötekinden çıkar. Şu gençler, bir şeyi akıllarına koydular mı tamam, ölmek var dönmek yok! Aslında, belki de haklılar!

Bunları söylerken aynayı ve fondaki Paris manzarasını düzeltiyordu.

— İstersen, diye ekledi, iki gece şu kanepenin üzerinde yatabilirsin. Yarın biraz bana yardım edersin, öbürsü gün on dinar veririm, otobüse biner Oran'a gidersin.

İdris, şehirlerarası otobüs durağına hareket saatinden bir saat önce geldiğinde, kendinden önce gelen yolcuların çokluğunu görünce adeta ürktü. Bütün ailelerin küçük yaşta bir sürü çocukları olduğu ve tümünün de geceyi orada kolilerin, denklerin, balyaların, taze hurma kasalarının, küçük sepetlere kapatılmış tavukların arasında geçirdikleri o saat anlaşılıyordu. Kendisi gibi kimsesiz, gariban görünümlü, dişleri olmadığından gelip burnuna dayanmış olan çenesinin inatçı ve düşmanca bir hava verdiği yaşlı bir kadının yanına çömeldi. Ve orada, garibanın garibanı bir halde, yoksullara özgü bir yetenekle, kıpırdamadan, sabırla bekledi.

Bu kalabalığın otobüsün gelişine gösterdiği tezahürat kısa

sürdü. Gerçekte onların beklentisinin tersine otobüs zaten dolmuştu. Koltuklara oturan ve bagajlarıyla geçiti tıkayan bu yer çalıcılar nereden geliyorlardı ki acaba? Bu mütevazı ve ısrarlı insanlar otobüse binerken çok ağırdan aldılar ve yerleşme işlemi çok uzun sürdü. Kuşkusuz bunda her tarafın tıka basa eşyayla dolu olmasının payı büyüktü. On beş dakika sonra kendine içerde bir yer bulmuştu ve otobüsün üstündeki koli ve bavul piramidi yıldızlara doğru yükseliyordu. Tüm ışıkları yanmış olan araba sarsıldı ve uzun uzun klakson çalarak Si Kouider meydanına doğru yöneldi, burayı geçip Ucda yoluna girdi. Otobüsün içinde balık istifi dizilmiş erkek, kadın, çocuk, başlangıçta, herkese ihsan edilmiş olan şöyle zar zor tutunabilecek yerden enikonu yararlanmaya çalıştılar. Bazı tepkiler, gülüşmeler oldu, bir iki ufak tefek düzenleme yapıldı; sonunda herkes kendine sığınacak bir delik buldu ve surat bir karış, ağzını açmadan sabırla beklemeye koyuldu. Birçoğu uyudu. İdris bir kez daha kendini bir pencere kenarında, dişleri dökük yaşlı kadının yanında buldu. Bu yaşlı kadın sıska mı sıska, tüy gibi hafifti, çocuğu falan yoktu, kısacası aranıp da bulunmayacak bir yol arkadaşıydı. İletişim kurmaya pek hevesli görünmüyordu. İdris, zaman zaman başını karanlık pencereden alıp bakışlarını yaşlı kadına çeviriyor ve şöyle bir göz atıyordu. Kadın put gibiydi, yüzü bir heykelinki gibi sert ve içe kapalıydı. Bir yılanınkinden farksız gözlerini hiç mi hiç kırpmıyordu.

Sabahın ilk ışıkları, ardından da ölgün bir güneş ışığı, otobüste bazı kıpırdanmalara yol açtı. Sepetler, zembiller açıldı. Uyanan bebekler mızırdandılar. Biberonlar çıkarıldı. Havayı keskin bir soyulmuş portakal kokusu doldurdu. İdris kısmen buğulanmış olan camdan hâlâ çölün akıp gidişini izliyordu. Otobüs bir bisikletliyi ya da bir eşeği solladığında basıyordu klaksonun gözüne, ama kimsenin iplediği yoktu. İdris, başını yaşlı kadından yana çevirdiğinde kadının sol eliyle bir portakal uzattığını görüp şaşırdı. Bakışlarını üzerine dikmiş, kirpikleri dökülmüş gözleriyle bakıp duruyordu, ama yüzünde en ufak bir gülümseme belirtisi yoktu. İdris portakalı aldı, bıçağını çıkarıp özenle soydu. Sonra dilimleri birer birer yaşlı kadına uzattı, sanki özel olarak bu işi üstlenmiş gibi. Kadın ilk iki dilimi aldı, ama öteki dilimleri 'onlar senin

payın' dercesine elinin tersiyle itti.

Bir saat sonra otobüs, Ayn Sefra'ya birkaç kilometre uzakta, bir okaliptüs koruluğunun kenarında mola veriyordu. Yolcular dışarda kendiliğinden iki grup oluşturarak etrafa dağıldılar. Bir yanda kadınlar ve çocuklar, öte yanda erkekler ve yeniyetmeler. İdris, içgüdüsel olarak, bir halka oluşturmuş, onu izler gibi görünen ve hararetle bir şeyler konuşup kahkahayı basan küçük bir gruba yaklaştı.

— Evet, işte, dedi onun yaşlarındaki bir yeniyetme, işte karşınızda yaşlı Lala Ramirez'in arkadaşı!

Ve herkes kahkahayı bastı. İdris aralarına katılıp sorar bakışlarla onları süzdü.

— Tedbirli ol, aslanım; biliyor musun, hiç de tekin değildir, söylenebilecek tek şey bu!

— Hele de ona yaklaşanların vay haline! Ama bak, doğrusunu söylemek gerekirse, öldükleri vakit, onlarla yakından ilgileniyor kadın.

— Lala Ramirez kim? diye sordu İdris.

— Kim olacak, bakışlarıyla seni saran cadaloz!

— Uğursuz, kem gözleriyle!

— ... Hani şu sana portakal veren.

İdris, takılmaların, üstü örtülü laf çakıştırmaların arasında, yaşlı kadının hikâyesini sonunda öğrenmişti. Bir zamanlar çok zengin olduğunu, bugün bile bakma sen, bu çulsuz görünümü altında hayli varlıklı biri olduğunu öğrenmişti. Güney kökenliydi - güney ama neresi olduğu belirsiz–, Oran'da yaşayan ve modern kentin imarı sırasında Beşar'a yerleşmiş olan İspanyol kökenli bir müteahhidin gönlünü çelmişti. Adam Hıristiyan geleneklerine uygun bir biçimde evlenmek amacıyla onu Oran'a götürmüş ve kısa sürede altı çocuk sahibi olan çift bu iki kent arasında mekik dokumuştu. İşte bu mekik dokuma işini Lala bugün hâlâ sürdürüyordu, ama bu kez tek başına. Gerçekte, feleğin cilvesine bakın ki ailede tüm uğursuzluklar üst üste gelmiş, ilkin kocası, ardından peşpeşe altı çocuğu, sonunda da bu musibetlerin arasında doğma fırsatı bulmuş olan iki bebeği ölmüştü. Bütün bunlar öylesine birbirine karışmıştı ki, hastalıkların, cinayetlerin, kazaların, intiharların arasında birçok mezarlığa dağılmış olan bu dokuz me-

zarın ortasında sadece bu zavallı kadın ayakta kalabilmişti. Ölmüşlerini ziyaret etmek için habire oradan oraya koşturup duruyordu, istasyonlarda ve gidip geldiği otobüs garajlarında kendisini tanımayan, ondan korkmayan yoktu.

— Şimdi artık öğrendin!

— Onun yanında kalırsa şaşarım.

— Kimbilir, belki de hayata bağlı biri değildir.

— Belki de ölümüne susamıştır.

— Hayır hayır, bu yalnızca bir yaşlı kadın tutkusu, delikanlıya yakışmaz.

Şoför klakson çalarak yolcuları uyarıyordu. Herkes yeni baştan sığındığı kovuğu oluşturmaya çalıştı. İdris yeniden Lala Ramirez'in solundaki eski yerine oturdu. Şimdi artık onun kim olduğunu biliyordu ve tuhaf bir şey, kadının da ona bakışlarındaki içtenlik daha artmış görünüyordu. Biraz sonra, herkes bir şeyler atıştırmaya başladığında oturduğu koltuğun altından gazete kağıdına sarılmış uzunca bir paket çıkardı. İçine mergez* konulmuş bir ekmek parçasıydı bu. İdris bir süre kararsız kaldı, sonra yaşlı kadının hareketsiz bakışları altında afiyetle yiyiverdi. Ne istiyor olabilirdi ki ondan bu kadın? Adeta sihirbaz gibi kolunun yeninden ikinci bir portakal çıkardı ve doğrusunu isterseniz, mergezli ekmeğin üstüne böyle bir ikramı reddetmek de enayilik olurdu. İdris daha sonra koltuğunun arkalığına yaslandı ve kırın yapısal bakımdan gösterdiği değişimi izlemeye koyuldu. Pencereden görülen manzara çöl değildi artık, gerilerde kalmıştı o. Yalnızca ovanın şurasına burasına serpiştirilmiş top top akasya kümeleri değil, geniş çiftlikler, sebze bahçeleri birbirini kovalıyordu. Bu arada otobüs yavaş yavaş gitmeyi sürdürüyor ve traktörleri, tarım makinelerini sollamak için habire korna çalıyordu. Bereketliliği onda büyük şaşkınlık yaratan tahıl tarlalarıyla dolu bir ovadan geçiyorlardı. Sonunda Oran banliyösündeki balkonlarında renk renk çamaşırların kurumaya bırakıldığı ilk H.L.M. binaları göründü. Kimi zaman oyunları yarıda kalmış olan çocuk grupları bağırıp çağırarak otobüsün peşi sıra koşturmaya başlıyordu. Yönetim binasının ve yeni caminin

* Baharatlı bir sosis türü. (ç.n.)

yanından geçildi, sonra Maata Muhammed El Habib bulvarından 1 Kasım alanına çıkıldı. Araba durdu. İdris başını çevirip yanındaki yaşlı kadına baktı. Kadının sürüngen bakışı onun üzerine çevrilmişti ve ilk kez olarak dudaklarında bir gülümsemeye benzer bir gölge dolanıyordu. Ahali büyük gürültüyle birbirini ite kaka otobüsün kapısına doğru atılıyordu. Dışarı çıkınca havanın serinliği İdris'in çok dikkatini çekti. Ona devasa gibi görünen, tepeleri televizyon antenleriyle donanmış yapıların üzeri tekdüze grilikte bir gökyüzüyle örtülüydü. Kuzey dediğin bu muydu şimdi? Soluk benizli birkaç çocuk, ellerine geçirdikleri bir topu bir duvarın çatlak çatlak olmuş yüzüne atarak oynuyordu ve sesler tıpkı yumruk darbeleri gibi iniyordu. Havada bir yabancılık, bir düş kırıklığı, yüreği yaralayan, şişiren bir enerji vardı. Şoför, koltukların ortasında durmuş, yükleri ve bavulları onları kaldırımın üzerinde istifleyen gençlere iletiyordu. İdris'in elinde memurlardan birinin verdiği bir göçmen yurdunun adresi vardı. Tam, kendisi için son derece yeni bir şey olan bu büyük kentin manzarasını seyretmeye dalmıştı ki kulağının dibinde bir soluk duydu.

— İsmail, bir taksi tut ve beni İspanyol mezarlığına götür.

Yaşlı Lala kadındı bu. Bir yandan da dörde katlanmış elli dinarlık bir banknot uzatıyordu. Otobüsün gelişinin cazibesine kapılmış olan taksiler düzenli sıralar halinde birbirini izliyorlardı. Buraların yabancısı olan İdris uysalca en yakın taksiye atıldı, peşinden de Lala. Şoföre adresi veren yaşlı kadın oldu: Saint-Louis kilisesi mezarlığı. İyi ama kadın ona neden İsmail diye seslenmişti ki? Kendisi uzun zamandır kullanılmayan, ama mezarlığı gayet bakımlı olan kilisenin önünde durdular. Lala birdenbire değişmiş gibiydi:

— Burası Karl V döneminin ünlü engizisyon yargıcı kardinal Ximenès de Cisneros adına yapılmış olan kilise. Kardinalin silahları koro bölümünün girişinde görünüyor, diye açıkladı dili şaşırtıcı bir şekilde çözülerek.

Sonra İdris'i mezarlık kapellaları ve İspanyolların mezarlıklara özen gösterme meraklarının bir ürünü olan anıtsal, barok yapıların arasına sürükledi. Alt tarafında bir ad ve kenarlarına acemice yaldız çekilmiş bir fotoğraf bulunan siyah mermerden bir mezar taşının önünde durdular: *İsmail Ramirez 1940-1957*. İdris, kum-

taşından yapılmış bir dikdörtgenin etrafını çevreleyen iri zincirlerin üstünden resme baktı. Onun yaşlarında bir delikanlıya aitti resim; çocuk onun kadar esmerdi; ince yüzünde sıkıntılı bir bekleyiş, güçsüz bir şefkat, gerçekte her türlü direnişe karşı gözle görülür bir zayıflık okunuyordu. Gerçekten ona benziyor muydu? Kendi yüzü hakkında aklında hayal meyal bir şeyler dışında pek fazla bir fikri olmayan İdris, buna karar verecek durumda değildi. Ama Lala, bu konuda adı gibi emindi, sarsılmaz bir kesinlikle inanıyordu buna. Presbit gözlerini eski kentin basamak basamak inen taraçalarında, kubbelerinde ve daha ötede ikiye katlanmış vinçlerin, dokların, ışıkları alacakaranlıkta parıldamaya başlayan demir atmış yük gemilerinin yer aldığı limanda gezdirdi.

— İsmail, sen İsmail'sin, dedi, elini İdris'in omzuna koyarak. Sonunda sana kavuştum. Artık benimle kalırsın. Ömür boyu. Ben yalnız bir insanım, ama zenginim. Seni evlat ediniyorum. Bundan böyle adın İsmail Ramirez olsun.

İdris başıyla hayır işareti yaparak sessizce ona bakıyordu. Ama yaşlı kadının bunu gördüğü yoktu. Akşamın sisinde boğulmakta olan büyük yapılardan birine bakıyordu.

— Şu evi görüyorsun, dedi çenesinin ucuyla kenti göstererek. Benim o. On odası, üç terası, içerisinde incir ağaçları bulunan bir iç avlusu, bodrumda mutfakları hatta bir küçük kilisesi bile var. Her şeyi yeniden açarım, temizler, yenilerim senin için İsmail ve büyük haberi ailenin tüm ölülerine iletmek için birlikte dönüşünü kutlarız. Belli mi olur, bakarsın onlar da çıkıp gelirler.

İdris başıyla hayır işareti yapıp duruyordu. Yaşlı kadının çılgınlığı ve kendisini bir ölünün postuna bürüme konusundaki hararetli tutumu onu ürkütüyor, midesini bulandırıyordu. Ani bir hareketle kendini yaşlı kadının omzunu kavrayan çengel gibi elinden kurtarıp bir adım geriledi.

— İsmail falan değilim ben. İdris'im. Yarın değil öbürsü gün çalışmaya Fransa'ya gidiyorum. Sonra dönerim, daha sonra belki... daha sonra...

Land Rover'lı kadının çektiği fotoğrafı düşünüyordu, ama bu konuda en ufak bir söz söylemekten kaçınıyordu. İsmail'in fotoğrafı, bugün için yeterdi! Tıpkı çılgına dönmüş bir çocuğu ya da bir hayvanı yatıştırmak istercesine bir yandan: "Daha sonra...belki

daha sonra... Sonra dönerim belli mi olur..." diye yineleyip dururken bir yandan da geri geri çekiliyordu.

Sonra kaçtı ve mezarlıktan çıkıp kendisine adresi verilmiş olan göçmen yurdunu aramaya koyuldu.

*

Tipasa arabalı vapuru ertesi gün saat onda kalkıyor, bir sonraki gün saat on sekizde Marsilya'da oluyordu. İdris'in önünde bütün bir gün vardı, ama O.N.A.M.O.[1] bürosuna uğrayıp pasaportunu alması gerekiyordu. İki saat kuyrukta bekledikten sonra dosyasında iki vesikalık fotoğrafın eksik olduğunu söylediler. Gerekli fotoğrafları bir dinar karşılığında yaptırabileceği bir otomatik kabinden söz edildi kendisine. Adını sanını bilmediği sokaklarda, yine aynı şekilde ismini cismini bilmediği nesneyi uzun uzun arayıp durdu. Burası işportacıların derme çatma sergiler üzerinde mutfak aletleri sattıkları bir binanın sundurmasının altındaydı. Ahı gitmiş vahı kalmış olan kabin meşguldü; iki çocuk itişe kakışa kameranın önünde yüzlerini gözlerini buruşturuyorlardı. Sonunda gittiler ve İdris perdenin arkasına geçip onlardan boşalan yeri aldı. Flaşlar patladı. Dışarı çıktı ve fotoğrafların düştüğü gözü inceledi: Bir fotoğraf vardı: gözlerini şeş beş yapan, dillerini çıkaran iki oğlanın resmi. İdris biraz daha bekledi. İki resim daha düştü: Sakallı bir adamın resimleri. Kabinin çatlak aynasında uzunca süre kendi kendini süzdü. Sahi Tabelbala'dan ayrılmadan önce neden şöyle güzel bir sakal bırakmamıştı ki? Sakallıların da pasaport almaya hakları vardı.

Yapacağı önemli bir keşif daha kalıyordu. Denize doğru yöneldi. Berrak dalgaların yarılıverdiği sarı kumlu plajların tasviri yapılmıştı kendisine. Denizin onun Tabelbala'dan tanıdığı ve özellikle de Beni Abbas'ta yaldızlı parıltısını gördüğü kumullara benzediği söyleniyordu. Rahmani Halid sokağından yatların cilalı direklerinin görüldüğü limana doğru inerken adımlarını hızlandırıyordu. Deniz alçalması sonucu rıhtımın dibinde, nemli, içinde konserve kutuları ve plastik şişelerin gömülü olduğu birkaç met-

1. 1973'e değin, Cezayir Ulusal İş ve İşçi Bulma Kurumu (O.N.A.M.O), Fransa'ya her yıl ortalama otuz bin işçi göndermekteydi.

relik bir kum şeridi ortaya çıkmıştı. İdris taşa gömülmüş dökme demir merdivenden indi. Demek buydu ha! En yakın yatlar, bir yanları üzerine uzanmıştı. Daha ötede, üzerinde palamarlanmış gemilerin bulunduğu denizin gri ve külrengi yüzeyi yine aynı grilikteki gökyüzüne değin uzanıyor, ufukta birbirlerine karışıyorlardı. İdris ıslak kumsalın kıyısında çömeldi; gözlerini bu sıkıcı, düş kırıklığına uğratıcı manzarayla dolduruyordu. Aynı zamanda da bu vatan toprağında yeni bir görüntü keşfediyordu. İlk kez olarak Tabelbala'yı tutarlı ve sınırları belirlenebilen bir bütünlük olarak düşünüyordu. Evet, ayrılık, sonunda belleğinde annesini, sürüsünü, evini ve hurmalığı, Salih İbrahim'in arabasının park ettiği pazar meydanını, kardeşlerinin, kuzenlerinin yüzlerini bir araya getiriyordu. Boğazına kuru bir hıçkırık düğümlendi. Kendisini kaybolmuş, terk edilmiş, öte dünya gibi boz bulanık bu su karşısına dışarlanmış hissediyordu. "İsmail Ramirez" diye söyleniyordu kısık sesle. Ölülerin muhafızı yaşlı kadın Lala, bu ölüler kentinde ona bir yer ayırmamış mıydı? Yarın, gizemli bir yönde yol almak üzere büyük mü büyük bir arabalı vapura binecekti. Yaşamdan kaçmak için mi, yoksa sonsuzluğa dalmak için mi yapacaktı bunu? İşaret parmağını gömleğinin boynuna götürdü ve kolyesinin ipliğini çekti. Altın damla görüldü, sıcak ve tatlı. Kolyeyi yüzünün hizasına getirip karşısında denizin kurşuniliğinin yer aldığı zeminde şöyle sağa sola salladı. Belleğinde Zet Zübeyde'nin gizemli şarkısı canlanıverdi:

Kızböceği suyun üstünde titriyor
Çekirge taşın üstünde cızırdayıp duruyor
Kızböceği ölümün maskesini al aşağı ediyor
Çekirge yaşamın sırrını yazıyor.

Küçük bir dalga gelip rıhtımda kırıldı ve ayaklarını yaladı. Elini uzattı, suyu okşadı ve elini ağzına götürdü. En azından bu noktada, aldanmamıştı: Tuzluydu. Tuzlu, içilmez ve steril...

*

Motosikletlerin, arabaların ve ağır vasıtaların feribotun karnını

dolduran görüntüsü nerde ne kadar işsiz güçsüz takımı ve yeniyetme varsa hepsini kendine çekiyordu. Özellikle yarı römorklar, uzunlukları ve geri geri güçlükle gidişleriyle uzun manevralara neden oluyordu. Gelgelelim geminin sintinesi sınırsız bir araba kapasitesine elverişli görünüyordu. Ağır vasıtalar arasında turist arabaları ve tıpkı sarışın kadınınkine benzeyen arazi taşıtları akıyordu. İki beygir gücünde bir 2 CV koca zebella ağır vasıtaların arasında yerini almak üzere sarsıla sarsıla yürümeye koyulduğunda aylak takımı acıma ve sevgi dolu bakışla kahkahayı basıyordu. Taşıtların sürücüleri ve yolcuları dışardan görünmez oluyorlardı; garaj merdivenlerini tırmanıp geminin güvertelerine üşüşüyorlardı. Sonunda yolcular güverteye alındı. Herkesin biletinin ve pasaportunun elinde olması gerekiyordu; pasaportlarda resmin bulunduğu sayfa açılmış, hazır olmalıydı. Görevli, İdris'in ve fotoğrafı pasaportuna iki zımbayla tutturulmuş olan sakallının arasındaki birbirine benzemezliğin farkına bile varmadı. İdris ekonomik mevkinin "yatakhane"sini oluşturan dizi dizi koltuklara şöyle bir göz atıp öteki yolcularla birlikte mescidi, "self-servis" restoranı kat edip rıhtıma hakim olan arka güverteye gitti. Rıhtımda rengarenk giysiler içerisinde yoğun bir kalabalık akışı vardı. Karada kalan aileler, "yolcularına" alabildiğine dikkat çeken el kol hareketleri yapıyor ve kendilerini paraladıkları halde işitilmesi kesinlikle mümkün olmayan sözler söylüyorlardı. Rıhtımdakilerle güvertedekiler arasında boşu boşuna kurulmaya kalkışılan tuhaf ve düşçü bir iletişim ağıydı bu. Birden güvertenin döşemesi titredi. Geminin kıç kısmında sular fokurdamaya başladı. İdris'in ilk kez olarak Afrika kıtasını terk edeceği an sonunda gelip çatmıştı. Birden parlak ve yumuşak yüzünde bir tür keyifli öfke okunan bir genç atıldı oradan:

— Görüyorum ki senin de rıhtımda uğurlayanın yok! Tıpkı benim gibi: Hiç kimse. Evet insanın gidişi maalesef böyle oluyor: Tek başına! Gerçek gidiş de işte bu zaten. Ne mendil, ne de sallanan bir kol. Hiçbir şey!

Limanın üstünde kalabalık bir martı sürüsünün uçuşmasına yol açan irkiltici bir düdük sesi sözünü yarıda kesti. *Tipasa* yavaş yavaş limandan demir alıyordu.

— Rıhtıma bak, tabanları yağlıyor! dedi coşkusu gitgide art-

mış olan çocuk. Afrika'nın işte bu halini seviyorum ben: Bir geminin arkasından tabanları yağlayıp sıvışını. Tanrı'nın cezası yer! İki yıl! Tam iki yıl askerlik! İki koca yıl çölde çakıl kırarak azap çek! Biliyor musun, mesleğim kuyumculuk benim. Beş kuşaktan bu yana, bizler babadan oğula küpe yapımında uzmanlaştık. Ellerime bak. Bunlar taş kıracak eller değil, kuyumcu elleri. Tanrı'nın cezası Afrika! Ee, böyle nereye gidiyorsun bakalım?

— Ben mi? Önce Marsilya'ya. Daha sonra sanırım Paris'e, kuzenimin yanına giderim.

— Marsilya, Paris pek öyle uzak yerler değil. Çölün çakılından yeterince uzak değiller. Bana Brüksel'den, Amsterdam'dan, Londra'dan, Stockholm'den söz et. Kuyumcuyum ben, işitiyor musun?

Sustu. Suskunluk sadece onda değil, güvertede oldu. Herkes Oran kentinin uzaklaşışını, koyu, demirlemiş gemileri, karnı üstünde dönüp duran devasa bir çocuk topacını andıran büyük mü büyük kırmızı ve yeşil buğuyu, uzakta kente hakim tepeyi, Cezayir ordusunun bayrağının dalgalandığı bir İspanyol kalesinin üstünde yükselen hani şu cebel* Murcajo'yu seyrediyorlardı.

İdris birkaç kişiyle birlikte geminin iç labirentlerine daldı. Koridorlar, merdivenler, satış mağazalarının yer aldığı geçitler, barlar... Adeta makinelerin titremelerini bir türlü kesmedikleri küçük bir yüzer kentten farksızdı. Aileler gruplaşıyor ve denkleri, yükleri, bavullarıyla salonun bir köşesine ya da bir sıra koltuğa el koyuyorlardı. Bazıları daha şimdiden erzak çıkınlarını açıyorlardı ve gemideki genç görevlilerden biri gelip otoriter bir tavırla üzerinde bir kadının yemek pişirmeye kalkıştığı küçük bir gaz ocağını söndürmesini söyledi. Vakit henüz erken olmasına karşın ağır vasıta sürücüleri barda bir masada toplanmış, şamatacı bir havayla pür neşe susuz içkilerini içmeye başlamışlardı. Yolcular, harcayacak parası olanlar ve olmayanlar şeklinde, iki sınıf halinde, daha şimdiden yerleşmişti. Lombozlu bireysel kabinlerin ve masalarına beyaz örtüler serili yemek salonunun yer aldığı birinci mevkinin bulunduğu daha üst mevkiye gelince, geminin burun kısmında ikinci güvertenin sürgülü kapıları gerisinde görünmez ve erişilmezdi.

Belli belirsiz bir sallanma denizin ortasına gelindiğini be-

* Dağ anlamında Arapça sözcük. (ç.n.)

lirtiyordu ki hoparlörden, müezzinin, müminleri seccadelerle kaplı salona, ikindi namazına davet eden ezanının sesi duyuldu. Akranlarının çoğu gibi dini kurallarla pek başı hoş olmayan İdris, dini bütün kimselerin kıyama, kıraata, secdeye duruşunu uzaktan izledi. Namazın bitiminde, kalabalık dağıldığında, kuyumcunun da onlar arasında yer aldığını görünce hayret etti, delikanlı İdris'in yanına geldi.

— İslâm'ın şartını yerine getirmiyor musun? diye sordu.

— Hepsini yaptığım söylenemez, dedi İdris kızgınca.

— Senin de gelmeni isterdim. Gittiğimiz yerde, din bizdekinden çok önemli. Birden kendini yabancılar, ilgisizler, düşmanlar tarafından çevrilmiş bulacaksın. Umutsuzluğa ve yoksulluğa karşı belki de elinde sadece ve sadece Kur'ân ile cami kalmış olacak.

— İyi de, biraz önce vatanını lanetleyip duruyordun?

Kuyumcu bir an sustu ve denizin çalkantılı yüzünü seyretti.

— İşin acıklı tarafı ne? Biliyor musun, dedi. Doğrusunu istersen, içimizden bazıları ne kendi vatanlarında, ne de yabancı bir ülkede yaşayabiliyor.

— Ee, peki ne yapmaları gerekiyor o zaman?

— Ne yapacaklar, mutsuz oluyorlar.

— Ben şahsen Tabelbala'da kalabilirdim. Tabelbala'da hiçbir şey yok, ama hiçbir şey de eksik değil. Vaha dediğin bu, başka ne beklenir ki!

— Madem öyle, niçin ayrıldın?

— Fransa'ya gitmek için. Bizim orada iki tür insan vardır, bunlar kimi zaman aynı ailede bir arada bulunurlar: Doğdukları yerde kalanlar ve gitmek zorunda olanlar. Ben bunlardan ikinci gruba giriyorum. Başımı alıp gitmem gerekiyordu. Ve sarışın bir kadın fotoğrafımı çekti. Sonra da bu resmi alıp Fransa'ya döndü.

— Yani şimdi sen fotoğrafını aramaya mı gidiyorsun?

Kuyumcu alaycı bir tavırla onu süzüyordu.

— Fotoğrafımı aramaya mı? Hayır, tam olarak bunu söyleyemem. Başka bir şey var. Belki de şöyle demem daha uygun olurdu: Fotoğrafıma katılmaya gidiyorum.

— Daha neler! Meğer sen ne büyük bir düşünürmüşsün de haberimiz yokmuş! Fotoğrafın Fransa'da ve tıpkı mıknatısın demir parçasını çektiği gibi seni kendine doğru çekiyor.

— Sadece Fransa'da değil. Beni Abbas'ta, Beşar'da, Oran'da da buldum bu fotoğrafı ben.

— Yolunun üzerinde ondan parçalar buluyor ve bunları yapıştırıyorsun, öyle mi?

— Evet, bir bakıma öyle. Yalnız şu ana kadar topladığım parçalar bana benzemiyorlardı. Örneğin bak şuna.

Ona sakallının resminin yer aldığı pasaportunu gösterdi. Kuyumcu kafası karışık bir havayla onu süzdü.

— Başına iş açacaksın. Hiç değilse, sakal bıraksaydın.

— Daha kötü olurdu ya, doğru dürüst sakalım mı var Tanrı aşkına! Hem söyler misin?. Ben mi fotoğrafıma benzemek zorundayım, yoksa fotoğrafım mı bana benzemek zorunda?

— Buna inanıyor musun? Ama boş ver, tecrübe tersini gösterir; ne demişler, başına gelen öğrenir? Resmin korkunç bir gücü var. Senin istediğin özverili, sadık bir uşak değil o. Bir uşağın her türlü dış görünüşünü alır, evet, ama gerçekte sinsidir, yalancıdır ve buyurgandır. Seni köleye dönüştürmek için olanca kötülüğünü kullanır. Bu durum, dinde de vardır.

İdris, pek bir şey anlamadan dinliyordu. Gelgelelim sarışın kadını tanıdıktan sonra başından geçenler kuyumcunun bu sözlerini tuhaf bir biçimde doğruluyordu.

Öğlende kuyumcu onu self-servis lokantaya sürükledi ve İdris açlığıyla, biraz kaygı verici bu büyük tarafından ikram edilen yemeği yemenin sıkıntısı arasında bocaladı. Bir uzun yol sürücüsüyle aynı masaya oturdular. Gözleri mavi porselenden farksız, devasa kolları iğrenç dövmelerden geçilmeyen zebella gibi bir sarışındı bu. Ülkelerini terk etmekte olan bu iki genç Mağripliyi hedef alıp onlara kırmızı şarap içirmeyi kafasına koydu. Kuyumcu neşeli bir tavırla diretiyordu ve İslâm dininin yasaklamasına rağmen uzun yol sürücüsüyle birlikte kadeh kadeh şarapları tepeye dikerek İdris'i fena halde şaşırttı. Sürücünün esprilerine uygun zamanda gülüyor ve bazı takılmalarına karşılık veriyordu; İdris'i de konuşmaya katmak düşüncesiyle, daha önce kendi aralarında Berberce konuştukları halde onunla Fransızca konuşmaya başladı. Gerçekte kuyumcunun iki dili de gayet güzel kullanabilmesi görülecek şeydi ve İdris içinden kendisinin de günün birinde Fransızlarla böyle içli dışlı olabilecek noktaya gelip gele-

meyeceğini soruyordu. Sürücü kahveleri ısmarladı, sonra basbayağı hak ettiği – tam on saat boyunca Kuzey Afrika sahil yolunda gece yolculuğu yapmıştı – şöyle ufak yollu kestirmek amacıyla kamarasına çekildi.

Yolcular arasında bir uğultu başladığında akşam olmak üzereydi. Gürültüyü duyan güvertelere ve iskele koridorlarına üşüştü. Gemi birkaç alevin göz kırpıştırmaya başladığı İbiza kıyıları boyunca ilerliyordu. Daha sonra neredeyse karanlık bastırmıştı ki sancak tarafında, Baléares adalarından en büyüğü olan Majorca'nın ışıkları göründü. Daha sonra gemi çok büyük bir karanlıklar deryasına gömülüverdi.

İdris gitgide kabaran bir çalkantıyla sallanarak koltukta uyuyordu. Yakınında oturmakta olan bir kadının iniltileriyle uyandı. Başı sağa sola yuvarlanıyordu ve dudakları köpükten geçilmiyordu. Kadın sonunda ayağa kalktı, iki adım attı ve döşemenin üzerine yuvarlanıverdi. Orada dizlerinin üzerinde emekler bir halde doğrulup derin ve gürültülü öğürtülerle kusmaya başladı.

— Deniz tutmasına uğrayan kadın da tıpkı doğurmakta olan kadın gibi utanmak, sıkılmak bilmez.

Bunu söyleyen kuyumcuydu. Onun arkasında uzun yol sürücüsü sırıtarak tuhaf bir biçimde iki yanına sallanıyordu. Kuyumcu sürücüyü göz önünde bulundurarak bunları Fransızca olarak söylemişti.

— Bu şekilde lombozsuz bir kabin, akıl alacak gibi değil, dedi daha sonra sürücü. İnsan böyle bir yerde tabuta kapatılmış gibi hissediyor kendini. Pekâlâ çocuklar, isterseniz, gidin benim kuşetime yatın. Ben koltukta uyumayı tercih ederim.

— Geliyor musun? dedi kuyumcu.

İdris ayağa kalkıp onu izledi.

— Duş da alabilirsiniz! diye bağırdı arkalarından sürücü.

Gecenin bu saatinde kabinin mezarımsı bir havası vardı. Dışarıya açılan en ufak bir delik yok. Kabini çevreleyen çelik bölmeye tutturulmuş iki metal kerevet. Derin uykulara gömülmüş üç insan. Küçücük bir duş hücresi. Ayrıca bütün bunların üzerinde nemli ve titrek bir atmosferde bir gece lambasının tirşe ışığı. Kapı iki yeniyetmenin üstüne yeni baştan kapandı. Bir an kararsız kaldılar, sonra kuyumcu elbiselerini çıkarmaya koyuldu. Çırılçıplak, duşa doğru yöneldi. İdris de aynısını yaptı. İkisi birden küvete sığ-

mak için birbirine yapışmaları gerekiyordu. Daha sonra henüz doğru dürüst kurulanmamış bir halde boş buldukları tek kuşete birlikte uzandıklarında da yine böyle oldu. İdris arkadaşına sokulmanın verdiği rahatlamayla ailesinden ayrıldıktan bu yana duyduğu bedensel ve ruhsal yalnızlığın korkunçluğunu kavradı. Anne şefkati ve sevdalıların erotizmi sadece ve sadece coşkulu fiziksel temas gereksiniminin özel görünümleridir, bu fiziksel temas gereksinimi tenin ve kalbin temelini oluşturur. Gözleri kapalı, dalgaların ve makinelerin keskin homurtusunun ninnilediği delikanlı, bu yeraltı karanlığında, Hassi el Hora kuyusunun derinliklerinde kaybolan yakın arkadaşı İbrahim'i düşündü. Tam uykuya dalmak üzereydi ki kuyumcu doğrulup dirseği üzerinde dikildi ve lambanın ölgün ışığında İdris'in altın damlasını işaret etti.

— Bu da nesi?

— Bu benim Sahra işi nazarlığım.

— İyi ama bu altın!

— Olabilir...

Kuyumcu kaşlarını çatarak bu uzunca küreyi ışıkta döndürüp duruyordu.

— Bunu sana veren seninle matrak geçmemiş.

— Kimse vermiş değil.

— Bulla aurea.

— Ne nedin?

— Latince bir sözcük: *Bulla aurea,* altın top. Tüm kuyumcular tanır bunu. Bu bir Roma, hatta Etrüsk takısı, günümüzde bazı Sahra kabilelerinde hâlâ kullanılmaktadır. Doğuştan özgür olan Romalı çocuklar, durumlarını belgelemek amacıyla bir halkayla boyunlarına takılmış olan bu altın damlayı taşırlardı. Kenarlarında lal rengi sutaşı çekili beyaz elbiselerini çıkarıp erkek olduklarını belgeleyen giysilerini giydiklerinde bu bullea aureayı da ailelerinde hizmet eden kölelere verirlerdi.

— Oo! Sen meğer neler de biliyormuşsun!

— Kuyumculuk sadece bir el sanatı değil, aynı zamanda da geleneksel bir kültürdür. Sana fibulalardan, hilal şeklindeki küçük kalkanlar olan peltalardan, Süleyman mühürlerinden, Fatma anamızın ellerinden söz edebilirim, diye ekledi kendini sırtüstü yeniden yatağın üzerine bırakırken.

— Öyleyse benim altın damlam ne anlama geliyor?
— Senin özgür bir delikanlı olduğunu gösteriyor.
— Ee, sonra?
— Sonra... Sonra bir erkek olacaksın ve altın damlanın, bu arada senin de tabii, başınıza neler geldiğini göreceksin...

*

Ertesi gün, gemiyi bir çığlık sesi kapladığında aşağı yukarı öğle vaktiydi ve yolcular yemek salonunda toplanmışlardı: Televizyon seyrediyorlardı! Üç monitörde bir resim sıçrıyor, gözden kayboluyor, ateşli bir parıltıyla yeniden şimşek gibi çakıveriyordu. Fransa'dan doğrudan doğruya gelen ilk resimdi bu! Telaşlı ve pür dikkat bir göçmen kalabalığı, kemikleri çıkık yüzleri, karanlık bakışlarıyla Vaat Edilmiş Toprak'tan gelen bu ilk mesajı bekliyorlar. Ekran titriyor, kararıyor ve yeniden aydınlanıyor, bir manzara, bir insan karartısı, bir yüz uzayıp kıvrım kıvrım dalgalara dönüşüveriyor, sonra sabitleşerek netleşiyorlar. Bir çiftin çimenlerin arasında yürüdüğü görülüyor. İkisi de genç, güzel ve birbirlerine âşıklar. Birbirlerine gülümsüyorlar. Sevinç ve mutluluk dolup taşan iki çocuk otları ve çiçekleri elleriyle aralayarak onlara doğru koşuyor. Uzun uzun kucaklaşıyorlar, mutlular. Birden görüntü donuyor ve resim hareketsizleşiveriyor. Ön planda ciddi görünümlü, gözlüklü bir erkek beliriyor. Elinde yüzünün hizasında, bir hayat sigortası poliçesi tutuyor. Daha sonra güney Fransa'ya özgü güzel bir kır evi görülüyor. Yüzme havuzunun önünde, bütün aile neşe içinde kahvaltılarını yapmaktalar. Mutluluk. Bu kez, *Soleil* deterjanı getiriyor bu mutluluğu. Yağmur yağıyor. Zarif bir hanım elindeki şemsiyenin altına sığınmış yürümekte. Bir mağazanın vitrini önünden geçerken, kendisini öylesine şık buluyor ki gülümsüyor. Dişleri parıl parıl parlıyor! Mutluluk. *Briodent* diş macununu kullanmaktan geçiyor mutluluğun yolu. Küçük ekran kararıyor. Hiçbir şey görünmüyor. Ekonomik mevkideki tüm yolcular, kadınlı erkekli birbirinin yüzüne bakıyorlar. Yani şimdi Fransa bu mu demekti? İzlenimlerini birbirlerine aktarıyorlar. Ama herkes susuyor, çünkü görüntü yeniden beliriyor. Bir ses Quartier Latin'de gösteri yapan

öğrencilere C.R.S.'lerin* göz yaşartıcı bombalar kullandıklarını açıklıyor. Başları kasklı, yüzleri maskeli, ellerinde pleksiglastan kalkanlar bulunan polis görevlileri Ortaçağ'daki Japon samuraylarını andırıyorlar. Öğrenciler onlara taş fırlatıyor, sonra çil yavrusu gibi kaçışıyorlar. Aralarında bombalar patlıyor. Geniş planda çok genç bir kızın al kanlar içinde kalmış yüzü görünüyor. Ekran bir kez daha kararıyor.

İki saat sonra, Fransa kıyıları görüş mesafesine girmişti. Aileler çocuklarını ve bagajlarını toplamaya başlıyorlardı. İdris kendini yeni baştan kuyumcunun yanında küpeşteye abanmış İf şatosunu görmeye çalışırken buldu. Herhalde birinci mevkideki turistler için olacak hoparlörler bangır bangır, XIV. Louis'nin ikiz kardeşi olduğu söylentileri dolanan Demir Maske'nin işte bu kalede tutsak tutulduğunu açıklıyordu. Bu arada Alexandre Dumas'nın ünlü roman kahramanları Monte-Cristo kontu ile rahip Faria'nın yine bu kalenin tutsakları arasında yer aldığını da anmadan geçmiyordu. Mağripli kalabalık, bu bilgileri bir şey anlayamamanın verdiği saygıyla kabullendi.

— Paris'te kaçak bir kuyumcu atölyesinde çalışacağım, dedi kuyumcu. Beni oraya şoför Etienne kamyonuyla götürecek. Bir daha ne zaman görüşürüz bilemiyorum. Sana sadece şunu söylemek istiyorum. Kuyumcu demek: Altın demircisi demektir. Ama uzun süredir kuyumcular altın işlemez oldular. Artık sadece gümüş işliyorlar. Bileziklerimizi, tepsilerimizi, buhurdanlarımızı, kısacası yaptığımız her şeyi sadece gümüşten yapıyoruz. Neden mi? İçimizden birçoğu altın işlemeye yanaşmıyor. Gerçek şu ki, bu metalin özel tekniğini bilmiyorlar. Ama bu arada bir şey daha var. Biz altının uğursuzluk getirdiğine inanıyoruz. Gümüş saftır, katışıksızdır ve temizdir. Altın, çok değerlidir, insanı tamahkârlaştırır, hırsızlığa, şiddete, cinayete sürükler. Bunu sana şunun için söylüyorum: Görüyorum ki *bullea aurean*la bir maceraya atılmak üzeresin. Bu bir özgürlük simgesidir, ama metali uğursuz. Tanrı seni korusun!

* C.R.S.: Compagnie Républicaine de Sécurité (Fransa'da Çevik Kuvvet). (ç.n.)

İdris gerçekte gümrük gişelerinin önünde itişip kakışan kalabalığın içinde kuyumcuyu gözden kaybetmiş olmalıydı. Çocuk ve bagaj bolluğu içindeki ailelerle kıyasladığında onun durumu kontrol görevlilerine adeta çocuk oyuncağı gibi geldi ve pasaportundaki fotoğraf sorununa rağmen kendini limandaki tren istasyonunun peronunda ilk bulanlardan biri oldu.

Böylece Fransa'daydı. Bunun doğruluğunu kontrol etmek için ayaklarının ucuyla yeri yokluyordu. Marsilya'yı Oran'dan ayıran gözle görülür farklılıkları yakalayabilmek için gözlerini dört açıyordu. Oysa ne görüyordu? Biraz daha hareket, biraz daha renk, daha çok yaşam, Oran'a oranla duygularını daha fazla açığa vuran bir anlayış. Marsilya bir güney kentiydi, Oran ise bir kuzey kenti.

Ama genelinde Akdeniz'in bu yakasında kendisini bu kadar az yabancı hissetmek İdris'i düş kırıklığına uğratmıştı. Gelgelelim delikanlı asıl şoku daha sonra, arabalı vapur işletmesinin bürolarının bulunduğu binayı süsleyen dev afişi gördüğü zaman yaşadı:

ARABANIZLA
YIL SONU TATİLLERİNİZİ SAHRA'DA
CENNET BİR VAHADA GEÇİRİNİZ.

İdris şaşkınlıktan donup kalmış bir halde, ilanda sunulan Sahra'daki cennet vaha resmine bakıyordu. Çevresi bir grup hurma ağacı ve renk renk çiçeklerle kuşatılmış fasulye tanesi biçiminde bir yüzme havuzu resmiydi bu. Türkuvaz rengi havuzun etrafında el kadarcık mayolar giyinmiş sarışın kızlar kırıtıyor ve orta yerlerinden kıvrılmış kamışlarla uzun kadehlerin içindeki içkilerini yudumluyorlardı. Evcilleştirilmiş iki ceylan, zarif başlarını içerisi portakal, greyfrut ve ananas dolu kocaman bir sepete doğru eğmişti. Sahra'da bir vaha, ha? Tabelbala, Sahra'da bir vaha değil miydi? Ya o, İdris, kendisi bu vahanın en katışıksız meyvesi değil miydi? Bu hayal alemi resminde kendisini göremiyordu. Ama Salih İbrahim'in eşeğinin fotoğrafında kendine rastlamamış mıydı ve hatta pasaportuna kadar sızmış olan bir yabancı değil miydi? Afrika'da olduğundan daha çabuk inermiş gibi görünen akşam serinliğiyle ürperiverdi. Cebindeki buruşuk kağıt parçasında, yani bir Mozabit'in not defterinden koparılmış sayfada birkaç sözcükten ibaret bir notla birlikte bir otel adresi yer alıyordu: Radio Hôtel, Parmentier Sokağı, No: 10. Oradan geçen birine sordu. Adam el kol işaretleriyle bilmediğini anlattı. O zaman Jules-Guesde meydanına gitsindi. Orada mutlaka gösterirlerdi. Arenc garından gelen ve ardı arkası kesilmeyen ağır vasıtaların doldurduğu Paris bulvarına yöneldi. Jules-Guesde meydanı yeni bir bombardımanla yakılıp yıkılmış gibi görünüyordu. İçerisinde bir tür zafer takını çevreleyen duvar parçalarının yer aldığı pek seçilemeyen arsalar görülüyordu. İdris bir çöl parçasını andıran bu alanı kat ettikten sonra Bernard-Dubois sokağına girdiğinde yeni baştan kendini Afrika'da buluverdi. Görünen yalnızca hamamlar, İslâm kütüphaneleri, Kuzey Afrika bitpazarları, kapı önlerinde

elektrikli şişlere takılmış yağdan geçilmeyen koyun başlarının dönmekte olduğu küçük lokantalar... Neler yoktu ki! Merdiven basamağı biçiminde yapılmış olan Tancrède-Martel çıkmazı Srour'lu medyumlar, Kur'ân ve dini kitaplar satan arzuhalciler tarafından işgal edilmişti. Koskoca mahallede küri, buhur ve sidik kokan, kargacık burgacık sokaklardan başkaca bir şey yoktu – Les Petites-Maries sokağı, Baignoir sokağı, Tapis-Vert sokağı, Longue-des-Capucins sokağı. Sonunda Parmentier sokağını ve Radio Hôtel'i buldu. Vakit henüz erken olmasına rağmen, kapının açılması için uzun süre yumruklaması gerekti. Patron Yusuf Bagabaga onu çekimser bir tavırla içeri aldı. Otel doluydu. Artık müşteri almıyordu. Ne var ki Mozabit tüccarın gönderdiği pusulayı okuyunca anında tavrı değişip daha bir yakınlık göstermeye başladı. Elinde boş bir oda vardı, ama parayı peşin alıyordu – geceliği on frank – ve otel saat yirmi üçte kapanıyordu.

Yatak geniş ve tertemizdi, ama pencere karanlık bir avluya açılıyordu; oda öylesine karanlıktı ki bir kablonun ucunda tavandan sarkan kabartma desenlerle süslü cam bir abajurun süslediği ampulün gece gündüz yanması gerekiyordu. İdris yatak örtüsünün üzerine uzandı ve anında uyuyuverdi. Tabelbala'da gün ağarıyordu. Kalkıp sürüsünü toplaması gerekiyordu, ama gözlerini açmaktan kaçınarak yatak keyfi yapıyordu. Annesinin bir tas kepeğe bir tutam biber ve bir baş soğan katarak pişirdiği sabah çorbası betayı hazırlarken gidip geldiğini duyuyordu. Çitle çevrili bölmedeki koyunlardan biri alışılmadık bir ısrarla meleyip duruyordu. Sakın yaralanmış olmasındı? Gidip bakması gerekiyordu. Hayvanın çığlıklarını ister istemez duyan annesinin gelip ayaklarından çekerek kendisini uyandırmayışına hayret ediyordu. Sızlanmalı bir meleme daha duyuldu. Haydi, kalk bakalım! İdris silkindi. Doğan güneşin kutsadığı Tabelbala'da değildi. Bilmediği bir odada, bilmediği bir kentte, bilmediği bir ülkede bulunuyordu. Boğazından bir sıkıntı çığlığı kaçıverdi. Gerisin geri evine dönmek! Tersini yapıp sonunda onu bu yatağın üzerine atmış olan uzun yolculuğuna yeni baştan alışmaya çalışmak! İşte tam bu anda avludan gelen bir koyun melemesi duydu. Bu noktada hiç değilse gördüğü rüya onu yanıltmamıştı. Birden kendini daha güçlenmiş hissetti. Penceresinin dibinde canlı bir koyun vardı. Yoksa

hafta sonunda kurban mı edilecekti? Ayağa kalktı, merdiveni indi ve otelden çıktı. Ortalık kararmıştı ve gündüz karanlık olan sokak vitrinleri, ışıklı reklam ve tabelalarıyla ışıl ışıl yanıyordu. Parmentier sokağı, Athènes bulvarına çıkan Convalescents sokağına açılıyordu. Burası, başlı başına bir şenlikti. Kaldırımlar işportacı barakalarından, piyangoculardan ve nişan attıranlardan geçilmiyordu. İçerisi boydan boya aynalarla büyütülmüş, dip taraflarında, etraflarında, sırtlarında sadece bir gömlek bulunan erkeklerin dolaştıkları bilardo masalarının çuhalarının yeşil yeşil parıldadığı kahveler yaldızlı mağaralar gibi açılıyordu. Bir sinemanın giriş salonunun üstünde, dev bir çift sanat kuralları içerisinde sarmaş dolaş olmuşlardı, kadın altta, erkek üstte, bakışlar trajik ve ağızlar birbirine kaynaklanmış bir halde. Ne var ki İdris açlıktan ölüyordu ve iştah kabartan devasa bir McDonald's panolarından birine kapıldı: Hamburger, Cizburger, Balık filetosu, Big Mac, elmalı turtalar, üç kokulu Shakesles. Bütün bunlar onun için çok pahalıydı, ama kendisini buna karşı koyacak güçte hissetmiyordu pek. Sıkıntısını dağıtmak, Fransa'ya gelişini kutlamak amacıyla ve ayrıca da en basit tarafından aç olduğu için kendisine tek bir balthazar ikram etti.

Denizin öte yakasında soğuk ve sisli bir ülkeye gittiği söylenmişti ona. McDonald's'tan çıktığında ince bir yağmur yağıyordu. Bununla birlikte işportacı barakaları harıl harıl işliyordu. İşporta malı ucuz takılardan geçilmeyen Senegalliler, omzunda katlanmış halılar taşıyan Faslılar, çıplak ayaklarına sandallar geçirmiş kararsız adımlarla yürüyen peçeli kadınlar, sicim gibi yağmura rağmen bir Afrika havası estiriyorlardı. Ara sokakların kapalı havasının çekiciliğine kapılan İdris Thubaneau sokağına yöneldi. Kaldırımın kenarında dikilip ya da sırtını gevşekçe hiçbir yeri görmeyen bir otelin kapısına yaslamış, gece gibi kara, sirk atları gibi süslü Ganalı kızlar uzun ağızlıklarından nefesler çekerek onun geçişini seyrediyorlardı. O onlara pek bakmıyordu. İçerisi sigara dumanından ve gürültüden geçilmeyen bir kahveden birdenbire çıkan bir sarhoş onu kolundan yakalayıp içeri çekmek istedi. İdris kurtuldu. Bir konfeksiyon dükkânının aynası önünde makyaj yapan ve öteki kızlardan son derece farklı olan kızı gördüğünde durdu ancak. Uzun saçlı bir sarışındı bu. Mini eteğine ve

iri, dolgun baldırlarını adamakıllı saran file çoraplarına rağmen Land Rover'lı kadına benziyordu. Kız, aynada delikanlıyı görmüş olmalıydı, çünkü arkasını dönüp laf attı.

— Hey, ufaklık! Duyduğuma göre sarışınlardan hoşlanıyormuşsun! Korkma, korkma, yaklaş biraz.

İdris yaklaştı.

— Ooo, gençmiş de, hem de tam tıfıl. Üstelik bahse girerim, kuzey Afrika'nın denizden uzak iç bölgelerinden geliyorsun. Ha ufaklık, öyle değil mi, Sahra'nın sıcak kumunun kokusu var henüz üstünde.

Kızın çıplak ve yağlı omuzları İdris'i mest etmişti. Land Rover'lı kadın, kendisine hafifçe erkeksi bir hava veren bir gömlek geçirmişti sırtına. Süt rengi ve kokulu bu omza dokunmak için elinin birini utana sıkıla kaldırdı.

— Oo ufaklık, çek bakiim elini! Zilsindir şimdi sen, çulsuzun teki olman beni hiç şaşırtmaz. Göster bakiim cüzdanını!

İdris bir şey anlamadan kolunu indirdi.

— Sana diyorum be, uçlan bakalım evraklarını!

Bu kez anlamıştı. En üst düzeyde bir emirdi bu. Uysalca cüzdanını çıkardı ve kadına verdi. Kadın şöyle bir göz atıp cüzdanı geri verdi.

— Tam düşündüğüm gibi. Hiçbir şey ya da aşağı yukarı öyle bir şey. Aa, baksana, o boynundaki pek de öyle yabana atılacak şey değil galiba? Göstersene şunu biraz!

İdris'in boynundaki altın damlayı fark etmişti. İdris'in ufak yollu tepki gösterir gibi yapmasına karşın bir maymun becerikliliğiyle kolyeyi boynundan aldı ve şöyle ışığa doğru tutup baktı.

— Oo, bayağı güzelmiş ha! Som altına benziyor. Söyle bakalım, nereden yürüttün?

Kolyeyi boynunun etrafına tuttu ve yakışıp yakışmadığını denetlemek için vitrindeki aynaya doğru döndü. Sonra aynanın kendisinde uyandırdığı reflekse uyarak çantasını açtı ve makyajını tazelemeye koyuldu. İdris onun parmak kalınlığında mora çalan kırmızı bir çubuk parçasını dudaklarının üzerine hızla bastırıp sonra boyayı yaymak için bütün ağzını büzüştürüp gerişini izliyordu. Daha sonra takma kirpiklerini minik bir siyah süpürge ile

süpürmeye koyuldu. Yanaklarına tampon yaparken, İdris yaşlı Kuka kadının önüne oturmuş süslenmekte olan annesini görür gibi oldu. Yaşlı kadın bir tutam yün yardımıyla annesinin yüzüne safranla geleneksel çizgiler çiziyordu. Esmer tenin üzerinde sarı boya adamakıllı belirgin bir biçimde ortaya çıkıyordu: Alında kaşlara paralel olarak uzanan iki geniş yatay çizgi, burun köküne iki fırça izi, alt dudağın merkezinden başlayan ve çene ucuna doğru inen kalın dikey bir çizgi ve özellikle, her gözün altına iri gözyaşlarını çağrıştıran üç düşey damlanın yardımıyla aşağı doğru uzayan bir leke. Gerçekte Tabelbala'da evli kadının boyanması işte buydu. Burada olduğu gibi dudakların kıpkırmızı kıvrımlarını ya da göz çukurlarının siyahlığını daha belirginleştirmeye değil, herkesin okuyabileceği ve kökeni yüzlerce yıllık bir geleneğe inen bazı işaretler koymaya dayanıyordu.

— Ee, nasıl buluyorsun beni? Hoşlandın mı?

Kız kırıtarak şöyle bir yarım dönüş yapmış, İdris'e bakıyordu. İdris altın damlasını almak için elini kızın boynuna doğru uzattı. Kız bu utangaç eli itiverdi. Sonra ona gülümseyerek, gömleğinin düğmelerini çözdü ve göğüslerini gösterdi. İdris'in elleri kızın sergilemekte olduğu bu yumuşak yumuşak göğüslere doğru uzandı. Kız gülümsemeyi kesti, ani bir hareketle gömleğinin önünü kapattı ve İdris'i sokağın öte tarafında bulunan bir binanın merdivenlerine doğru sürükledi.

İdris, Radio Hôtel'in kapısını çaldığında belirlenen kapanış saati çoktan geçmişti. Sonunda geceyi Belsunce parkında, bir bankın üzerine kıvrılıp geçirmek zorunda kaldı.

Paris treni saat 11.48'de kalkıyordu. İdris, sabahın erken saatlerinden itibaren Saint-Charles garında başı boş dolanıyordu. Gürültülü ortam ona hoş bir sarhoşluk veriyordu. Sıkıntısının arasında, trenlerin her duruşu ve kalkışı sırasında imrenerek canı gönülden seyrettiği, buluşma ve vedalaşma sahneleri ona güç veriyordu. Cenova, Toulouse ya da Clermont-Ferrant'a doğru sarsıla sarsıla gittiklerini gördüğü trenlerin yönünü kestirmek için son derece zayıf olan coğrafya bilgilerini sorguluyordu. Bu kentlerle demiryolu işletmesinin, Saint-Michel tepesi, Azay-le-Rideau şatosu, Versailles sarayı ya da Raz doruğunu görüntüleyen afişleri arasında bir bağ kurmaya kalkışıyordu. Fransa'ya ilişkin fotoğrafların gözdesi bu yüksek yerleri görüntüleyen resimler neden yalnızca

trenlerin gittiği büyük kentleri ve taşıdıkları yolcuları değil de tarihi bakımdan önemi olan yerleri gösteriyordu ki? Orada birbiriyle bağıntısı olmayan iki ayrı dünya var gibiydi, bir yanda kabul edilebilir ama buruk ve bulanık gerçek dünya, öte yanda erişilmesi mümkün olmayan bir uzaklığa kurulmuş tatlı ve renkli bir peri masalı dünyası.

Saat on birde, Paris treni perona geldi. İdris binmek için yolcuların çoğunun yerlerini almalarını bekledi. Bu uygar insanlar içerisinde yabanlığını ele vermemek için çevreyi gözlemlemesi, taklit etmesi, başkaları ne yapıyorsa onu yapması gerekiyordu. Koridor tarafında bir yer buldu, kimseyi rahatsız etmeden kompartımana rahatça girilip çıkılabilecek en uygun yerdi burası. Son anda ortaya çıkan bir delikanlı görünüşe bakılırsa İdris kadar utangaç değildi. Pencere kenarına geçmek için birkaç ayak çiğnedi ve camı indirip peronda kalan öteki gençlerle şaka şamata gevezelik etti. Tren sarsılmaya başladığında, çığlıklar, uzun uzun bağrışmalar, gidenle uğurlayan arasında kenetlenip' bir süre açılmayan eller ve uzun uzun el kol sallamalar oldu. Sonra yüzü vedalaşmanın coşkusuyla hâlâ ışıl ışıl olan delikanlı, İdris'in karşısındaki boş koltuğa kendini bırakıverdi. Onu görmeksizin, hep gülümseyerek bakıyordu yüzüne. İdris gözleriyle adeta yiyordu çocuğu. Onun yaşındaki bu genç Fransız kendi toprağına ne kadar da kök salmış gibi görünüyordu, ne kadar kendinden emin, ne kadar vatanıyla uyum içindeydi! Daha sonra tren Arles garında durduğunda, arkadaşlarını bulacağını umuyormuşçasına yeniden pencereye gidip perona doğru sarktı. İdris gözlerini kapatıp kendini trenin hareketinin düzenli ritmine bırakıverdi. Kafasında Zet Zübeyde'nin müziğinin yeniden biçimlendiğini duyar gibi oluyordu. Bu siyah ve kırmızı kadın, gözlerinin önüne geliyordu; etrafını kuşatan müzisyenler gizemli bir biçimde şu dizeleri yineleyip duruyorlardı:

Kızböceği suyun üstünde titriyor
Çekirge taşın üstünde cızırdayıp duruyor
Kızböceği ölümün maskesini al aşağı ediyor
Çekirge yaşamın sırrını yazıyor.

Trenin Avignon'da durması üzerine dans kesildi, ama az sonra yeni baştan devam etti:

Ama kızböceğinin kanadı bir yergidir
Ama çekirgenin kanadı bir yazıdır.

İdris altın damlanın dansözün boynunda yuvarlanışını görüyordu, sonra kopmuş ipinin ucunda güneşte sallanışını. Marsilyalı fahişenin "Oo, bayağı güzelmiş ha! Som altına benziyor" deyişini duyar gibi oluyordu. Kızın ayrılmış baldırlarının kesiştiği yerde kapkara bir yarık görünüyordu, çünkü anlarsın ya, platin rengi bu sarışın, gerçek sarışın değildi, boyalıydı. İdris *bulla aurea*sını kaybetmişti, vaha işi tılsımın ve özgürlüğün simgesini. Şimdi trenin hızıyla görüntüler ülkesine doğru yol alıyordu. İrkildiğinde, tren Valence istasyonuna yaklaşıyordu ve İdris kompartımandan ayrılarak gidip koridordaki pencerenin demirine dirseklerini dayadı. Güney Fransa'ya özgü manzaralar olan makiler, zeytinlikler ve lavanta tarlaları uzanıyordu. Biraz önceki delikanlı gelip yanına yerleşti. Ona şöyle bir dostça bakıp kendi kendine konuşuyormuş gibi, ama gitgide daha doğrudan İdris'e yönelerek konuşmaya koyuldu.

— Hâlâ Güney Fransa devam ediyor. Tarlaları kuzeyden gelen kuru karayelden korumak amacıyla sıra sıra dikilmiş serviler. Çatılarda Latin türü kiremitler. Ama bu sürekli böyle gitmeyecek. Valence, Güney Fransa'nın sınırı. Valence'ta, iklim değişir, manzara değişir, yapılar değişir.

— Ama hep Fransa değil mi? diye sordu İdris.

— Fransa ama aynı Fransa değil, Kuzey Fransa, benim ülkem daha çok.

Kendisinden söz etti. Adı Philippe idi. Ailesinin Picardie'de, Amiens yakınlarında bir mülkü vardı, orada doğmuştu. Paris'te büyümüştü.

— Benim için Güney Fransa, tatil demektir. Aynı zamanda da biraz folklorik bir merak; değişik bir şive, Marsilya hikâyeleri. Ama şuna inanıyorum, Valence'ın ötesine geçen bir Güney Fransalı kendisini biraz sürgünde hisseder. Orada hava bulanık ve soğuktur. İnsanların daha vurgulu bir şiveleri vardır.

— Vurgulu şive ne demek?

— Evet, Güney Fransa'nın şivesi gibi olmayan demektir, yani Parislilerin ya da Lyonluların şivesi örneğin. Baksana Güney Fransa insanına sorarsan konuşmaları vurgulu değildir. Onlar kendilerinin normal konuştuklarına inanırlar. Onlara sorarsan, eğer şiveli konuşan biri varsa o da kendileri değil, öteki Fransızlardır. Kuzey insanı için güneyliler şiveli konuşurlar, Güney Fransa şivesiyle, matrak, güzel, ama ciddi olmayan bir şive. Marius şivesi.

— Ya Kuzey Afrikalılar?

— Siyah ayaklılar* mı? Eh, onlar daha da beter: Onlar pataouet denilen bir şiveyle konuşurlar. Bu her şeyin sonu demektir. Onların, evet evet Siyah ayaklıların gerçekten asıl Fransızcayı öğrenmeleri gerekiyor.

— Hayır, Siyah ayaklılardan söz etmiyorum ben. Demek istiyorum ki: Araplar, Berberiler nasıl konuşurlar?

Philippe, biraz sarsılmıştı, İdris'e şöyle bir yakından baktı.

— Onlar, farklı şey. Onlar yabancı. Onların kendi dilleri var, Arapça ya da Berberice. Onların Fransızcayı öğrenmeleri gerekir. Peki sen, hangisindensin?

— Berberi.

— O halde burada gerçek anlamıyla yabancı ülkedesin sen.

— Yine de Almanya ya da İngiltere kadar yabancı sayılmaz. Cezayir'de Fransızları her gün görüyoruz.

— Evet, iki taraf da birbirini tanıyor. Her Fransızın, hiç ayak basmamış bile olsa, Cezayir ve Sahra hakkında iyi kötü bir fikri vardır. Bu bizlerin düşlerinin bir parçasını oluşturur.

— Baksana, bir Fransız kadın benim resmimi çekti.

— Nasıl, güzel çıktı mı fotoğrafın?

— Bilmiyorum. Henüz görmedim. Ama ülkemden ayrıldığımdan bu yana, iyi bir fotoğraf olacağını düşünemez oldum. Yani, en azından benim istediğim kadar değil.

— Ben, dedi Philippe, ben ne zaman yola çıksam yanıma bir yığın fotoğraf alırım. Bunlar bana eşlik eder. Bana güven verir.

İdris'i kompartımana sürükledi ve yol çantasından küçük bir fotoğraf albümü çıkardı.

— Bak, burada erkek ve kız kardeşlerimle birlikteyim.

* Kuzey Afrika'da doğmuş Fransız. (ç.n.)

İdris, karşılaştırmak istercesine önce fotoğrafa baktı, sonra Philippe'e.

— Evet, sensin, ama daha gençmişsin.

— İki yıl önce çekilmiş bir resim. Sağdakiler erkek kardeşlerim, arkadaki, babam. Yaşlı kadın, büyükannem. İlkbaharda öldü. Burası da bizim Amiens yakınlarındaki evimiz, şu da bahçıvanın köpeği Pipo. Ben yürümeyi ve bisiklete binmeyi işte bu yollarda öğrendim. Şu resimde de tüm aile malikanenin ormanında piknikteyiz. Bu ilk Kudas ayinim, sağdan üçüncüsü benim. Şu ise, oh hayır, bu bir sır!

Resmi şakacıktan saklarmış gibi yapıyordu, ama sonunda yeniden ciddileşti ve elindeki fotoğrafı İdris'e uzattı.

— Bu Fabienne, sevdiğim kadın. Biz nişanlıyız. Yani canım resmen değil tabii. O da benim gibi siyasal bilimlerde okuyor, ama benden üç yaş büyük. Anlaşılıyor mu?

İdris büyük bir açlıkla fotoğrafa bakıyordu. Sarışın kadının tipini tanımıştı, Land Roverlı kadın, Marsilyalı kadın. Birden keyfi kaçtı ve albümü, kuşkuyla süzdüğü Philippe'e geri verdi. Genç Fransızın kendisi, ailesi, evleri, ülkesi, onu İdris'ten ayıran her şey bu kadının resminde somutlaşıvermişti. Philippe, fotoğraf ve altın damla hırsızlığı yapan sarışınların soyundan gelmekteydi. Nezaketi, iyi niyeti, İdris ile paylaştığı kahvaltısı, tren Vivarais'nin doruklarını aştığında yaptığı yorumlar, Beaujolais'nin tatlı kıvrımları, köknar ağaçlarıyla kaplı Champagne ovası... Hiçbir şey, İdris'in, etrafının yabancılarla çevrili olduğu ve başında uğursuz bir tehlikenin dolaştığı konusundaki kesinliğin verdiği sıkıntıyı yok edemedi.

Tren Lyon garında durduğunda, Philippe, perondaki kalabalığın arasında ailesini bulma derdine düşüp İdris'i unutmuş gibiydi. Hemen ardından İdris indiğinde, berikinin etrafı bir grup şamatacı tarafından sarılmıştı bile. Onları birbirine yaklaştırmış olan geçici yakınlığın bir anda yok oluverdiğini kavradı. Oluk oluk akan yolcuların itip kakmaları sonucu istasyonun yanı başındaki dizi dizi taksilerin sıralandığı kaldırıma kadar ilerledi. Ortalık kararmıştı. Hava berrak, ama hayli serindi. Diderot bulvarı ve daha ötede Lyon sokağı dizi dizi arabalar, farlar, ışıklı tabelalar, vitrinler, kahve terasları ve trafik ışıklarının parıltılarından geçilmiyordu. İdris bu görüntü denizine dalmadan önce bir an kararsız kaldı.

İdris'ten on yaş büyük olan kuzen Aşur, güçlü, neşeli ve becerikli bir çocuktu. Tabelbala'dan beş yıl önce ayrılmıştı ve ailesine binde bir de olsa iyimser mektuplar yazıp üç beş kuruş para yolluyordu. Mukaddim, yeğeni için bir tavsiye mektubu yazmıştı, ama İdris mektubun cevabını beklemeden yola çıkmıştı. XVIII. arrondismanda* Myrha sokağındaki Sonacotra** yurdunda onu bulunca bayağı rahatladı. İçerisinde aynı şekilde beş küçük oda daha bulunan, bir banyo ile altı gazocağının ve sıkı sıkıya kilitler vurulmuş altı buzdolabının yer aldığı ortak bir mutfaktan ibaret bir dairede kalıyordu. Yurtta böyle altı bekâr odalı on iki lojman daha

* Paris'te birkaç semtin bir araya gelmesinden oluşan yönetim bölgesi. İlçe. (ç.n.)
** Göçmen işçilere konut yapan ulusal kurum. (ç.n.)

vardı; bu arada bir mescitle bir de televizyon odası. Aşur, İdris'i çalıştığı firmanın patronuyla tanıştırdı, bu adam, gerçekte soyadıyken herkesin normal adıymış gibi İsidore diye seslendiği ülkesine dönmüş bir siyah ayaklı idi. İdris'in geçici bir süre kuzeninin odasını paylaşmasına razı oldu. İsidore – hayli yaygın – bir kıyak yapıp polis yönetmeliğine ters düşen bu kaçamağa göz yumacaktı.

Aşur mesleği olmamasının doğurduğu eksikliği gözle görülür bir yetenekle hemen gideriveriyordu. Kuşkusuz Fransa'ya gelişinden kısa bir süre sonra Renault firmasında O.S.* işini şöyle ufak yollu denemişti. Ama adam çıkarmadan payını almış ve Seguin adasına giden köprüyü bir daha asla aşmaz olmuştu. Düzenli, tekdüze ve sıkıcı bir işin adamı değildi o.

— Özellikle gürültü, dedi İdris'e hayatının bu üzücü dönemini anarken. Aman birader! Atölyeye gelince başın kazan gibi oluyor, nerdeyse patlayacak. Söz gelimi dökümhane: Toplanan eski blokmotorlar bir döner bandın üzerinde sallanıyor ve birbiri üstüne potaya düşüyorlar. Tam bir cehennem! Ben, bilirsin müzisyenimdir, hatta dansçı. Benim kalkıp bu işleri yaptığımı düşünebiliyor musun! Akşamleyin işten çıkarken, öyle oluyordu ki, artık kulaklarım hiçbir şey duymuyordu. Eminim, bu işi biraz daha sürdürecek olsam, şimdi sağırdım. Hem biliyor musun, en kötüsü, bu gürültünün içerisinde bulunan işçinin horlanması. Çünkü hiçbir mühendis gürültüyü azaltma yolunda çaba göstermez. Hayır, hiç önemi yoktur bunun! İşçilerin kafası etten kemikten değil nasıl olsa, tahtadan! Tatlı canlarını neden yorsunlar ki!

Daha sonra metroda peronları süpürme işinde çalışmıştı, kısa süreli bir geçiş dönemiydi bu, aklında kalan tek şey, hani şu, temizlik işçilerinin dört hafta süren ünlü greviydi. Fransız kamu hizmetlerinde yabancıların çalışması yasaktı, metronun Arap, Kabiliyeli ve Senegalli dokuz yüz işçisi ancak özel taşeron şirketler aracılığıyla R.A.T.P.'de** iş bulabilmişti; bu nedenle kötü niyetli iki işveren istese grevi anında kaldırabilirdi. İş Borsası'nda toplanıp bir kişi bile fire vermeden C.F.D.T.'ye*** kaydoldular. Bu da

* Ouvrier spécialisé: "Uzman işçi". (ç.n.)

** R.A.T.P.: Régie Autonome des Transports Parisiens: "Paris Ulaşım İşletmesi". (ç.n.)

*** C.F.D.T.: Confédération Française des Travailleurs: "Fransız İşçi Sendikası. (ç.n.)

Edmond Maire'in onlara şöyle sıcak bir ziyaret yapmasını sağladı. Bir tür küçük kanolar olan yuyularla ve danslarla karşılandı. Bu arada genç bir Senegalli ona küçük bir gül demeti verdi, hâlâ dans ediyordu tabii. Konuşması hemen o anda Arapça'ya, Berberi ve Tukulor dillerine çevrildi.

— Ama görüyorsun, amcaoğlu, hiçbir şey kolay değil, açık da değil, çünkü C.G.T.,* tren temizlik işçilerini dayanışma dedikleri greve soktu hemen. Gerçekte bu bize karşı bir kalleşlikti, çünkü bizim isteklerimizle tren temizlik işçilerinin istekleri arasında ortak bir nokta bulmak mümkün değildi, derken sonuçta her şey arap saçına döndü.

İdris, C.F.D.T.'ye bağlı liman temizlik işçileriyle C.G.T.'ye bağlı tren işçileri arasındaki bu savaşımdan hiçbir şey anlamaksızın pür dikkat dinliyordu. Kuzeni Aşur mandalina toplamak için Korsika'da geçirdiği korkunç aralık ayından söz ettiğinde, ayakları yere basar gibi oldu. Günde on dört saat çalışma, kendi gibi otuz lanet herifle – çoğu Faslı – bir hangarda sefalet içinde yatıp kalkma, acımasız Korsikalı işverenler tarafından sömürülme.

— O gün bugündür mandalina gördüm mü fellik fellik kaçıyorum. Diyeceğim amcaoğlu, Güney Fransa'ya ya da Korsika'ya kesinlikle inmeyeceksin, biliyor musun. Aralık ayında Korsika geceleri her yerden daha soğuktur, aman Tanrım! Nalları dikerim diyordum! Üstelik insanlar, esmerleştikçe, saçları kıvırcıklaştıkça daha çok bize benziyorlar, bize karşı daha küstah oluyorlar. Eğer günün birinde İsveç'e ya da Finlandiya'ya klemantin toplamaya gitmek önerilse düşünürüm, ama böyle bir şey olmasına şaşarım.

Daha sonra kreşler, milk-barlar, firma lokantaları, fast- food dükkânları, self servis lokantalar, okul kantinleri gibi birçok kurumda "bulaşıkçılık" yapmış. Bu işlerin en çekici yanı kısalıklarıydı ve onlara yüklediği bir tür rastlantısallıktı. A.N.P.E. (Ulusal İş Bulma Kurumu) bürosunda bulaşıkçı adaylarına 1'den 1 000'e kadar uzanan numaralar veriyorlardı. İşçi arayan çok az olduğundan bekleyiş haftalarca, hatta kimi zaman aylarca sürüyordu. Bu süre, doğrusu çoğu zaman adresine çağrı gönderilen

* C.G.T.: Confédération générale du Travail. "Genel İşçi Sendikası". (ç.n.)

numara sahibinin ümitsizlik ya da başka yerde iş bulması sonucu ortadan kaybolmasına bağlı olarak kısalıyordu.

— Sıram geldiğinde, ben hep orada oluyordum, dedi Aşur gurla. Bir kere, beklemeyi seviyorum. İş beklemek, benim bildiğim, işler içinde en az yorucu olanı. Ayrıca da en az kirletici olanı. Bir şey değil. Numaramın okunduğunu duymak için bütün gün sabahtan akşama kadar sıraların üzerinde az beklemedim hani. Çoğu zaman numaram o kadar gerilerde kalıyordu ki ben de birkaç gün oraya uğramaz oluyordum. Kısacası bunlar benim için tatil günü gibi bir şeydi ve bu sırada iş sadece numara okunmasıyla oluyordu. Yalnız, vaktinde gelmek gerekiyordu, biliyor musun? Ve doğrusu bu iş için, iyi koku alan bir burnum var gibiydi. Numaramın geldiğini hissediyordum. Bir gün olsun adım okunduktan sonra geldiğim olmadı. Hem sonra hoş bir sürprizle karşılaşabiliyordun. Bir Napoli pizzacısında, bir Breton krepçisinde ya da Tour d'Argent'da* iş bulabilirdim. Sıkıcı yanı yemeği orada yemekti. Belki sana şaka gibi gelir ama amcaoğlu, yeminle söylüyorum, lokantacılığın en kötü yanı, karnını doyurma işi. En başta saat sorunu var. Neden diyecek olursan, doğal olarak, yemek saatlerinde haldır haldır çalışman gerekiyor. Bu durumda kendi yemeğini ister istemez aptalca saatlerde yemen gerekiyor. Doğrusunu istersen akşam yemeğini saat altıda ya da gecenin on ikisinde yemeye de bir türlü alıştığımı söyleyemem. Saat altıda henüz karnım acıkmamış oluyor. Gecenin on ikisinde ise geçen beş saat boyunca elimden geçen kirli tabaklardan ve iğrenç yemek artıklarından midem ağzıma gelmiş oluyor. Sonuçta yemek yiyecek halim kalmıyordu. Tam beş kilo verdim. Bu böyle süremezdi.

Köpek gezdiriciliği, seyyar reklamcılık ("Benim gibi utangaç biri için, olumlu yanı şu ki, insanlar hiç mi hiç fark etmiyor seni. Hatta diyebilirim ki görünmez oluveriyorsun. Evet, evet! Gelip geçenler yalnızca omuzlarında taşıdığın panoya bakıyorlar, seni görmüyorlar bile!"), afiş yapıştırıcılık, yaşlı kadın gezdiricilik ("Bir tanesi vardı, gerçekten son derece kibar biriydi, biliyor musun? Tıpkı hayırlı bir evlat gibi onu koluma alıp adımlarına

* Tour d'Argent: Paris'te lüks ve pahalı restoran. (ç.n.)

uygun bir biçimde ağır ağır yürüyordum. Ve bir gün paldır küldür, Jessaint meydanının önünden geçiyorum, bana diyor ki: "Girmeyelim, kara marsık dolu! Bana bakmış mıydı?"), havai fişekçilik ("13 Temmuz'un havai fişekleri için adamlara bu işi yapacak bir yığın insan gerekli, biliyor musun! Ama bu tamamen geçici, kısa süreli bir iş!"), bir yüzme havuzunda yüzme öğretmenliği ("Yüzme bilmediğimi adamlardan tam iki ay saklayabildim. Bu bir rekor, öyle değil mi?"), köpekler için lüks ezme olan *Toutou*'nun temsilciliğini ("Patron bir kutu *Toutou* açıp mağazanın ortasında, müşterinin karşısında obur kediler gibi ağzımızı şapırdata şapırdata, miyav miyav diye sesler çıkararak kaşık kaşık yemeye zorluyordu bizi. Bütün bunlardan sonra git öğle yemeğini ye bakalım!"), cam yıkayıcılık, araba yıkayıcılık, morgda ölü yıkayıcılık ("Öleceğim aklıma gelirdi de bu işi yapabileceğim hayatta aklıma gelmezdi! Sıkıntıdan, inan kendini yıkayasın gelmiyor. Ne yıkayıcılığı yaparsa yapsın, yıkayıcı milletinin kendisi domuz gibi pistir.").

Şimdilik, XVIII. arrondisman belediyesinde geçici olarak bir sokak süpürücüsünün yerini dolduruyordu ve karayolları bürosuna kısa bir başvuru onun kuzenini yanına yardımcı olarak almasını sağlamıştı. Başına bir belediyeci başlığı giyip göğsüne kıpkırmızı bir şerit takan İdris, en mütevazı görünümüyle Paris yaşamını keşfetti. Emekliliği geldiği halde meslek aşkı için süpürgecilik yapmayı sürdüren kır bıyıklı bir işçi yakınlık ve dostluk gösterdi. Ona, boylamasına bir düğümle boğulmuş yeşil kayın dallarıyla kendine iyi bir süpürge yapma sanatını öğretti. Bir ekip oluşturdukları için, onlara üzerinde bir çöp torbasıyla kürek ve süpürge bulunan küçük bir araba vermişlerdi. Yalnızca yağlı kağıtları, kaldırımlardaki köpek pisliklerini toplamak, yol kıyısındaki kanalcıkların bakımını yapmak değil, aynı zamanda çalıştıkları sektöre bağlı on yedi sokağın çöp sepetlerini boşaltmak da onların işiydi. İdris, kanalcıkların belirli yerlerinde bulunan su vanalarını açmaya yarayan küp şeklindeki anahtarı ona bırakması için Aşur'a ısrar etmişti. Suyu gürül gürül akıtmayı ve çirkef büğetlerine ya da park etmiş otomobillerin lastiklerine çarparak sık sık engellenen akışını seyretmeye bayılıyordu. Bu ona, Tabelbala'daki hurmalığın fegagirler tarafından beslenen sulama

yollarını denetledikleri, kumları ayıklayarak tıkanıklığı açtıkları günleri hatırlatıyordu. Kendi atıkları sonucu soluk alamaz hale gelme tehlikesiyle karşı karşıya bulunan, çöplerini bir an evvel boşaltma sorununu takıntı haline getiren, her türlü fazlalık birikimine karşı mücadele veren bu kente çok hayret ediyordu doğrusu; oysa bir vahada halkın tek sıkıntısı yoksulluk, yoksunluk, boşluktu.

Aşur, süpürgeyi elinden bıraktığı anlarda, bir yandan ona ders vereyim derken, göçmen işçi olarak kazandığı deneyimleri aktarmaktan da geri kalmıyordu.

— Burası, bizim oralara benzemez, diyordu. Bizim oralarda, bir aileye, bir köye sıkışıp kalmış durumdasın. Bir kez evlenmeye gör, o saat kayınvalidenin malı oluverirsin, vallahi! Evin herhangi bir mobilyasından farkın kalmaz. Burada öyle değil, insan özgür burada. Evet, özgürlük harika bir şey! Ama dikkatini çekerim! Özgürlüğün de korkunç yanları var! Bir kere burada, aile yok, köy yok, kayınvalide yok! Yapayalnızsın. Yüzüne bile bakmadan geçip giden bir kalabalığın arasında yapayalnız. Yere düşebilirsin. Yoldan geçenler hiç tınmadan yollarına devam ederler. Kimse durup da şunu kaldırayım, demez. Özgürlük bu işte. Katı bir şey bu. Çok katı.

Genç amcaoğlunun çekingenliği, raslantıların karşısına çıkarıverdiği en küçük fırsatları yakalamaktaki beceriksizliği, birinin kendisiyle ilgilendiğini fark ettiğinde hemen alınıverişi, hayır gerçekten değişmesi gerekiyordu, eğer Paris'te yaşamayı kafasına koyduysa bunu yapması ve değişmesi gerekiyordu.

— Burada, insan, suyun yüzünde yüzen bir şişe tıpasından farksızdır. Dalgalar seni sağa sola atar, akıp gidersin, yeni baştan çıktığın noktaya dönersin. O halde önüne çıkan her şeyden yararlanmalısın. Örneğin sen, genç ve güzelsin. Eğer biri sana gülümseyecek olursa, hiç çekimser davranma: Git bak bakalım ne istiyormuş. Belki de senin için iyi bir şeydir. Kız gibi davranmana gerek yok. Bir kızın koruması gereken bir iffeti, kadınlık onuru var. Onu tehlikeye atmaması gerekiyor. Aksi taktirde her şey bitti demektir. Oysa sen kız değilsin. Kaybedecek hiçbir şeyin yok. Sözün özü, azizim, bizlerin burada fazla ince eleyip sık dokumaya hakkımız yok.

Ve tabii, Sonacotra yurdunun çevresi vardı, patron, İsidore ve sık sık değişen öteki göçmenler. İsidore, Paris'in orta yerinde yurtta kalan kiracılarla, tıpkı daha önce tam on beş yıl önce Batna'da yöneticiliğini yaptığı bulgur fabrikasındaki Arap işçilerle kurduğu ilişkiye benzer babacan ve baskıcı ilişkiler kurmuştu. Yurdun lokallerini şöyle alel usul denetlemeye gelen denetçilere "Oğlakların benimle hiçbir sorunları yok, onlarla nasıl konuşulacağını bilirim, bana asla olay yaratmazlar." diyordu. Ve gerçekten de göçmenlerin onun belki patavatsız, mızmız ama sonunda son derece etkili korumacı tavrından sızlanmaları için hiçbir neden yoktu.

— Fransızların, diyordu Aşur, bizi sevmediklerine inanma. Sevmesine seviyorlar, ama kendi usullerince seviyorlar. Yerde kalmamız koşuluyla seviyorlar bizleri. Mütevazı bir yaşam sürmeli, içler acısı durumlarda olmalıyız. Zengin ve güçlü bir Arap'a katlanamaz Fransızlar. Örneğin petrollerini onlara satan Körfez emirleri, ah onlar yok mu, iğrendirir Fransızları! Midelerini bulandırır. Hayır, Arap dediğin yoksul olacak. Fransızlar yoksul Araplara karşı hayırsever kimselerdir, özellikle de sol görüşü benimsemiş Fransızlar! Kendilerini hayırsever hissetmek onlara öylesine zevk veriyor ki sorma gitsin!

Ne var ki bakış açısında sertlik ve intikam isteği vardı.

— Tüm Fransızların, bunu yine de kabullenmeleri gerekiyor. Modern Fransa'yı yapan, biziz, kara marsık dedikleri bizler. Üç bin kilometre otoyol, Montparnasse gökdeleni, C.N.I.T., Marsilya metrosu ve sonra Roissy havaalanı ve daha sonra R.E.R., bizleriz, bizleriz, hep bizler!

Bununla birlikte, çoğunluğu oluşturan öteki edilgen ve düşçü göçmenler karşısında cesareti kırıldığını hissediyordu.

— Yurttaki şu gençlere bak. Kimi zaman kendi kendime 'bu çocukların kafalarında ne var acaba' diye sorduğum oluyor. Kendilerine gelecekten söz edecek olsan, kabul edemeyecekleri iki şey vardır. Birincisi ülkesine dönmek. Ama bu asla gerçekleşmeyecektir, asla! Bir kez ülkeden ayrıldın mı, bir daha dönmeyeceksin demektir artık. Yine de bazıları var, ülkeye dönmeyi düşünüyorlar. Ama bu dönüş ancak ve ancak ilerde, çok çok ilerde, ülke bir bakıma yeryüzü cenneti haline geldiği zaman ger-

çekleşecektir. Yani bu demektir ki hiçbir zaman gidemeyecekler. Ama burada da mutlu değiller. Kimsenin onları istemediğini görüyorlar. O halde sürekli olarak burada mı kalacaklar? Ah, hayır, bu kesinlikle mümkün değil! Ee, ne istiyorlar o halde? Ne geri dönmek, ne de Fransa'da kalmak. Biri var geçenlerde bana ne dese beğenirsin: Burası cehennem, ama bizim oralar ölümün ta kendisi. Neler düşlüyorlar? Bunu gerçekte kendileri de bilmiyor.

Tabii İdris ona şu fotoğraf öyküsünü en ince ayrıntılarıyla anlatmıştı. Aşur ciddi bir tavırla onu dinlemiş, sonra karamsar bir tavırla kesip atmıştı:

— Aslında görüyorsun, elinde Kodak olan sarışın kadın bir tuzaktı, koskoca bir tuzak. Ve bu tuzağa azizim, sen kafa üstü düşüverdin. Yazık, hem de çok yazık! Bundan kurtulabilecek misin?

Ama İdris ona Marsilya kaldırımlarında kaybettiği Zet Zübeyde'nin altın damlasından asla söz etmedi.

Küçük çekim ekibi, herkesin Mösyö Mage dediği iri kıyım bir adamın yönetiminde Richomme sokağında çalışıyordu. Kaldırımın yan tarafında bir çirkef deliği saptamışlar; kameraman, vizörünü, geniş bir panoramik alanı içine alacak biçimde işte bu deliğin üstüne çevirmişti. Fakat meraklıların ilgisini çeken, çevrilmekte olan sahnenin tek yorumcusu olan bir palyaçoydu – düpedüz kırmızı kartondan bir burnu, ayaklarında kallavi pabuçları olan bir sirk palyaçosu. Gri ve donuk renkli giysiler içerisindeki insanların ortasında bir yığın patates arasında kalmış bir greyfut gibi anında göze çarpıyordu. Mösyö Mage, doğal şaşılığını belirginleştiren bir kendine güvenle, kıpırdamadan, İdris'e bakıyordu; İdris ise süpürgesine yaslanmış merakla palyaçoyu süz-

mekteydi. Mösyö Mage yanındaki kır saçlı adama işaret etti.

— Şu küçük süpürgeciyi görüyor musun? Bana onu ayarla.

— Ayarlayayım mı? Ne için?

— Yaptığı işi, yahu! Devam etsin, süpürsün. Kanalcığın içinde durup süpürmeye devam etsin.

Kır saçlı adam İdris'e yaklaştı. Cüzdanından bir iki yüzlük banknot çıkarıp ona uzattı.

— Süpürmene devam ediyorsun. Hadi! Süpür! Gerisini boş ver. Bir daha alıyoruz! Herkes yerine!

İdris hiçbir şey anlamadan, boyun büküp süpürgesini kanalcığın içinde gezdirmeye başladı. Palyaço pek dengeli olmayan kararsız, beceriksiz adımlarla ilerledi. Gözleriyle de bir şey arıyordu. Yol kıyısında bir çit görüverdi, gidip üstünden bakmak için koştu, sonra vazgeçti, kanalcığı ve İdris'in süpürgesini inceledi uzun uzun. Sonra gidip çirkef deliğinin ağzında duruverdi. Kararsız adımlarıyla deliğin etrafında şöyle bir yarım daire çizdi. Yaklaştı, asfaltın üzerine diz çöktü. Yüzünde sıkıntı, umut ve bekleyiş belirtileri okunuyordu. Kanalizasyon çukurunun başında çömelip önce elini daldırdı, sonra tüm kolunu. Çukurun derinliklerinde bulunan bir şeye ulaşmaya çalışıyor olmalıydı. Sonunda keyfi yerine geldi. Yüzü eni konu gülmeye başladı. Palyaço yavaş yavaş ayağa kalktı; elinde güzel bir kırmızı gül tutuyordu. Bacakları birbirine kenetlenmiş, boşta olan eli havada kürek çekermiş gibi hareketler yapıyordu. Keyiften kendinden geçmiş bir halde gözleri kapalı, şimdi gülün kokusunu içine çekiyordu.

— Çok güzel! Harika! diye bağırdı Mösyö Mage. Bunu çekelim. Herkes yerine. Hey, sen, süpürgeci, yeni baştan aynı yere git! Ne duruyorsun, Allah'ın cezası, süpürsene!

*

— Demek öyle, seni filmde oynattılar?

Aşur hayret ediyordu.

— Üstelik iki yüz frank verdiler! diye doğruladı İdris cüzdanını çıkararak.

— Tabelbala'dan bismillah yeni geldin ve ayağının tozuyla sinema yıldızı oluverdin! Meğer neymişsin be kuzen! Ben de sözüm

ona kendimi becerikli bilirdim.

— Üstelik, yönetmenin dikkatini çektim, diye havasını attı İdris. Bana kartını verdi ve kendisine telefon etmemi söyledi.

Aşur, İdris'in uzattığı kartvizitteki mor yazıyı çözmeye çalıştı:

Achille Mage
Sinemacı
Chartres Sokağı, 13 – Paris XVIII

Kartı gözüne iyice yaklaştırdı.

— Rengine ve kokusuna bakılırsa, önemli biri olmalı! Üstelik, buradan uzak da sayılmaz. Onu yakında arayacak mısın?

— Kim, ben mi?

İdris birden fazla ileri gittiğini kavradı. Telefon etmek ve bunu, görünüşe bakılırsa kelli felli, önemli biri olan bir yabancıyı aramak için yapmak, biraz fazla olurdu doğrusu.

— Olabilir. Daha sonra. Bakalım.

— Bu gibi şeyleri sürüncemede bırakmamak gerekiyor.

— Dur bakalım, hele başkaları da çıkar.

— Bak sen! Tanrım, ağlayayım mı, güleyim mi, şaşırdım kaldım. Bir anlamda şanslısın, çünkü yeni geldin. Kimseyi tanımıyorsun ve bu yüzünden okunuyor. Ve özellikle, çölün, vahan, onlar henüz senin bir parçan. Bunu aklının köşesinden bile geçirmiyorsun. Ama ben, Paris'in iciğini ciciğini bilen bir kimse olarak, etrafında seni çeken ve alıkoyan bir şeyin olduğunu hissediyorum. Adeta büyü gibi bir şey. Bu böyle sonsuza kadar sürmez. Yararlanmaya bak.

— Marsilya'da çok kaybım oldu. Oraya vardığım akşam. Bir fahişe...

Aşur sırıttı.

— Bu önemli değil, amcaoğlu! Bir bakıma, olması gerekiyormuş, olmuş. Umarım bir şeyler kapmamışsındır.

— Kapmak mı dedin? Hayır. Kaybettim, diyorum sana. Kaybettim.

Aşur bir şey anlamadan İdris'in yüzüne baktı. Ama beriki en ufak bir açıklamada bulunmadı.

Tamamen arabesk oymalı ışıklı panodaki menüde hat yazıyla şunlar yazılıydı:

Képi Blanc'da
Arap ülkelerine özgü dekor içerisinde
Koyun çevirme, tagine, kuskus.

Binanın ön cephesi kaleyi, Murabıt tekkesini ve *Binbir Gece Masalları*'nda geçen sarayları andırıyordu. Başına bir fes, bacağına kabarık bir pantolon giyinmiş olan bir delikanlı kapıya göz kulak oluyordu. İdris menüye yaklaştı ve adeta içine gömülürcesine okumaya daldı. Sözcükler kafasında belirli bir şeyler

çağrıştırmaksızın gözünün önünde dans eder gibiydi: tarçınlı güvercin bastilası, sütlü seksu, ballı börek, yumurtalı şakşuka, otlu çorba, soğanlı börek, şehriye maktfakı, biber dolması...

— Sizce kuskus, tavuklu mu, yoksa koyun etiyle mi daha güzel oluyor?

İdris arkasını döndü. Soruyu soran delikanlı, kemikli yüzünün orta yerine gömülmüş gözleriyle acı bir alayla onu süzüyordu.

— Bilmem, diye geveledi İdris, ben hiç kuskus yemedim ki!

Delikanlı gözlerini dikip dikkatle yüzüne baktı.

— Ya, demek öyle! Ben de sizi Arap sanmıştım.

— Hayır, Arap değil, Berberiyim.

— Arap ya da Berberi, aynı kapıya çıkmıyor mu?

— Hayır.

— Peki nerelisiniz bakalım?

— Sahralı. Büyük Sahra'nın kuzeybatısında bir vahadanım.

— Sahra'dan geliyorsun ve hiç kuskus yemedin, öyle mi?

— Hayır, ağzıma bile koymadım. Tabelbala'da, insanlar çok yoksul, tavuk ya da koyun eti yemeleri mümkün değil. Bizde bir söz vardır. Derler ki: Karın boş bir tulumdur, zamanla insan onu düğümlemeyi öğrenir.

— Ee, o halde, ulusal yemeğiniz ne?

— Ulusal yemeğimiz diye bir şey olduğunu sanmıyorum. Bizde en çok yenilen şey, tazudur, ama bu gerçek anlamda bir ulusal yemek sayılmaz.

— Tazu nedir?

— Havuçlu, biberli, lahanalı, baklalı, dolmabiberli, patlıcanlı, kabaklı bulgur...

— Karnınızı onunla doyuruyorsunuz! Peki et?

— Hayır, et yemiyoruz, belki bir parça deve kemiği, hepsi o kadar...

Birkaç dakika sonra, restoranın alçak masalarından birinde, göz kamaştırıcı balıklı bir kuskusun başına bağdaş kurmuşlardı. Özel olarak yaratılmış olan karanlık ortam İdris'in yeni dostunun hayaller kurmasını ve bir şeyler anımsamasını kolaylaştırıyordu.

— Sana bakıyorum ve kendi kendime diyorum ki: Bu kalkıp ayağıma kadar gelmiş Sahra adeta!

— Sahra, dedi İdris, bu sözü Fransa'da öğrendim ben. Bizde

böyle bir söz yoktur.

— Sahra, yani çöl, canım!

— Bizde çöl için kelime yoktur.

— Eh, pekâlâ, sözcükler benim işim. Madem öyle, sana Sahra sözünün anlamını açıklayayım.

— Siz Fransızların işi gücü bir şeyleri açıklamak. Ama ben, ben bu açıklamalardan hiçbir şey anlamıyorum. Bir gün sarışın bir Fransız kadın bizim oralardan geçti. Fotoğrafımı çekti. Bana dedi ki: "Fotoğrafını sana gönderirim." Hâlâ gönderecek. Eh, şu anda çalışmak için Paris'e gelmiş bulunuyorum. Fotoğrafları her yerde görüyorum. Afrika'nın, Sahra'nın, çölün, vahaların fotoğrafları. Bunlardan hiçbirini tanıyamıyorum. Bana diyorlar ki: "Bu senin ülken işte, bu sensin." Ben miyim? Bu mu benim? Hiçbirini tanımıyorum!

— Çünkü bilmiyorsun. Öğrenmen gerek. Hepsi bir yana, Fransız çocukları Fransa'yı okulda öğrenirler. Ben de sana Sahralı İdris'i öğreteceğim.

— Peki bana biraz da kendini öğretir misin?

— Doğru, bak, bunu hiç düşünmemiştim! Kim miyim? Ben, Sigisbert de Beaufond markisiyim. Hizmetindeyim!

Ve şöyle yerinden kalkar gibi yapıp İdris'in önünde eğildi.

— Franche-Comte topraklarının en eski ailelerinden birindenim. Evet, bayım. Ve şunu da ekleyeyim ki, bu benim hiç mi hiç umurumda değil! Çocukluğumdan bu yana asi, marjinal bir tip oldum, okula falan gönderemediler. Passy'deki anaokulundan, Neuilly'deki Hıristiyan Rahip Okulu'ndan, Pontoise'daki Katolik Oratoire Okulu'ndan, Evreux'deki Cizvit Rahip Okulu'ndan, Selestat'daki Lazaristler Okulu'ndan, Alençon'daki İgnorantins Okulu'ndan sepetlendim. On yedi yaşımda üçüncü kez evden kaçıp kendimi Sidi-bel-Abbas'ta buldum, sahte evraklarla Yabancılar Lejyonu'na başvurdum. Hey gidi İdris, Lejyon! Beyaz kepliler efsanesi. Ha bak, işte bu lokantanın sahibi de eski beyaz keplilerden. Yürü ya da geber! Camerone.* Duvivier'nin, İspanyol Lejyonu kumandanı General Franco'ya adadığı film *La Bandera*,

* Meksika'da, 30 Nisan 1863'te, Fransız Yabancı Lejyonu'na bağlı 64 kişinin 2000 Meksikalıya karşı direndiği yer. 30 Nisan o tarihten itibaren Yabancı Lejyonu'nun bayramı ilan edilmiştir. (ç.n.)

işte bu konuyu işliyor. Gabin'in oynadığı ilk önemli rol. Pierre Renoir'ın yarattığı şok: "Beni öldürmeye niyetlenmeniz için tam sekiz gün hapsedeceksiniz; ve sekiz gün sonra bu fırsat elinize geçtiğinde bunu yapmayacaksınız!" Ve Pierre Benoit'nın *L'Atlantide'i*! Brigitte Helm, Antinea rolünde. "Ne ezici gün! Ne ağır gece, ne ağır... İnsan kendini bile hissedemiyor, ne yapacağını bilemiyor...

— Evet, dedi Saint-Avit'in sesi uzaktan. "Ağır bir gece, ağır, biliyor musun, tıpkı yüzbaşı Morhange'ı öldürdüğüm geceki gibi ağır." Ve bütün bunların arkasında Assekrem azizi Charles de Foucauld'nun gizemli görüntüsü: "Düşün ki, şehit olmak zorundasın sen, her şeyden yoksun olarak, yere uzanmış, al kanlardan, yara bereden tanınmaz bir halde, şiddet kullanarak acı çektire çektire öldürülmüş olmalısın. Ve dile ki bu bugün gerçekleşsin."

"Ama biliyor musun İdris, Sahra efsanelerinin tüm evreleri içinde benim en yoğun şekilde yaşadığım, General Laperrine'in 1920'nin martında, Cezayir – Nijerya arasında hava bağlantısı kurmaya çalışırken ölmesi. En tuhafı şu: Çöllerin bu eski komutanı, Charles de Foucauld'nun bu eski arkadaşı, Sahra şirketlerinin bu eski kurucusunun, eh işte, bu ölümcül serüvene atılması tamamen bir rastlantı sonucudur! Hayatının sona erdiği Bresse yakınlarındaki çiftliğinde, uçağının pilotu albay Alexandre Bernard ile karşılaştım. Bana bu dramın hikâyesini anlattı. İyi kulak ver İdris, bu gerçek bir destandır, tamam mı!

"Beyaz Afrika ile Siyah Afrika arasında ilk hava bağlantısının kurulması söz konusuydu. Üç uçaklık iki filotila, biri Fransa'dan, öteki Cezayir'den yola çıkıyordu ve her biri baskına katılmak zorundaydı. Fransa'dan hareket eden üç uçaktan biri Istres'de düşürülüyor, öteki Perpignan'da düşüyor, yalnızca üçüncüsü Cezayir'e ulaşabiliyor. Bu durumda 16 Şubat'ta Cezayir'den hareket eden uçak sayısı dört. Alexandre Bernard'ın kullandığı uçağın, Cezayir 19. kolordusuna kumanda eden General Nivelle'i götürmesi gerekiyordu. Ne var ki sıkıntılar sürüyordu. Acilen Paris'e çağrılan Nivelle yolculuğunu erteler. Yeterince bakımı yapılmamış olan uçağın bir saatlik uçuşun ardından Cezayir'e dönmesi gerekiyordu. Çünkü o zamanın uçakları çarmık ve kablolar yardımıyla birbirine tutturulmuş ahşap ve muşambadan yapılmıştı.

Geceleyin ısı ve nem farkları onları deforme ediyordu ve hareket etmeden önce bu uçakların yeni baştan gerilmeleri ve dengeye getirilmeleri gerekiyordu. Hani tıpkı konsere başlamadan önce kemanın akord edilmesi gibi.

"İlk etap Laperrine'in kaldığı Biskra idi. Nivelle'in yolculuğundan vazgeçmek zorunda kaldığını görünce, apar topar Bernard'ın uçağına binmek istemişti. Yer söz konusu olduğunda söylenecek çok şey var. Gerçekte, uçakta biri pilot, öteki makinist için olmak üzere iki yer vardı. O andaki makinist de Marcel Vaselin adında yirmi yaşında bir delikanlıydı. Laperrine'in bu durumda Vasselin'in kucağına oturması gerekiyordu, bu da onun anormal bir biçimde rüzgârda kalmasına yol açıyordu. Uçak saatte 130 km uçuyordu ve beş saat yetecek kadar yakıtı vardı. Kumanda tablosunda bir devir göstergesi, bir yükseklikölçer, bir saat ve bir su termometresi vardı. Ne pusula, ne telsiz, ne de uçuş ekibiyle iletişim kurabilmek için mikrofon! Bazen Laperrine küçük bir kağıda bir şeyler karalayıp pilota iletiyordu.

"İkinci etap İn Salah idi. Bu vahaya bir uçağın konması o ana kadar görülmüş şey değildi. Bu olay yöre insanlarınca büyük bir coşkuyla kutlandı. Sonra iki uçak Cezayir'e doğru uçuşlarına yeniden başladılar. Sadece iki uçak güneye doğru devam etmek zorundaydı, birinde General Joseph Vuillemin, ötekinde pilot Bernard ile Laperrine ve makinist Vasselin vardı. Tabii, İn Salah'ı Tamanrasset'ten ayıran 690 km'yi bir kanat çırpışta aşmak mesele değildi. Ertesi gün, 18 Şubat'ta Tam'a ulaşmak için Arak'ta sarp dağ boğazlarının ortasına inildi. Rekor bir zamanda ve ideal hava koşullarında kat edilen bu ilk 2.300 km bizi fazlasıyla kendimizden emin havalara sokmuştu. Tehlikeli bir şekilde kendinden emin. Mutluluktan uçuyorduk. Cezayir – Nijerya uçuşu neredeyse yanıltıcı bir kolaylık içinde geçiyordu. Bununla birlikte Tam'ın güneyinde, bilinmezliğe dalınmıştı. Kuşkusuz yerlilere mesajlar gönderilmiş ve yere işaretler koyma, çalılar yakma suretiyle yön belirlemeleri istenmişti. Ne var ki uçuşun ikinci saatinden başlayarak yoğun bir kum fırtınası içine girildi. Bizim uçağımız General Vuillemin'inkinden daha hızlıydı, ama topu topu beş saatlik bir benzinimiz vardı, Vuillemin'inkindeyse on saatlik. İki uçağın ekibi birbirini göremez oldular. Laperrine bana

yeniden temas sağlayabilmek amacıyla bulutların üstünde 3.000 metreye yükselmemi emretti. Ama boşuna. Bana pusula üstüne pusula iletiyor. "Eminim ki rüzgâr rotamızı doğuya doğru çeviriyor" diye yazdı. Benimse, derdim başkaydı. Depodaki benzin bitti bitecekti. Konmak gerekiyor. Saat tam on ikide plane bir uçuşa başlıyorum, bu, rotamızın daha da sapmasına yol açıyor. Helezonik olarak iniş yapsam iyi ederdim. Kara oldukça iyi bir biçimde görünmeye başlıyor. Uçak normal uçuşa geçiyor. Gelgelelim yavaşladıkça tekerlekler daha fazla kuma gömülüyor ve birden yer yüzeyini kaplayan kum kabuk çatlayıveriyor. Tekerlekler batıyor. Burnu çakılıyor ve uçak tersyüz oluyor. Hâlâ Vasselin'in dizleri üzerinde terazili olarak oturmakta olan Laperrine yere fırlayıveriyor. Önce ağır bir şekilde yaralandığından kuşkulanıyoruz. Sırtının üstüne devrilivermiş, ayakları havaya kalkık bezden yapılmış bir kuştan farksız olan uçaktan kurtuluyoruz. Laperrine sol omzundan şikâyet ediyor. O günlerde çok yaygın olarak kullanılan Arquebuse marka losyonla omzunu ovuyorum. Bayılıyor. Daha sonra öğreniyoruz ki köprücük kemiği kırılmış ve birçok kaburgası batmıştı. Kendine gelince harıl harıl harekatın yönlendirilmesiyle ilgileniyor. Batıya doğru bir keşif yürüyüşüne çıkmamıza, daha sonra varlığımızı haber verme konusunda daha avantajlı olan uçağa doğru dönmemize karar veriyor. Ayaklarımızın altında her adımda çatır çatır çatlayıveren çürük toprakta saatlerce yürüyoruz. Bitkin bir halde durduğumuzda görünürde hâlâ bir şeyler olmadığını fark ediyoruz. Felâketin uzlaşmalı işareti olarak gelişigüzel, peşpeşe üç el ateş ediyoruz. Daha sonra yarım tur yapıyor ve izlerimizi takip ederek geldiğimiz yoldan dönüyoruz. Eğer rüzgâr bunları silmiş olsaydı, uçağı bulacağımız kuşkuluydu. Oysa suyumuzun asıl kısmı uçaktaydı. Gerçekten de uçağın radyatöründe gözümüze ilişen on sekiz litre su hızır gibi yetişiyor ve bidonlarımızdaki suya katılıyor. Radyatör ters çevrilmiş, kapak kısmı aşağıda kalmış, ama şans eseri tek bir damla su kaçırmamış. Laperrine her birimizin her üç saatte bir, bir tas su içmemizi kararlaştırdı. Bu gümüş tas 1843'teki Abdülkadir galibi Dük d'Aumale'in armağanıydı. General nereye gitse tası yanında taşıyordu. Nasıl buluyorsun ha ufaklık, Laperrine'in bize, hani şu her üç saatte bir Dük d'Au-

male'in tasıyla bir dolu tas su içirişini?

"Ve bekleyiş başlıyor, her gün bir önceki günün aynısı, buz gibi geceler ve fırın sıcağından farksız öğle vakitleri. Başlangıçta, biraz bir şeyler yiyorduk, ama su ihtiyacımızı gidermemiz zorlaştıkça daha sekizinci günden itibaren kuruyan boğazlarımızdan hiçbir şey geçmez oldu. On beşinci gün Laperrine'in ağzı kanlar içinde kaldı. Ertesi gün, sabuklamaya başladı. Daha sonraki günün sabahı da artık kıpırdamaz oldu. Açık gözlerinin üzerinde karıncaların gezdiğini fark ettim. Öldü. Onu uçağın kazıdığı çukura koyduk. Çukurun o kesimini saç parçasıyla örttük. Aklımıza tuhaf bir fikir geldi, bu saç parçasının üzerine uçağın yedek tekerleğini, onun üstüne de generalin kepini yerleştirdik. Bu ölünün bir süre sonra kokusuyla bizi kaçıracağından haberimiz yok tabii! Su tüketimimizi yarıya indirme gibi kahramanca bir karar alıyoruz : Susuzluğumuzu gidermek için günde altı yedi litre su içmemiz gerekirken yirmi dört saatte üçte bir litre içecektik. Yirmi üçüncü gün artık elimizde tek damla suyumuz kalmamıştı. Şu ünlü Arquebuse losyonunu, pusula sıvısını, arazi eczanemizde bulunan tüm şişeleri – tentürdiyot, kafuru yağı, ağrı kesici iksir – içiyoruz. Diş macunumuzu yiyoruz. Sonunda kendimizi öldürmeye karar veriyoruz. Nasıl mı? İçerek, ya, içerek! Ne mi içeceğiz? Kendi kanımızı. Yanımızda bir ustura var. Bilekleri derinden kesiyoruz. Ama maalesef, hayal kırıklığına uğruyoruz: Bir damla kan akmıyor. Orta yerde beyaz beyaz yaralardan başka bir şey görülmüyor. Öylesine susuz kalmışız ki sorma kanımız bile kalmamış! Nah işte, bak!

Bileklerini İdris'e uzattı.

— Derinin üstündeki beyaz çizgileri görüyorsun. İşte bunlar o yaraların izleri!

— Hayır, diye itiraf etti İdris dürüstçe, hiçbir şey görmüyorum.

— Burası fazla aydınlık değil de ondan, dedi Sigisbert.

Sonra bir süre sustu ve ardından hayalini anlatmaya devam etti.

— Bu beyaz yaralar, sonunda kanamaya karar verdiler, ama tam üç gün süren kana kana su içmenin sonucunda oldu bu. Çünkü kurtulmuştuk. Bir gün – günlerden 25 Mart'tı – Vasselin bir deve bozlaması duyduğunu söyledi. Ona hayal gördüğünü söyledim.

Ama az sonra çölün mineral sessizliğinde ben de hayat belirtileri duydum. Karabinamın üzerinde zıpladım ve üç kez havaya ateş ettim. Gelen, teğmen Pruvost'un komuta ettiği bir kurtarma ekibiydi. Ne var ki ateş etmem onları acele ettirecek yerde, alarm durumuna geçmelerine yol açmıştı. Develerini ıhtırdıklarını ve savaş düzeninde üstümüze doğru ilerlediklerini görüyoruz. Bu çok komikti, ama kefeni yırtmıştık.

"Oysa, sana inanılması güç iki şey daha söyleyeceğim. Bana bir guerba attılar. Ve onu içtim, Dük Aumale'in gümüş tasıyla bir dolu içtim. Bir damla bile fazlasını değil! Bu benim sekiz saatlik tayınım olmuştu. Bir damla fazlasını bile içecek durumda değildim. Yeni baştan susamaya ve susuzluğumu gidermeye alışmam gerekti.

"Ve daha da önemlisi vardı. Sen belki de sanıyorsun ki bu kurtarıcıların çıkıp gelmesi bizleri, yani Vasselin ile beni sevince boğdu. Hiç de öyle olmadı. Gerçek şu ki, çok geç kalmışlardı. Çok geç, evet, bizler çoktan ölüm yolculuğuna çıkmış, bir hayli de yol almıştık. Bedenlerimizin büyük bir bölümü ölmüştü. Bedenlerinin yüzde yüzü canlı olan bu insanlar, develerinin çıkardığı çan gürültüleri ve erzaklarıyla, bizleri rahatsız ediyorlardı. Bu bize hayli pahalıya patlamıştı, hayır, huzur içinde ölmek bize hayli pahalıya patlamıştı.

"Zaten bu umutsuz kurtarma ekibinin bizleri nasıl bir tehlikeye attığını kısa zamanda öğrendik. Bizler acizdik, yalnızca yürüyemeyecek halde olsak ne âlâ, devenin üstünde bile duramıyorduk. O zaman bizler için bir devenin böğrüne sümmettedarik sedyeler yaptılar ve bu içler acısı ekip bizleri Tamanrasset'e getirdi. Oh bir solukta değil tabii! Kimi zaman, bu cehennemî tahtıravanlarda ölme noktasına gelecek kadar bitkin düştüğümüzde birkaç gün süren molalar vererek oldu bu iş elbette.

"Görüyorsun ya İdris, kendimizi hayattan çekip almak için sözle anlatılması çok güç acılar içinde yerine getirdiğimiz bu görev, bütün bu hikâyede, beni en çok etkileyen şey oldu. Ve işte bu lanet hecinli süvariler beliriveriyor, tam anında yetişip ayaklarımızdan yakalayıveriyor ve kendilerine doğru çekiyorlar bizleri, yeniden bu hayatın, tüm yoksulluklarının içine atmak için...

Çelik bilya, büyük afiş tablosundaki kovboy-kadının etrafında bir dizi ışık ve ses sistemlerini harekete geçirerek bir kez daha süperbonusun kulvarına yöneliyor. Plotların sürüklediği bilya yavaşça gelip 5.000 puanlık bir çanağın içine yerleşiveriyor. Cama çarparak oradan yeniden fırlayıveriyor, ortadaki mantarın üzerinden yokuşun tepesine doğru fırlıyor, büyük bir hızla her şeyi geride bırakıp sıfır deliğinin bulunduğu düzlüğe doğru iniyor. Zıpır Zob'un eşi benzeri olmayan büyük ustalığı işte burada kendini gösteriyor. Oyun borduna elinin ayasıyla şöyle hafifçe bir vurmasıyla bilya yolundan sapıyor ve tiltlerden biri üzerinden iniş yapıyor. Zob onu topu fırlatan kolun üçte ikisine kadar kaydırıveriyor... ve ateş! Gökyüzünün orta yerine gönderilen bilya,

süperbonusun kulvarından bir kez daha geçiyor. İki kuru çatırtı sayacın üzerinde ötekilere eklenen bedava oyunları bildiriyor. Oyunun etrafında yığılan yeniyetmeler bakışlarını Zıpır Zob'un çiçek bozuğu yüzüne çeviriyorlar. Mükemmel yeteneğiyle gözleri kamaştırışı karşısında avanelerinin ona sundukları bir tür suskun ve coşkulu minnet duygusuydu bu. İçlerinden biri mırıldanıyor: "Şuna bak Tanrı aşkına, akıl almaz bir başarı!" Zob'da bu övgüden duygulandığını ele veren hiçbir belirti görülmüyordu. Ağır göz kapakları patlak gözlerinin üzerinde inik öylece kalıyor. Ağzının çizdiği sert yayı yumuşatan en ufak bir gülümseme de yok yüzünde. Şimdi artık anlamadığını açıkça söyleyerek sadece tek eliyle oynuyor. Sonra geçirdiği bir şokla oyundan uzaklaşıyor ve beş partisini bedava oynama hakkı kazandığı yerini yeniyetmelere bırakıyor; bunun üzerine bir itiş kakıştır başlıyor.

İdris, hayranlıktan ağzı bir karış açık kalmış bir halde, onun, çizmelerini sürükleyerek makinenin başından uzaklaşışını seyrediyordu. Guy-Patin sokağı ile Chapelle bulvarının köşesinde Electronic'in rengarenk neonları yanıyor. Müşterilerini, saatine göre, Barbès hava metrosunun yolcuları ya da Lariboisière hastanesinin personeli oluşturuyor. Ne var ki İdris'in aklı fikri başlarına birbirinin benzeri kasklar takmış, çizmeler ve kısa pantolonlar giyinmiş gençlerin skopitonların, tiltlerin ve jukebox'ların bataryalarını çıtırdattıkları ve yanıp yanıp söndürdükleri oyun salonundaydı. Yaşıtı bu çocuklar tarafından kabul görmeyi düşledi.

— Gel sana bir baby-foot ısmarlayayım.

İdris geri dönüyor. Bu davet gençlerden birinden gelmiş olsa İdris son derece memnun olurdu. Ne var ki daveti yapan yaşlı bir adam. Sırtına açık gri bir fanila, yakası açık pembe bir gömlek geçirmiş, boynuna mor bir fular takmış, iri kıyım bir adam. Hafif şaşılığın kesintiye uğrattığı bakışlarıyla geniş çerçeveli gözlüklerinin gerisinden onu süzüyor.

— Aa, bu şu bizim küçük süpürgeciymiş!

Adam sevecen bir tavırla İdris'i omzundan tutup sarsıyor. İdris'e yaptığı figüranlığın karşılığı olarak iki yüz frank veren yönetmen Achille Mage bu. Hatta ona kartvizitini vermişti de, Aşur, kuzenine bu adama telefon etmediği için sitem etmiş : "Bu gidişle

yakında seni unutur" demişti.

Görünüşe bakılırsa Mage, İdris'i unutmamıştı ve onun telefon etmeyişine gücenmiş gibi bir hali de yoktu. Saatine baktı.

— Burada kalacağımıza, benim eve gidip bir kadeh bir şeyler içelim, dedi birden.

Karşı çıkan İdris'i adeta sürükledi.

— Fakat ben içki içmiyorum.

— Sana ikram edecek başka bir şeyim var. Adına Palmedie diyorlar. Electronic'teki çocukları tanıyor musun?

— Hayır, benimle konuşmuyorlar, diye itiraf etti İdris.

— Ben tanıyorum onları. Hem de hepsini. Onlar da beni tanırlar. Gerçi başkalarının yanında belli etmezler ama tanırlar. Ve şimdi birlikte çıktığımızı mimlediler. Kaldırımda sürten Zıpır Zob da yapmıştır bunu. Boş ver, onlarla konuşmamaya devam et. Electronic'e ne kadar az uğrarsan senin için o kadar iyi olur.

— İyi ama beni siz orada buldunuz.

— Eh demek ki benimle karşılaşmak için bir kez uğraman gerekiyormuş! Ama şimdi bitti. Tamam mı?

Chapelle bulvarını kat ettiler ve hava metrosunun altından geçtiler. Caplat sokağından, Paris'in özellikle Afrikalıların oturduğu medinasına* doğru yöneliyorlar. Mage duruyor ve Chartres sokağının mavi tabelasını gösteriyor.

— Chartres! Çirkinliği, Flaubert'in dediği gibi hénaurmité'yi** görüyor musun?

Ben Beauceron'um, Chartres benim katedralim!

Zavallı Péguy! Şunu görseydi! Katedral değil ama, küçük aşk yuvam orada. 13 numara, bu sayı benim uğurum biliyor musun, neden diyecek olursan, benim işlerim hep tersinedir.

Sokağa açılan ve kapı sundurması is bağlamış iğrenç bir binanın önünde duruyor.

— Şu düzenlemeye bak Tanrı aşkına! Avlu dört bir yandan açık. Kapı sundurmasının altından geçip oraya varıyorsun. Hatta

* Kentlerin, Avrupalıların oluşturduğu kesimine karşılık Mağriplilerin yoğun olarak yaşadığı kesim. (ç.n.)

** Hantallık anlamında. (ç.n.)

doğrudan mobiletle bile girebilirsin, bilmem anlatabiliyor muyum?

— Hayır.

— Electronic'te biraz önce birlikte olduğun çocukların hepsinin motosikletleri var. Avlumda patpat motor sesini duyduğumda, bir ziyaretçim olduğunu anlayıveririm. Çünkü üç pencerem avluya açılıyor. Ama pencereden bakmam işe yaramaz; hangisinin cep harçlığı kalmadığı için damladığını anlamam mümkün değil. Başlarındaki kaskla birini diğerinden ayırmak olanaksız. Kalbim heyecanla çarparak, üçüncü kattaki daireme kadar kimin çıkacağını ve kapımı çalacağını beklemem gerekir. Hani lokantalarda şefin sürprizi vardır ya, o işte burada yatmaktadır. Çok ilginç, tahminlerin hep fos çıkıyor. Ama sonuçta, hepsi geliyorlar. Evin o yolu kat etmeye değdiğini bilirler. Hepsi bunu bilir. Biri dışında: Zıpır Zob. Elbette ki görünümü ve gövdesiyle, satacak pek bir şeyi yok. Öyle böyle ama, hiçbir şeyi eksik değil adamın. Kafa yorup anlamaya çalıştım. Sonuçta beni aydınlatan şu oldu, her şey haddinden fazla düzenli yürüyordu. Yani demek istediğim şu: Hiçbir zaman avluda ya da merdivende birbiriyle karşılaştıkları olmuyordu bu çocukların. Gidiş gelişlerin arası da çok açılmıyordu. Motosikletlilerin ziyaretleri son derece düzenli ve değişik olarak, sırasıyla her defasında biri olmak üzere gayet iyi yürüyordu. İlginç, değil mi? O zaman ben de, hani Voltaire gökyüzüne bakar da şöyle der ya:

Evren kucaklayıp sarıyor beni ve yalnızca bu çalar saatin
Var olduğunu ama saatçinin olmadığını düşünmem.

Öyle yaptım. Saatçiyi aradım. Ve buldum. Bil bakalım, kimmiş? Zıpır Zob! Saatçi dediğin tabii ki geçimini saatinden kazanır. Yani demek istiyorum ki, Zıpır Zob da geçimini hani şu Electronic'teki çocukların devri daimini düzenleyerek sağlıyordu.

Üçüncü katın sahanlığında duruyor ve anahtarları ararken İdris'e soruyor:

— Bunları sana neden anlatıyorum, biliyor musun?

— Yok, bilmiyorum.

— İnan bana, özel hayatımın iğrençliklerini hayasızca ser-

gilemek için yapmıyorum bunu. Bir daha o Electronic denilen lanet yere gidip de gönüllü ya da zorla o korkunç Zob'un sermayeleri arasına karışma diye yapıyorum. Anladın mı?

— Galiba hiçbir şey anlamadım.

Şimdi içerisinin konforu binanın sefaletiyle taban tabana zıt bir görünüm yaratan küçük bir dairedeler.

— Görüyorsun ya, diyor Mage, dışarıda her şey pislik ve kir içinde, leş gibi kokuyor, her taraf çirkeften geçilmiyor. Kapım itiliyor: Burada her şey lüks, güzel, sakin ve zevkli. Demek anlamadın ha? Geç otur şuraya. Karşıma. Fakat söyler misin yavrucuğum, sen nereden çıktın ki bu kadar bön olabiliyorsun?

— Myrha sokağında Sonacotra'da kalıyorum.

— Hayır, onu demiyorum, daha öncesini soruyorum. Cezayir'den mi, Bône'dan mı, Oran'dan mı geldin?

— Tabelbala'dan?

— Nereden, nereden?

— Tabelbala'dan. Çölün ortasında bir vaha.

Mage aniden ayağa kalktı. İdris'e yaklaşıp gözlerini gözlerinin içine dikerek baktı. Bu da şaşılığını biraz daha artırmıştı.

— Çölün ortasında... kumların içinde mi?

— Kumdan bol ne var, ama asıl arazi çakıllık. Reg diyorlar bizim orada.

Mage şaşırmış bir halde yerinden doğruldu. Sendeleyerek çalışma masasına doğru gitti, eline bir resim kağıdı ve sarı bir kalın ispirtolu kalem alıp döndü.

— Lütfen şuraya bir deve çiziver bana.

— Ne çizeyim? Deve mi?

— Evet, bir deve çiz.

İdris uysalca denileni yapmaya koyuluyor. Mage kitaplığına doğru yöneliyor. Resimli bir albüm alıp yeni baştan İdris'in karşısındaki yerini alıveriyor ve gözlük değiştiriyor. Sonra yüksek sesle okumaya başlıyor:

Altı yıl önce Büyük Sahra'da arabam bir arıza yapıncaya kadar, gerçek anlamıyla konuşabileceğim hiç kimse olmadan tek başıma yaşadım. Motorumun bir parçası kırılmıştı. Ve yanımda ne bir tamirci, ne bir yolcu! Bu durumda, zor bir

tamiri kendi başıma gerçekleştirmekten başka çarem yoktu. Bu benim için bir ölüm kalım sorunuydu. Yanımdaki su sekiz gün ancak yeterdi. İlk akşam, inin cinin top oynadığı kumların üzerinde uyuyuverdim. Okyanusun ortasında bir sala sığınmış kazazededen daha yalnız ve kimsesizdim. O zaman güneş doğduğunda, küçük, cılız, garip bir sesle gözlerimi açtığımda yaşadığım şaşkınlığı düşünebiliyor musunuz. Şöyle diyordu bu ses:

— Ben, keçileri, koyunları, develeri, iyi tanırım, dedi İdris çizdiği resmi ona uzatarak. Tüm çocukluğum onların arasında geçti.

— Ve işte böylece, diye sürdürdü Mage, gözlerini ona doğru kaldırarak, böylece tam bir parçası kırılmış motorumla yalnızlığın ortasında kalmışken, kumların Küçük Prens'inin çıkageldiğini gördüm, yani senin İdris.

İdris, tıpkı bir kez daha kendisini resimlerden oluşmuş bir ağa hapsetme tehlikesi bulunan gözbağcılığı üstünden atmak amacıyla doğrulup silkiniyor.

— Al işte, anlamadığım bir hikâye daha! Çöl, ne biçim işse, oradan ayrıldığım andan itibaren herkes çölden söz eder oldu bana. Beni Abbas'ta, onu bir müzeye koymuşlar. Beşar'da bezin üzerine bir çöl resmi yapmışlar. Marsilya'da vahalar cenneti hakkında bir afiş gördüm. Bir markiyle akşam yemeği yedim. O bana Antinéa de M. Benoit'yı, General Laperrine'i, Foucauld'nun babasını ve Yabancı Lejyonu'nu anlattı. Derken şimdi sizin şu küçük prensiniz. Bütün bunlardan hiçbir şey anlamıyorum, ama bildiğim tek bir şey var, çöl, ne derseniz deyin, ben orada doğdum.

— Ama sonunda, yalnızlık, benim yalnızlığım. Onu ne yaptın?

— Yalnızlık mı, o da ne demek?

— Söyledim demin, kırık bir motordur yalnızlık ve hiç kimse, duyuyor musun beni, hiç kimse! Ve birden kara marsık yüzünle sen çıkageliyorsun, bilsen ne severim bu yüzleri!

Onu omuzlarından yakaladı. Ufak yollu sarsarak yanaklarını avuçları içinde sıktı.

— Beni iyi dinle gönlümün İdris'i, kıçımın İdris'i. Sen zavallı bir işsizin birisin, çünkü kıvırcık saçların ve kapkara teninle çölünden Paris'e geliyorsun. Ben zengin ve güçlüyüm. Televizyona

film yapıyorum, mesleğim bu benim. Bütün Paris'i yakından tanırım. Yves Montand, Jean Le Poulain ve Mireille Mathieu ile senli benli konuşurum. Marcel Bluwal ve Bernard Pivot ile öğle yemeği yiyorum. Ama gerçekte, ben de zavallı bir serseriyim ve sana ihtiyacım var. Sana ihtiyacım var, duyuyor musun beni? Umutsuz bir durum, öyle değil mi?

— Bana neden ihtiyacınız olsun ki?

— Neden, neden? Aptal mısın, yoksa aptalı mı oynuyorsun? Yaşamak için be adam, yaşamak için!

Arkasını dönüp odanın içinde birkaç adım atıyor. Sonra yine gelip oturuyor ve daha sakin bir ses tonuyla yeni baştan konuşmaya başlıyor.

— Yarından itibaren Francoeur stüdyolarında bir reklam filminin çekimine başlıyorum. Seni işe alıyorum. Daha önce bir filmimde oynadın zaten. Görüyorsun ya, filmim için sana ihtiyacım var.

İdris gelip karşısına oturdu. Yeni baştan mesleğine dönmüş olan Mage açıklamaya koyuldu:

— Bu bir meyveli soda pub'ı: adı Palmeraie. Evet bu, bu zımbırtının adı Palmeraie, yani hurmalık. Biraz eşantiyon alıp buzdolabıma koymalıyım. Gelecek yaz, benim sayemde tüm Fransa Palmeraie içecek. Şu halde olay çölde başlıyor. İki gezgin, kumların ortasında, yanlarında bir deve, susuzluktan yarı ölü bir halde çölde sürüklenmekteler. Birden kurtuluveriyorlar!

*

— Şeşbeş sana kaç para verdi?

İdris Chartres sokağına yalnız başına indi. Ertesi gün Francœur stüdyolarında Mage ve adamlarıyla randevusu var. Ne var ki uzağa gitmiş değil. Ayaklarına çizmeler, başlarına kasklar giymiş olan üç delikanlı yolunu gözlüyor olmalı. Bir kapının aralığında sıkıştırıveriyorlar. Onu sorgulayan, Zıpır Zob'un ta kendisi. Başındaki kaska rağmen İdris onu hemencecik tanıyıveriyor.

— Onunla yukarı çıktığını gördük. Sana kaç para verdi?

— Şeşbeş kim?

— Evet, istersen Mösyö Mage diyelim. Onun Electronic'teki adı

öyledir. Aptallık etme. Çıkar parayı.

— Yemin ederim, bana para falan vermedi!

— Arayın üstünü!

İdris ceplerini aramaya girişen iki çocuğun ellerine karşı bir savunma hareketi yapar gibi oldu. Bir tokatla başı arkadaki kapıya fırlayıverdi. Gelgelelim aramalar sonucunda yalnızca birkaç ufak bozuk para dışında paraya rastlanamadı. Zob tiksintiyle bu paralara baktı, sonra onları kaldırıma fırlatıverdi.

— Şunu kafana iyice yerleştir, zavallı biçare! Şeşbeş bizim! Ondan kendi hesabına yararlanmayı aklından çıkar bir kez! Ondan istediğini sızdır, tamam. Sonra Electronic'e uğrayıp, ne aldıysan kuruşu kuruşuna bize vereceksin. Her şey açık mı, anlaşıldı mı? Bana ya da şu ikisine. Daha sonra biz, payına düşeni veririz sana. Ardından ikinci bir tokatla bu işin tartışma götürür yanı olmadığı kesilip atılıyor. Üçlü, yumurta topuklu çizmeleriyle uzaklaşıveriyor. İdris yerinden doğruluyor. Yüzünü ovuşturuyor, kaldırım taşlarına ve yol kenarlarındaki küçük kanala saçılıveren bozuk paralarını aramaya koyuluyor.

*

Aşur, üzgünce başını sallayarak anlatılanları dinliyor.

— Demek seni dövdüler ha?

— Eh, biraz, pek fazla değil, diyor İdris.

— Peki, Mösyö Mage başka ne dedi?

— Dedi ki: "Çocuklar bana Şeşbeş derler, çünkü bakışlarım biraz şehlaya çalıyor. Ama bu kadardan yola çıkarak şaşıbeş baktığımı söylemek doğrusu resmen karalamaktan başka bir şey değil."

— İyi hatırlıyorsun. Peki sana bir şeyler içirdi mi?

— Evet, yeni içkisini. Adı Palmeraie imiş. Bayağı güzel bir şey. İçinde alkol yokmuş. Benimle yapması gereken film işte bu Palmeraie ile ilgili olacak. Otuz saniyelik bir film, içinde şarkıcı Mario da olacak.

— Sigara içiyor mu?

— Hayır. Bana bir sigara ikram etti. İçmediğimi söyledim.

Dedi ki: "Ben de içmiyorum. Son sigaramı içeli yirmi yıl olu-

yor. Tütünün tadını artık sadece oğlanların dudaklarında tadıyorum. Bu benim için adeta arzunun tadı haline geldi." Bütün bunlar ne demek?

— Harika bir belleğin var. Tüm cümlelerini kelimesi kelimesine ezberlemişsin. Ama gerçekten de pek bir şey anladığın söylenemez.

— Söylediklerinin yarısını anlamadığım için ne derse hepsini aklımda tutuyorum. Böylece bir ölçüde telafi ediyorum.

— Başka ne dedi şu senin Mösyö Mage?

— Dedi ki: "Oğlanların gözünde şişman bir duygusal nonoşun resmini görüyorum, şaşı bakan ve parayla oynayan şişman bir nonoş. Bunun ben olduğuma inanamıyorum."

— Gerçekten çok parası var mı?

— Öyle diyor. Oğlanlar da öyle söylüyor. Doğru olmalı. Para konusunda, dedi ki: "Para dediğin cinsellikle harika bir uyum içindedir. Bir oğlana para vermek, onun sahibi olmak demektir, bu zaten başlı başına onunla aşk yapmak demektir. Bazı durumlarda bu bile yetebilir. Benden çaldığı para ona aittir. Seks mülkiyetin sınırlarını daraltır." Ne demek ki bu?

— Daha başka ne dedi?

— Bir randevumuz olduğunu, bunu kaçırmamamı söyledi. Not ettim: Francoeur sokağı, no: 27, yarın sabah saat 10'da.

— Başka türlü bir randevu düşünüyor olmalı, ama bu, senin anlayamayacağın kadar karmaşık bir iş.

— N'apıyım, kabahat benim mi, başka yerden geldim ben.

Aşur, uzun söze gerek kalmadan düşündüklerini açık bir şekilde ortaya koymak için bir süre sustu.

— Bir şey dikkatimi çekiyor, biliyor musun? İyi, tamam, kabul ettik, başka yerden geldin. Tabelbala'dan geldin. Ben de öyle. Yalnız, tuhaf ama, kimse benim fotoğrafımı çekmedi ve buraya geldiğimde kimse iplemedi, kendi halime bıraktılar beni. Oysa sen, maşallah, fotoğrafını çeken Land Rover'lı sarışın kadınla başlıyorsun. Sonra ardı arkası kesilmiyor. Daha önce sinemaya gittin mi hiç?

— Hayır, dedi İdris. Sık sık niyetlendim ama, bir türlü fırsat bulamadım, her defasında bir aksilik çıktı.

— Ah, bak, bu harika işte! Çünkü bizler her şeyden yoksunuz,

izleyecek düşlerimizden başkaca bir şey yok elimizde. Ve bu düşleri de ancak sinema veriyor bizlere. Oysa sinema seni zengin, üstü açık güzel arabalarla dolaşan, nikel kaplama şahane banyolu evlerde kalan, boynu boğazı mücevherden geçilmeyen mis gibi parfümler sürmüş kadınların dudaklarını öpen, incelmiş biri yapıveriyor. Sinema bizim okul öğretmenimiz. Çölden geldiğinde, bir kaldırımda nasıl yürünür, bir lokantada nasıl oturulur, bir kadın nasıl kucaklanır, bunları bize öğreten sinema oluyor. İçimizden bir sürüsü var ki sadece sinemada aşk yapıyor! Sen bilmezsin. Bizim oralı kızlar için de çok tehlikeli bu, çünkü onlar sinemadan öğrendikleri bir sürü şeyi eve taşıyor ve orada uygulamaya kalkışıyorlar. Ve babaları ya da ağabeyleri, bu kötü alışkanlıklarını unutturmak için onları yumruklamak ya da üzerlerinde sopalar kırmak zorunda kalıyorlar. Ve işte sen, sinemaya gitmiyorsun, sinema yapıyorsun! Fotoğrafını çekiyorlar, filmde oynatıyorlar ve yarın her şey yeniden başlıyor!

— N'apıyım, kabahat benim mi, başka yerden geldim ben, diye yineledi İdris.

Francoeur stüdyolarının 5 nolu platosunda her şey ters gidiyordu. Mario'nun siyah ense saçları ve İupiter'inkini andıran sakalları artık krallara özgü bir iyimserlikle parıldamıyordu. Fondöten sürülmüş gövdesinde terler ışıl ışıldı. Kocaman göbeği hurma dalı şeklindeki kağıttan yapılmış eteğinin üzerine acınacak biçimde sarkıyordu. Mösyö Mage suratını buruşturarak ona bakıyordu. Bir çekim seansının en kritik anına gelinmişti. Hani yönetmen umutsuzluğa kapılır da kameraman, ışıkçı ve ses kayıtçı gibi tüm elemanların görevlerini üstüne aldıktan sonra tüm oyuncuların rollerini kendisi üstlenmek zorunda kalır ya, işte o kritik ana. Achille Mage işte bu ağır atmosferde dehasını dolu dolu açığa vuruyordu. Ürküntü verici bir esine kapılarak kamera üze-

rine çevrildiğinde varyete şarkıcısına dönüşüyordu. Mario oluyordu, gerçek Mario, kendisine bağlanılan kimse, düşüncelerini açığa vurma canlılığı bir bakışta anlaşılan kimse.

— Pal, pal, pal, palmeraie! diye başlıyordu şarkıya Mage, şarkıcının şaşkın bakışları altında. Bak, ben güçlüyüm, neşeliyim, keyiften uçuyorum. Rica ederim söyle peki, neden? Çünkü: pal, pal, pal, palmeraie... Müzik lütfen!

Sesçi uysalca Palmeraie reklamının cıngılını yolladı. Coşkuya kapılan Mage, şaşılığı gözlüklerinin gerisinden adamakıllı korkunçlaşmış bir halde dans ediyordu. Birden durdu.

— Stop! Susun! Şu edepsiz zırvayı derhal kesin!

Herkes sustu. Birden ciddi, törensel bir havaya giren Mage yeni baştan doğrulmuştu. Aklına bir şey gelmişti.

— Hepiniz beni dinleyin! Palme... Paul Valéry'nin en güzel şiirlerinden birinin adı:

Bir melek konuyor masama
Korkunç nazından
Parıltıyı güç bela gölgeleyen
Taze ekmek, sade süt
Gözkapağıyla bana
Rica edermişçesine bir işaret yapıyor
Karşımda konuşuyor:
— Sakin, sakin, sakin ol!
Tanı bereketini taşıyan
Bir hurmanın ağırlığını!

Aziz Valéry, alçaklığımızı bağışla, ne olursun! Hepsini yeni baştan alıyoruz çocuklar. Herkes yerini alsın. Klapman lütfen! Motor!

Klapman "Palmeraie, 1, 14. çekim!" diye bağırarak elinde arduvaz tahtası apar topar kameranın önündeki yerini aldı. Kartondan yapılmış bir Sahra'da, iki "gezgin"in – haki giysili koloni subayı şapkalı – inleyerek süründükleri görülüyor. Peşlerinde de kadidi çıkmış bir deve. Gezginlerden biri yıkılıveriyor. Arkadaşı onu kucağına alıyor. Beriki inliyor: "İçecek bir şeyler! İçecek bir şeyler!" Öteki soruyor: "İçecek ne? İçecek ne?" İlk gezgin birden yüzü ışıklanmış bir halde doğruluyor ve ufku gösteriyor: "Pal-

meraie! – Palmeraie? – Evet evet bir Palmeraie.* Yaşasın! Kurtulduk!"

— Kesin! diye bağırıyor Mage. Hiç olmadı, hiç! Fazla inandırıcı olmadığın için hiç de komik olmadı, anlıyor musun? Güldürmen gerekiyor, tamam. Ama inandırıcılık sayesinde olmalı bu! İyi bir reklamın gerçek sırrı işte burada yatıyor.

Ve sırasıyla her iki rolü de kendisi uygulayarak gösteriyor:

— İçecek, içecek bir şeyler, içecek ne? Palmeraie! Palmeraie mi? Evet evet, bir palmeraie, Yaşasın! Kurtulduk! Hadi bakalım yeniden alıyoruz. Herkes yerine. Klapman, 15. çekim. Tamam oldu, deve. Deveyi nereye koydunuz?

Dekorların arasına fırlayıp deveyi aramaya koyuluyor. Sonunda onu stüdyonun bir köşesinde tüylerini okşayarak bir şeyler anlatmakta olan İdris'in kucağında buluyor.

— Ah tamam! Bilmeliydim! Onunla konuşmayı biliyorsun, sen. Onunla hangi dilden konuşuyorsun bakalım? Devece mi?

— Hayır, Berberce. Benim dilim bu.

— Pekâlâ ona Berberce sekansı baştan itibaren yeniden çektiğimizi söyleyiver. Haydi çocuklar, herkes yerine! Klapman!

İki gezgin ve deve, çölde yolunu şaşırmış yolculuklarına yeni baştan koyuluyorlar. Böylece plastikten yapılmış bir çiçek dekoruna geliniyor ve Mario'nun yönettiği şarkıcılardan ve genç kızlardan oluşmuş bir grup tarafından karşılanıyorlar. Herkes metal yeşili bir sıvıyla dolu bir çeşmenin etrafında "palmeraie" diye şarkı söylüyor. Mage onları susturuyor.

— Kesin! Henüz bunun sırası gelmedi. Gerçekçi olmak gerekiyor, beni duyuyor musunuz? Operet yapmıyoruz burada. Eğer buna inanmazsanız, satamazsınız. Reklamın ABC'si bu. Reklam, demek dürüstlük, doğruluk demektir!

Ve yorulup etmeden tüm rolleri yeni baştan bir kez daha oynayarak ilgililere gösteriyor. Soluk soluğa duruyor ve uzatılan bir şişeyi tepesine dikiyor.

— Puh! Bu pislik de neymiş! Palmeraie. Hele tahmin etmeliydim. Biranız yok mu, biranız? Hadi bakalım, yeniden alacağız. Ama bizi yüreklendirmek için, şu sloganı tekrar edi-

* Palmeraie: "Hurmalık". (ç.n.)

yorsunuz: "Hurma Palmeraie'de!" Ve şimdi herkes içiyor. Bir, iki, üç, hop! Ee, deve nerede? Deve yine kayboldu. İdris, getir şu deveni. Onun da içmesi gerekiyor. Hatta bak, bir çubukla içerse daha gerçekçi olur! İdris getir şu deveni ve ona Berberce bu çubukla Palmeraie içmesi gerektiğini söyle!

*

Gecenin geç saatlerinde tüm çekim ekibi, Francoeur'ün kahvesinde Palmeraie reklamının çekiminin tamamlanışını kutlamak için toplandı. Yorgun olmalarına karşın herkes son derece mutlu görünüyordu. Oyuncular ve teknik elemanlar Mage'ın etrafında toplanmış dostça eleştiriler yapıyorlardı.

— Benim kaygım, asıl montajın nasıl olacağı. Çünkü bizler sıkıştırılmış durumdayız. Minütaj konusu pek net değil. Spot dediğin diyelim ki şöyle bir kırk beş saniyelik bir şeydir. Düşünebiliyor musunuz?

— Hayır, çekim sırasında bunu tasarlamak mümkün değil.

— Sinemanın başyapıtları hep montaj masasından çıkmıştır! dedi Mage parmağının birini kaldırarak.

— Kesin olan şu, reklam dediğin şey, sinemanın doruk noktası. Her bakımdan: Teknik, sanatsal, psikolojik.

— Evet, öyle. Ben televizyonda yalnızca reklamları seyrediyorum. Gerisi fasa fiso.

— Ben de. Bir videom var. Yalnızca reklamları kaydetmek için kullanıyorum. Bazı akşamlar yatmadan önce, uzunca süre bu kayıtları seyredip bir güzel eğleniyorum.

Mage bu sözleri duymaktan mutlu, keyif içinde şöyle dedi:

— Yahu ekibimdeki delikanlılar meğer ne kadar nazikmiş böyle! Bunları yoksa, bana yağ çekmek için mi söylüyorsunuz, ha? Çünkü ben, siz benim kim olduğumu biliyor musunuz? Reklam dünyasının Eisenstein'ıyım ben!

— Geçen gün reklam dünyasının Orson Welles'i olduğunu söylüyordun.

— Neden olmasın? Hem yarın da reklam dünyasının Abel Gance'ı olduğumu söyleyeceğim.

— Adama bak yahu! Sanki yalnızca o yapıyor. Peki biz ne-

ciyiz? Bizler yok muyuz? Reklam filmini sen tek başına mı çekiyorsun?

— Hayır, hayır, diye yelkenleri indirdi Mage. Sinema filmi, tıpkı gotik tarzda bir katedral gibidir, bir ekip işidir, der Hegel. Yine de... yine de... her ekibe bir beyin gerekiyor canım!

Bu sözlerin yarattığı tepkiler ak saçlı ufak tefek bir adamın gelişiyle kesiliverdi. Levazım sorunlarından başını kaşıyacak vakit bulamayan rejisördü bu. Mage'a doğru eğildi.

— Baksana patron, deve işi ne olacak? Ne yapacağız deveyi? Stüdyonun avlusuna bağlı öyle duruyor.

— Deve mi? Ne devesi? Hangi deve?

Mage için, Palmeraie ve onunla ilgili her şey geçmişte kalmıştı artık.

— Hangi deve olacak canım, reklamda kullandığımız deve. Palmeraie devesi. Ne yapıyoruz onu?

— Ne yapacaksınız, sahibine verin gitsin. Çekim için kiralanmış değil miydi?

— Yoo. Sirkin patronu devesini kiralamaya bir türlü yanaşmadı. Hayır hayır, basbayağı sattı onu bize. Söylemiştim size. Başından atıp kurtuldu diye de mutluluktan uçuyordu adeta. Düşünün bir kere, yaşlı, bitkin, kadidi çıkmış hayvanın.

— Yani, diye şaşırıyor Mage, deve bizim, öyle mi?

— Evet, aynen öyle, diyor acımasız rejisör, o artık sizin deveniz. Ne yapıyoruz peki?

— Sözün özü, diyor bir asistan, tıpkı göçmen işçiler gibi. Bizler onları kiraladığımızı ve artık kendilerine ihtiyaç kalmadığında onları ülkelerine postalayacağımızı sanıyorduk, ama görüldü ki meğer onları satın almışız ve kendilerini Fransa'da tutmak zorundayız.

Mage düşünüyordu, ama düşüncesi gidip gidip hiç hesapta olmayan bir noktada açmaza giriyordu, bu onun huyuydu.

— Her şeyden önce, dedi, sözcük konusunda anlaşalım istiyorum. Söz konusu olan bir hecin devesi mi yoksa deve mi?

— Tek hörgücü var, dedi skript. Demek ki deve.

— Hayır, olamaz: Devenin iki hörgücü vardır. O halde bu hecin devesi.

— Hayır hayır, deve, diye araya girdi kameraman.

— Hecin devesi, diye diretti Mage. Hecin devesi iki hörgüçlüdür.

— Öyle değil, tam tersi. Normal deve iki hörgüçlüdür. Madères adaları da aynen öyle, denizin yüzeyinde iki hörgüç oluşturduğundan "Hörgüç" anlamındaki bu sözcükle adlandırılmaktadır. Şu halde iki hörgüçlü deve normal deve oluyor.

Mage masaya vurdu.

— Hepiniz susun! Burada neden söz ettiğimizi bilen tek kişi masanın öteki ucunda susuyor ve hiçbir şey söylemiyor. İdris, hadi bakalım evladım sen bizim ekibin devecisi ya da hecin devecisisin. Hadi şimdi al hayvanını götür...

İdris ayağa fırlamıştı bile.

— Nereye götürüyorum?

— Doğru söylüyor, deveni nereye götürmesini istiyorsun?

— Tamam, tamam, gün bitti, değil mi? Bana bir telefon rehberi getirin.

Birkaç gelgitin ardından, kendine bir telefon rehberi buldu. Gözlüklerini değiştirdikten ve başparmağını diliyle ıslattıktan sonra, rehberin yapraklarını çevirmeye koyuldu Mage.

— A B C, abece kitabı, abadie, abajur, abajur... Paris'te bu kadar abajur fabrikası bulunması akıl almaz bir şeydi! Paris, abajur başkenti. Bu Géraldy'nin hatasıydı:

Şu abajuru kıs biraz, ister misin?
Ancak karanlıkta konuşur kalpler,
Ve gözler çok daha iyi görünür
Her şey biraz daha zor göründüğünde...

Ah işte aradığım bu: mezbaha, mezbaha. Bundan sonrası Paul Géraldy'nin değil artık, ama yok yok, kesinlikle olamaz! Baksana burada bir mezbaha var, pek uzakta da sayılmaz: Vaugirard At Mezbahası, Brancion sokağı, no: 106, Paris XV. bölge. İşte deve oraya gidecek!

İdris birazdan gidecekti.

— Pek acelesi yok, biraz daha kal, gönlümün devecisi!

*

İdris, Palmeraie devesinin mağrur ve sefil gölgesinin ipinin ucunu çekiştirerek Francoeur stüdyolarının avlusundan çıktığında gökyüzü henüz karanlıktı. Vaugirard'daki at mezbahalarını bulması için kendisine verilen hayli karmaşık bilgileri belleğine kaydetmişti. Bundan çıkardığı sonuç, her durumda koca Paris'i kuzeyden güneye baştan başa katetmek zorunda olduğuydu. Gideceği yerin uzaklığı onu korkutmuyordu ve acelesi de yoktu. Ne var ki deve bisiklet değildi. Boz bulanık ve yağışlı bu şafak vaktinde, Paris caddelerinde boy gösteren gülünç ve kasvetli deve silueti gelip geçenleri şaşırtıyor ve polis memurlarını kızdırıyordu. Daha başından beri, içlerinden biri gelip İdris'e kaldırımdan inip yolda, park etmiş olan arabaların yanından yürümesini söylemişti. Gelgelelim ikinci bir dizi halinde sıralanmış olan teslimat kamyonları tehlikeli engeller oluşturuyordu. Kamyonlardan biri sebze yüklüydü. İdris ürküntü içinde, devenin bir karnıbahârı yakalayıp yukarılara kaldırarak sebzecileri çileden çıkarma tehlikesi yarattığını fark etti. Durmayı tercih etti, hayvan aldığı karnabahârı kaldırımın kenarındaki küçük kanalda rahatça yesindi. Deve, keyiften bozlayarak bu işi aheste aheste gerçekleştirdi. Sonra yeni baştan yola koyuldular. Devenin yumuşacık ayakları yağlı kaldırım taşları üzerinde kayı kayı veriyordu. İnce bir yağmur tüylerini inci taneleriyle süslüyordu. Ne var ki bu devasa ve beceriksiz hayvanın yanında oluşu İdris'in kendini güçlenmiş hissetmesini sağlıyordu. Tabelbala'nın reglerini, Beni Abbas'ın kumlarını düşünüyordu. Trafik ışıklarında durmuş olan arabaların yanından geçerken, altgeçitlere yönelirken, içinde Zet Zübeyde'nin şarkısının çaldığını duyuyordu:

Kızböceği suyun üstünde titriyor
Çekirge taşın üstünde cızırdayıp duruyor
Kızböceği titriyor ve ses çıkarmıyor
Çekirge titriyor ve ses etmiyor
Ama kızböceğinin kanadı bir yergidir
Çekirgenin kanadıysa bir yazı
Ve bu yergi ölümün maskesini al aşağı ediyor
Ve bu yazı yaşamın sırrını çözüyor.

Gerisinde ağaçların göründüğü yüksek bir duvarın önüne geldiler. Bol elektrik ışığı ve sigara dumanı arasında geçmiş olan bu geceden sonra bir bahçede dinlenmek İdris'in hoşuna giderdi doğrusu. Kocaman ve açık bir giriş kapısı buldu. İçeri girdi. Yeşilliklere rağmen burası gerçekte bir bahçe değildi. Montmartre mezarlığıydı. Bu saatte kimsecikler yoktu. Son derece tumturaklı kapellaların yanında bazı mezarlar dikdörtgen biçiminde basit bloklardan oluşuyordu. İdris bunlardan birinin üzerine yattı ve o saat uyuyuverdi. Uykusu ne kadar sürdü? Çok az kuşkusuz, ama bu onu bir başka mezarlığa götürdü, Oran mezarlığına, Lala Ramirez'in onu sürüklediği Oran mezarlığına. Yaşlı kadın oradaydı ve sıska kolunun ucunda yumruğunu sıkarak onu sertçe azarlıyordu. Onu Fransızca olarak azarlıyordu ve bir erkek sesiyle yapıyordu bunu ve sonuçta onu omzundan tutup sarstı. Siperliği ışıl ışıl yanan bir kasket giyinmiş bıyıklı bir adam İdris'in üstüne eğilmişti ve hiç de yumuşak olmayan bir dille devesini alıp derhal toz olmasını söylüyordu. İdris mezar taşının üstüne oturdu. Bu onun devenin bitişikteki yeni çiçeklenmiş mezarı mahvetmiş olduğunu görmesini sağladı. Hayvan sonunda keyfine göre bir cenaze çelengi bulup düzenli bir yavaşlıkla yapraklarını yolmaya koyuldu. Kasketli adamın bağırmaktan soluğu kesilmişti, mezara tecavüzden, yok efendim, ceza yasasının bu konuyla ilgili olan 360. maddesinden söz ediyordu. Kalkması, deveyi kemirmekte olduğu kasımpatılarından uzaklaştırması ve mezartaşı labirentleri arasından bir çıkış bulması gerekiyordu. Bir meydanı, bir pazarı, bir otobüs garajını geçtiler. İdris ilk kez Barbès'ten bu kadar uzaklaşmıştı. Bununla birlikte deveyi oralarda bir yerde ekip Myrha sokağındaki işçi yurduna dönme fikrini hiçbir zaman aklından geçirmedi. Kendini bir bakıma deveyle dayanışma içinde hissediyordu. Onu bu uğursuz ve gülünç gezintiye zorlayan işte bu dayanışmaydı, ama içinde saklı kalan Sahralı göçebe için bu dayanışma bir görev niteliği sunuyordu. Zaten halktan insanların yaşadığı semtleri geride bırakıp lüks mahallelere yaklaştıkça gelip geçenler gitgide onları görmezden gelmeye başlamıştı. Daha Saint-Lazare garından başlayarak, ama daha çok da Madeleine alanı ve Royale sokağından başlayarak sabahın bu erken saatinde alelacele işe yetişmeye çalışan oluk oluk insanın içinde İdris ile

devesinin oluşturduğu garip ikiliyi kimse görmemiş gibiydi. Concorde meydanından birtakım tehlikeler atlatarak geçtikten sonra, trafik cehenneminden kaçmak için şeytana uyup Seine nehri kıyısına indi. Kara suların üzerinde sis bulutları dalgalanıyordu. Alexandre III köprüsünün altında, çöplerden yaktıkları küçük bir ateşin çevresinde toplanmış sokak serserileri pür neşe boş şişelerini uzatarak ona seslendiler. Bir nehir teknesi üzerine çamaşır seren bir kadın, işine ara verip deveyi görmesi için bir çocuğa seslendi. Bir köpek havlayarak ona doğru atıldı. Toplumsal ilişkiler dokusu gevşediğinden, yeniden dikkat çekmeye başlamıştı. Turistik gezinti gemilerinin yanından geçti, rıhtıma çıktı, Eyfel kulesi yönünde Alma köprüsüne yöneldi, başı kalkık, bakışları kirişlerin karmaşıklığında kaybolmuş bir halde köprünün ayaklarının altından geçti. O zamana kadar kimsenin heyecanlandıramadığı deve, bir sopanın ucunda rengarenk bir balon salkımı tutan yaşlı bir adamın önünde keskin bir homurtu çıkararak ani bir atılış yaptı. En sonunda adı İdris'in kulaklarında saatler boyu dolaştıkları bitmek bilmez labirentin anahtarı gibi çınlayan Vaugirard sokağını buldular. Gerçekte ona denmişti ki: Vaugirard sokağını geçeceksin, daha sonra Brancion sokağına dalacaksın, at mezbahası işte bu sokakta, 106 numarada. Morillons sokağında yürürken bir inek sürüsü görüp şaşırdı. Onların toynaklarının kırma taş kaplı sokakta çıkardığı tıkırtı, keskin böğürtüleri ve özellikle yaydıkları gübre kokusu da buralarda en azından Palmeraie devesi kadar şaşırtıcıydı. Zaten deve inek sürüsünün hayvansı varlığını hissetmiş gibiydi. Çünkü irkildi, toplandı ve İdris'i sollayarak onlara katılmak için sarsak sarsak tırısa kalktı. Böylece Morillons sokağında, üzerinde yaldız boyalı metal bir öküz başı bulunan 40 numaralı kapının önüne geldiler. Gerçekte develer bu ölüm merkezlerine nasıl Brancion sokağından giriyorlarsa, sığırlar da Morillons sokağındaki kapıdan giriyorlar. Öyle de olsa insanda en başta alışılmış, hatta güven verici bir yermiş gibi bir izlenim bırakan bir cehennem. Çünkü İdris, sakin böğürtülerin, iç çekişlerin ve uykulu kıpırdanışların egemen olduğu ahşap ve hasırdan yapılmış, saman ve mayıs kokan, sıcak dev ahırlarda buldu kendini. Bölmelerin öte ucunda, içerisinden ineklerin sanki sağıma ya da otlamaya gidermiş gibi itişip kakışmadan, birbiri ardı

sıra, sakin sakin dışarı çıktıkları küçük bir kapı vardı. Bu kapı, geniş mi geniş bir salondaki giyotinli açıklığa kadar yükselen eğimli bir geçite açılıyordu. Bu geçitin üstünde, inekler, başlarını öndekinin sağrısına koymuş ister istemez güven dolu bir halde bekleşiyorlar. Öyle ki kollarında sepetleriyle bir mağazanın kapısında kuyruğa girmiş hamarat ev hanımları diyesi geliyor insanın. Giyotin kalkıyor. İlk inek ilerliyor. Giyotin onun arkasından yeniden iniyor. Yerden belirli bir yükseklikte bulunan bir çerçevenin içine hapsedilmiş bulunuyor giyotin. Kesici, mızmızlanan başın uygun bir biçimde yerleşmesini bekliyor. Matadorunu alnın ortasına, kendisine doğru çevrilen endişeli kocaman gözlerin arasına ayarlıyor. Sert bir çatırtı! Hayvan dizleri üzerine yığılıveriyor. Çerçevenin sol panosu kalkıyor ve iri gövde titreyerek yerdeki ızgaranın üzerine devriliveriyor. Kasap eğiliyor ve şahdamarı doğruyor. Sonra hayvanın sağ arka ayağını bir raydan inen bir zincire bağlıyor. Zincir geriliyor ve bir ayağından asılı olan gövde tıpkı çam yarması gibi bir avcının kollarını iki yana adamakıllı açarak gerdiği bir tavşan gibi asılı kalıyor. Gövde rayın üzerinde kayarken bir çeşmeden fışkıran kırmızı bir su aşağıdaki demir ızgarayı suluyor. Sol arka ayak çırpınarak havayı dövüyor. Sıcak ve çırpınan gövde, birazdan, kesilmiş sığırların asıldığı dev salonu dolduran benzerlerinin yanındaki yerini alacak. Beyaz muşambadan başlıklar, önlükler, çizmeler giyinmiş adamlar ellerinde satırlar ve elektrikli testerelerle bu cansız gövdelere saldırıyorlar. Yüzülen deriler, kırmızı kasları ışıl ışıl parlayan etleri ve alacalı sümüksü maddeyi ortaya çıkarıyor. Buğuları tüten, morumsu ve yeşil iç organlar sepetlere atılıyor. Bir görevli organik kalıntıları fıskiyede temizliyor ve kahverengi bir irin yerde boşaltma ızgaralarına doğru geri geri çekiliyor. Birden olduğu yerde taş kesiliyor. Devenin yüksek silueti açık kapının çerçevesinde görünüveriyor. Bir meslektaşını çağırıyor.

— Hey, bak ne diyeceğim! Gel de bak! Aman Tanrım, daha neler! Burada insan neler görüyor! Bir Bedevî devesini almış getirmiş. Daha neler göreceğiz! Tevekkeli dememişler, Fransa'dan eser kalmadı artık!

İdris ve devesinin etrafında gırgır geçerek dolanan parçalayıcıların sayısı kısa zamanda üçü dördü buldu.

— Demek bir deve getiriyor, bizden bifteğe dönüştürmemizi istiyorsun, öyle mi? Hiç kafanı işletmiyorsun, oğlum!

— Daha önce hiç deve kestin mi?

— Ben mi? Sen beni ne sanıyorsun? Ve bunu alacak kasap düşünebiliyor musun?

Kesici, bulunduğu yükseltiden inmiş ve İdris'e yöneliyor.

— Ben inekleri ve atları öldürmeyi bilirim. Suaygırlarını nasıl öldürmek gerektiğini bilmem. Deveyi öldürmek için darbeyi neresine vurmak gerekiyor? Hörgücüne mi?

— Bak sana bir akıl vereyim: Al deveni Afrika'ya götür, kendi ülkesine dönsün, aslında buraya gelmesi hata.

— Ya da Bulunmuş Eşyalar Bürosu'na bırak onu, buradan hemen iki adım ötede, Morillons sokağında.

*

İdris çekip gidiyor. Ama gitmeden önce, bu çoban, koyunların kesildiği holden geçme şanssızlığına uğruyor. Boğazları kesilmiş yirmi kadar koyun var, tek bacaklarından kancalara asılmışlar ve tıpkı buhurdanlar gibi sallanırken duvarlara ve insanlara kanlarını fışkırtıyorlar, havada yapılan trajik ve grotesk bir bale adeta.

Devesiyle nereye gideceğini bilmiyor. Gecenin tüm yorgunluğu omuzlarına çöküveriyor. Gelişigüzel sokaklara çıkıyor, caddeleri kat ediyor, Seine nehrini yeniden geçiyor. Aklında belli belirsiz Myrha sokağındaki yurda gitme düşüncesi geçiyor, ne var ki hangi yöne gideceği konusunda en ufak bir bilgisi yok. Onu çeken, sayıları gitgide artan ve henüz yapraklanmamış olan ağaçlar. Sonunda görkemli malikanelerin demir parmaklıkları boyunca uzanan yaya yolunun yumuşak toprağında yürümenin rahatlığını duyuyor. Deve, çanları çılgınca çalıp duran mavi ve yeşil boyalı küçük garip bir trenin altından kıl payı kaçıveriyor. Çocuklar yan tarafında bir gişe bulunan bir kapının önünde telaş içinde beklemekte. Burası hayvanat bahçesi. İdris onları takip ediyor ve kuşkusuz deve sayesinde onun biletsiz girmesine izin veriyorlar. Bir süre yırtıcı kuşlar kafesiyle "Sihirli Irmak" arasında gezinip duruyor. Ve bir sürprizle karşılaşıyor: Bir başka deve var orada, daha doğrusu İdris'in devesini gördüğünde "hoş geldin" dercesine

küçük yuvarlak kulaklarını oynatan bir dişi deve. İki deve böğürlerini birbirine sürtüyorlar. Üzgün ve küçümseyici başları çok uzakta, gökyüzünde karşılaşıyor ve iki sarkık dudak birbirine dokunuyor. İdris, semerlenmiş ve koşumlar takılmış eşeklerin bulunduğu bir kulübenin altında, iki at koşulmuş, ahşaptan yapılmış ve cilalanmış küçük bir at arabası görüyor. Türk kılığına – sarık, kısa ipek pantalon ve çarık – bürünmüş gençler İdris'in devesinin çevresinde dolanıyorlar. Sırtına işlemeli bir örtü atıyorlar; ağzının etrafına da bir burunluk; kulaklarına çıngıraklı bir baş zırhı yerleştiriliyor. Küçük çocuklar, devenin sırtına binebilmek için kendilerini yeterli yüksekliğe getirecek olan bir tür kocaman kırmızı bir portatif merdivenin üstünde itişip kakışıyorlar.

İdris, bitkinlikten ve mutluluktan sarhoş bir halde oradan uzaklaşıyor. Kahkaha aynaları binasının yanı sıra yürüyor; kendisinin balon gibi şişişini ya da tam tersi, ipliksi bir hal alışını ya da kemerinin hizasından iki parçaya bölünüşünü seyrediyor. Birden çoğalıveren kendi komik görüntülerine dil çıkarıyor. Ardından gevrek gevrek kahkahaların yükseldiğini duyuyor. Püsküllü devesinin, sırtında sevinç çığlıkları atan bir dizi küçük kızla haşmetle geçtiğini görüyor. Güneş, ağaçların yaprakları arasında ışık yelpazelerini açıyor. Havada müzik sesi var.

Beni Abbas'taki sahra müzesinin vitrinleri vardı. Ama gerçekte Paris'e geldiğinden bu yana İdris'in yaptığı tek şey vitrin vitrin dolaşmaktı. Ne zaman bir sokaktan geçse, hemen hemen her defasında, gözlerini bir mağazanın vitrin dekoruyla doldurduktan sonra, karşı kaldırımdaki mağazanın kendisine göz kırpan vitrinini görmeye gidiyordu. Barbès semtindeki dükkânlar, kaldırımın kenarına taşarak ayakkabı, iç çamaşırı, konserve kutuları, parfüm şişeleriyle dolu kasaları, malları yoldan gelip geçenlerin adeta ellerine uzatırmış gibi sunuyorlar. Vitrin, biraz üst düzey bir müşteri kesimine seslendiğini ele veriyor. Vitrin ayrıca elini kolunu sallayarak penceresinden içeri dalabileceğin, patronu, veznesi ve müşterileri olan sıradan bir mağazaya benzemez. Hayır

adına yaraşır bir vitrin kapalı bir bölme olmalı. Göze hitap eden, ama öyle herkesin elinin erişemeyeceği, kapalı bir yerdir vitrin dediğin. İçerisine girilemeyen ve gizli kapaklı hiçbir yanı olmayan, yalnızca gözlerle dokunulabilen bir dünya. Bununla birlikte gerçek bir dünya olmalı, fotoğraflarda ya da televizyonda olduğu gibi yanılsamalara dayalı değil, gerçek bir dünya olmalı. Kırılgan ve kışkırtıcı kasa olan vitrin, camı kırıp içeri girmeyi özendirir bazılarını.

İdris'in vitrinlerle işi bitmemişti henüz. O akşam Bonne-Nouvelle bulvarından gelir gelmez Saint-Denis sokağına yönelmiş ve cinselliğin dört bir yandan yükselen çağrısını ve kokusunu duyuyordu. Marsilya'yı ve Thubaneau sokağını anımsıyordu. Yine de bu iki "sıcak" sokak arasındaki çelişki anında göze çarpıyordu. Burada kızlar daha genç gibi görünüyordu, ne olursa olsun fazla iri yarı değillerdi ve aralarında Afrikalı tipinde olanlar yoktu. Ama Saint-Denis sokağı, giriş kapılarının görülmesine engel olan ağır renklerin alacalı bulacalı hale getirdiği ışıl ışıl dükkânları ile hummalı bir lüks içinde, kapalı kutuyu andıran giz vermez Thubaneau sokağına özellikle fark atmaktaydı. *Sex shop. Live show. Peep show.* Bu üç sözcük peş peşe bina cephelerinde ışıklı harflerle ortaya fırlayıveriyordu. Kırmızı ışıklarının üçlü oluşturacak biçimde yanıp sönmesi yalnızlığın ve yoksulluğun iffetli olmaya mahkûm ettiği genç bekârlara, yüz kızartıcı resimler dizisinde sinirsel boşalım vaad ediyordu. Üç dükkânın önünden geçti, sonra dördüncü dükkânın girişini kapatan perdeyi itti.

Önce kendini bir kitapçı dükkânındaymış gibi hissetti. Duvarlar dikkat çeken kapakları ve anlaşılması güç başlıkları olan kitaplarla doluydu: *Karım Bir Lezbiyen, İnce İş, X Geceler, Bir Puroya Üç Fahişe, Babafingolar, Aşklar, Hazlar ve Orgazmlar, Kadın Maymundan Gelir, Ayın Gizli Yüzü.* İdris kendisine hiçbir şey çağrıştırmayan bu sözcükleri güçlükle seçebiliyordu. Buna karşılık kapak fotoğrafları güzellikten ya da baştan çıkarıcılıktan çok, iğrençliğe ve gülünçlüğe seslenen kaba ve çocuksu bir erotizm sergiliyordu. Ne var ki bu resimlerin şiddetini neyin azalttığını iyi görüyordu: Anatomilerinin bütün ayrıntıları içinde cinsel organları ne kadar ince ayrıntıyla veriliyorsa yüzler de o derece görünmez bir hal alıyordu. Hatta fotoğrafların birçoğunda yüzler

tamamen görünmez olmuştu. Bunda bir dengeleme söz konusuydu. Adam ya da kadın, bedenlerinin belden aşağı kısımlarını fotoğrafa teslim ederken kişiliklerinin tamamını ondan kaçırmayı başarıyorlardı. Acaba kasap dükkânlarındaki et raflarından farksız bu sergileme, adsızlıklarıyla görünüşte en kapalı portrelerden daha az mı tehlikeliydi?

Dükkânın teşhir yerini ve vitrinini süsleyen nesneler İdris'in belleğinde pek yankı uyandırmıyordu. Dantel külotları, jartiyerleri, file çorapları ve sutyenleriyle "iç çamaşırı" bölümünün, belleğinde pek fazla şey çağrıştırdığı söylenemezdi doğrusu, gelgelelim her boyutta pilli Japon vibratörlerini ve ne işe yaradıklarını bilmediği basit, çizik çizik, lüle lüle, düğüm düğüm ya da üstü diken diken zıbıkları görünce donup kaldı adeta. Tezgâhın üstünde yılan gibi kıvrılmış duran, inek derisi ince sırımlardan örülmüş bir sürü "sado-mazoşist" kamçısı ona öbür nesnelere oranla daha bildik, neredeyse güven verici göründü. Doğal bir insan boyutundaki lastikten yapılmış ve üzerinde kadın anatomisinin çekiciliğinin tüm ayrıntılarını taşıyan şişme bir bebek peep-show'a giden merdivenin dibinde, şişirilmiş bir halde sert, şişman, gülümser bir vaziyette duruyordu. İdris oraya yöneldi.

Tezgâhın gerisine oturmuş bir adam ona beş franklık bozuk paralar verdi ve kırmızı lambası sönük olan 6 nolu kabinin kapısını gösterdi. Burası örtülü bir pencerenin karşısına yerleştirilmiş kocaman bir meşin koltuğun neredeyse tümüyle doldurduğu kutu kadar bir odaydı. İdris oturup etrafına baktı. Vıcık vıcık sümüksü lekelerden geçilmeyen döşeme buruşturulup atılmış kağıt mendillerden geçilmiyordu. Sağdaki duvarda üzerinde paranın sığacağı genişlikte bir yarık bulunan metal bir kutu, üstünde de şu kısa not vardı: *2 x 5 frank = 300 saniye.* İdris istenilen parayı kutuya attı. Hemen o anda üzerindeki 300 rakamının her saniye birer birer küçülmeye başladığı bir gösterge göründü. Aynı anda, kabinin ışığı söndü ve pencereyi kapatan ekran kalkıverdi. Bir kamçı şakırtısı fondaki ölgün müziğin sesini bastırdı. Sahnede sarı bir ışık yanmaktaydı. Burası ağır ağır dönmekte olan ve bir dizi aynanın yardımıyla çoğaltılmış bir platoydu. Seyircilerin birbirlerini görmelerini önlemek için öteki kabinlerin pencereleri sırsız aynadan yapılmıştı. Bir aslan-kadın, dönmekte olan platonun

üzerinde yanının üstüne yatmaktaydı. Acı bir sırıtma ile göz kamaştırıcı bir yeleden farksız uzun ve gür saçlarını silkeliyordu. Belinin etrafı yaldızlı bir kürkle sarılı, kalçası ve taş gibi yuvarlak memeleri açıktaydı. Bu göğüsler... Kadın onları avuçlarının içinde tutuyordu, çekik yeşil gözlerinin olanca hararetiyle onlara bakıyor, yanaklarını meme başlarına sürüyor, tıpkı hayali bir kurtarıcıya kurtarması için çocuklarını uzatan bir anne gibi yalvarır bir tavırla onları pencerelerden birine doğru uzatıyordu. Sonra mayışık müzik sürüp giderken aynaların görünmeyen bakışı altında yerde, acıdan ya da hazdan kıvrıldı. Tam bu sırada yeni baştan bir kamçı şakırtısı müziği bastırdı. Aslan-kadın irkildi. Acı sırıtmanın sürdüğü kocaman ağzı açılıp sessiz bir çığlık attı. Belini hafifçe geriye doğru kamburlaştırdı ve butlarını araladı, yeni tıraş edilmiş vajinasını tabak gibi ortaya koydu, ellerinden birinin kırmızı ve sivri tırnakları burada kenetleniverdi. Sonra karnının üstüne yuvarlandı ve kalçaları müziğin ritmine uyarak dalgalana dalgalana canlandı.

Pencerenin perdesi iniverdi ve kabinin ışığı yandı. İdris, hevesi kursağında kalmanın verdiği titremeyle kalktı.

*

— Çıldırdın mı sen, o kadını nasıl bir daha görmek istersin? demişti Aşur ona. Bu kadın, yok ki bir kere!

— Olmaz olur mu, var, diye karşı çıkmıştı İdris. Vitrinin öteki yanındaydı. Seninle konuştuğum gibi konuşabilirdim onunla!

— O yalnızca gözlerin için vardı, ellerin için değil. Görebilirdin, ama dokunamazdın. Burada her şey göz içindir, hiçbir şey el için değildir. Vitrinler tıpkı sinema ve televizyon gibi, yalnızca gözler için, seyretmek içindir, hepsi o! Bunları anlaman gerekirdi. Bir an önce anlasan iyi edersin!

İdris bu gibi şeyleri henüz anlamamıştı, çünkü, daha hemen ertesi sabah Saint-Denis sokağına damlamıştı. Sex- shop'u bulmakta hiç zorlanmadı, ama peep-showun ışıklı reklamının sönmüş olduğuna dikkat etmedi. Mağazaya girdi. Onu, yalnızca merdivenin dibinde, şişirilmiş bir halde sert, şişman, gülümser bir vaziyette duran şişme bebek karşıladı. Yukarı çıktı. Tüm kabinlerin kapıları

açıktı. Kabinlerden birinde çuval bezinden bir süpürgeyle temizlik yapmakta olan bir işçi kadının sırtı görünüyordu. Sırtına geçirdiği gri iş önlüğünün altından iplik iplik varislerin ortaya çıktığı çıplak diz arkaları görünüyordu. İşi kesti ve buruşturulmuş kağıt mendillerle dolu çöp torbasını boşaltmak için arkasını döndü. İdris'i fark etti.

— Delikanlı ne istiyor bakayım?

Makyaj yüzü görmemesi sonucu sertleşmiş yüzü ve son derece kısa kesilmiş kır saçları vardı. Aval aval kendisini süzmekte olan İdris'i daha iyi görebilmek için gözlerini büzüştürdü. Biraz çekik bu yeşil gözler ona bir şeyler hatırlatıyordu.

— Peep için geldiysen, saat beşte başlıyor, dedi.

Ve süpürgesi ile su kovasını almak için kabine girdi. İdris'in önünden geçerken:

— Şu erkek milleti, aklım almıyor, nasıl bu kadar pasaklı olabiliyorlar! dedi. Her tarafı pisletiyorlar. Koltuğun üstünü, duvarları, yeri! Hatta pencereye fışkırtanlar bile var!

Bu son sözleri söylerken kocaman ağzı akşamki kamçılanan dişi aslanın acı içinde sırıtışını tekrarladı.

Mamadou bana dedi
Mamadou bana dedi
Limonu sıktım
Kabuğu atabilirim
Limonlar, zenciler
Afrika'nın tüm yanık tenlileri.

Yeni kuşağın putlaştırdığı kimseler artık ne Berber Hıdır, ne Cemal Allam, ne Meksa, ne Ahmet Zahar, ne Amar Elachat adlarını taşımıyor. Bunların adları hâlâ duyuluyor ve kendilerini ölesiye yıpranmış scopitoneslarda görebiliyorsun. Ama artık onları anlamak mümkün değil. Bugünün gençleri ayaklarının biri işsizlikte, öteki suç işlemede, toplumdan dışlanmış bir halde ya-

şamanın acılarını şarkılara döktüklerinde –Fransızca olarak–, Béranger'nin ve Renaud'nun ritimlerinde ve ilenmelerinde buluyorlar kendilerini.

Adım Sülman, henüz on beşimdeyim
Courneuve'de dostlarımda kalıyorum
Suçluluk C.A.P.'ım var elimde*
Bir hiç değilim ben, değerimi koydum ortaya
Çetenin içinde en büyüğü benim
Koluma bir kara yılan dövmesi yaptırdım.

Durmadan bozuk para yutan ve bir türlü doymayan aygıt, gençleri tuzu kuruların komplosuna karşı umutsuz bir başkaldırıya çağırıyor. Barbès metro istasyonundan boşalmış olan müşteriler alelacele bara geliyorlar ve arkalarından söylenen ateşli sözleri duymuyorlar. Amerikan barın oralara sıkışmış bir masaya oturan İdris, bir çizgi romana dalmış. Kahvenin havası belli belirsiz bir şekilde, delikanlının sayfa sayfa takip ettiği serüvenlere karışıyor. Çizgi romandaki balonların içine yazılmış sözler, çevresinde duyduğu diyalogların, seslenmelerin ve bağırışların üzerinde sessizce beliriyor. Düş mü görüyor yoksa? Bu hikâyenin kahramanı olan kadın Land Rover'daki sarışın kadına olduğu kadar Marsilyalı orospuya da benziyor. Üstelik Tabelbala reginde hoyrat yüzlü bir erkeğin kullandığı Land Rover'da geziyor. Birden adamdan arabayı durdurmasını ve şöyle yarım tur yapmasını istiyor. Fotoğrafını çekmek istediği bir şey görmüştür. Adam gönülsüzce denileni yapıyor. Land Rover doğruca genç bir çobanın etrafına toplanmış olan koyun ve keçi sürüsünün üstüne dalıyor. Duruyor. Kadın yere atlıyor. Platin rengi saçları omuzları üzerinde uçuşuyor. Kadın çıplak kollarını ve bacaklarını gösteriyor. Elinde bir fotoğraf makinesi var.

— Hey, ufaklık! diye bağırıyor ağızdan fırlayan balon, fazla kıpırdama, fotoğrafını çekiyorum.

— Hiç değilse fikrini sorabilirdin, diye homurdanıyor adamın ağzından çıkan balon. Bazıları izinsiz resminin çekilmesinden hoşlanmazlar.

* C.A.P.: *Certificat d'Aptitude Professionelle* ("Sanat Okulu Diploması"). (ç.n.)

— Onu siz söylüyorsunuz! diyor kadının balonu.

Renaud'nun sesi kendini kabul ettiriyor:

Akşamleyin parklarda dolaşılıyor
Fazla yıpranmamış bir BM aranıyor
Bir iki saatliğine ödünç alınıyor
Karoser Porte Dauphine'e atılıyor
Gidip orospu dikizleniyor
Akşamleyin yatağımızda hatırlamak için.

— Kuruntuya kapılma, diyor adamın balonu, sana değil de daha çok arabaya bakıyor o!

Fotoğraf makinesi ön planda büyük boy çizilmiş. Kadının yüzünün dörtte üçünü kapatıyor. Kutudan bir balon çıkıyor: "Klik-klak." Fotoğraf çekiliverdi.

— Fotoğrafı bana versene!

Bu balon elini kadına doğru uzatan çobanın ağzından çıkıyor. Kadın ona arabadan çıkardığı bir haritayı gösteriyor. Kadının iki eliyle tuttuğu harita yakından görülüyor. Burası Sahra'nın kuzeyi: Tabelbala, Beni Abbas, Beşar, Oran.

— Fotoğrafını sana Paris'ten göndeririz. Bak şimdi işte şuradayız. Oran'da feribota bineceğiz. Yirmi beş saat deniz yolculuğu. Marsilya. Sekiz yüz kilometre otoyol. Paris. Ve orada filmi banyo ettirir fotoğrafını yaptırırız.

Libé'ye bir ilan verdim.*
Sempatik bir fahişe bulmak için kendime
Boğazımı doyurmak için çalışacak
İşte para kazanmak için yapacağım iş
Elimdeki parmakların iki katı gerekli bana
Ne yani, görüyorsun, olmadı!

Araba bir toz bulutu havalandırarak yeni baştan yola koyuluyor. Ne var ki çizgi roman onu takip ediyor ve adamla kadının diyalogu uzaktan görülüyor:

* *Libération:* Fransa'da çıkan günlük gazete. (ç.n.)

Adam: — Görüyorsun, onu düş kırıklığına uğrattın. Söyler misin, fotoğrafını ona göndermek niyetinde değilsin, değil mi?

Kadın: — Ben size hiç çektiğiniz kendi fotoğraflarımı soruyor muyum?

Adam: — Hayır, sormuyorsun. Onları senin için çekmedim. Bu işin müşterileri var.

Kadın: — Kumullarda, hurmalıklarda fotoğrafımı çekmen için illa Sahra'nın ortasına gitmek mi gerekiyordu?

Adam: — Gerekli olan gerekir. Bu, bazı erkeklerin düş güçlerine seslenir. Ekzotik dekorlardan hoşlanan Fransızlar var. Sarışın kadınlardan hoşlanan petrol kralları var. Ben senin resmini bir vahada çektim ve herkes memnun.

Kadın: — Herkes memnun, fotoğrafın üstünde satılan sarışın köle kadın hariç.

Adam: — Sarışın köle kadın kendi köleliğiyle uyum sağlar, yeter ki bu bir yaldızlı kölelik olsun. Kafeste yaşayıp lüks yaşam sürmekle, özgür olup sefalet içinde yaşamak arasında, kafesi seçtin sen ve bundan şikâyet etmemelisin.

Kadın: — Yaşamda, var olan tek şey konfor değil herhalde. Hem sonra çektiğiniz ve basıp yaydığınız cinsellik telkin edici bu fotoğraflarım benim saygınlığımı alabildiğine zedeliyor. Bundan bir türlü yakamı sıyıramayacağım gibi geliyor bana. Bu iş dövme yaptırmaktan bile kötü bir şey, dövme yaptırsan en azından onu yalnızca kendin bilirsin, gerektiğinde saklayabilirsin. Oysa orada burada elden ele gezen bu fotoğraflar... Eğer şans eseri dürüst ve beni seven bir erkeğe rastlarsam, günün birinde çıkarıp bu resimleri yüzüme fırlatıvermesinden korkarım.

Sömürgeciler çekip gitti bagajlarını toplayıp
Alışkanlığını yitirmemek için birkaç gemi dolusu köle
Birkaç gemi dolusu köle sokakları süpürsünler diye
Kulakları örten başlıklarıyla birbirine benziyor hepsi
Derileri üşüyor ve daha çok da kalpleri

İdris gözlerini kaldırdı. Çizgi romandaki kadın ve erkeği bara dirseklerini dayamış görmek hiç şaşırtmadı onu. Her ne kadar Land Rover'daki giysilerinin aynısını giyinmemişlerse de onları

tanıyor hemen. Orada bulunmaları ve gürültülü tartışmalarını sürdürmeleri son derece normal.

Adam: — Bu arada, bir para babası buldum. Fotoğrafların, senin de dediğin gibi onun çok dikkatini çekti. Şimdi kendisine telefon edip randevu alacağım. Garson, bir jeton lütfen!

Kadın: — Peki ama, ya ben bu para babası müşterinin fotoğraflarını görmek istersem, ona ne demeli? Bir kez olsun, nereye gideceğimi bilmek isterim.

Adam: — Çıldırıyor musun sen? Parayı uçlanan sen değilsin, o. Bu durumda fotoğraflar üzerinde seçim yapma hakkı ona ait. Rolleri ters yüz etmemek gerekiyor kuşkusuz!

Kadın: — İsteyin ya da istemeyin, günün birinde ben de seçimimi yapacağım. Gerçek olacak bu, yaşamın ta içinde.

Adam: — Bu dediğin hemen yarın öbürgün olacak iş değil. Bir kere en başta bana olan borçlarını ödemen gerekecek, onca masraf yaptım. Ben yatırım yaptım ve kimsenin beni yolmasına izin vermek niyetinde değilim. Ah, hem sonra bu kadarı yetişir. Telefon edeyim. Sen beni burada bekle.

İdris düş mü görüyor yoksa gerçek bir sahne mi yaşanıyor, bilemiyor. Land Rover'daki sarışın kadın yalnız, barın önünde ayakta dikiliyor. Bakışları ona doğru kayıyor. Ama İdris'e öyle geliyor ki kendisini görmüyor bile. Gözleri miyop, ya da kendisi bir anda saydamlaşıverdi. Müzik kutusu alabildiğine bağırıyor:

Yaralı bir polis için, vurulmuş bir polis için
Savaş telaşı, düzen tehlikede
Generali uyar, ulusal cenaze alayları düzenlensin
Değerleri onaralım, bu böyle süremez artık!
Eğiliyor, kusuyorum
Her şeyi kırmak istiyorum...

İdris kalktı ve kadına yaklaştı. Bir adım attı. Çizgi romanın içine olduğu gibi girdi. Bir düşsel roman kahramanı gibi son derece cüretli.

— Beni tanıdın mı? Tabelbala'da resmini çektiğin genç benim.

Kadın hiçbir şey anlamıyor.

— Ne dedin? Ne istiyor ki bu?

— Ben İdris'im, Tabelbalalı İdris. Bana dedin ki: "Fotoğrafını sana gönderirim.Bak gazetede öyle yazıyor."

Çizgi romanı gösteriyor ona.

— Çıldırmış bu. Ne demek yani?

Gazeteye şöyle ufak yollu bir göz atıyor ve yardım istercesine sağına soluna bakınıyor.

— Gel benimle. O adam kötü. Seni satmak istiyor. Gel hadi!

Kadın, bara doğru geriliyor ve kadehini deviriyor. Müşteriler konuşmalarını kesiyorlar. İdris kadını koluna alıp sürüklemeye kalkışıyor.

— Gel birlikte gidelim. O adam fotoğraflarla seni satıyor.

Söz konusu olan adam, telefon kabininden çıktığında, adeta uçarcasına, korumasına aldığı kadının yardımına koşuyor.

— Bu kara marsık da nereden çıktı? Hanımefendiyi rahat bırakacak mısın? Yoksa suratının ortasına yumruğu mu indireyim?

İdris, son derece şövalyevari tavırlarla araya giren Zıpır Zob'u tanıyacak kadar vakit buluyor:

— Evet, ilgilenseniz iyi edersiniz. Bir süredir onu izliyorum. Hanımefendiye asılıyor.

İdris karşı çıkmaya devam ediyor.

— İt herif seni! Sen fotoğraflarla kadını satıyorsun.

— Aa, işitiyorsunuz değil mi? Kavun oğlu kavunun nelere burnunu soktuğunu duyuyor musunuz?

Yumruğunu İdris'in burnunun üstüne indiriyor. Kadın çığlığı basıyor. İdris, Zıpır Zob'un taktığı çelmeyle dengesini yitirip barı dolduran müşterilerin orta yerindeki bir masanın üzerine yığılıveriyor.

*

— Yani, diyor Aşur, şimdi seni karakola mı götürdüler?

— Evet, bilmem nasıl oldu, polisler aniden damladılar. Burnum kanıyordu. Herkes hep bir ağızdan çığlık atıyordu. Özellikle de kadın.

— Bu mahallede polis hiç eksik olmaz. Her zaman, hemen burnunun dibindedirler. İyi de aslanım, sana ne oluyor!

— Karakolda, bana sorular sordular. Ve bir polis daktiloyla bir

şeyler yazıyordu. Adım neymiş, Fransa'ya ne zaman gelmişim, nerede kalıyormuşum. Küçük bir balona üfürmemi istediler. Mürekkebe batırılmış parmaklarımı bir kartonun üstüne bastırdılar. Sonra fotoğrafımı çektiler, yandan ve cepheden.

— Yine mi fotoğraf!

— Ne yapayım suç benim mi, herkes fotoğrafımı çekiyor.

— Kanayan burnun ve morarmış gözünle. Tam bir katile benzemişsindir! Ee, sonra?

— Sonra buraya, yurda telefon ettiler. İsidore ile görüştüler. On dakika sonra, oraya geldi, polislerle konuştu ve onunla birlikte buraya gelmeme izin verdiler.

— İsidore, ona her zaman güvenilebilir. İyi de aslanım, sana ne oluyor!

— Kabahat çizgi romanda, kahvede çalan müzikte ve de sarışın kadında. Aslında, içimden kendi kendime ne diyorum biliyor musun? Sakın bunu Zıpır Zob tamamen kasten yapmış olmasın!

İkisi de susuyorlar, odalarındaki küçük yatağın üzerine oturmuş, yazgının ağırlığı altında ezilmiş bir halde yere bakıyorlar.

Aşur ona demişti ki: "İnşaatta çalışman için sana bir askılı tulum gerekli. Bunu Tati'de bulursun. Mavi pamukludan, önden cepli fermuarlı olsun." İdris bu ayrıntıları belleğine kaydetmiş ve Rochechouart bulvarına gitmişti. Gelgelelim çok geçmeden Tati-Kadın mağazasına daldığını fark etti. Belhomme sokağının üstünden cam bir tüpgeçitle Tati-Erkek'e geçildiğini bilmediğinden yolunu yine şaşırdı ve Rochechouart bulvarı kıyısındaki kaldırımda sola dönerek Tati-Erkek Çocuk mağazasına girdi. Okul önlüklerinin, kareli gömleklerin ve fantazi spor giysilerinin sergilendiği raflardan bir tazelik ve masumiyet havası yayılıyordu. Balmumundan yapılmış, yapmacık bir şekilde şaşırmış pozlarda, kolları bedenlerinden ayrık duran, yaldızlı kirpiklerin süslediği

maviş gözlü erkek çocuk maketleri, çimen havası verilmiş kıvrık kağıtların üzerinde, topların ve tenis raketlerinin arasında oynar gibi yapıyorlardı. Bu mankenlerden birine bakarak tartışan iki adam İdris'in dikkatini çekti.

— Peki modaları geçtiğinde ya da kullanılmaz olduklarında ne yapıyorsunuz bunları? Çöp sepetine mi atıyorsunuz?

Biraz saldırgan bir biçimde bu soruyu sormuş olan adam, dimdik saçları, sivri burnu ve bön bir hoşnutsuzluğun yuvarlaklaştırdığı gözleriyle genç bir horozu çağrıştırıyordu biraz.

— Onları depolarımıza koyuyor, gerektiğinde taşradaki yenilik mağazalarına satıyoruz. Düzenli bir biçimde Mamers, İssoire ya da Castelnaudary'den küçük esnaflar gelir, kız, erkek çocuk, kadın, erkek manken alırlar. Hatta bir bakıma, çekici yanı da olan bir "köle pazarı" kotası var.

Adam güzel konuşuyordu; dudaklarında eksik olmayan yapmacık bir gülümseme sözündeki ince alaya vurgu katıyordu. Giyim kuşamındaki her şey ve ses tonunun patavatsızlığı bu mesleği, yani bir büyük mağazanın dekorasyon müdürlüğünü, önemsenecek hiçbir yanı olmayan çok sıradan bir işmiş de o, tutkularının ve yeteneklerinin son derece gerisinde kalan bu işi sırf vakit geçirmek için yapıyormuş gibi bir hava yaratıyordu. Son derece garip, ama bir o kadar da eğlenceli biriymişçesine, karşısında duran ciddi ve tutkulu genç adamı süzüyordu.

— Fakat, söyler misiniz lütfen, bu mankenler sizi neden bu kadar ilgilendiriyor?

— Manken koleksiyonu yapıyorum, dedi öteki kendinden emin bir tavırla. Adım Etienne Milan, fotoğrafçıyım. Buradan iki adım ötede, Goutte d'Or* sokağında oturuyorum.

— Vitrin mankeni koleksiyonu mu yapıyorum, dediniz?

— Manken dediysem her çeşit mankeni kastetmiyorum tabii.

— Çocuk manken mi?

— Erkek çocuklar. Ve özellikle de altmışlı yılların çocuk mankenlerini topluyorum.

Dekorasyon müdürü bu kez şaşkınlığını gizleyemedi. Yakın çevresindeki kimselerden bu sözler karşısında allak bullak olanlar

* Goutte d'Or: Altın Damla. (ç.n.)

var mı diye, emin olmak için telaşla şöyle bir etrafına bakındı. Ve konuşmaları elinde olmadan duymuş olan İdris ile burun buruna geldi.

— İyi de... neden altmışlı yılların?

— Çünkü ben 1950'de doğdum.

— Kısacası bu çocuk mankenler on yaşındalar...

— Evet evet, yani benim.

Müdürün gözleri faltaşı gibi açıldı ve alt çenesi düşmüş gibi oldu. Sicilya kökenli olmasına, Giovanni Bonami adını taşımasına, ticari dekorasyonla uğraşmasına ve hiçbir şeyin şaşırtamayacağı ukala bir havası olmasına karşın böyle bir terelellim akıllı ile karşılaşması onu adamakıllı sarsıyor.

— Deponuza gitsek nasıl olur? diye sözü bağladı Milan.

Ve hâlâ orada, karşısında dikilmekte olan İdris'e yönelerek:

— Siz de bizimle gelebilirsiniz, biraz yardıma ihtiyacım olacak, dedi.

Bir asansör onları mağazanın üçüncü bodrum katına indirdi. Hem çiğ, hem ay ışığını andıran bir ışık yayan floresan ampüllerle süslü çok alçak bir tavanın altında görüntü son derece şaşırtıcıydı: Alabildiğine geniş ve hareketsiz bir bale, zarif ve sofistike davranışlar içerisinde donup kalmış yüzlerce çıplak kişiyi bir araya getiriyordu. Bedenlerin solgun pürüzsüzlüğü kelliğe kadar varıyordu; tüm bu genç, gülümser ve makyajlı yüzler, tepelerinde yükselen tam anlamıyla dazlak, ışıl ışıl kafataslarıyla daha da bir tuhaf görünüyorlardı.

— Bu bence nefes kesici bir biçimde erotik bir atmosfer yaratıyor, diye mırıldandı Milan.

— Emniyet müdürlüğü bize bir talimat verdi: Mankenleri vitrinlerde, yoldan gelip geçenlerin gözleri önünde asla soymayacak ya da giydirmeyecekmişiz, biliyor musunuz? dedi Bonami. Vitrin düzenleyicimizin bir perde arkasında çalışması gerekiyor. Özel bir şekilde yapılan bu striptizlerden rahatsız olup şikayet edenler olmuş, düşünebiliyor musunuz!

— Utangaçlıkla ilgisi yok bunun, dedi Milan oldukça yavan bir ses tonuyla, mankenlere duyulan sıradan bir saygı hepsi bu.

Kendi alanı olan dekorasyon konusunda böyle bir tartışma Bonami'yi gözle görünür bir biçimde sinirlendiriyordu. Tepkisi oldukça sert oldu:

— Bence siz haksız yere heykelle mankeni birbirine karıştırıyor gibisiniz. Bunların giysi konusundaki ilişkileri bir anlamda taban tabana zıttır. Heykelci için çıplaklık esastır. Heykel dediğin normalde çıplaktır. Eğer giyinik olması gerekiyorsa, heykelci onu çıplak yapar, daha sonra bedenini giysiyle örter. Mankenin giysiyle ilişkisi ise tam tersidir. Burada, giysi önce gelir. Manken, giysinin bir yan ürününden başka bir şey değildir. Giysiden taşan bir salgı gibidir. Giysilerinden soyutlanmış, çıplak bir halde bulunduğunda, gözden düşmüş demektir. Heykel, tıpkı insan vücudu gibi çıplak olabilir. Mankense çıplak olamaz, sadece soyunmuş olabilir. Sizin burada gördüğünüz, bedenler değil, bedenlerin resimleri bile değil. Takım elbiselerin dış plazmasıdır, giysilerin hayaletleri, eteklerin hayaletleri, pijamaların larvalarıdır. Larva, evet, larva, kuşkusuz en uygun sözcük bu.

Milan, Bonami'nin geliştirdiği teorilere pek dikkatini verirmiş gibi görünmüyordu. Onun aklı fikri, çevresini kuşatan, donup kalmış zırzop insan topluluğunu, yani mankenleri incelemekteydi. Dekoratör birden İdris'e döndü ve onu kökeni, işi, kaldığı yer konusunda nazikçe sorgulamaya koyuldu.

— Eğer boşsanız, dedi, belki size bir iş önerebilirim.

Ve kendisini kasten patavatsız zekâ kıvraklığına kaptırarak şunları eklemekten geri kalmadı:

— Biraz çelişkili, heyecan verici ve nevi şahsına münhasır bir deneyim söz konusu.

İdris hiçbir şey anlamadan pel pel adamın yüzüne bakıyordu.

— Söylemek istediğim şu: Müşterilerimizin çoğu Afrikalı ve özellikle de Kuzey Afrikalı. Bu durumda ben de Mağripli tipinde vitrin mankenleri yapmayı akıl ettim. Bilmem anlatabiliyor muyum? Pantin'de canlı modellerin yüz ve beden kalıplarını çıkaran bir atölye var. Bu kalıplardan hareketle dilediğince polyester manken yapılabilir. Sizin model olarak kullanılabileceğinizi düşündüm. Parası oldukça iyi. Arzu ederseniz gelin görüşelim. Ama fazla gecikmeyin, o kadar vaktimiz yok.

— Şu ikisi var ya, onları götürebilir miyim?

Milan, duvarın dibinde üst üste atılmış iki bedeni gösteriyordu.

— Ah, doğrusu çok iyilik severmişsiniz! Bu iki zavallı çocuk böyle dura dura neredeyse kırılacaktı. İşte kurtardınız onları!

— İlgimi çeken başka manken göremedim.

Bonami, mankenleri ortaya çıkarmaya koyulmuştu. Tam onları öyle özen göstermeden, kollarından ve bacaklarından çekiştirmeye başlamıştı ki Milan hemen atılıverdi.

— Durun! Canlarını yakıyorsunuz! Bırakın ben yapayım.

Ağır yaralı insanlara yardım edermişçesine, usulca diz çöküp başlardan birini kaldırıp ön koluna yerleştirdi, öteki kolunu mankenin belinin altına daldırdı ve sevgi dolu gözlerini mankenin kolu bacağı çıkmış bedeninden ayırmaksızın yerinden doğruldu. Onun mankeni kaldırmaya bu kadar özen göstermesi Bonami'yi suskunluğa sürüklemişti. Milan, İdris'e döndü ve küçük çocuğu onun kollarına bıraktı. Sonra ikinci mankene eğildi.

— Ne kadar istiyorsunuz? diye sordu daha sonra Bonami'ye.

— Oh, bu ikisi... Para vermenize gerek yok canım, sizin olsun! Nasıl olsa ıskartaya çıkmışlar.

— Evet, çok acı çekmişler. Onlara kirpik ve saç takarım. Yanaklarını ve dudaklarını boyarım. Ve giysileri! Epeyce de giyecek temin etmek gerekiyor! dedi, yeni çocukları üzerinde çalışarak geçireceği uzun sakin saatleri düşünerek mutlulukla içini çekerken.

Her ne kadar Parisliler hiçbir şeye şaşırmamakla ünlüyseler de, bu iki adamın, kucaklarında birer üstü başı lime lime, yüzlerinin şekli bozulmuş, bacakları boşlukta sallanan çocukla, Goutte d'Or sokağına gitmek için Barbès bulvarına çıkıp bu bulvarı kat ederken ciddi bir şekilde yürüdüklerini görmezden gelemediler. Bazıları için bu şaşkınlık bir kuşkuyla daha da pekişiyordu: Acaba taşıdıkları yaralı çocuklar mı, ceset mi, yoksa manken miydi?

Kimileri şaşkına dönerek arkalarını dönüp bakıyor, kimileri de gülüyorlardı. İdris devesini ve mezbaha bulacağım diye Paris'i bir baştan bir başa kat edişini düşünüyordu. Bu kez yolculuk fazla uzun sürmedi. Milan, kirişlerle geçici olarak payandalanmış yıkık dökük bir binanın önünde durdu.

— Geldik, burası, dedi giriş kapısını diziyle iterken.

Ferforje trabzanı bir zamanlar gösterişli bir yapı olduğunu ele veren loş bir merdivenden iki kat çıktılar. Kapının üstünde bir afiş, Luxembourg bahçesindeki Kukla Tiyatrosu'nu neşeli bir biçimde övüyordu. Girdikleri oda zamk ve vernik kokuyordu. İki

eşeğin üzerine konmuş bir tahta parçası bir çalışma masasını ya da ameliyat masasını oluşturuyordu. Bu masayı zaten tahtadan yapılmış kolu bacağı oynayan büyük boy bir bebek işgal ediyordu. Etrafı fırçadan, spatuladan, kazıyıcıdan ve küçük şişelerden geçilmiyordu. Milan diz çöküp kucağındaki yükü bir kamp yatağının üstüne bıraktı. Sonra İdris'in kucağındaki öteki mankeni de alıp ilkinin yanına yerleştirdi. Yeniden ayağa kalkıp bir süre duygulu bir tavırla mankenleri seyretti.

— İnsanın ikiz kardeşler diyesi geliyor, dedi dalgınca. Ben onların yaşındayken, sınıfımda iki tane bunlardan vardı. Bütün vakitlerini kendilerini birbirlerinin yerine koymakla geçirirlerdi. Birer birer düşündüğünüzde, son derece normal, sıradan bir delikanlıydılar. Ve birden anomali ortaya çıkıyordu: Çift görülüyorlardı. Onların böylesine mutlak şekilde birbirine benzeyişleri insanın başını döndürüyor, biraz da komik oluyordu doğrusu. Tıpkı mankenler gibi: sıkıntı ve maskaralık iç içe. Zaten, bir manken aynı modelden bir seri üretim sağlayan bir imalat işlemi olduğuna göre mankenler ve ikizler yakın akrabalardır.

Birkaç adım attılar.

— Burada topu topu iki odam var: Burası, atölye. Yanda da yatak odam.

İki odayı birbirinden ayıran perdeyi kaldırdı ve şoku yaşarken tek başına kalmasını istercesine İdris'in yanından yok oluverdi. Oda tam anlamıyla bir katliam sahnesini ya da Dev Anası'nın tel dolabını andırıyordu. Kuşkusuz bir köşede kaybolmuş küçük bir yatak ile bir başucu lambası vardı var olmasına. Ne var ki yığın yığın gövdeler, duvar diplerine özenle istif edilmiş kol ve bacaklar, insanın aklına ister istemez, son derece temiz, son derece kuru, raflara sıralanmış pembe yanaklı gülümseyen başların daha da anlaşılmaz kıldığı bir tür özel, et dolabını getiriyordu.

— Burada uyuyabiliyor musunuz? diye şaşırdı İdris.

Milan, parçalar halindeki bu küçük erkeklerin varlığından tamamen etkilenmiş bir halde hiç ses etmiyordu. Bir gövdeyi kaldırıp parlak yüzeyine parmağını vurdu.

— Duyuyor musun? İçi oyuk cisimler gibi çınlıyor. Bu bir alçı kabuk. Ben alçıyı severim. Gevrek, gözenekli, en küçük neme karşı duyarlı, kırılgan bir malzemedir, ama üretimi, makyajı, gü-

zelleştirilmesi kolaydır. Alçıdan yapılmış bir dünyada yaşasam, bilsen ne kadar mutlu olurdum! Ressamların ve heykelcilerin çıplak çalışması anatomiye, fizyolojiye göndermede bulunur, oysa mankenin içinin boş olduğunu önceden bilirsin. Mankenin anatomisi incelenmez. İçinde ne olduğunu görmek için bebeğini açan çocuk, aptalın teki ya da geleceğin sadistidir. İçinde hiçbir şey olmadığını görünce düş kırıklığına uğrar. Mankenin içi yoktur. Canlıların derilerinin altına gizlenen az çok iğrenç sırlardan yoksun olan varlığı tamamen yüzeyseldir. İdeal bir şey ha!

Yeniden ilk odaya geldiler.

— İyi de bu kadar mankeni ne yapıyorsunuz?

— Ne mi yapıyorum? Hepsi bir yana, onlarla yaşamakla yetinebilirdim. Koleksiyoncular koleksiyonlarını ne yaparlar? Onları etraflarında bulundurur, parçalarıyla uğraşır, tozunu alırlar. Ben de bu küçük delikanlılarıma özen gösteriyorum. Kimi zaman bir gövdede kolları, bacakları ve başı bir araya getirerek bir manken ürettiğim oluyor. Bu durum ölçülerde heyecan verici oransızlıklar meydana getirebiliyor. Bunlar önemli anlar. Babalık... Zaten yalnız değilim. Tutkumu paylaşan mektup arkadaşlarım var. Yani... az çok. Çoğu sırf kadınlarla, en iyi durumda küçük kızlarla ilgileniyor. Birbirimize mektuplar yazıyoruz. Bazen buluşlarımızı değiş tokuş ettiğimiz oluyor. Ama öngörüden yoksunlar. Bana harika bir buluştan söz ediyorlar, apar topar soluğu orada alıyorum, bir de bakıyorum ki hiç de önemli bir şey değil. Yalnızca ben biliyorum! Yazın, güney Fransa'ya, Provence'a iniyoruz. Akrabalarım hâlâ Lubéron'da oturuyorlar. Tıbbi gözetime gereksinim duyulan duyarlı çocukları evlerinde barındırıyorlar. İşte benim için her şey orada, küçük yaşta başladı. Yaşlanınca dış karanlıklara yeni baştan atıldım. Küçük adamlarım için yakınlarda bir atölye kurdum. Arabayla gidip geliyorum. Arabamın içi kış boyu topladığım ve onardığım mankenlerden geçilmiyor. Arabayı yavaş sürüyorum. Birçok etap yapıyoruz. Belli bir süksemiz var, yemin ederim! İnsanları hayrete düşüren şey, benim kendimin etten ve kemikten yapılmış olmam. Arabanın da bir manken tarafından kullanılmasını bekliyorlar. Aslında haklılar. Ben de bir manken olmalıydım. Bu benim onlara daha yakın olmamı sağlardı. Provence'a geliş harika olur. Getirdiğim genç mankenler

Fransa'nın kuzeyinden geliyorlar. Onlara zeytinlikleri, lavanta tarlalarını gösteririm. Boyalı yüzlerindeki keyifli şaşkınlığı seyrederim. Annemlere geldiğimizde, evlerindeki genç pansiyonerler etrafımızı kuşatır. Merakla yol arkadaşlarıma bakarlar. Çoğu bir şey anlamaz. Korkarlar. Fakat her zaman içlerinden bir ikisinin oyunuma katılması dikkatimi çeker. Onları kolaylıkla ötekilerden ayırırım: Benim küçük mankenlerime benzerler. Tombul yanaklar, badem gözler, tarakla yandan özenli bir çizgiyle ayrılmış ve bir güzel taranmış sarı saçlar, insanüstü, insan doğasına aykırı aldatmayan bir yan taşırlar. Topluluğumda yerlerini alacaklar, içgüdüsel olarak mankenlerimin arasına katılacaklar... Hemen ertesi günden itibaren eğlence başlar. Ve bu eğlence bütün bir yaz sürecektir. Kıraç topraklara, üzerinde yer yer meşe ağaçlarının düzlüğü kirpi dikeni gibi yeşil yeşil bozduğu kalkerli tepelere yerleşiriz. Top oynar, uçurtma uçurur, körebe oynarız. Piknik yaparız. Günün en sıcak saatlerinde şekerleme yapmak için, bir tente gölgesine yerleştirilmiş yastıkların oluşturduğu bir yerim var. 13 Temmuz akşamı, havai fişek gösterisi, gayda balosu, mum ışığında akşam yemeği düzenlenir. Yaz tatilleri başlı başına bir mutluluktur. Zaten hazırlamakta olduğum fotoğrafçılıkla ilgili bir kitabın başlığı da bu olacak. Çünkü küçük mankenlerimle kutladığım tüm bu bayramların renkli fotoğraflarını çekiyorum.

— Fotoğraflarını çekiyorsunuz ha!

İdris şaşkınlığını gizleyememişti.

— Evet, tabii, bu bir gelenek. Önemli anların fotoğrafları çekilir hep, vaftiz törenleri, Kudas ayinleri, nikâh törenleri, askere uğurlanışlar. Mankenlerimle bir tablo oluştururum, bu tablonun içerisine oyun olsun diye bir iki canlı çocuk katarım. Başlangıçta yöresel ve gelip geçici olan şenlik, fotoğrafını çekmekle birden evrensel ve sonsuz bir niteliğe bürünüverir. Bu bir kutsamadır.

— Mankenlerinizin fotoğraflarını çekiyorsunuz ha! diye yineledi bu işlemin tamamen uğursuz bir şey olduğunu hisseden İdris.

— Evet, bir parça manzara, gerçek manzara, gerçek ağaçlar, gerçek kayalar katarak çekiyorum. Ve o zaman çocuk mankenlerimle manzara arasında karşılıklı bir geçiş oluyor, biliyor musun? Manzaranın gerçeği mankenlere hiçbir vitrin dekorunun

veremeyeceği kadar yoğun bir canlılık kazandırıyor. Ama asıl önemlisi bunun tam tersi: Mankenlerim de doğaya kuşku tohumu saçıyorlar. Ağaçların biraz – tamamen değil, sadece biraz – kağıttan, kayaların kartondan, gökyüzünün kısmen bir fon bezinden yapılmış gibi görünmesi, onların sayesinde gerçekleşiyor. Kendileri zaten birer resim olan mankenlerse, onların fotoğrafları resmin de resmidir, bu da onların yıkıcı güçlerinin etkisini artırır. Bundan uyanık bir hayal izlenimi, gerçek bir sanrı doğmaktadır.

İdris uzun süredir onun anlattıklarını dinlemez olmuştu.

— Bana eğer ihtiyacınız yoksa, dedi, ben Tati'ye döneyim. Bana bir iş tulumu gerekli.

— İstersen kalıp öğle yemeğini benimle birlikte yiyebilirsin. Ama şunu hemen söylemeliyim ki, ben vejetaryenim.

— Vejetaryen ne demek?

— Ne et, ne de balık yerim.

— Bizim orada, Tabelbala'da yalnızca sebze yenir.

— Ama o zorunluluktan. Oysa benim ki öyle değil, ben isteyerek yemiyorum. Et erkek demektir, balık da kadın. Bu ikisini de hayatımın dışında bıraktım.

Daha sonra yeni baştan konuyu karşılaşmalarına ve Bonami'nin İdris'e yaptığı öneriye getirdi.

— Afrikalı mankenler üretmek için kalıp döktürmemi istiyor benden. Vitrinleri için, diye açıkladı İdris.

— Bunu sana önerdi mi?

Milan ürkmüş ve büyülenmiş bir şekilde İdris'in yüzüne bakıyordu.

— Evet, evet, ama gidip gitmeyeceğim kesin değil!

— Gitmek gerekiyor, işitiyor musun, kesinlikle gitmelisin! Bu olağanüstü bir deneyim.

— Eğer o kadar ilginç buluyorsanız kendiniz gitsenize!

— Bir kere benim tipim Kuzey Afrikalı tipi değil. Gördün, ikimiz de oradaydık. Onun istediği sensin. Üstelik benim için vakit çok geç. Bu işin şöyle bir on beş yıl önce olması gerekirdi. Yalnız, on yaşında ben Lubéron'lu küçük bir köylü çocuğuydum ve kalıbımı dökmeye kalkışmadıkları bir yana, o yaşta çektikleri resimlerimde bile acınacak bir halim var. Yoksulluğumun bana tek bir yararı oldu. Annem hiçbir şeyi atmazdı. Bir pantolonum ya da

gömleğim eskidiğinde, bilmem şu şu işlerde kullanabileceğini ileri sürerek bir köşeye kaldırırdı. Ve böylece evimizin tavan arasında bir sandık dolusu altmışlı yılların çocuk elbiseleri buldum. Bu benim hazinem. Bu hazineyi ancak ve ancak çok çok önemli durumlarda bazı mankenlerimi giydirmek için çıkarıyorum.

İdris bu çok çok önemli durumların neler olduğunu öğrenme konusunda hiç de meraklı değildi. Bir türlü yakayı kurtaramayacağını hissettiği bu kalıp çıkarma işinin onu nereye kadar götüreceğini tasarlamaya çalışırken domatesli pilav ile soğan püresi yiyordu. Kendisini onla, yüzle çarpılmış, Tati mağazasının vitrinlerinde gelip geçenlerin karşısında komik pozlarla donup kalmış balmumu bebeklerin sonsuzluğuna indirgenmiş olarak görüyordu. Bu dönüşüm nasıl olacaktı, bu konuda henüz hiçbir şey bilmiyordu.

— Gitmen gerekiyor! diye bir kez daha yineledi Milan, yola çıkmadan önce onu yüreklendiren bir gülümsemeyle omzunu tıpışlarken. Ve olup bitenleri gelip bana anlatmayı unutma sakın!

Oraya gitti. Bonami bir sabah onu, buluşma yeri olarak belirlediği Chapelle bulvarının kenarından arabayla aldı ve Jean-Jaurès sokağına doğru yöneldi. Gerçekte Doktor Charles-Louis Auzoux'nun balmumu döküm atölyelerinin binalarına yerleşmiş olan Glyptoplastique firmasının laboratuvarları Pantin'de bulunuyordu. Ünlü anatomi uzmanı Saint-Aubin, şöyle en azından yüz yılı aşkın bir süre önce, tüm Fransa'nın ve dünyanın tıp fakültelerine hızla yayılan balmumundan yapılmış derisi yüzülmüş insan mankenleri üretimini başlatmıştı. Bu mankenlerin, renkleri de dahil olmak üzere en ince ayrıntılarına kadar aslının aynı olarak yapılmış olan iç organları öğrenciler tarafından rahatça sökülüp takılabiliyordu. Savaşın hemen sonrasında "Glypto" tekniklerini yenilemiş ve uy-

gulama alanını genişletmişti. Grévin müzesinin, sinema şirketlerinin, dekoratörlerin, illüzyonistlerin ve hatta müşterilerine sevgili ölülerinin ayakta durur halde mankenlerini yapmayı bile öneren cenaze şirketlerinin ihtiyaçlarını karşılıyordu.

Glypto'nun binaları ziyaretçilere, görkemli geçmişinde ürettiği malların yanı sıra yeni ürünlerin de oluşturduğu oldukça dağınık bir eşantiyon sunuyordu. Doktor Auzoux'tan başlayarak duvarlarda av hayvanlarının kelleleri gibi ana soluk borusunun iki tarafında sarkan bir çift pembe akciğer, üzerinde damarları ve lenfleri görünen metal kahverengisi bir karaciğer asılıydı. Ve neden bilinmez üzerinde sekiz pembe burun bulunan ve güzel yuvarlak yazılarla sırasıyla özelliklerinin belirtildiği bir levha vardı: düz (Yunan), yassı (siyah ırk), kemerli (kızıl ırk), sarkık, basık, kartalsı, gaga ve kalkık. Bazı sahnelerinde cüzzam hastalarının yer aldığı filmler, üstü kabar kabar görünen yumuşak maskelere, ucu kemirilmiş parmaklara ve göğüslerini irinli bir çıbanın büyük oranda erittiği bir kadın gövdesini taklit eden bir göğüs kalıbına anlam kazandırıyordu. Ama berber salonları için dişleri ışıl ışıl parlayan güler yüzlü büstler, dolgun hatlarını toz bağlamış tül bir eteğin gizlediği bir dansöz ve Grévin müzesinin bir sergisinden arta kalan cumhurbaşkanı Vincent Auriol ve Radikal Parti sekreteri Edouard Herriot mankenleri. Bitişikteki bir salonda başına Glypto'nun tüm ekibinin toplandığı genç bir heykelci, kalıbı yeni çıkarılmış olan normal bir insan büyüklüğündeki bir İsa'yı kamyonetine götürmek üzere sargılarla sarıyordu. Soyut kompozisyonlar elde etmek için konserve kutularını birbirine kaynakla tutmaktan başka bir şey bilemeyen bu heykelci, ansızın yeni restore edilmiş bulunan bir kilise için çarmıha gerilmiş bir seksen boyunda bir İsa siparişi ile karşılaşınca apışıp kalmıştı. Siparişi elden kaçırmamak için Glypto'ya başvurmuştu ve fiyatı biraz daha ucuza getirmek için model olarak bizzat kendisinin kullanılmasına karar vermişti. Şimdi çarmıha germeye hazırlandığı kalıp işte bu kendi kalıbıydı.

Kendi bedeninin eşini ambalajlarken bir yandan da yanındakilere:

— Meslek bilincini insan nereye kadar götüreceğini bilemiyor, diyordu. Fakat eğer ben mistik bir tutku sahibi olsaydım, bu tür

şeylerin beni nereye kadar götürebileceğini doğrusu kestiremezdim.

Bonami ve İdris'in gelişi işi aksattı. Onlar kalıp laboratuvarına götürüldü. Kalıp hücresi pleksiglastan yapılmış daracık bir telefon kulübesini andırıyordu. Evvelsi gün heykeltıraş macunlara boğularak bunun içinde çarmıha gerilmişti. Dik bir merdiven üst kata geçmeyi sağlıyordu. Elektrikle ısıtılan bir küvde, 700 litre alginat – suyun birtakım kahverengi suyosunları helmesiyle temasıyla oluşmuş akışkan ve yapışkan bir madde – 25 derece sıcaklıkta tutuluyordu. Zemin katla, döşemede açılmış olan bir delikle bağlantısı bulunan bir vana bu maddenin kalıp hücresine boşalmasını sağlıyordu. Kullanıma hazır iki küv daha vardı. Birinde % 50 su katılmış, horultusu odayı dolduran bir mikserin karışım haline getirmesiyle elde edilmiş 60 litre poliyester reçine (İdris'in ağırlığı kadardı) bulunmaktaydı. Ötekinin içinde ise son anda sertleştirmek için alginatın içine katmada kullanılacak 80 litrelik katalizör vardı. Tavandaki bir kirişe tutturulan ve ucunda trapez çubuğu bulunan bir palanga, modeli alginatın katılaşmış kütlesinden ayırmakta kullanılıyordu.

Laboratuvar şefinin, İdris'in bir kelimesini bile anlamadığı açıklamaları, sonuçta onun dehşete kapılmasına yol açtı. Gelgelelim ancak alginatın macunsu bir hal almasına – hani pastacının pastasını fırına vereceği kıvama gelmesi gibi bir şey adeta – yetecek kadar kısıtlı bir süre hücrede kalacağı konusunda güvence veriliyordu kendisine. Daha sonra onun vücuduyla oluşmuş olan boşluğa poliyester reçinesi dökülecek ve 36 saatlik bir soğumanın ardından ona benzeyen ve aynı ağırlıkta benzer bir ana kalıp elde edilecekti. Bu ana kalıp, alüminyum dökümden bir kalıp yapmada kullanılacaktı, bunun yardımıyla da polietilenden ya da vinildöpoliklorürden sınırsız sayıda manken üretilecekti. Fakat öncelikle kalıbını çıkarmak için yüzüne gereksinim vardı. Kısacası bu vücudunun kalıbının çıkarılması işleminden önce bir ön deney olacaktı.

Onu yarı çıplak, üstünde bir leğen alginat bulunan bir masanın önüne oturttular. Bir asistan katalizörü döktü ve macunun donma derecesini kontrol etti. Modelin çıkarılması hiçbir güçlük yaratmadığından daha hızlı bir sertleşme beklenebilirdi ve sıvıda

kalma süresi de bir o kadar kısalabilirdi. İdris soluğunu tuttu ve burnunu leğenin içine daldırdı. Ensesine bastıran bir el onu kulaklarına kadar sıvının içerisine soktu. Kendisine mümkün olduğu kadar uzun süre sıvının içinde kalması tembih edilmişti. Aşağı yukarı bir dakika sonra neredeyse soluğu kesilmiş bir halde doğruldu. Ne var ki macun öngörülen süreden daha çabuk donmuştu, kaşları ve kirpikleri macunun içinde kaldı.

— Boş ver, kılın yokluğu kırk gün, yeniden çıkar, diye takıldı yardımcılardan biri. Ama görüyorsun, macunumuz ağda niyetine satılabilir.

Daha sonra tümüyle soyunmak ve hücreye girmek zorunda kaldı. Bonami'nin artistik duyusu işte burada devreye giriyordu, çünkü mankenler sert, katı olurlardı ve hepsi de macunun içindeki İdris'in muhafaza edeceği duruşu alacaklardı. Bu iş uzun sürdü ve büyük bir titizlikle gerçekleştirildi. Sol bacak hafifçe bükülerek sağ bacak hafifçe öne atılmalıydı. Gövdenin biraz dönmesi gerekiyordu ve kollar saygısızca bir karşılama hareketi yapıyordu. Hareketle dengeyi, zarafetle doğallığı, incelikle erkeksiliği uzlaştırmak gerekiyordu. Glypto'nun teknik elemanlarının başka kaygıları vardı. 800 kg alginattan oluşmuş şekilsiz kütle modelin hücreden alınmasından sonra dağılma tehlikesiyle karşı karşıyaydı ve modelin kalıpta bıraktığı izi işe yaramaz hale getirmesi söz konusu olabilirdi. Böylece İdris'in bedeninin çevresinde, macunun direncini artırmaya yönelik çelik rondelalarla donanmış on kadar uzun metal sap vardı. Daha önce yaptıkları ilk denemeler sırasında modeli bu devasa ve yapışkan kütleden sökemedikleri olmuştu. İdris'in ayak parmaklarının arasına bir komprime hava şişesine bağlı ince borular yerleştirmişlerdi. Püskürtülen hava modelin bıraktığı izi hafifçe şişirecek ve böylece modelin izden çıkması kolaylaşmış olacaktı.

Glypto'nun adamları modelin sinirsel ve moral direncinin işlemin başarıyla sonuçlanmasında temel bir etmen olduğunu deneyimleri sonucu biliyorlardı. Bonami'yi İdris'i daha fazla tedirgin etmemesi konusunda uyardılar. Bu işi artık bitirmeleri gerekiyordu. Laboratuvar şefi kalıp hücresine şöyle kuşbakışı bir göz atmak üzere bir ayaklığın üzerine çıktı. Başı, manken pozuyla kasılmış olan İdris'in başının birkaç santim yakınında bu-

lunuyordu. Eli vananın kolu üzerinde duruyordu.

— Ne haber ufaklık? Tamam hadi!

Güçsüz bir gürültüyle yeşilimsi bir balçık İdris'in ayaklarının üzerine boşanıverdi. Sonra vana, üstüne belli ölçüde katalizörün karıştığı vıcık vıcık alginatı kusmaya başladı. Maddenin İdris'in boyu etrafındaki yükseliş hızı çok süratliydi. Tatlıydı, ılıktı, hiç de sevimsiz değildi. Bununla birlikte macun göğüs hizasına geldiğinde İdris'i bir sıkıntı aldı. Adeta içerisinde boğulmakta olduğu maddeyi genişletmek için kendisine özellikle tembih edilmiş gibi ciğerlerini şişirdi. Gelgelelim ürkütücü olan, macunun ayaklardan başlayan sertleşmesinin şimdi tüm vücudu sarmasıydı. Bu düzey İdris'in boğazına ulaştığında laboratuvar şefi vanayı kapattı ve hücreye madde girişini son derece düşük bir düzeye getirdi.

— Korkma, dedi, ağzını alıyorum, ama burun deliklerine geldiğinde durduruyorum.

İdris gözlerini yummuştu. Artık nefes almıyor, kalbi çarpmıyor gibi bir izlenime kapılıyordu. Yeşil sıvı ağzını kapatmadan önce bir sözcük söyledi.

— Ne dedi? diye sordu Bonami.

— Bilmem. Galiba bir addı. *İbrahim*'e benzer bir şey söyledi.

— Sakın nalları dikmiş olmasın!

— Şom ağızlılık etme! Gelgelelim, macunun yeterince donması için en azından üç dakika sabretmek gerekiyor. Yoksa bütün işlemi sil baştan yapmak gerekecek.

— Rafadan yumurta pişirmeye yetecek kadar bir süre.

— Çok tuhaf!

Saniyeler öldürücü bir yavaşlıkta geçiyordu. Laboratuvar şefi katılaşma kıvamını kontrol etmek için ikide bir işaret parmağını alginatın içine daldırıyordu.

— Sanırım olmak üzere, dedi sonunda. Basınçlı havayı yolla.

Hafif bir ıslık sesi duyuldu, sonra derin ve sesli bir geğirti. Hava İdris'in bedeni boyunca bir geçit açıyordu.

— Trapez! diye emretti laboratuvar şefi.

İdris'in kollarını kurtarmıştı ve ellerini trapezin çubuğu üzerine kapatmasına yardım ediyordu. Üst katta iki adam ha babam palanganın ipine asılıyorlardı. Trapez yavaşça yükseliyordu. İdris'in trapezin çubuğu üzerindeki kasılmış yumruklarını tutanların sayısı

şimdi ikiye çıkmıştı. Çıplak gövde alginat kütlesinden sıyrılırken korkunç şekilde yellenme, emme ve yutkunma sesleri yayılıyordu.

— İnsan kendini adeta bir doğum sahnesine katılmış gibi hissediyor, dedi Bonami.

— Daha çok da buzağının ineğin karnından çekilip alınışını andırıyor!

Birinci kattaki adamlar palanganın ipini gevşettiler ve İdris'in yere basmasına yardım ettiler. Çıplak gövde yumurta akını andıran bir cilanın içinde tıpkı sudan çıkarılmış bir kazazede gibi sendeliyordu.

— Götür duş aldır ve üstünü başını giydir, bu arada ben de macun içindeki izine balmumu döküvereyim.

Bir saat sonra Bonami onu yeni baştan Myrha sokağına götürüyordu. Coşkudan dolup taşıyordu.

— Biraz zor oldu ha, ama ne kadar harika bir serüven ya! Bir çocuğun doğumu, evet, tam olarak bir çocuğun doğumu! Ve bir aya kalmayacak yirmi kadar İdris, ikiz kardeşler gibi hık demiş birbirinin burnundan düşmüş yirmi kadar İdris, vitrinlerimi ve mağazamın içini şenlendirecek. Bu konuda, size iletmek istediğim bir fikrim var. Bakın: Robotluk yapmayı öğrendiğinizi varsayalım. Sizi tıpkı ikiz kardeşleriniz olan öteki mankenler gibi giydiriyorlar. Yüzünüz, saçlarınız, elleriniz sahteymiş gibi bir havaya bürünsün diye makyaj yapıyorlar size, ne demek istediğimi bir anlatabilsem! Ve siz vitrinde kazık gibi dikiliyor, birkaç sert ve kesikli hareket yapıyorsunuz. Bu daha önce oldu, bunu unutmayın. Sonuç çok başarılı. Sabahtan akşama, vitrinin önü ana baba günü. Oldukça kolay, ama akıl almaz derecede yorucu bir iş. En zoru da, gözler. Göz kapaklarını kırpmamak gerekiyor. Evet, gözkapaklarınızın açık kalması gerekiyor. Göz başlangıçta açık kalıp kuruduğundan biraz yanıyor, ama sonuçta alışıyorsun. Ne diyorsunuz? Önerimi düşünün. Çok çok iyi para veririm. Ve gelin bana, konuşalım.

Deneyimlerle dolup taşmış olan İdris bu olayı izleyen günlerde Myrha sokağındaki yurttan pek ayrılmadı. Kendisini dış dünyadan koruma gereksinimi duyuyordu ve tuzaklardan, burnunun dibinde yükseliveren mucizelerden sakınmak istiyordu. İşçi yurdu öğleden sonra uykuya dalıyor ve akşamın saat altısında işçilerin gelişiyle yeni baştan canlanıveriyordu. İsidore, elindeki maymuncuğu yardımıyla odalara şöyle bir göz atmak için işte bu durumu fırsat biliyordu. Aynı akşam oda sakinlerine yapması gereken uyarıları aklına not ediyordu. Bazı odaların düzeni son derece özenli oluyordu. Bazıları da tam tersi, akıl almaz bir pislikte. İsidore müşterilerini tanıyordu. Çöldeki aile yaşamından kopmuş olan bu delikanlılar, kimi zaman çamaşırla bulaşığın aynı kapta yıkanma-

yacağını, çeri çöpü pencereden kolayca sokağa fırlatıvermek için camları kırmanın uygun kaçmayacağını unutuveriyorlardı. Uzun bir deneyimin verdiği babacan, buyurgan ve güçlü bir kimse olan yaşlı İsidore gözünü dört açıyordu. Emekli maaşı alan bazı yaşlı göçmenler her ne kadar kuruluş amacı bir düşkünler yurdu niteliği taşımıyorsa da yurda yerleşmişlerdi. İsidore'un tercih ettiği bu kiracılar en sakin, en özenli, en kolay kiracılardı. Bunlar büyük salonda, üzerinde çayın fokurdadığı toprak *kanun*un başında toplanıyor ve domino ya da birbirleriyle nadiren konuşarak harbaga oynuyorlardı. İsidore kimi zaman boş saatlerinde onlara katılıyordu ve birlikte pek de yoğun olmayan bazı göndermelerle gençlik yıllarındaki Cezayir'i anıyorlardı.

Bu yaşlı bekçi en eski göçmenlerle birlikte, aralarında bir – ya da iki – kuşak fark bulunan televizyon tutkulularının karşısında radyo dinleyenler grubunu oluşturuyordu. Televizyon, resimdi, modern yaşamdı, Fransız diliydi, hatta Amerikan yaşamının büyüleyici evrenine açılan bir pencereydi. Ancak bazı saatlerde ve bazen kulakları vericiye yapıştırarak dinlenen radyo ise Kahire, Trablusgarp ya da Cezayir'di, Arapçaydı, siyasal söylevlerdi ve özellikle Kur'ân ve geleneksel müzikti. Başından geçenler yüzünden hayli hırpalanmış olan İdris kendisini iyi yüreklilikle aralarına alan ve onu radyonun görünmez ve hışırtılı dünyasına götüren bu büyüklerin arkadaşlığını arıyordu. Gözü aldatan resmin uğursuz gücüne karşı çarenin kulağı uyanık tutan sesin işaretinden gelebileceğini yavaş yavaş anlıyordu.

Terzi yanında çalışan Mısır kökenli bir işçinin kişiliğinde tutkulu bir kılavuz buldu kendine. Mohammed Amouzine savaşın hemen bitiminde Fransa'ya gelmişti. Kader, akrabalarının hayatlarını onun göndereceği paraya bağlamış oldukları köyüne dönmesine engel olmuştu. Gelgelelim yurt özlemi için için yiyip bitiriyordu adamı. "Yedi bin yıldır Nil toprağına bağlı olan Mısırlı, Arap dünyasının göçebe yaşamıyla pek uyuşamayan bir köylüdür", diyordu. "Hiçbir şey onu vatanından uzak kalmak kadar tiksindiremez." Mısır ordusunun 1948'de İsrail karşısında uğradığı ilk bozgunu, 1952'de kral Faruk'un düşüşünü, Süveyş kanalının üçlü yönetimin ardından ulusallaştırılmasını, 1956'da Fransız – İngiliz ve İsrail birliklerinin alçakça giriştiği ortak saldırıyı,

1967'deki Altı Gün Savaşı'nı ve özellikle Bikbaşi'nin 28 Eylül 1970'teki ölümünü ve muhteşem cenaze törenini eli Kur'ân'ının üzerinde, kulağı radyoya yapışık, derin kaygılar içinde yaşamıştı. İşte bu adam İdris'in Arapların Sesi adlı radyonun günlük olarak yayımladığı siyasal söylevlerin iç karartıcı ve coşturucu güzelliğini, olayların pek de doğrulamadığı, ama İslâm dünyasının potansiyel gücüne çok güzel uyan tumturaklı sözlere dayalı bu zaferi anlamasını o sağladı.

Ama onu yakıcı bir coşkuya sürükleyen şey özellikle Ümmü Gülsüm'ün olağanüstü sesiydi. Mısırlı terzi "Delta Bülbülü"ne, "Doğu Yıldızı"na, sadece sonunda "Hanım" (As Sett) denilene doymak nedir bilmiyordu. Çünkü aynı yıl – 1904'te –, Mısır Rif'inin Dakhalia denilen eyaletinde yer alan Simballawen yakınlarında doğmuştu; Ümmü Gülsüm de oralıydı, kendini onun memleketi, hatta kardeşi gibi hissediyordu. Daha sekiz yaşında ağırbaşlıca erkek çocuk kıyafeti giyerek düğünlerde şarkı söylüyordu. Babasının kucağında bitkinlikten uyuyakalmadan önce emeğinin karşılığı olarak ona biraz pasta falan veriyorlardı. O şarkı söylerken hiçbir çalgı olmuyordu, çünkü ses, Tanrı'nın insanoğluna ihsan ettiği tek müzik aletidir. Aile eğlencelerine renk katan bu küçük Bedevi kızının ünü okuduğu mevlitler sonucu büyüdükçe büyüyordu. Gelgelelim fotoğrafı ilk kez bir gazetede yayımlandığı gün kızılca kıyamet koptu. Büyük bir ünün başlangıcı, ama babası için temizlenmesi mümkün olmayan bir namus lekesiydi bu. O andan başlayarak hayatı boyunca özel yaşamını ortaya koymaya ve bununla ilgili bayağı resimler yayımlamaya can atan fotoğrafçılara karşı savaşım vermek zorunda kalıyor. Ümmü Gülsüm'ün hemen hemen yalnızca erkeklerden oluşan bir dinleyici kitlesi vardır ve kendisi erkeksiz bir kadındır. (Çok sonraları kendisini tedavi eden doktorla evlenecektir.) Doğrusu ya o kendisini bir bakıma tüm Arap halkının eşi olarak görüyordu, bir tür Madonna, hayatını duygusal olduğu kadar vatan hizmeti olarak da gördüğü sanatını uygulamaya vakfetmiş bir Vesta rahibesiydi. Kocalar şarkıcı Ümmü Gülsüm'ü dinlemeye yanlarına karılarını almadan tek başlarına gidişlerinin nedenini açıklarken "Adeta politik bir toplantı" diyorlar. Zaten *Gülsüm* demek "sancak" demektir ve bu şarkıcı hanım sahnede her zaman sağ elinde

bir yelken, bir meşale gibi salladığı kocaman bir mendil bulundurmaktadır. Bu onun simgesi olmuştur, aynı zamanda da sığınağı, gözyaşlarının ve terinin sırdaşıydı bu mendil.

Ümmü Gülsüm sahneye, guatr hastalığı sonucunda yuvalarından uğramış gözleri kocaman siyah gözlüklerin arkasında gizli, Arap geleneği uyarınca örtülü olduğunda kendini daha iyi hissettiği için başı bir şifonla bağlı olarak çıkıyordu, tabii tombul elinde de bir mendil bulundurmayı ihmal etmiyordu. Edebi Arapçayı reddetme ve radyoda şarkılarını Mısır lehçesiyle söyleme cesaretini gösteren ilk kişidir o. Ve mucizevi bir biçimde sesini tüm Arap dünyasına duyurabilmeyi başarmıştır. Resitallerinden biri radyodan naklen yayınlandığında, hemen aynı dakikada Kahire, Kazablanka, Tunus, Beyrut, Şam, Hartum ve Riyad'da sokakların ve çarşıların bir anda boşalıverdiği görülmektedir. Kalabalık çığlıklar atarak: "Sen bizimsin. Hayatımın nişanlısısın. Seni tanıyalı, sağır oldum, kulağım senin sesinden başkasını duymaz oldu, dilim senden başkasını anmaz oldu!" diye haykırmaya başlar.

Bu ses artık ulusun, hayatının ayrılmaz bir parçası olmuştur. Ümmü Gülsüm Mısır'ın ve tüm Arap dünyasının ruhudur. Ortalıkta söylentiler dolaşmaktadır: Mısır'ın durumu nasıl? Çok güzel: üç gün futbol, üç gün Ümmü Gülsüm, bir gün de et. 22 Temmuz 1952 günü bir grup genç subay binlerce yıllık yabancı boyunduruğuna son verir. Firavunlardan bu yana Mısır, ilk kez olarak bağımsızdır. Ama General Necip ve Albay Nâsır, Ümmü Gülsüm'ün yükselmesinden vazgeçemezler. Şark Yıldızı'nın vereceği bir konserle Devrim'in taçlandırılması gerekmektedir. Necip ve Nâsır baş köşededirler. Ve 1967 haziranındaki Altı Gün Savaşı felaketinin ardından umutsuz Bikbaşi istifasını verdiğini ve çekildiğini açıkladığında, bu olay üzerine yükselen yine Ümmü Gülsüm'ün sesi olur ve onu istifadan vazgeçerek kalmaya zorlar:

Kalk ve kalbimi dinle, çünkü ben halkım
Kal, sen koruyucu sensin
Kal, tüm halkın elinde kalan tek umutsun
Kaderin karşısındaki mülk ve ışıksın, sabırsın sen
Galipsin ve zafersin
Kal, ulusun aşkısın sen
Halkın aşkı ve atardamarı!

21 Mart 1969'da Muammer Kaddafi ile Abdüsselam Callud'un Kral İdris'i devirmelerini ve Libya'da yönetimi ele almalarını sağlayan tüm koşullar gerçekleşmiş gibiydi. Biri dışında tüm koşullar: O akşam Delta bülbülü Bingazi'de şarkı söylüyordu! Bir hükümet darbesiyle hiç bağdaşmayan ulusal bir olay. Komplocuların dev sanatçıyı alkışlamak için seyircilerin arasında yer almamaları olanaksızdı. Devrimi ertelemek ve uygun koşulların yeni baştan bir araya gelmesi için altı ay – 1 Eylül'e kadar – beklemek gerekti.

Amouzine, onun 15 ve 17 Kasım 1967 günleri Paris'te – Olympia'da – verdiği iki muhteşem konseri de anmadan geçemiyordu. 15 Kasım konserinde Capucines bulvarının kaldırımına yığılmış olan seyirci kitlesi akıl almaz bir kalabalık oluşturuyordu ve Amouzine'in içine kalabalıktan içeri giremeyeceği konusunda bir korku salmıştı. Ne idiği belirsiz kimseler, kuşkusuz karaborsa bilet satmak amacıyla kalabalığı şöyle bir yokluyorlardı; ama istedikleri para terzi yanında çalışan ve ailesinin geçiminden sorumlu olan bir işçinin bütçesinin kaldırabileceği gibi değildi. İşte tam o sırada hiç beklemediği bir anda talih kuşu konuvermişti başına. Elindeki beyaz bastonun ağır ve yumuşak hareketleriyle yayaların orta yerinde kendine yol açarak yürümekte olan bir körle burun buruna geldi. Başında sarık, sırtında cebella bulunan yaşlı bir Arap idi bu. Amouzine'in ilk hareketi, hiçbir çıkar gözetmeden ona yardım etmek istiyormuş gibi apar topar adamın üstüne atılmak oldu. Ne var ki az sonra kendi cömertliğinden asıl aslan payını kendinin aldığını anladı. Körü kolundan tutup, ona çabucak dedi ki: "Gel benimle, seni içeri sokacağım." Sonra tiyatro salonunda körü önü sıra itip "Çekilelim beyler, lütfen yol açalım!" diye yönelerek kalabalığı yardı. Dünyanın tüm ülkelerinde, özellikle de çoğunluğunu Afrikalıların oluşturduğu bir toplulukta, kör dediğin saygıyla karışık bir korku duygusu uyandırır. Amouzine ve korumasına aldığı kör, çabucak salona ulaştı, sonra ilk sırada, hemen sahnenin kenarına yerleşiverdiler. Bu gerçekten bir mucizeydi ve terzi bu olayı anımsadıkça gevrek gevrek gülmekten kendini alamıyordu. Fakat bir mucize daha oldu, öylesine derin, öylesine anlamlı, öylesine heyecanlı ki, sormayın!

Perde kalktı. Ümmü Gülsüm'e geleneksel olarak eşlik eden or-

kestra yerini almıştı ve alışıldığı gibi uzun uzun taksim geçti. Bu kemanların, sonra da utların, kanunlar, en sonunda da elektronik orgun yeni baştan alarak çizdiği yılankavi uzayıp giden tekdüze bir şarkıydı. Bir projektörün ışıklarının aydınlattığı bir dairenin içinde şarkıcının kendisi göründü ve ağır ağır mikrofona doğru yürüdü. Esinlenmiş bir havayla başını yukarıya doğru kaldırdı, uzun eşarbını avucundan aşağı sarkıtmıştı. Sahneye çıkması bu kadar heyecanla beklenmesine karşın hiçbir anons, hiçbir alkış, hiçbir tezahürat olmadı. Ümmü Gülsüm başını biraz eğdi ve salonun devasa, siyah ağzını seyreder gibi göründü. Sanatçı Arap ülkeleri dışında pek fazla turne yapmamıştı. Delta topraklarına öylesine kök salmıştı ki Avrupa'nın başkentlerinin ve Amerika'nın büyük kentlerinin oluşturduğu Uzak Batı'da dolaşmaktan her zaman belli bir tiksinti duymuştu. Bu durum Paris seyircisi karşısında da hissedilmektedir. Gözle görülür bir biçimde, o karanlıkta, onca kalabalığın arasında kendisine güven verecek, seyirciyle onun arasındaki akımı geçirtecek bir yüz, bir bakış aramaktadır. Bulur da. Ama bakışsız bir yüzdür. Sahnenin hemen önündeki başı sarıklı, sırtına cebella giyinmiş olan beyaz bastonlu körü fark eder. Güçlükle fark edilir bir sesle şöyle seslenir: "Şarkılarımı senin için söylüyorum." Körden bir başkası duydu mu bunu? Kesin değil. Ne var ki yaşlı adam irkilir. Körlüğün kararttığı çopur suratı bir gülümsemeyle aydınlanır. Tutkuyla dinlemektedir. Şarkılarını onun için söylüyormuş! Ve bu mucizeye tanık olan küçük terzi hemen yanı başındadır. Kendisinin de katkısı olduğu bir mucizenin tanığı keyiften ve büyülenmenin etkisiyle donup kalmış bir halde susmaktadır.

— Dışarı çıktığımızda, diye anlatıyor İdris'e, millet önümüzde temenna ederek bize yol açıyordu. Köre Ümmü Gülsüm'ü kafasında nasıl biri olarak tasarladığını sormaktan alıkoyamadım kendimi. Hatta şaşkınlığıma geldi ve ona Ümmü Gülsüm'ü nasıl gördüğünü sordum. Bu yaptığım sanki patavatsızlık değilmiş gibi sorumu yanıtlamaktan geri kalmadı: "Yeşil!" dedi. Anadan doğma kör olan bu adam bizim ulusal şarkımızı bir renk, yeşil renk olarak görüyordu. Ve "Sesinin o kadar çok nüansı var ki, doğadaki tüm yeşilleri bünyesinde taşıyor ve yeşil Hazreti Muhammed'in rengidir" diye belirtti.

Bu sözü söylemiş olan Amouzine susuyor ve İdris'e bakarak gülümsüyordu. Bu kadar genç çocuk, sözün bir körün görmeyen gözlerini gördürecek kadar güçlü olacağını, bir imin karanlıklara boğulmuş başındaki yeşil rengi çağrıştıracak kadar zengin olduğunu anlar mıydı?

İdris de Ümmü Gülsüm'ü körden daha fazla görmüş sayılmazdı. Ve onun hayalgücünü yüceltebilen, Amouzine'in cüzdanında sakladığı, kalın siyah gözlüklerin gerisine gizlenmiş kaba saba yüzlü bir kadının görüldüğü gazete kupürü değildi. Fakat onu saatlerdir dinliyordu ve yavaş yavaş aklına Zet Zübeyde'nin anısı egemen oluyordu. Bu aynı sesti, Ümmü Gülsüm'ün, meslek yaşamının başlangıcında görünümü almış olduğu Bedevi kızının, bir kadın için biraz fazla kalın, iç parçalayıcı tensel tonlamalara sahip sesi. İdris o zaman dansözün ışıl ışıl parlayan siyah göbeğini, tüllerle edeplice örtünmüş tüm bedenin ifade edildiği bu dudaksız ağzı yeniden görür gibi oluyordu. Mükemmel derecede belirgin bu dudak hareketleri, tamamen aynı harcketlerdi; vurgulu telaffuzdu; Kur'ân'ın söylemine uygun olarak kopuk kopuk sözcüklerdi. Ve aynı zamanda da makamla yapılan bu tekrar, farklı bir tonlamayla tekrar edilen sözlerin baş döndürecek, insanı hipnotize edecek kadar bıkıp usanmadan yinelenmesiydi. Yergi olan ve ölümün hilesinin maskesini alaşağı eden kızböceği, yazı olan ve yaşamın sırrını çözen çekirge...

İdris'i hat ustası Abdülgaffari'ye tanıtan yine Amouzine oldu.

Söyleyeceğin şey suskunluktan daha güzel değilse,
Sus o zaman!

Kapının üstündeki beton kirişe kûfî yazının köşeli ve geometrik karakterleriyle yazılmış olan bu buyruk İdris'in aldığı ilk ders oldu. Abdülgaffari Hoca'nın öğrencilerine öğüdü, dersin ilk kırk beş dakikasında ağızlarını açmamalarıydı.

Hat atölyesinin mürekkebinin imal edildiği küçük odada, duvarda bir başka yazı vardı. Hz. Muhammed'in, İslâm bilgeliği ile ölümün ve acının Hıristiyanlığa özgü kültü arasında kesin bir hüküm bildiren sözüydü bu:

Bilginlerin mürekkeplerindeki gerçek, şehitlerin
kanındakinden çok daha fazladır.

Bilginlerin bu ünlü mürekkebi... İdris işte onu yapmayı öğrendi. Yarım litre su, beş gram tuz, iki yüz elli gram Arap zamkı, otuz gram kavrulup öğütülmüş mazı palamudu, kırk gram demirsülfat ve otuz gram bal. Hafif ateşin üzerinde iki saat kalacak, arada bir karıştıracaksın; sonra yirmi gram soba kurumu katacak ve bir saat daha hafif ateşin üzerine koyacaksın. Sonra mürekkebi çok ince bir tülbentten geçireceksin.

Ayrıca kamış yontmada da ustalaştı, çünkü hattat dediğin aletini kendi eliyle yapmalı ve sadece bir defa kullanmalıdır. Kalemin uzunluğu bir karış, yani parmaklar ayrık tutulduğunda başparmağın uç noktasını serçe parmağın uç noktasından ayıran uzaklık kadar olmalı. Kamışın ucu fildişinden, sedeften ya da kaplumbağa kabuğundan kesilmiş bir levhanın üzerine dayandırılır. Verev olarak kesilen kamış, oval bir açıklık olan karını örten bir uç oluşturur. Uç merkezinden değil, kamışın kalınlığının beşte dördüncü noktasından itibaren kazınmıştır. Çentik ağır eller için kısa, hafif eller için uzun olmalıdır. Her yazı üslûbu – Roka, Farsî, Kûfî, Nesih, Tultî, Divanî, İcaza – için ayrı bir kamış vardır ve her boyut ebattaki karakter için farklı boyutlarda kamış gerekmektedir.

Fakat bu sakin ve tekdüze küçük lekeler gerçekte temel hareket olan harfin çizimine girişten başka bir şey değildir. İdris daha ilk hat çalışmasından başlayarak, Tabelbala'da farkına bile varmadan yaşadığı sınırsız bir zaman içine dalmış buldu kendini. O geniş zaman parçalarının çocukluğunun ona sunmuş olduğu bir bağış olduğunu, bundan böyle bunlara ancak inceleme, alıştırma ve dünyayla ilişkisini kesme sonucu ulaşabileceğini şimdi anlıyordu. Zaten hattata verilmiş olan bazı harfleri enlemesine uzatma yeteneği satıra suskunluk, çölün ta kendisi olan sakinlik ve dinlenme bölgeleri getirir.

Hat öğrencisi eline olduğu kadar soluğuna da hâkim olmasını bilmelidir. İdris, hat hocası Hassan Massudy'nin soluk ile yazının dayanışması konusundaki şu sayfasını adeta hafızladı:

Hattatın soluğunu tutma kapasitesi el hareketinin niteliğine yansır. Bir solunum tekniği vardır. Normal olarak insan bir düzen içinde solumaz. Ama hat çalışması yapılırken aklına estiği zaman soluk veremez ve alamazsın. Hattat mesleki yetişimini tamamlarken soluğunu tutmayı ve harfin çizimindeki bir duraktan yararlanarak yeni baştan solumaya başlamayı öğrenir. Bir itme ya

da çekme hareketi hat sanatçısının bu hareketi yaparken soluk veriyor ya da soluk alıyor oluşuna bağlı olarak farklılık gösterir. Hareket uzun olduğunda, satırın bozulmadan kalması için elin hareketini bozmasın diye nefes kesilir. Bir harfi ya da sözcüğü yazmadan önce, nerede soluklanacağınızı ve aynı fırsatla kamışı mürekkebe nerede batıracağınızı belirlemeniz gerekir. Her ne kadar insan soluğunu daha fazla tutabilse ve kamışın içinde mürekkep kalsa da, bu duraklar belirlenmiş ve düzene konulmuş yerlerde yapılır. Böylece duraklar ciğere hava, kamışa mürekkep çekmeye yaramaktadır. Geleneksel yöntemi uygulayan hattatlar mürekkep haznesi olan divitler kullanmaktan hoşlanmazlar, çünkü bu tür divitler, aralıksız olarak mürekkep akmasına yol açar ki bu da böyle bir ustalığı bozmaktan öteye geçmez ve hattata zamanın ağırlığını hissetme zevkini kaybettirir.

Sağ eliyle ve sağdan sola doğru yazan Arap, elinin yeni yazılmış olan satıra değmemesine özen göstermek zorundadır. Gerçekte el kağıdın üzerine, pulluğunu kavramış bir çiftçininki gibi konmamalı, tıpkı bir balerin gibi, parşömenin üzerinde hafifçe dans etmelidir. Hattat boşluktan fena halde korkar. Kağıdın beyazlığı onu kendine çeker, tıpkı havadaki basınç düşüklüğünün rüzgârları çektiği, fırtınalara yol açtığı gibi. Sütbeyaz bir zemine konan mürekkepten kuşlar gibi bir işaret kasırgası sayfanın üzerine bulutlar halinde konuverir. Kavgacı askerler gibi saflar halinde sıraya dizilmiş siyah imler, gagaları kalkık, kursakları şiş şiş, kanatlarının uçları kıvrım kıvrım bir satırdan ötekine geçerler, bilgece bir simetri izleyerek sonra taç yapraklar, gülbezekler halinde toplanırlar.

Heykelcinin yontma kalemi genç kızı, çevik atleti ya da atı mermer bloktan kurtarıp özgürlüğe kavuşturur. Aynı şekilde imlerin tümü, mürekkebin ve hokkanın tutsaklarıdır. Hattatın kalemi onları mürekkep ve hokkadan kurtarıp sayfanın üzerine bırakır. Hat sanatı dediğin özgürlüktür.

Abdülgaffari Hoca konuşmaları sırasında defalarca, onun görüşüne göre eğitiminin son sözünü ve hat sanatının tüm bilgeliğini içermesi gereken örnek bir masala telmihte bulunmuştu. Bu masal *Sarışın Kraliçenin Efsanesi* idi. Yine yanında yetişmekte olan genç çıraklarının bu masaldaki anlamı yakalayıp ders çıkaracak güçte olmaları gerekiyordu. Batının büyük kentlerine dalmış olan

bu Müslüman yeniyetmeler putun, kabartmanın ve resmin tüm saldırılarına maruz kalmaktaydı. Aynı köleliği belirtmek için üç ayrı sözcük. Kabartma kapı sürgüsüdür, put hapishane, resim ise kilit. Tek bir anahtar bu zincirleri düşürebilir: İm! Resim her zaman retrospektif bir nitelik taşır. Geçmişe çevrili bir aynadır. Bir cenaze alayından bir kesit, ölünün maskı, tabutun kapağı gibi şeylerden daha katışıksız bir resim yoktur. Ama ne yazık ki onun çekiciliği basit ve iyi hazırlanmamış insanlar üzerinde etkisini son derece güçlü bir şekilde gösterir. Bir hapishane, yalnızca demir parmaklıklar anlamına gelmez, aynı zamanda da bir çatı demektir. Bir sürgü dışarı çıkmamı engeller, ama aynı zamanda beni gecenin canavarlarından da korur. Taşa kazınmış bir figür, çok eski bir geçmişin karanlıklarına baş döndürücü bir dalış eğilimi uyandırır. Bu tür afyonun kaba şekline sinemalarda rastlanır. Orada, erkekler ve kadınlar loş salonların kuytuluklarında, hipnotize olmuş gibi, berbat koltuklara yan yana yığılmış, donup kalmış bir halde, saatlerce, görüş alanlarının tümünü dolduran ve gözlerini rahatsız eden uçsuz bucaksız bir beyaz perdeyi seyreder dururlar. Ve bu pırıltılı yüzeyde, bu insanların ruhlarının derinliklerine işleyen ve alabildiğine savunmasız oldukları ölü resimler hareket etmektedir.

Gerçekte resim Batı'nın afyonudur. İşaret ise ruhtur, resim maddedir. Hat sanatı, bedenin en tinselleşmiş organı sağ el tarafından çizilmiş olan ruhun bir sırrıdır. Görünmezin görünen tarafından kutsanmasıdır resim. Arabesk denilen girişik bezeme, camide çölün varlığını gösterir. Onunla sonsuzluk sonluluğa açılır. Çünkü çöl, zamanın değişimlerinden kurtulmuş katışıksız uzamdır. İnsansız Tanrı'dır bu. Hücresinin yalnızlığında, onu işaretlerle şenelterek çölü mülkiyetine geçiren hattat, geçmişin sefaletinden, geleceğin sıkıntılarından ve insanların zalimliklerinden kaçmış olur. Bir sonsuzluk ikliminde yalnızca Tanrı ile söyleşir.

Böylece akşamları İdris, üstad hattat Abdülgaffari'nin verdiği dersleri dinleyerek ve gündüzkü yoğun işlerin hırpaladığı ellerine yeni bir ruh vererek eğitilmiş oluyordu.

Hocasının bir gün birkaç gençle birlikte onu yanına çağırıp dizinin dibine oturtarak *Sarışın Kraliçe'nin Efsanesi*'ni anlattığı güne kadar bu böyle sürdü.

Sarışın Kraliçe

Vaktiyle bir kraliçe varmış ve dünyalar güzeli bu kraliçeyi görüp de ona tutulmayan, aşkından yanıp tutuşmayan erkek yokmuş. Bu kadının tehlikeli büyüleyiciliğine katkıda bulunan bir özelliği vardı; güney ülkelerinde ender görülen bu tuhaf özellik şuydu: Kraliçe olgun başaklar gibi sarışındı ve bu bir açıklama gerektirmektedir, çünkü annesinin ve babasının saçları siyah kehribar gibi kapkaraydı.

Birbirlerini çok genç yaşta tanımışlardı ve birbirine komşu, birbirinden nefret eden rakip iki ailenin çocuklarıydılar. Birbirleriyle buluşmaları hep gizli kapaklı oluyordu. Ve terk edilmiş,

kumların istilasına uğramış bir hurmalıkta buluşmayı alışkanlık haline getirmişlerdi. Ne var ki birbirlerini öteki gecelere oranla çok daha fazla sevdikleri bir gece, fazla oyalanırlar ve güneşin ilk ışıkları, ilk çocuklarının ana rahmine düştüğü bu anda sarmaş dolaş haldeki çiftin üstüne doğar. Bu da ahlâk kurallarına aykırı bir durumdur. Gelgelelim sırf bir saçmalık ve kin yüzünden geyikler ve kuşlar gibi hurma ağaçları ve gökkubbenin altında vahşice sevişmek zorunda kalanları affetmek gerekmez mi? Oysa bu ülkede gündüz gözüyle sevişen âşıkların ne gibi bir cezaya çarptırıldıklarını herkes çok iyi biliyordu: Ana rahmine gündüz düşen çocuk sarışın olarak doğmaya mahkûmdu, alnında bir kara leke olarak taşımak zorunda olduğu bir sarışınlıktı bu, hemencecik anlaşılan, hayran olunacak bir sarışınlık...

Böylece kızlarının durumu da işte bu oldu; başına gelen uğursuzluğu kavramasına fırsat kalmadan etrafta skandallar yarattı ve herkesçe horlandı. Bununla birlikte, büyüdükçe güzelliği göz kamaştırıyor, sarışınlığı etrafa ışık saçıyordu. Ve olan oldu. Kralın büyük oğlu, bu kızı şöyle bir görmüş ve âşık olmuş. Ve saçları ahlâksızlığın simgesi olan bu piçi kendisine karı yapmak isteyerek ailesini ve saray erkânını düş kırıklığına uğratmış. Düğünleri prensin krallık tacı giymesiyle aynı ana denk geldiğinden daha da bir göz kamaştırıcı olmuş. Gerçekte bu evliliğin korkunç bir birliktelik olduğunu düşünen saray ileri gelenlerinin direnişini kırabilmek için kral olmayı beklemiş.

Heyhat, genç kral ve kraliçenin mutlulukları fazla sürmemiş! Yeni kralın, yabancı bir ülkede saray uşaklığı yapan küçük kardeşi, gelinini görür görmez içten içe tutkulu bir sevdaya kapılmış. Ve kardeşini öldürmüş, üstelik bunu tahtta ve karısının koynunda onun yerini almak hesabıyla yapmamış, sarışın kraliçeye elini sürmesin diye bir çılgınlık nöbeti sırasında yapmış.

Nedenini çok iyi bildiği bu kardeş katliamı genç kraliçeyi derinden yaralamış ve kayınbiraderinin evlilik konusundaki tüm planlarını altüst ederek onunla evlenmeye yanaşmayıp ülkeyi tek başına yönetmeye başlamış. Ve sarışın güzelliğinin neden olduğu zulme bir son vermek için de başını ve yüzünü bir tülle örtüp evinde, maiyetindekiler dışında kimseye yüzünü göstermez olmuş. Kraliçe her zaman ve her yerde başını tüllerle örterek te-

basına örnek olduğu için ülkenin kadınlarında peçesiz sokağa çıkmama gelenek halini almış.

İsmail adında genç bir ressam, cüretli bir projeyi başarıya ulaştırmak amacıyla işte bu geleneği kullanmış. Eğer kraliçenin resmini yaparsam mesleğimde doruğa çıkarım diye düşünmüş. Haremdeki cariyelerden birini ayarlayarak, onun yerini almış, yüzünü peçeyle örtmüş ve böylece kraliçenin güzelliğini günlerce doya doya seyredebilmiş. En ufak bir boş zaman bulur bulmaz bir odaya kapanıyor büyük bir tutkuyla hayatının en büyük eseri üzerinde çalışıyormuş.

Oysa bu resim hayatının tek eseri olmuş, çünkü bunun dışında bir daha asla resim yapamayacağını anlayan, üstelik de kraliçeye umutsuzca âşık olan İsmail kendini portrenin yanı başında asıvermiş.

Kraliçe yaşlanmış, saçları beyazlaşmış, ölmüş. Ama portresi yüz çizgilerinin tehlikeli büyüsünü bozulmadan öylece – hatta gizemli bir biçimde daha da artarak – korumuş. Kalplerde mutlak ve umutsuz bir tutku yaratarak elden ele gezip durmuş. Onu tiranlar kuşağının ele geçirdiği ganimetlerin oluşturduğu hazinelerle birlikte sarayın bir salonunda bir süre sergilemişler. Kral naibi, kimliği bilinmeyen kişilerin sarışın kraliçeye yazdığı ateşli aşk mektupları karşısında dehşete düşmüş. Bir sabah muhafızları ölü bulmuşlar. Hırsızlar çatıyı delip buradan hazine dairesine girmişler. Ne var ki altın kaplama gümüş tabaklara, değerli mücevherlere ve altın madalyalara dokunan olmamış. Aldıkları yalnızca kraliçenin portresiymiş.

İki yıl sonra komşu çölü aşmakta olan bir yolcu iki adamın ölüsünü bulmuş. Henüz silahları ellerinde olduğu için birbirlerini öldürdüklerini anlamak hiç de zor değilmiş. Bu kavgada paylaşılamayan şey ise, orada, uğursuz bir beyazlıkla parlıyormuş. Kraliçenin portresiymiş bu.

Yolcu dini bütün biriymiş, kurumuş cesetleri gömmüş, ruhlarına dua etmiş ve yola koyulmuş. Tabii bu arada portreyi atının terkisine bağlamayı da unutmamış. Adı Abder'miş. Bağnaz bir mezhebin üyesiymiş ve kent çarşılarında ikonalar ve dini resimler satıyormuş. Gelgelelim sarışın kraliçenin resmini satmamış, kendine ayırıp dükkânına koymuş. Sonra da evine götürüp yatak oda-

sına asmış, karısına da resimdeki modelin kim olduğunu bilmediğini, kısacası gerçeği söylemiş. Karısı Ayşe önceleri dert etmemiş, ama kısa bir süre sonra bu resmin kocasının gönlünde ne çalkantılara yol açtığını anlayıvermiş. Kocasının gözlerini çok iyi biliyormuş ve bu gözler tablodaki kadına çevrildiğinde bakışlarda meydana gelen kaygı verici alev parıltısını görmemesi mümkün değilmiş. Bu uğursuz tabloyu yok etmeyi bile düşünmüş. Bir gün bir gravürcü dükkânda çalışırken onun kezzap şişesini aşırıp tablodaki kraliçenin yüzüne kezzabı boca etmiş. Son derece garip bir şey olmuş, portrede en ufak bir bozulma söz konusu olmamış. Fakat Ayşe kendi yüzünde korkunç bir yanma hissetmiş ve aynı akşam yüzünün korkunç bir biçimde şekil bozukluğuna uğradığını fark etmiş. Herkese yemin billah, yüzünü bir kavga sırasında kocasının bu hale getirdiğini söylemiş. Kadı huzuruna çıkarılan Abder kendini savunmayı reddetmiş. Bunu yapmak için Ayşe'yi suçlaması ve kraliçenin resminin gizemini açıklaması gerekiyormuş ki bunu istese de yapamazmış. Sükût ikrardan gelir derler, onun bu suskunluğunu bir tür itiraf sayan kadı tüm mallarına el konularak adamın bir tekkede yaşamasına karar vermiş.

Kraliçenin resmi uzun yıllar ortalıktan yok olmuş, ama nedeni açıklanamayan bir dizi karanlık işte onun parmağının olması mümkünmüş.

Uzunca bir süre sonra bir komşu ülkenin kralı garip davranışlarıyla sarayı kaygıya düşürmüş. Sarayda, içeriye kimseleri almadığı gizli bir odası varmış. Her gün tek başına bu odaya kapandığını ve saatlerce orada kaldığını, kimi zaman da geceyi bile orada geçirdiğini görüyorlarmış. Bu odadan çıktığında benzi solgun, bitkin bir halde oluyormuş ve ağlamaktan gözlerinin kan çanağına döndüğü fark ediliyormuş.

Oysa gün gelmiş bu kral yaşlanmış, gücünün tükendiğini hissetmiş. Saray erkânını ve yakınlarını toplayıp onlara son dileklerini iletmiş. Konuşmasını bitirdiğinde yanında yalnızca en sadık uşağı kalınca:

— Ben ölür ölmez, demiş ona, boynuma asılı şu altın zincirdeki anahtarı alırsın, gizli odanın kapısını açarsın. Ama önce yanına bir çuval almayı ve gözlerini bir eşarpla bağlamayı unutma. Kolların öne doğru gerili olarak odada ilerleyince bir tablo ta-

kılacak eline. Gözündeki bandı çıkarmadan bu tabloyu alıp çuvala koyarsın. Daha sonra limandaki büyük mendireğe gider, çuvalı ve içindekini denize fırlatırsın. Böylece yarım yüzyıl boyu hayatıma mutluluk ve mutsuzluk getirmiş olan bu portre, bütünüyle düşünüldüğünde hayli uğursuz olan gücünü kaybetmiş olur.

Bu sözleri söyledikten sonra gözlerini yumup hakkın rahmetine kavuşmuş.

Sadık hizmetli kralın söylediklerini büyük bir titizlikle uygulamış. Gizli odanın anahtarını ele geçirip, eline boş bir çuval alıp gözlerini bir güzel bağlamış, odanın kapısını açıp portreyi alıp bakmadan çuvala tepiştirmiş ve götürüp öylece denize atıvermiş.

Antar adında gariban bir balıkçı bu olaydan kısa bir süre sonra bir köpekbalığı yakalayıvermiş ve karnını yarmış, çünkü öteki balıkların yanında son derece vahşi olan bu balıklar çoğu zaman kendilerini avlayan kimselere mutlu sürprizler sunarlar. Oysa balığın midesinde içerisinde sarışın kraliçenin portresinin bulunduğu çuval varmış. Böylece Antar evine döndüğünde, sarışın bir kadının yüzüyle burun buruna gelmiş ve bu yüz öylesine güzelmiş ki, balıkçı hemen o an korku ve hayranlıkla, bundan böyle gözlerinin artık bu portreden başka bir şeyi görmez olduğunu anlayıvermiş. Böylece sarışın kraliçenin bu resmi kralın mutsuzluğunu ve mutluluğunu yaptıktan sonra, şimdi de tebasındaki en mütevazı kimsenin hayatını dolduruyor ve mahvediyormuş.

Antar üç gün boyunca evini, balık ağlarını ihmal etmiş ve karısıyla çocuklarının yalvarmaları üzerine yeni baştan denize açılmaya karar vermiş, akşamleyin evine döndüğünde eli boşmuş. Onun eli boş, ailesinin ise karnı açmış, ama dudaklarında, sarışın kraliçenin tüm âşıklarında görüldüğü gibi tuhaf, üzgün ve aynı zamanda da kendinden geçmiş bir gülümseme geziniyormuş.

Oysa bu balıkçının on iki yaşında bir büyük oğlu varmış ve adı Riad'mış. Bu çocuk psikolojiye ruh sanatlarına öylesine eğilimliymiş ki, bilge, şair ve hattat İbn-ül Hudayda, bildiklerini aktarmak için onu korumasına almış. Riad – hocası neden neşesiz olduğunu sorması üzerine – babasının başına gelenleri ve içerisine yuvarlandığı uyuşukluk halini olduğu gibi anlatmış.

— Peki bu sarışın kraliçeyi sen gözlerinle gördün mü? diye sormuş bilge.

— Ah, hayır! diye bağırmış çocuk. Babam onu kıyı bucak saklıyor ve çılgınca bir kıskançlıkla herkesten kaçırıyor. Hem görsem bile ne önemi var ki?

— Böylesi çok daha iyi, hiç değilse şimdilik, diye onaylamış bilge kişi. Gelgelelim ileride biraz daha olgunlaştığında, ona bakma riskiyle karşı karşıya kalman gerekecek, en azından babanı kötü bir büyüden kurtarmayı çok istiyorsan.

— Peki bu büyüye nasıl yakalanacağım?

— Burada söz konusu olan bir resim, yani ete derinden derine gömülmüş çizgiler bütünü, dedi İbn Hudayda. Etkileri altına giren herhangi bir maddeyi kölesi haline getiren çizgilerdir bunlar. Resim insanı felç eden bir parıltı saçmaya çok elverişlidir, tıpkı bakışları kendisininkilere yakalanan herkesi taşa dönüştüren Medusa'nın başı gibi. Gelgelelim bu büyü yalnızca okuması yazması olmayanlar için geçerlidir. Gerçekte resim, hani denizde milyarlarca su damlasının düşmesi ve birbirine çarpması olayının, kasırganın iç karartıcı homurtusu değil de bir kristaller konseri olduğunu ancak son derece yetenekli ehil bir kulağın anlayabileceği gibi, bir imler karışımıdır ve onun uğursuz gücü bu imlerin anlamlarının karmaşık ve uyumsuz toplamından kaynaklanır. Okumuş kimseler için resim suskun değildir. Onun vahşi kükremesi çok sayıda ve nazlı söze dönüşüverir. Önemli olan bunu okumasını bilmektir...

O zamandan sonra Riad okumayı öğrenmiş. Hocası ona önce *figür* sözcüğünün yalnızca *insan yüzü* anlamına gelmediğini, şiir sanatında öntüreme, içtüreme, ekleme, önses düşmesi, içses düşmesi, sonses düşmesi, göçüşme, ikilenme, bireşim ve derilme diye adlandırılan figürler kullanıldığını öğretti. Eksilti, ilişkilendirme, çiftleme, aşırı devriklik ve söz uzatımının *kompozisyon figürleri* olduğunu anlattı. Eğretileme, yergi, alegori, ima, abartılı eğretileme, değişleme, kapsamlayış, düzdeğişmece, örtmece, adsayma ve karşıtlama denilen *sözcük* ya da *değişmece figürleri* de bulunduğunu belirtti. Ayrıca karşıtlam, sesleniş, haykırış, yanıtöngörme, yakarış, abartma, arıksayış, dirilme ve gerçekleyiş diye adlandırılan *düşünce figürlerinin* de olduğunu söyledi.

Ve böylece, hani bazı ikonalarda bir azizin işlerine ve günlerine meleklerin simgesi olan kanatlı kimselerin eşlik etmesi gibi

figür sözüne de tam otuz altı – üç kere on iki – anlamlık bir maiyet her gittiği yerde eşlik etmekte ve hazır kuvvet olarak yanı başında bulunmaktadır.

Fakat bu yine de sadece edebiyattı ve hoca onun eline, dut suyuyla (illa dut olacak, böğürtlen değil) bir tabaka parşömen kağıdı üzerine alfabenin yirmi sekiz (eğer lam elif'i de bir harf saymak gerekirse yirmi dokuz) harfini çizmeyi öğrettiği çelik uçla kazınmış çentikli kalemi tutuşturdu.

O günden itibaren delikanlı, işte bu kalemle ve hat imleriyle donanmış olarak imlerin korkunç dünyasında ilerledi. Hani tıpkı genç bir avcının elinde yayı ve oklarıyla loş bir ormanın derinliklerine gömülmesi gibi. Ama tüm figürlerin arasında hocası ona insan yüzünden korkmayı öğretti, çünkü insan yüzü okuryazarlığı olmayan kimseler için korkunun, utancın, özellikle de öfkenin ve sevginin kaynağıdır.

Ona diyordu ki:

— İnsanı aşkla sevildiğini kesin bir şekilde ele veren bir işaret vardır. Bu, onun yüzünün bizde tüm vücut parçalarından daha fazla fiziksel arzu yarattığı zamandır.

Şöyle de diyordu:

— Yüzün gücünün sırlarından biri speküler şeklinden ileri gelmektedir. Çünkü alnın ortasından, burnun ve çenenin ucundan geçen orta çizginin ikiye böldüğü birbirinin aynı iki yarımdan oluşmuş gibi görünmektedir yüz. Oysa bu simetri yalnızca yüzeyseldir. Onun oluştuğu işaretleri okumasını bilen biri için yarım kafiye ve yankılanma dolu iki şiir söz konusudur, ama bu şiirlerin yankısı öylesine güçlü çınlar ki benzerliklerine karşın aynı anlamı ifade etmezler.

Çekmecesinden, ciddi ve buyurgan yüz ifadesi yoluna çıkacak her türlü nesne ve kişiye boyun eğme isteği telkin eden sakallı bir adam portresi çıkardı.

— Bu yüz sende ne gibi duygular yaratıyor? diye sordu.

— Saygıdan ileri gelen bir çekinme duygusu, dedi Riad. Ve bir tür de acıma. İnsan ona itaat etmek ister, ama yalnızca korktuğu için değil. Eğer mümkün olsaydı, onu bir parça da sevmek çok yerinde olurdu.

— Harika bir saptama. Bu, saltanat dönemi bütünüyle şiddet

ve ihanetler içerisinde geçmiş olan Sultan Ömer'in portresi. Ama bundan böyle kültürlü biri olarak bu portrenin yaydığı uğursuz ışınlardan kendini kurtarabilecek durumdasın, bu nedenle önemli değil artık. Birazdan yapacağım şeyi iyi gözlemle.

Bir kalem alıp geniş hat karakterleriyle parşömen kağıdının sağ yarısına aşağıdaki sözcükleri yazdı:

Çocuk insanın atasıdır [1]

Sonra bir başka kağıt aldı ve tüy gibi hafif bir elle kağıdın sol yarısına şunları yazdı:

Genç yaralar, büyük gelecekler [2]

Üçüncü bir kağıdın sağ tarafına, daha sonra şunları yazdı:

Gençlik hayallerinden kaçınınız,
sonunda hep gerçekleşirler [3]

Sonra bir başka kağıdın sol tarafına şöyle yazdı:

Erk insanı çılgına
mutlak iktidarsa mutlak çılgına dönüştürür [4]

En sonunda sonuncu kağıda şu sözcükleri yazdı, ama bu kez kağıdın tüm yüzeyini kaplayacak bir biçimde:

Yalnız insan kötü bir birliktelik içindedir [5]

— Pekala, şimdi iyi bak!

İbn Hudayda, Riad'ın faltaşı gibi açılmış gözleri önünde, Arap hüsnühattıyla süslü yarı saydam beş parşömeni üst üste koydu. İşte o zaman, geri planda, hani şu acı ve kaba, ama aynı zamanda, Riad'ı şaşırtan incinmiş bir sevecenliği de yansıtan yüzün, Sultan Ömer'in yüzünün, tıpkı durgun bir gölün dibinden görünüyormuş gibi beliriverdiği göründü.

— Hayır, hepsi bu kadar değil, diye sürdürdü sözlerini hat ustası. Şuna da bak.

Üst üste getirdiği kağıtların yerlerini değiştirdi, bir kez, iki kez, üç kez ve her defasında sultanın yüz ifadesi alabildiğine büyük bir ustalıkla değişikliğe uğruyordu. Çünkü kimi zaman hükmetme isteği ağır basarken, kimi kez gaddarlık, kimi kez de şefkatten yoksun olarak geçirilmiş bir çocukluk döneminin anıları baskın çıkıyordu.

— İster istemez öyle olacak, diye açıkladı üstad. Üstteki kağıt en alttaki kağıttan daha net görünüyor da ondan. Öteki üç kağıt da az çok saydamlaşıyorlar. Ne var ki hayatta da zaten öyle olmuyor mu?

— Elbette, dedi Riad, hepimizin içinde bir sürü insan var, yüzümüze hâkim olan da işte zaman zaman bunlardan birinin, zaman zaman ötekinin yüzü oluyor.

— Ve bu yüz anlaşılabilir bir gerçeği ifade eden imler bütününün ta kendisidir, diye sonuçlandırdı İbn Hudayda, ama biz onu ancak genel hatlarıyla görüyoruz, bir çığlık, bir tehlike ya da bir hıçkırık olarak. Haydi, şimdi git! Git kraliçenin resmine bak ve babanı tutsaklıktan kurtar. Mürekkebini, parşömenini ve hat kalemlerini al ve evine dön.

Riad baba evine doğru ok gibi fırlayıverdi.

Kayık kıyıya çekilmişti ve günlerdir denize açılmadığı gün gibi ortadaydı. Evin kapısından içeri girdiğinde annenin ve çocukların hali haraptı. Ama Riad her şeyin, babası Antar'ın ağını ve öteki aletlerini koyduğu ve adeta kendini içine hapsettiği derme çatma kulübede olup bittiğini biliyordu. Bu kulübe gerçekte sarışın kraliçenin tapınağı olmuştu ve çocuğun kapıyı çalması için tüm cesaretini toplaması gerekti. Cevap veren olmadı. Kapı sürgülüydü ama çürüktü; Riad omzuyla şöyle hafifçe itince en ufak bir zorlamaya gerek kalmadan kolayca içeri giriverdi. Bir mumun alevi karanlığı deliyordu, tıpkı kimi evlerdeki küçük dua yerlerinin loşluğunu ölgün bir gece lambası ışığının deldiği gibi. Bu zayıf ve titrek ışıkta görünen yalnızca bir yüzdü: sarışın kraliçenin yüzü.

Karşı konulmaz bir biçimde resmin çekiciliğine kapılan Riad karanlığa gömüldü. Onu ilk kez görüyordu ve bu resmin uğursuz gücü bu bakir yüzde alabildiğine etkin oluyordu. Hani bir putun ayaklarına kapanırmış gibi resmin önünde diz çöktü ve adeta ken-

dinden geçerek, bu beyaz yüzün, sırma saçların ve bu maviş gözlerin derinliklerine dalıverdi.

Aradan dakikalar geçti. Riad'ın gözleri karanlığa alışıyordu ve kulübenin içinin bazı ayrıntıları yavaş yavaş seçilmeye başlamıştı, kırık kayık kürekleri, sorgun dallarından örülmüş patlak balık kirtilleri, her şey bir mesleğin artık bitmiş olduğunu açıkça vurgulayan alabildiğine bir dağınıklık içindeydi, ama hepsinin üstünde kraliçenin gizemli gülümsemesi dalgalanıyordu.

Gelgelelim Riad daha sonra ayaklarının dibinde parşömenlerini, mürekkep hokkasını ve hat kalemlerini gördü. Hiç de öyle göz doldurmayan bu okul malzemeleri onu resmin büyüsüne karşı koruyacaktı. O zaman yere bağdaş kurup defterini dizleri üzerine koydu, sağ eline bir divit alıp portreye titiz bir dikkatle coşkusuz ve soğuk bir bakış fırlattı.

Bu yüzün – tıpkı Ömer'in yüzü gibi, daha doğrusu yeryüzündeki tüm canlı varlıkların olduğu gibi – tam olarak simetrik olmadığını anlamak için pek öyle uzun uzun bakması gerekmedi. İlk fark ettiği sol gözün sağ gözle kesinlikle aynı şeyi ifade etmeyişi oldu. Ne diyordu bu sol göz? Riad ustalıklı bir el hareketiyle onu oluşturan çizgileri çizdi ve bu çizgilerin şu anlama geldiğini gördü:

Şöhret mutluluğun göz kamaştırıcı yasıdır [6]

Sonra bir başka kağıda sağ gözün profilini kopyaladı ve ortaya şu sözcüklerin çıktığını gördü:

Bir kraliçenin gözleri kör olmayı bilmeli [7]

Daha sonra sıra burnun sağ tarafına geldi, belli belirsiz bir küstahlığın okunduğu hafif kalkık bu burnu çok hafif bir çizgiyle şekillendirdi. Ortaya şu söz çıktı:

Koku alma duygusu koklama yetisinin tersidir [8]

Böylece insan yüzünün üç orta katını çözmüştü. Geriye yukarıda alın kalıyordu. Ve alnın çizimi şunları söylüyordu:

Bir kraliçenin namusu
karla kaplı çiğnenmemiş bir tarladır [9]

En sonunda aşağıda, çene, kapalı ve kararlı ve inatçı çizgileriyle şunları söylüyordu:

Kadının arzuladığı şeyi,
erkek istediğini sanır [10]

Şimdi artık geriye portrenin en sarsıcı kısmı kalıyordu, üstünde altın bir taç bulunan ve iki coşkun dalga halinde fışkıran şu sarı saç kütlesi. Riad bütün bir parşömen kağıdını tamamen işaretlerle doldurdu, öyle ki bilmeyen biri burada yalnızca ipeksi ve yumuşacık bir saç yumağı gördüğünü sanırdı. Ama okumasını bilen biri için bu yumak kağıdın sağ tarafında:

Sarışın kadın masumiyeti simgeler [11]

Sol tarafında ise şöyle diyordu:

Sarı saçlar, kadının hafifmeşrep olduğunu gösterir [12]

En sonunda Riad tacın metal kasnağı üzerinde yükselen parlak ve düzenli küçük kubbeyi çizdi. Ve altın bir kasnağın arasına sıkıştırılmış olan titizce taranmış bu altın rengi saçlar, diyordu ki:

Adalet, sadakat, temiz yüreklilik [13]

— Sefil, burada ne işin var senin?

Antar'ın kara gölgesi kapının çerçevesinde kendini göstermişti. Riad, titreyerek yerinden doğruldu. Balıkçı, bir zıpkın kavramış, karanlıkta kim olduğunu çıkaramadığı bu beklenmedik kimseye doğru fırlatmaya hazırlanıyordu.

— Dur baba, benim, Riad, oğlun!

— Kimden izin aldın da bu kapıyı açıp içeri girdin?

Sesinin tonu hâlâ tehditkârdı, ama zıpkın yere doğru eğiliyordu.

— Hocamdan kraliçenin resmine yeni bir saygı bildirme yöntemi öğrendim.

— Bu resim yalnızca bana ait. Senin ona bakmanı yasaklıyorum, tamam mı!

— Artık ona bakmaya ihtiyacım yok. Bundan böyle elimde çok daha iyisi var, diye açıkladı Riad babasına elinde tuttuğu parşömen kağıtları göstererek.

— Bu ne demek?

İşte tüm sorun burada yatıyordu. Riad'ın beklediği büyük soru buydu? Kapıya doğru ilerledi ve ışığın ortasına gitti.

— Evet baba. Ben de hat kalemlerim, mürekkebim ve parşömenlerimle işte bu sarışın kraliçenin anlamını çözmeye geldim. Bak bakalım ne buldum?

Üzerine yazılar yazdığı ve üst üste getirdiği sekiz parşömen kağıdını gökyüzüne doğru kaldırdı. Hemen o anda arabesklerden oluşmuş bir yüz, dinginleşmiş, soylu ve yüce bir nitelik kazanmış yarı saydam bir yüz, kraliçenin yüzü ortaya çıktı. Antar elindeki zıpkını yere düşürdü ve daha iyi bakmak için kağıtları eline aldı. Çok uzun zamandan bu yana kaba anlamıyla kölesi haline geldiği resmin bu tanrısal yorumundan son derece etkilenmişti.

— Bir şey anlamıyorum ki, diye mırıldandı.

— Bir şey anlamazsın, çünkü yalnızca bazı harfleri okumayı biliyorsun, diye açıkladı Riad. Ama bu çizgilerin her birinin bir şiir içerdiğini, kendi güzelliğinin kurbanı sarışın kraliçenin ağıtını içerdiğini pekâlâ görüyorsun.

Ve yeniyetme çağının berrak sesiyle, ailesinin yüz kızartan geçmişi yüzünden sevgiyi tatmamış bir kız çocuğunun önce tehlikeli bir biçimde arzulanan bir genç kıza, ardından da kimilerini tiksindiren, kimilerini de hayran eden bir kadına dönüştüğü ve sonunda selameti iktidarın yalnızlığa terk edilmiş katı uygulamasında bulduğu hüzünlü ezgisini söyledi.

Konuşuyor, konuşuyordu, babasının bakışları onun dudaklarından elindeki kağıtlara kayıyordu ve balıkçı tıpkı bir dua, sihiri bozmaya yönelik özel bir söz öğrenmeye çalışıyormuş gibi kendini her sözcüğü, her cümleyi tekrarlamaya zorluyordu.

Ertesi gün Riad hocasının yanına dönüp derslerini izledi. Antar, kendisi, yeni baştan denize döndü. Ama her akşam baba ve

oğul kulübede sarışın kraliçenin gizemli ama artık zararlılığını yitirmiş olan bakışları altında buluşuyorlardı ve delikanlı babasını büyük sanata ve hat sanatının bilgece derinliğine sokuyordu.

Not: Yüz çizgileriyle ilgili olarak kaleme alınmış olan bu sonsuz gerçekler yüzlerce ve binlerce yıl boyunca defalarca dile getirilmiştir. Bunlardan metin içinde anılmak üzere aşağıdaki yazarlara ait olanları seçtik.

1. William Wordsworth
2,7,11. İbn Hudayda
3. Goethe
4. Alain.
5. Paul Valéry
6. Germaine de Staël
8,9,10,12,13. Edward Reinroth.

Aşur'un ağzı kulaklarındaydı.

— Vendome meydanı! Ah amcaoğlu, ah! Paris yaşamının en anlaşılması güç yanı bu. Kuyumcular, parfümcüler, Ritz oteli ve Adalet Bakanlığı'nın bulunduğu saray. Ve üstüne üstlük sütununda da büyük Napoléon! Hayır, bunu kafanda canlandırman mümkün değil. Ve biz Kuzey Afrikalılar ne arıyoruz orada? Aletlerimizle geliyor ve her şeyi kırıyoruz.

900 kadar arabayı içinde barındıracak dört katlı bir otoparkın yapımı için ilk kazmanın vurulması söz konusuydu. Paris'in en lüks yerinde birkaç aylık iş demekti bu. Bu ayrıntıya pek de duyarlı olmayan İdris özellikle, kendisi için çok yeni olan aletten, yakında kullanmayı öğreneceği, neredeyse Kuzey Afrikalı iş-

çilerin simgesi durumuna gelen havalı çekice ilgi duyuyordu.

Daha tanyeri ağarırken adamlar, başlarında sarı kasklar, ellerinde meşin eldivenler, ilk kamyonlar ve kompresör römorkuyla alanda buluşuyorlardı. Ve duralit şantiye barakalarının montajına başlanıyordu.

İdris kafası yukarlarda uzaklaştı. Aşur yalan söylememişti. Burada her şey çok lükstü, servetler harcanarak yapılmıştı ve tarihiydi. Bir yanda Ritz oteli ve eski kançılarya binasının mağrur ön cephesi. Öte yanda sadelikleri bile görkem, ihtişam, lüks anlamına gelen vitrinler. Saygınlığı onu aşan toplumsal nedenleri birbiri ardına sökmeye başlıyordu: Guerlain, Morabito, Houbigant, Bank of India, Boucheron, Schiaparelli, Les Musts de Cartier, Les Bois du Gabon. Bir mücevherci dükkânının önünde oyalandı. Başparmak kalınlığında, hafifçe renkli ve sismik alarmlarla donatılmış, bir vitrinin gerisinde grena taşı renginde ipekle kaplı zeminde elmas bir gerdanlık parıldayıp duruyordu. Tabelbalalı küçük çoban kendini göz kamaştırıcı mücevherlerden yayılan bir tür kasılma içinde hissediyordu. Mühendisin, mimarın ve şantiye şefinin yöresini saran işçi arkadaşlarının yanına döndü. Kısa cümlelerle konuşuyorlardı.

— Parking girişi, Castiglione tarafı. Çıkış, la Paix tarafı.

— Vendôme sütununu sarsmayasınız sakın?

— Ağır olduğu için kıpırdamaz. Ama eğer binaların ön cepheleri çatlayıverirse, çok komik olur ha!

Bu arada kompresörün dizeli sarsılmaya başladı. Motoru çekice bağlayan göbek bağı meydanın küçük taşları üzerinde kıvrılıyordu. Aşur çekici ele geçirmiş İdris'e ders veriyordu.

— Görüyorsun, amcaoğlu, aynen böyle tutuyorsun. Sakın karnınla dokunayım deme, karnın sancır.

İşçilerden biri heyecanla devreye girdi.

— Evet, dikkat etmelisin. Bu zımbırtı Arapları öldürmek için icat edilmiş en büyük pislik! Eğer dikkat etmeyecek olursan, saçların havalanır, dişlerini yutarsın ve miden pabuçlarının içine düşer!

Aşur tepki gösteriyordu.

— Yok canım, o kadar da kötü değil! Delici çekiç şaşılacak şey, inan bana. O senin yarağın, anlıyor musun? Dev bir yarak.

Bununla Paris'in anasını bellersin, yarar geçersin Fransa'yı!

Çevresindeki herkes basıyordu kahkahayı. İdris aletin kolunu yakalamıştı. Çekicin gövdesi silindiri, egzoz deliği ve zemberekleriyle, ucunda kalın bir kama bulunan işlek sap "delgi" üzerinde titreyen tam yirmi beş kiloluk bir çelik kütlesi oluşturuyordu. İdris'in üzerinde deneme yapabileceği dikdörtgen biçiminde hareketli bir toprak parçası vardı. İşletme musluğunun kolunu indirdi. Hemen o anda çılgınca bir dizi halinde patır patır basınçlı hava boşalmaya başladı. İdris işçinin kas ve kemik kütlelerinin aletin uçlarından biri üzerinde oynadığı kaçınılmaz rolü kavradı. Öteki ucunda delginin kaması bu canlı ve esnek şiltenin desteği olmaksızın yıkım işi rolünü tamamlayamıyordu. Delgi otuz santimetre yere gömüldüğünde İdris basınçlı havayı kesti ve aleti topraktan kurtarmaya çabaladı. Şamata ederek onu izlemekte olan işçilerin bekledikleri de işte onun aynen böyle yapmasıydı: Delgi tıkız toprağın içerisine saplanıp kalıverdi. Yerin kabuğunu çatırdatmak için bu kadar derine batırmadan önce çekici biraz eğmek gerekiyordu.

— Tekrar çalıştır ve kendine doğru çek, diye öğütledi Aşur.

Patpatlar yeni baştan başladı ve İdris geriye doğru destek aldı. Ama basınçlı havayla indirilen darbeler... Bütün vücudu işte buydu ve özellikle de böbrekleri sarsılıyordu şu anda. Tıpkı üst üste midesine doğrudan yumruklar yemiş olan bir boksör gibi sarsıntıdan sersemlemiş bir halde motoru durdurdu.

Bu arada şantiye şefi bitişikteki kaldırımın üzerine tebeşirle bir dizi çizgi çizerek ilk aşamada oyulacak yerlerin planını çizmişti. İdris çekicinin kablosunu çekiştirerek yaklaştı.

CRİSTOBALE and Co
Jewels and Gems
From Africa and The Middle East

İdris bu harfleri en yakın vitrinde okudu. Tek bir mücevher sergilenmekteydi: Siyah kadife zemin üzerinde tek bir altın damla ışıl ışıl parıldamaktaydı. İdris gözlerine inanamıyordu: Bulla aurea oradaydı, tartışmasız oydu bu. İlk kez olarak Zet Zübeyde'nin boynunda gördüğü, Marsilya'nın sıcak sokağında kay-

bettiği altın damla. Oval, alt tarafı hafifçe şişkin, öylesine parlak, öylesine insanı hayran bırakan bir profili vardı ki etrafında boşluk yaratırmış gibi görünüyordu, resimle köleleştirmenin sihrini bozan özgürlük simgesi. Oradaydı işte, şu basit camın gerisinde asılı duruyordu ve İdris asfalt delen harika aletine yaslanmış ona bakıyordu. Arkadaşlarını, sabırsızlanan şantiye şefini, sütunun üzerinde imparatoruyla Vendôme meydanını unutuvermişti bir anda. Gözlerinin önünde, şıngır şıngır eden takıları, sessiz altın damlasıyla Zet Zübeyde'nin gecenin ortasında dans ettiğini görür gibi oluyordu. Çekicinin ucunu makadama yerleştirip kolu indirdi. Cehennemi bir metal gürültüsü tüm vücudunu sardı. Fakat birdenbire kurtulan ve çılgınlaşıveren bir takoz tiz bir metalik çınıltıyla bu cehennemi gürültüye eşlik ediyordu. Çılgın bir tıkırtı, had safhada bir kastanyet takırtısı, cehennemi bir çıngırak sesiydi bu. Asfaltın kabuğu, tıpkı yılanın değiştirdiği gömlek olan kav gibi hiçbir güçlük göstermeden kalkıveriyordu. İdris aletini durdurmadan yerini değiştirdi. Kaldırıma sıçrarken aleti bu kadar hafif bulmak delikanlıyı şaşırtmıştı. Dansözüydü bu onun adeta, kudurmuş bir robota dönüşmüş mahşerin atlısı Zet Zübeyde idi.

Delici çekiciyle alanın üzerinde dans ederken CRISTOBAL and Co'nun vitrininin yukarıdan aşağıya çatladığını görmedi. Sismik sarsıntılarla harekete geçmiş olan alarm düdüğünün ortalığı birbirine katan sesini duymadı. Ding, ding, ding. İdris, kafasında çılgın bir sarsıntıyla çalkalanan kızböceği, çekirge ve mücevher görüntüleriyle dans ediyordu hâlâ. Bir polis otobüsü Castiglione sokağını tıkadı. Bir başka polis otobüsü la Paix sokağını enlemesine kapatıverdi. Başları kasklı ve çelik yelekli polisler otobüslerden boşanıp hâlâ yaralı bir hayvan gibi ulumakta olan çatlak cama doğru koştular. Sağır ve kör İdris hava püskürten aletiyle altın damlanın önünde dans etmesini sürdürüyor.

POST -SCRIPTUM

Sahra, daha çok Sahra'dır. İslâm sondajlanamaz bir kuyudur. Kuzey Afrika'ya ve Yakın Doğu'ya yaptığım pek çok yolculuk, özellikle benim kendi cehaletimi ölçmeme yaradı. Bu kitabı yazmamda bana yardımcı olan pek çok kişi arasından özellikle şu kişilerin adlarını anmadan geçemeyeceğim:

İnsan Müzesi'nde Beyaz Afrika bölümünü yöneten ve *Tabelbala*[1] adlı kitabı etnolojik bir monografi modeli ve tükenmez bir bilgi kaynağı oluşturan Dominique Champault.

Yalnızca *Hégire des exclus*[2] adlı kitabı yazmakla kalmayıp Paris bölgesinde yaşayan Kuzey Afrikalı işçilerin kaldıkları yurtlarda bana kılavuzluk etmiş olan Salih Rıza.

Bana Marsilya'yı, Afrikalı'yı tanıtan El Gherbi.

Ve benden çok daha bilgili olan, sorularıma açıklık getirme inceliğini gösteren: Germaine Tillion, Roger Frison-Roche, Leila Menchari, Claude Blanguernon, Marcel İchac ve *Ümmü Gülsüm*[3] konusundaki tüm bilgileri edindiğim Ysabel Saïah. Ayrıca kendisiyle ölümünden çok kısa bir süre önce Bourg- en-Bresse yakınlarında, çekildiği çiftlikte karşılaştığım Albay Alexandre Bernard'ın belleği karşısında özellikle saygı göstermem gerekiyor. 1920'de 26 yaşındaydı, General Laperrine'in uçağına pilotluk ediyordu. Hayal ürünü kişi ve üstelik de mitoman bir kimse olan – Alexandre Bernard ile özdeşleştiğine göre – Sigisbert de Beaufond'un anısı, bu pilotun banda kaydettiğim ve hâlâ saklamakta olduğum hikâyesinden yola çıkılarak kurulmuştur. Bundan şu çıkıyor ki Laperrine'in uçağın düştüğü yerde kazılan geçici mezarına – uçağın tekerleklerinden birinin generalin şapkasıyla birlikte üzerine yerleştirildiği – varıncaya kadar aktarılan tüm ayrıntılar resmi bir değere sahiptir... Sigisbert de Beaufond intihar girişiminin izlerini göstermek için bileklerini açtığında İdris elbette ki hiçbir şey görmüyordu. Bu yara izleri... Ben gördüm onları Bernard'ın bileklerinde.

Son olarak güzelliğin gerçek ve bilgelikle bir arada harmanlandığı geleneksel bir sanat olan hat sanatını tanımama fırsat veren hat ustası Hassan Massoudy'ye teşekkür etmek isterim.[4]

M. T.

1. Centre National de la Recherche scientifique Yay.
2. Ken Productions Yay.
3. Denoël
4. *Calligraphie arabe vivante* ("Yaşayan Arap Hat Sanatı"), Flamarion Yay.

Daha önce *Veda Yemeği*, *Cuma* ve *Çalı Horozu* adlı kitaplarını yayımladığımız, Goncourt ödüllü Michel Tournier'nin son romanı *Altın Damla*'yı sunuyoruz bu kez. Bu romanında fotoğraflı ve resimli kültürlerle bunların uzağında yaşamayı seçenler arasındaki ilişki ve ilişkisizliği anlatıyor Tournier.

Her şey, Sahra'nın, dış dünyadan kopuk ücra bir köşesi Tabelbala'da başlar. İdris, çölde sürüsünü otlatmaktayken Avrupalı bir çifti taşıyan bir Land Rover çıkagelir. Sarışın kadın arabadan iner. Müslüman delikanlının, sürüsüyle birlikte fotoğrafını çeker. Fotoğraf Berberiler arasında "saygın" ama aynı zamanda "netameli" bir nesnedir. İdris, "fotoğrafı bana ver," der. Kadın onu Paris'te bastırıp yollayacağını söyler. Berberi gencin kafasında uyandırdığı kargaşanın farkına varmadan çekip gider...

Fotoğraf gelmez!

İki yıl sonra İdris'i, birçok Mağripli delikanlı gibi Fransa'ya sürükleyen, soyaçekimden gelen göçerlik ve iş aramak kaygısı olduğu kadar, bacaklarını örtmeden dolaşan, fotoğrafını alıp götürmüş olan sarışın kadını bulmaktır.

Sahra'daki sınırlı hayatının dışına çıkan İdris televizyonla, sinemayla, vitrinlerle ve sex shop'larla tanışır. Bir gün önce yaşadığı hayatın müzelerde bir anda nasıl bir seyirliğe dönüştüğünü, Avrupalı'nın çölü ile kendi çölünün farklı farklı şeyler olduğunu görür. Sarışının, fotoğrafın ve resmin olmadığı hayatının sarışına, fotoğrafa ve resme nasıl boyun eğdiğini fark eder. İncinir, aşağılanmanın basamaklarını birer birer iner... Ta ki bedenin en tinselleşmiş organı sağ el tarafından çizilen ve ruhun akıl sır ermez ifadesi olan hat sanatı ile tanışıncaya kadar...

Artık görüntüler dünyasında yolculuk yapabileceği yeni bir yol bulmuştur...

AYRINTI•ROMAN
ISBN 975-539-136-3
9 789755 391366